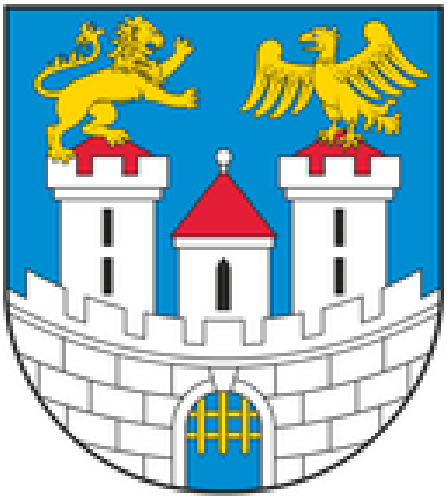
Program Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029

Opracowanie wykonane przez:

IGO Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp. k.
ul. Barbary 21a
40-053 Katowice

Częstochowa, październik 2022 r.

Tytuł	**Program Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029**
Zamawiający	**Gmina Miasto Częstochowa** ul. Śląska 11/13 42-217 Częstochowa
Realizacja przedmiotu umowy ze strony Miasta	Andrzej Szczerba – Naczelnik Wydziału Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Magdalena Kawecka – Podinspektor w Wydziale Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa
Wykonawca	**IGO Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp. k.** ul. Barbary 21a 40-053 Katowice
Zespół autorski	mgr inż. Marta Majka – Główny specjalista ds. ochrony środowiska dr inż. Szymon Kuzio – Prezes Zarządu Bożena Kuzio-Wasilewska – Członek Zarządu

SPIS TREŚCI:

1. Wstęp 8

2. Streszczenie 9

3. Dokumenty strategiczne na szczeblu krajowym, wojewódzkim i gminnym 11

4. Dane ogólne o gminie 31

5. Ocena stanu środowiska 34

5.1. Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym 34

5.2. Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza 34

5.3. Zagrożenia hałasem 48

5.4. Pola elektromagnetyczne 52

5.5. Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód 55

5.6. Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb oraz zarządzanie zasobami geologicznymi 67

5.7. Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym 74

5.8. Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu 87

5.8.1. Wpieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej 103

5.9. Zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych 105

5.10. Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji 107

6. Cele i zadania Programu ochrony środowiska 110

7. Doskonalenie systemu finansowania Programu 148

7.1. Środki krajowe 148

7.2. Środki zagraniczne 149

8. Usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska Programu 151

9. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko 155

10. Materiały źródłowe 156

SPIS TABEL:

Tabela 1. Kierunki interwencji Programu Ochrony Środowiska zgodne z PEP2030 13
Tabela 2. Emisja pyłów i gazów wg GUS z największych zakładów w Częstochowie w latach 2017-2020 42
Tabela 3. Zestawienie istniejących instalacji OZE na terenie Częstochowy 43
Tabela 4. Wynikowe klasy dla strefy miasto Częstochowa dla poszczególnych zanieczyszczeń z uwzględnieniem kryteriów dla ochrony zdrowia w latach 2018-2021 46
Tabela 5. Wyniki pomiarów jakości powietrza w strefie miasto Częstochowa w latach 2015-2017 47
Tabela 6. Wyniki pomiarów poziomów pól elektromagnetycznych częstotliwości 100kHz-3GHz w Częstochowie w latach 2018-2020..... 55
Tabela 7. Jednolite części wód powierzchniowych na terenie Częstochowy..... 57
Tabela 8. Wyniki pomiarów monitoringu operacyjnego substancji chemicznych w Częstochowie w 2021 r. 58
Tabela 9. Jednolite części wód podziemnych na terenie Częstochowy 59
Tabela 10. Klasyfikacja wód podziemnych – wyniki badań monitoringowych w 2020 r. w obrębie JCWPd 99 na terenie Częstochowy..... 61
Tabela 11. Charakterystyka istniejącej sieci wodociągowej na terenie Częstochowy w latach 2018-2020.. 62
Tabela 12. Charakterystyka istniejącej sieci kanalizacyjnej na terenie Częstochowy w latach 2018-2020.. 64
Tabela 13. Przydomowe oczyszczalnie oraz zbiorniki bezodpływowe na terenie gminy w latach 2018-2020 65
Tabela 14. Charakterystyka złóż kopalin na terenie Częstochowy 72
Tabela 15. Tereny i obszary górnicze zgodnie z wydanymi koncesjami na eksploatacje złóż kopalin w Częstochowie 73
Tabela 16. Odpady komunalne odebrane w latach 2019-2020 z nieruchomości na terenie miasta Częstochowa..... 78
Tabela 17. Zestawienie uzyskanych w latach 2019-2020 poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz poziomów ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji w mieście Częstochowa 82
Tabela 18. Ilość wyrobów zawierających azbest w Częstochowie w 2022 r..... 83
Tabela 19. Ilość wytworzonych odpadów przemysłowych na terenie Częstochowy w latach 2018-2020 . 83
Tabela 20. Ilość zebranych odpadów przemysłowych na terenie Częstochowy w latach 2018-2020 85
Tabela 21. Ilości przetworzonych odpadów przemysłowych na terenie Częstochowy w latach 2018-2020 86

Tabela 22. Formy ochrony przyrody na terenie Częstochowy 92
Tabela 23. Tereny zieleni urządzonej w Częstochowie 102
Tabela 24. Leśnictwo wszystkich form własności w Częstochowie w 2020 r. 103
Tabela 25. Zestawienie celów i kierunków interwencji Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy 111
Tabela 26. Harmonogram realizacji zadań własnych miasta Częstochowy oraz zadań z zakresu administracji rządowej wraz z ich finansowaniem 128
Tabela 27. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych wraz z ich finansowaniem 144
Tabela 28. Wskaźniki monitorowania Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy 152

SPIS RYSUNKÓW:

Rysunek 1. Cele Programu Ochrony Środowiska zgodne z PEP2030 9
Rysunek 2. Dzielnice miasta Częstochowy 31
Rysunek 3. Położenie jednolitych części wód powierzchniowych na terenie Częstochowy 57
Rysunek 4. Położenie głównych zbiorników wód podziemnych na terenie Częstochowy 61
Rysunek 5. Lokalizacja terenów poprzemysłowych i zdegradowanych w granicach miasta Częstochowy 70
Rysunek 6. Udział procentowy poszczególnych frakcji zebranych odpadów komunalnych w Częstochowie w 2021 r. 80
Rysunek 7. Lokalizacja obszarów chronionych na terenie Częstochowy 92
Rysunek 8. Lokalizacja obszarów cennych przyrodniczo na terenie Częstochowy 100
Rysunek 9. Lokalizacja korytarzy ekologicznych na terenie Częstochowy 102

Wykaz skrótów i pojęć

Skrót	Objaśnienie
Art.	artykuł
As	Arsen
B(α)P	Benzo(α)piren – związek chemiczny z grupy wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA). Benzo(a)piren wykazuje małą toksyczność ostrą, zaś dużą toksyczność przewlekłą, co związane jest z jego zdolnością kumulacji w organizmie. Jak inne WWA jest kancerogenem chemicznym, a mechanizm jego działania jest genotoksyczny co oznacza, że reaguje z DNA, przy czym działa po aktywacji metabolicznej
b.d.	brak danych
BOŚ	Bank Ochrony Środowiska
C_6H_6	Benzen
Cd	Kadm
c.o.	Centralne ogrzewanie
CO	Tlenek węgla
CO_2	Dwutlenek węgla
c.w.u.	Ciepła woda użytkowa
dam^3	tys. m^3
dB	Decybel
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
DK	Droga krajowa
Dz. U.	Dziennik Ustaw
DW	Droga wojewódzka
GIOŚ	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GPZ	Główny Punkt Zasilania
GUS	Główny Urząd Statystyczny
GZM	Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia
GZWP	Główny Zbiornik Wód Podziemnych
ha	Hektar
IMGW	Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
JCW	Jednolita Część Wód
JCWP	Jednolita Część Wód Powierzchniowych
JCWPd	Jednolita Część Wód Podziemnych
KWK	Kopalnia Węgla Kamiennego
KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KSRR 2030	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
LPR	Lokalny Program Rewitalizacji
MBP	Mechaniczno-biologiczne przetwarzanie
Mg	Megagram
MPK	Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne
mpzp	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego
MRP	mapa ryzyka powodziowego
MŚ	Minister Środowiska
MW	megawat
MWh	megawatogodzina
MZP	mapa zagrożenia powodziowego
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
Ni	Nikiel
NOX	Tlenki azotu
NO_2	Dwutlenek azotu
O_3	Ozon
OZE	Odnawialne źródła energii
Pb	Ołów
PEM	Promieniowanie elektromagnetyczne
PEP	Polityka Energetyczna Polski
PGN	Plan Gospodarki Niskoemisyjnej
PGW	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie/Plan Gospodarowania Wodami
PIG-PIB	Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PKP	Polskie Koleje Państwowe

PM2,5	Pył zawieszony zawierający cząstki mniejsze niż 2,5 mikrometrów
PM10	Pył zawieszony zawierający cząstki mniejsze niż 10 mikrometrów
PONE	Program Ograniczania Niskiej Emisji
POP	Program ochrony powietrza – dokument przygotowany w celu określenia działań zmierzających do przywrócenia odpowiedniej jakości powietrza na terenie, na którym zanotowano przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń
POŚ	Program Ochrony Środowiska
poz.	pozycja
PPD/PSD	poniżej potencjału/stanu dobrego
POIiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PSG	Polska Spółka Gazownictwa
PSZOK	Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych
PWiK	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji
RDOŚ	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
SIiEG	Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki
SO_2	Dwutlenek siarki
SOPO	System Osłony Przeciwpowodziowej
SOR	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju
SPA	Strategiczny Plan adaptacji do zmian klimatu
SRKL	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego
SSiNP 2030	Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030
SWOT	Technika analityczna (kategorie czynników: S (Strengths) – mocne strony, W (Weaknesses) – słabe strony, O (Opportunities) – szanse, T (Threats) - zagrożenia
temp.	temperatura
tj.	to jest
UE	Unia Europejska
ust.	ustęp
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
ww.	wyżej wymieniony
WWA	Wielopierścieniowe Węglowodory Aromatyczne
z późn. zm.	z późniejszymi zmianami

1. Wstęp

Program Ochrony Środowiska jest podstawowym narzędziem precyzującym działania w sektorze środowiska na terenie miasta/gminy. Według założeń, przedstawionych w niniejszym opracowaniu, sporządzenie Programu doprowadzi do dalszej poprawy stanu środowiska naturalnego, efektywnego zarządzania środowiskiem, zapewni skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją, a także stworzy warunki dla wdrożenia wymagań obowiązującego, w tym zakresie prawa.

Program Ochrony Środowiska, wyznacza cele i zadania, które odnoszą się do aspektów środowiskowych, usystematyzowanych według priorytetów. Dokument ten wspomaga dążenie do uzyskania w gminie sukcesywnego ograniczenia degradacji środowiska, ochronę i rozwój jego walorów oraz racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska z uwzględnieniem konieczności jego ochrony. Stan docelowy, w tym zakresie, nakreśla Program Ochrony Środowiska, a ocenę efektów jego realizacji, zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, dokonuje się okresowo, co 2 lata.

Struktura opracowania obejmuje 10 obszarów interwencji w sektorze ochrony środowiska zgodnych z Polityką Ekologiczną Państwa 2030 tj.:

- przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza,
- zagrożenia hałasem,
- zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód,
- gospodarka odpadami w kierunku gospodarki w obiegu zamkniętym,
- zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu,
- wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej,
- ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb oraz zarządzanie zasobami geologicznymi,
- edukacja ekologiczna, w tym kształtowane wzorców zrównoważonej konsumpcji,
- promieniowanie elektromagnetyczne i przeciwdziałanie poważnym awariom przemysłowym,
- kontrola i zarządzanie ochroną środowiska.

W opracowaniu znajduje się charakterystyka poszczególnych komponentów środowiska, ocena ich stanu aktualnego oraz określenie stanu docelowego. Identyfikacja potrzeb w zakresie ochrony środowiska, w odniesieniu do obowiązujących przepisów prawnych, polega na sformułowaniu celów nadrzędnych oraz strategii ich realizacji (kierunków interwencji i zadań szczegółowych). Na tej podstawie opracowywane są harmonogramy realizacji działań własnych i monitorowanych, przedstawiające listę przedsięwzięć, jakie zostaną zaplanowane do realizacji na terenie miasta Częstochowy (tabele od 25 do 27).

W dniu 06 grudnia 2018 r. Uchwałą Nr 20.III.2018 Rada Miasta Częstochowy przyjęła „Program Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025".

W marcu 2022 r. przystąpiono do opracowania kolejnego już Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029 w oparciu o Umowę nr CRU/404/OŚR/574/22 zawartą w dniu 11 marca 2022 r. pomiędzy Gminą Miastem Częstochowa reprezentowaną przez Zastępcę Prezydenta Miasta Częstochowy i Zastępcę Naczelnika Wydziału Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa, a IGO Sp. z o.o. Sp. k. z siedzibą w Katowicach przy ul. Barbary 21a reprezentowaną przez Prezesa Zarządu.

Program ten jest zgodny z jednym z najważniejszych na szczeblu krajowym dokumentem pn. „*Polityka Ekologiczna Państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej*" przyjętym uchwałą Nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r.

Ponadto Program spełnia zaktualizowane wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska opublikowane przez Ministerstwo Klimatu w styczniu 2020 r.

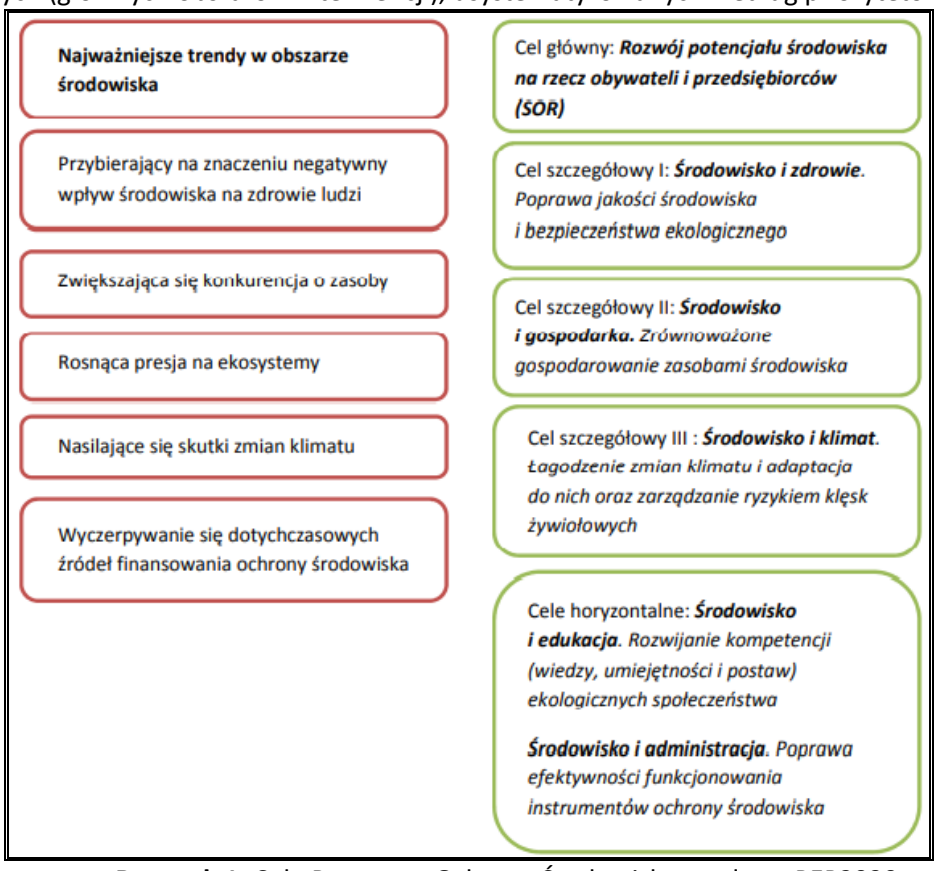
2. Streszczenie

Podstawą prawną opracowania Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029 jest art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.), który nakłada na organy wykonawcze gmin obowiązek sporządzania gminnych programów ochrony środowiska.

Wyznaczone w Programie cele i kierunki interwencji są zgodne z celami i kierunkami określonymi w *„Polityce Ekologicznej Państwa 2030 – strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej"* oraz w *„Programie Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025"*, a także innymi strategicznymi dokumentami nadrzędnymi wymienionymi w rozdziale 3.

Struktura opracowania obejmuje omówienie kierunków ochrony środowiska w mieście. W opracowaniu znajduje się charakterystyka poszczególnych komponentów środowiska, ocena stanu aktualnego oraz określenie stanu docelowego tych komponentów.

Program Ochrony Środowiska, wyznacza cele i zadania, które odnoszą się do aspektów środowiskowych (głównych obszarów interwencji), usystematyzowanych według priorytetów (rys. 1).

Rysunek 1. Cele Programu Ochrony Środowiska zgodne z PEP2030

***Źródło**: Polityka Ekologiczna Państwa 2030 (Uchwała Nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia Polityki Ekologicznej Państwa 2030 – Strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej – Dz. U. z 2019 r., poz. 794)*

Dla ww. celów szczegółowych i horyzontalnych zaplanowano do realizacji zadania szczegółowe, które podzielono na zadania własne i monitorowane (harmonogram zadań własnych i harmonogram zadań monitorowanych).

Po przystąpieniu do opracowania *Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2029* wystąpiono z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Katowicach o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych

w prognozie oddziaływania na środowisko dla projektu ww. dokumentu zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 2373 z późn. zm.).

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach pismem znak: WOOŚ.411.73.2022.AOK z dnia 10 maja 2022 r. uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko sporządzanej do projektu ww. programu.

Również Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Katowicach Opinią Sanitarną znak: NS-NZ.9022.22.10.2022 z dnia 09 maja 2022 r. uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko.

W dniu 28 czerwca 2022 r. wystąpiono z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Katowicach o zaopiniowanie projektu dokumentu wraz z prognozą.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach pismem znak: WOOŚ.410.321.2022.AOK z dnia 26 lipca 2022 r. zaopiniował pozytywnie projekt ww. Programu.

Również Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Katowicach Opinią Sanitarną znak: NS-NZ.9022.23.18.2022 z dnia 25 lipca 2022 r. zaopiniował pozytywnie przedmiotowy dokument.

Ponadto w dniu 01 lipca 2022 r. Program wraz z prognozą został podany do publicznej wiadomości, celem zebrania uwag od lokalnej społeczności.

W dniu 03 sierpnia 2022 r. Zarząd Województwa Śląskiego Uchwałą nr 1386/354/VI/2022 zaopiniował pozytywnie projekt niniejszego Programu.

3. Dokumenty strategiczne na szczeblu krajowym, wojewódzkim i gminnym

W Programie Ochrony Środowiska ujęto analizę uwarunkowań wynikających z Polityki Ekologicznej Państwa 2030 oraz z pozostałych dokumentów strategicznych krajowych, wojewódzkich i powiatowych/gminnych, a w szczególności z ustaleniami i rekomendacjami wynikającymi z:

- Polityki Ekologicznej Państwa 2030 – strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej,
- Strategii „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko" w zakresie celu 2,
- Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności,
- Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- Strategii Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030,
- Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030,
- Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030,
- Strategii Produktywności 2030,
- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030,
- Polityki energetycznej Polski 2040,
- Krajowego Programu Ochrony Powietrza do roku 2020 z perspektywą do 2030 wraz z Aktualizacją Krajowego Programu Ochrony Powietrza do 2025 r. (z perspektywą do 2030 r. oraz do 2040 r.,
- Strategicznego Planu Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030,
- Krajowego planu na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030,
- Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku,
- Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022,
- Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Śląskiego do roku 2019 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2024,
- Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego przyjętego Uchwałą Nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 r.,
- Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030,
- Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030", Zielone Śląskie,
- Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa śląskiego do roku 2023 dla terenów poza aglomeracjami, położonych wzdłuż odcinków dróg o natężeniu ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie i odcinków linii kolejowych o natężeniu ruchu powyżej 30 000 pociągów rocznie,
- Programu ochrony środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025,
- Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy,
- Planu adaptacji do zmian klimatu miasta Częstochowy do roku 2030,
- Strategii rozwoju elektromobilności dla miasta Częstochowy na lata 2020-2040,
- Programu Ochrony Środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023, zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska,
- Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+,
- Programu Rewitalizacji dla Miasta Częstochowy na lata 2017-2023 - aktualizacja,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy.

Polityka Ekologiczna Państwa 2030

Kluczowym elementem zapewniającym bezpieczne funkcjonowanie człowieka w wymiarze społecznym, ekonomicznym i kulturowym jest środowisko, w tym jego kondycja, różnorodność i zasobność. Środowisko kształtuje warunki życia ludzi i przyrody ożywionej, dostarcza wodę, pożywienie, energię i wiele innych zasobów naturalnych. Jakość i walory poszczególnych komponentów środowiska silnie wpływają na zdrowie ludzi i komfort życia. Efektywny sposób wykorzystania środowiska przy jednoczesnym zachowaniu równowagi ekologicznej determinuje możliwości wypełniania przez państwo zadań, w tym zaspakajania podstawowych potrzeb bytowych społeczeństwa. Najważniejsze trendy w obszarze środowiska są następujące:

- negatywny wpływ środowiska na zdrowie ludzi,
- zwiększająca się konkurencja o zasoby,
- rosnąca presja na ekosystemy,
- nasilające się skutki zmian klimatu,
- wyczerpywanie się dotychczasowych źródeł finansowania ochrony środowiska. Jednym ze zidentyfikowanych w SOR wyzwań zewnętrznych w perspektywie krótkookresowej, są prognozowane zmiany w modelu funkcjonowania budżetu europejskiego, w tym zmniejszenie budżetu przeznaczonego na realizację polityki spójności oraz zmniejszenie kwot kierowanych dotychczas dla poszczególnych państw i regionów. Jednocześnie, mając na uwadze krajowy system dochodów z tytułu opłat i kar środowiskowych, prognozować można, że z powodu osiągnięcia przez poszczególne branże wysokiego poziomu ochrony środowiska, wpływy z tego źródła ulegną również zmniejszeniu. Wyzwanie stanowić więc będzie utrzymanie dalszej zdolności generowania wypłat środków na finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w kwotach przekraczających wpływy uzyskiwane z tytułu opłat i kar środowiskowych poprzez utrzymanie i doskonalenie wypracowanych mechanizmów zwrotnego finansowania ochrony środowiska, a także poszukiwanie nowych instrumentów finansowych. Przy tym nadal konieczne będzie finansowanie kosztownych inwestycji mających na celu wypełnienie standardów UE i utrzymania istniejących obiektów. Istnieje zatem ryzyko stopniowego wyczerpywania się dotychczasowych źródeł finansowania ochrony środowiska przy jednoczesnej konieczności dalszego finansowego jej wspierania, w tym w formie pomocy bezzwrotnej w przypadku działań związanych z przedsięwzięciami mającymi na celu zabezpieczenie dostępu do kluczowych usług ekosystemowych.

Cel główny PEP2030 został sprecyzowany jako: *Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców*, co zaprezentowano na rys. 1. Cele szczegółowe i horyzontalne PEP2030 zostały określone w odpowiedzi na zidentyfikowane w diagnozie najważniejsze trendy w obszarze środowiska, w sposób umożliwiający zharmonizowanie kwestii związanych z ochroną środowiska z potrzebami gospodarczymi i społecznymi (rys. 1).

Kierunki interwencji obejmują wszystkie obszary tematyczne polityki ochrony środowiska (tab. 1). Stanowią wiązki działań i projektów strategicznych przyczyniających się do realizacji celów szczegółowych PEP2030.

Tabela 1. Kierunki interwencji Programu Ochrony Środowiska zgodne z PEP2030

Cele szczegółowe	Kierunki interwencji
Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód
	Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania
	Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb
	Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska oraz zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego, jądrowego i ochrony radiologicznej
Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu
	Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej
	Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym
	Zarządzanie zasobami geologicznymi poprzez opracowanie i wdrożenie polityki surowcowej państwa
	Wspieranie wdrażania ekoinnowacji oraz upowszechnianie najlepszych dostępnych technik BAT
Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych	Przeciwdziałanie zmianom klimatu
	Adaptacja do zmian klimatu i zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych
Cele horyzontalne	**Kierunki interwencji**
Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa	Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji
Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska	Usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska oraz doskonalenie systemu finansowania

***Źródło**: Polityka Ekologiczna Państwa 2030 (Uchwała Nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia Polityki Ekologicznej Państwa 2030 – Strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej – Dz. U. z 2019 r., poz. 794)*

Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko"

Przedmiotowa Strategia obowiązywała w perspektywie do 2020 r. Po upływie tego okresu Strategia została zastąpiona przez Politykę Ekologiczną Państwa 2030. Niemniej jednak cel 2 Strategii nie został jeszcze w pełni osiągnięty zatem przedmiotowy dokument nadal obowiązuje do czasu osiągnięcia tego celu. Cel szczegółowy i odpowiadające mu kierunki Strategii istotne w kontekście polityki środowiskowej gminy nawiązują do Celu II PEP2030 i zostały sprecyzowane jako:

Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię

- ✓ lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii,
- ✓ poprawa efektywności energetycznej,
- ✓ wzrost znaczenia rozproszonych, odnawialnych źródeł energii,
- ✓ rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich,
- ✓ rozwój systemu zaopatrywania nowej generacji pojazdów wykorzystujących paliwa alternatywne.

Dotychczas w Polsce w latach 2009-2020 nastąpiła poprawa efektywności energetycznej. Energochłonność pierwotna obniżała się w tym okresie średnio o 2,7% rocznie, zaś energochłonność finalna o 2,1% rocznie. Najszybsze tempo poprawy efektywności energetycznej pomiędzy latami 2009,

a 2020 odnotowano w transporcie, gdzie zagregowany wskaźnik efektywności energetycznej obniżał się o 2,0%/rok, w przypadku przemysłu było to 1,7%/rok, a gospodarstw domowych 1,3%/rok.

Ponadto w 2020 r. wskaźnik udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto wzrósł w skali roku o 0,76%. i wyniósł 16,13%. Tym samym Polska osiągnęła 15% cel, zgodny z dyrektywą z 2009 r. Ponad 71,6% energii pozyskiwanej z OZE pochodziło z biopaliw stałych, niecałe 11% z wiatru, a niecałe 8% z biopaliw ciekłych.

Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii w transporcie wzrósł o 0,38% w stosunku do 2019 r. Czynnikami, które wpłynęły na wzrost tego wskaźnika były: wzrost końcowego zużycia energii ze źródeł odnawialnych w transporcie o 0,99% i zmniejszenie całkowitego zużycia energii w transporcie o 3,62%. Polska nie osiągnęła celu OZE w transporcie. Zgodnie z ustaleniami unijnymi, każde państwo członkowskie powinno zapewnić, aby w 2020 r. udział energii z OZE we wszystkich rodzajach transportu wynosił co najmniej 10% końcowego zużycia energii w transporcie. Wskaźnik ten w 2020 r. sięgnął 6,58%, po wzroście w stosunku do 2019 r. o 0,38%.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności" określa główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego, zorientowanego na przyszłość, w perspektywie do 2030 roku. Cele i odpowiadające im kierunki interwencji Strategii istotne w kontekście poprawy jakości środowiska w mieście Częstochowa to:

Cel 7. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska:

- ✓ modernizacja infrastruktury i bezpieczeństwo energetyczne,
- ✓ modernizacja sieci elektroenergetycznych i ciepłowniczych,
- ✓ realizacja programu inteligentnych sieci w elektroenergetyce,
- ✓ zwiększenie poziomu ochrony środowiska.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Ze względu na swoją rolę i przypisane jej zadania Strategia stanowi instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi w kraju. Łączy w sobie wymiar strategiczny z wymiarem operacyjnym: wskazuje niezbędne działania oraz instrumenty realizacyjne - projekty flagowe i strategiczne, zapewniające jej wdrożenie. Ustala również system koordynacji i realizacji, wyznaczając role poszczególnym podmiotom publicznym oraz sposoby współpracy ze światem biznesu, nauki oraz społeczeństwem.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r., zgodnie z wymogami ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2016 r. poz. 383, 1250, 1948 i 1954 oraz Dz. U. z 2017 r. poz. 5).

Poniżej przedstawiono cel główny i cele szczegółowe Strategii, które mają znaczenie w kontekście Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy:

Cel główny: *Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym*. Oczekiwanym efektem realizacji **Strategii** będzie wzrost zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Najważniejszym zakładanym rezultatem będzie zwiększenie przeciętnego dochodu gospodarstw domowych do 76-80% średniej UE do 2020 r., a do 2030 r. zbliżenie do poziomu średniej UE, przy jednoczesnym dążeniu do zmniejszania dysproporcji w dochodach między poszczególnymi regionami.

W Strategii wyszczególniono także cele szczegółowe:

- **Cel szczegółowy I:** Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna),

- **Cel szczegółowy II:** Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie),
- **Cel szczegółowy III:** Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE)

oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.

Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030

Celem głównym Strategii Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030 (SSiNP 2030) jest sprawne i nowoczesne państwo służące obywatelom, środowisku oraz gospodarce, które wpisuje się w działania realizujące cel szczegółowy III SOR: Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.

SSiNP wskazuje zasady udostępnienia szerokiego zakresu usług administracji publicznej drogą elektroniczną oraz wykorzystania zestandaryzowanych i interoperacyjnych rozwiązań informatycznych we wszystkich dziedzinach funkcjonowania państwa. Szczególną uwagę transformacji cyfrowej administracji publicznej poświęcono w celu szczegółowym III SSiNP Podniesienie sprawności realizacji zadań państwa poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych i zmianę sposobu działania stosownie do możliwości, jakie stwarza technologia.

W ramach SSiNP są planowane działania, których rezultatem będzie poszerzenie zakresu zaawansowanych e-usług administracji publicznej. Skutkować ma to zmniejszeniem potrzeby angażowania urzędników w realizację e-usług, a także zwiększeniem wygody obywateli. Założenia te odnajdują odzwierciedlenie w kierunku interwencji 1 celu szczegółowego III SSiNP: Tworzenie warunków dla efektywnej, dostępnej cyfrowo i bezpiecznej e-administracji.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030

Celem prac nad SRKL 2030 jest zapewnienie, aby określone w SOR cele, kierunki interwencji, działania i projekty, stanowiące strategiczne zadania państwa w obszarze kapitału ludzkiego i obszarze spójności społecznej - rozbudowa i podnoszenie jakości kapitału ludzkiego w Polsce oraz zwiększanie obszaru spójności społecznej - zostały osiągnięte.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (SRKL) została przyjęta uchwałą nr 104 Rady Ministrów w dniu 18 czerwca 2013 r.

Główny cel SRKL 2020 został określony jako rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. Dla realizacji celu głównego wyodrębniono cele szczegółowe, które obejmują następujące działania:

- ✓ wzrost zatrudnienia,
- ✓ wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych,
- ✓ poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- ✓ poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej,
- ✓ podniesienie kwalifikacji i kompetencji obywateli.

Cele te w świetle wyzwań postawionych w SOR pozostają wciąż aktualne. Obecnie jednak SRKL dynamizuje swoje działania w zakresie spójności społecznej – jednego z głównych obszarów koncentracji działań zdefiniowanych w SOR - i odchodzi od dotychczasowego podziału na narzędzia, czyli działania na rzecz rozwijania kapitału ludzkiego przyporządkowane do poszczególnych etapów życia człowieka, by zastąpić je układem zaczerpniętym z SOR, tzn. obszarami koncentracji działań, kierunkami interwencji i przypisanymi do nich projektami strategicznymi i projektami uzupełniającymi.

Najistotniejszym celem pod kątem określenia celów Programu Ochrony Środowiska jest:

- cel szczegółowy 4. Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej:

- ✓ kierunek interwencji – kształtowanie zdrowego stylu życia poprzez promocję zdrowia, edukację zdrowotną oraz prośrodowiskową oraz działania wspierające dostęp do zdrowej i bezpiecznej żywności.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (M.P. poz. 378). SRKS jest jednym z instrumentów realizacji przyjętej uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) (M.P. poz. 260).

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel główny SRKS realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

- cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne,
- cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich,
- cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

Powyższe cele szczegółowe są ze sobą powiązane i przenikają się, co oznacza, że realizacja poszczególnych działań w odniesieniu do jednego celu szczegółowego wpływa na osiąganie pozostałych celów szczegółowych oraz celu głównego. Do pełnej realizacji założeń SRKS niezbędne jest współdziałanie i mobilizowanie zasobów różnych podmiotów aktywnych w sferze społecznej: podmiotów administracji publicznej wszystkich szczebli, organizacji społecznych oraz podmiotów prywatnych. Obszar „Kapitał ludzki i społeczny" jest jednym z obszarów wpływających na osiągnięcie celów SOR.

Strategia Produktywności 2030

Strategia Produktywności stanowi aktualizację Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki (SIiEG), wzbogaconą o nowe elementy, budujące nowoczesną gospodarkę, opartą o wiedzę i innowacyjne technologie cyfrowe, przy jednoczesnym wykorzystaniu przewag wynikających z naturalnych uwarunkowań kraju oraz ograniczeń będących efektem tychże naturalnych uwarunkowań. Za nadrzędne wyzwanie rozwojowe Polski w obszarze gospodarczym uznano sukcesywne zwiększanie produktywności – zarówno pracy, jak i pozostałych czynników produkcji.

Cel główny Strategii Produktywności: ***Progresywny wzrost produktywności w warunkach gospodarki: neutralnej klimatycznie, o obiegu zamkniętym, opartej na danych***.

Cele szczegółowe:

- Obszar I. Zasoby naturalne (ziemia i surowce):
  - ✓ wzrost wydajności surowcowej gospodarki,
  - ✓ wzrost wykorzystania surowców odnawialnych i biomasy w gospodarce,
- Obszar II. Praca i kapitał ludzki:
  - ✓ szybki rozwój praktycznego uczenia się przez całe życie,
  - ✓ przygotowanie kompetentnych kadr na potrzeby scyfryzowanej gospodarki,
- Obszar III. Inwestycje (kapitał trwały i finansowy):
  - ✓ trwałe zwiększenie stopy inwestycji prywatnych,
  - ✓ automatyzacja, robotyzacja i cyfryzacja przedsiębiorstw,
- Obszar IV. Organizacja i instytucje:
  - ✓ podniesienie jakości zarządzania w przedsiębiorstwach i instytucjach publicznych,
  - ✓ stymulowanie mechanizmów współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi,
- Obszar V. Wiedza:
  - ✓ wzrost intensywności wykorzystania wiedzy i technologii w gospodarce,
- Obszar VI. Dane:
  - ✓ szybki rozwój algorytmicznej gospodarki opartej na danych,
- Obszar VII. Umiędzynarodowienie:
  - ✓ zwiększenie liczby eksporterów, w szczególności na rynkach pozaeuropejskich,

- ✓ zwiększenie eksportu towarów w obszarze wysokich technologii i kanałami e-commerce.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Celem głównym Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 jest efektywne wykorzystanie wewnętrznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągania zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiąganiu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Dookreśla on zatem II cel szczegółowy SOR – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Cel główny polityki regionalnej do 2030 r. będzie realizowany w oparciu o trzy uzupełniające się cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy I: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym,
- Cel szczegółowy II: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych,
- Cel szczegółowy III: Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Dwa pierwsze cele szczegółowe wymienione powyżej są istotne z punktu widzenia Programu Ochrony Środowiska tj.:

- Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym
  - ✓ kierunek interwencji 1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska,
  - ✓ kierunek interwencji 1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych,
  - ✓ kierunek interwencji 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów,
- Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych
  - ✓ kierunek interwencji 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach.

Polityka energetyczna Polski 2040

W dniu 02 lutego 2021 r. Rada Ministrów zatwierdziła „Politykę energetyczną Polski do 2040 r.". PEP2040 stanowi jasną wizję strategii Polski w zakresie transformacji energetycznej, tworząc oś dla programowania środków unijnych związanych z sektorem energii jak i realizacji potrzeb gospodarczych wynikających z osłabienia gospodarki pandemią COVID-19.

PEP2040 jest kompasem dla przedsiębiorców, samorządów i obywateli w zakresie transformacji polskiej gospodarki w kierunku niskoemisyjnym.

W PEP2040 podejmowane są strategiczne decyzje inwestycyjne, mające na celu wykorzystanie krajowego potencjału gospodarczego, surowcowego, technologicznego i kadrowego oraz stworzenie poprzez sektor energii dźwigni rozwoju gospodarki, sprzyjającej sprawiedliwej transformacji.

W 2040 r. ponad połowę mocy zainstalowanych będą stanowić źródła zeroemisyjne. Szczególną rolę odegra w tym procesie wdrożenie do polskiego systemu elektroenergetycznego morskiej energetyki wiatrowej i uruchomienie elektrowni jądrowej. Będą to dwa strategiczne nowe obszary i gałęzie przemysłu, które zostaną zbudowane w Polsce. To szansa na rozwój krajowego przemysłu, rozwój wyspecjalizowanych kompetencji kadrowych, nowe miejsca pracy i generowanie wartości dodanej dla krajowej gospodarki. Równolegle do wielkoskalowej energetyki, rozwijać się będzie energetyka rozproszona i obywatelska – oparta na lokalnym kapitale.

Transformacja wymaga również zwiększenia wykorzystania technologii OZE w wytwarzaniu ciepła i zwiększenia wykorzystania paliw alternatywnych w transporcie, również poprzez rozwój elektromobilności i wodoromobilności.

Celem polityki energetycznej państwa jest bezpieczeństwo energetyczne, przy zapewnieniu konkurencyjności gospodarki, efektywności energetycznej i zmniejszenia oddziaływania sektora energii na środowisko, przy optymalnym wykorzystaniu własnych zasobów energetycznych.

Cele szczegółowe sprecyzowano następująco:

- cel szczegółowy 1: Optymalne wykorzystanie własnych surowców energetycznych,

- cel szczegółowy 2: Rozbudowa infrastruktury wytwórczej i sieciowej energii elektrycznej,
- cel szczegółowy 3: Dywersyfikacja dostaw i rozbudowa infrastruktury sieciowej gazu ziemnego, ropy naftowej i paliw ciekłych,
- cel szczegółowy 4: Rozwój rynków energii,
- cel szczegółowy 5: Wdrożenie energetyki jądrowej,
- cel szczegółowy 6: Rozwój odnawialnych źródeł energii,
- cel szczegółowy 7: Rozwój ciepłownictwa i Kogeneracji,
- cel szczegółowy 8: Poprawa efektywności energetycznej.

Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 z perspektywą do 2030

Krajowy Program Ochrony Powietrza do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) (KPOP), przygotowany na podstawie art. 91c ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, został ogłoszony przez Ministra Środowiska w dniu 9 września 2015 r. w Monitorze Polskim i określał perspektywę realizacji najważniejszych, kluczowych z punktu widzenia poprawy jakości powietrza działań do końca 2020 r. oraz kontynuację wybranych kierunków działań w perspektywie do 2030 r.

W związku z faktem, że najważniejsze zadania określone w KPOP zostały zrealizowane, podjęta została decyzja o przygotowaniu nowej odsłony tego Programu poprzez zastąpienie go aktualizacją KPOP.

Aktualizacja Krajowego Programu Ochrony Powietrza do 2025 r. (z perspektywą do 2030 r. oraz do 2040 r.)

Celem głównym aKPOP jest pilna poprawa stanu powietrza w strefach, w których w wyniku oceny jakości powietrza, przeprowadzanej corocznie przez GIOŚ, stwierdzane są w dalszym ciągu przekroczenia poziomów dopuszczalnych i docelowych wybranych substancji w powietrzu oraz ochrona zdrowia i komfortu życia mieszkańców oraz środowiska naturalnego jako całość.

Cel ten realizowany będzie poprzez realizację celów szczegółowych oraz wskazanie kierunków interwencji. Przedstawione w przedmiotowej aKPOP działania powinny być planowane w połączeniu z kierunkami interwencji Polityki Ekologicznej Polski do 2030 r. oraz realizacją celów i projektów strategicznych PEP2040. Umożliwi to eliminację pozostałych barier, określonych w KPOP do 2020 r., intensyfikację działań naprawczych określonych w POP do 2026 r. oraz osiągnięcie celów założonych w realizowanych na poziomie województw uchwał antysmogowych.

Ze względu na nieosiągnięcie celów KPOP do 2020 r. na obszarze wszystkich stref w kraju, celami szczegółowymi aKPOP będzie ich kontynuacja:

- osiągnięcie w możliwie krótkim czasie poziomów dopuszczalnych i docelowych niektórych substancji, określonych w dyrektywie 2008/50/WE i 2004/107/WE oraz utrzymanie ich na tych obszarach, na których są dotrzymywane, a w przypadku pyłu drobnego PM2,5 także pułapu stężenia ekspozycji oraz Krajowego Celu Redukcji Narażenia,
- osiągnięcie w perspektywie do roku 2030 stężeń niektórych substancji w powietrzu na poziomach wskazanych przez WHO oraz nowych wymagań wynikających z regulacji prawnych projektowanych przepisami prawa unijnego.

Wyzwaniem dla Polski pozostaje zatem osiągnięcie poziomów dopuszczalnych dla pyłu PM10 i PM2,5 oraz pułapu stężenia ekspozycji na pył PM2,5 oraz Krajowego Celu Redukcji Narażenia na pył PM2,5, a także poziomów docelowych dla B(a)P. Ponadto problemem pozostaje dotrzymanie poziomów dopuszczalnych dla NO_2 w dużych ośrodkach miejskich, gdzie przy zwiększającej się liczbie stacji komunikacyjnych, pracującej w ramach PMŚ oraz zwiększającym się natężeniu ruchu pojazdów indywidualnych w miastach, problem ten będzie się powiększał. Jednocześnie w związku ze zmieniającymi się warunkami meteorologicznymi, coraz większym problemem mogą stać się przekroczenia poziomu docelowego dla O_3.

Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030

Celem głównym SPA jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu. Poniżej wymieniono cele i odpowiadające im kierunki działań istotne dla polityki środowiskowej Częstochowy:

Cel 1. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska:
- ✓ dostosowanie sektora energetycznego do zmian klimatu,
- ✓ ochrona różnorodności biologicznej i gospodarka leśna w kontekście zmian klimatu,
- ✓ adaptacja do zmian klimatu w gospodarce przestrzennej i budownictwie.

Cel 2. Skuteczna adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich:
- ✓ stworzenie lokalnych systemów monitorowania i ostrzegania przed zagrożeniami,
- ✓ organizacyjne i techniczne dostosowanie działalności rolniczej i rybackiej do zmian klimatu.

Cel 3. Rozwój transportu w warunkach zmian klimatu:
- ✓ wypracowywanie standardów konstrukcyjnych uwzględniających zmiany klimatu,
- ✓ zarządzanie szlakami komunikacyjnymi w warunkach zmian klimatu.

Cel 4. Zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego z uwzględnieniem zmian klimatu:
- ✓ monitoring stanu środowiska i systemy wczesnego ostrzegania i reagowania w kontekście zmian klimatu.

Cel 5. Stymulowanie innowacji sprzyjających adaptacji do zmian klimatu:
- ✓ promowanie innowacji na poziomie działań organizacyjnych i zarządczych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu,
- ✓ budowa systemu wsparcia polskich innowacyjnych technologii sprzyjających adaptacji do zmian klimatu.

Cel 6. Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu:
- ✓ zwiększenie świadomości odnośnie do ryzyk związanych ze zjawiskami ekstremalnymi i metodami ograniczania ich wpływu,
- ✓ ochrona grup szczególnie narażonych przed skutkami niekorzystnych zjawisk klimatycznych.

Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030

Niniejszy dokument wraz z załącznikami został opracowany w wypełnieniu obowiązku wynikającego z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany dyrektywy 94/22/WE, dyrektywy 98/70/WE, dyrektywy 2009/31/WE, rozporządzenia (WE) nr 663/2009, rozporządzenia (WE) nr 715/2009, dyrektywy 2009/73/WE, dyrektywy Rady 2009/119/WE, dyrektywy 2010/31/UE, dyrektywy 2012/27/UE, dyrektywy 2013/30/UE i dyrektywy Rady (UE) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 525/2013 i zostanie przedłożony do Komisji Europejskiej w związku z art. 9 ww. regulacji.

Dokument prezentuje zintegrowane podejście do wdrażania pięciu wymiarów unii energetycznej tj.:
- bezpieczeństwo energetyczne,
- obniżenie emisyjności,
- efektywność energetyczna,
- wewnętrzny rynek energii,
- badania naukowe, innowacje i konkurencyjność.

Polska prowadzi aktywną politykę klimatyczno-energetyczną, jak również podejmuje działania we wszystkich wymiarach unii energetycznej. Obszarem priorytetowym w ramach pięciu wymiarów unii energetycznej – z perspektywy polskiej racji stanu i stabilnego rozwoju gospodarczego kraju – jest „*bezpieczeństwo energetyczne*". Musi być ono analizowane w dwóch głównych sferach tj. wytwarzania energii elektrycznej oraz dostaw gazu i ropy naftowej.

Dywersyfikacja struktury polskiego bilansu energetycznego przy jednoczesnym zwiększeniu roli nisko- i zeroemisyjnych i wysokoefektywnych technologii i rozwiązań we wszystkich sektorach gospodarki

sprzyjać będzie osiągnięciu pozytywnych efektów w ramach wymiaru „*obniżenie emisyjności*". W odniesieniu do celów redukcyjnych na 2020 r., tzw. Effort Sharing Decission określiła dla Polski „cel pozytywny", w ramach którego sektory nieobjęte systemem ETS mają możliwość zwiększenia swoich emisji o 15% względem roku 2005. Obecnie Polska jest na ścieżce do osiągniecia ww. celu. W powyższym kontekście ambitnym wyzwaniem będzie realizacja krajowego celu redukcyjnego na 2030 r. w sektorach non-ETS, który został określony na poziomie -7% w tzw. Effort Sharing Regulation opublikowanej w 2018 r.

Kolejnym ważnym elementem unii energetycznej jest obszar „*efektywność energetyczna*". Najważniejszym aktem prawnym tego obszaru w Polsce jest ustawa o efektywności energetycznej z 2016 r., na podstawie której podmioty zobowiązane są do wdrożenia przedsięwzięć zwiększających efektywność energetyczną (lub w ograniczonej części zakupienia białych certyfikatów). Ustawa obejmuje sektor prywatny, jak i sektor publiczny nakładając zobowiązania oszczędnościowe na wszystkie podmioty.

Kolejnym wymiarem unii energetycznej, na którym podejmowane są działania jest „*wewnętrzny rynek energii*". Obszar energetycznego rynku wewnętrznego UE wymaga dwutorowości działań i synchronizacji. Polega ona na działaniach zapewniających energetyczną wystarczalność oraz równolegle rozszerzaniu i intensyfikacji współpracy w ramach systemu paneuropejskiego.

Obszar „*innowacji w obszarze sektora energetycznego*" to zagadnienie, którego znaczenie jest sukcesywnie wzmacniane. Sektor energetyczny dostrzega coraz większą potrzebę rozwoju nowego podejścia, którego najistotniejszymi narzędziami będą nowe technologie oraz innowacje procesowe. Polska polityka w dziedzinie innowacji stawia na wdrożenia innowacji. Wykorzystywane są środki z budżetu państwa w połączeniu z funduszami europejskimi oraz ze środkami własnymi przedsiębiorstw energetycznych. Trendem wspierającym kierunek na innowacje w energetyce jest aktywność proinnowacyjna spółek energetycznych. W Polsce istnieje coraz silniejsza tendencja – wspierana przez aktywność państwa – która polega na programach inkubacyjnych w stosunku do startup-ów, które tworzą pomysły i rozwijają swoją działalność w sektorze energetycznym.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku

W dniu 24 września 2019 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie przyjęcia „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku", przedłożoną przez Ministra Infrastruktury.

Głównym celem krajowej polityki transportowej jest zwiększenie dostępności transportowej kraju oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego przez utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego na poziomie krajowym, europejskim i globalnym. Osiągnięcie tego celu pozwoli na rozwijanie dogodnych warunków, sprzyjających stabilnemu rozwojowi gospodarczemu kraju.

Realizacja celu głównego w perspektywie do 2030 r. wymaga podjęcia następujących działań:

- budowy zintegrowanej i wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce,
- poprawy sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym,
- zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności (chodzi m.in. o promocję transportu zbiorowego),
- poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów,
- ograniczania negatywnego wpływu transportu na środowisko,
- poprawy efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.

Do najważniejszych kierunków interwencji sprecyzowanych w niniejszej Strategii w kontekście celów Programu Ochrony Środowiska są:

- kierunek interwencji 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności,
- kierunek interwencji 5: ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko.

Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022

Zapewnienie bezpieczeństwa państwa oraz jego obywateli należy do żywotnych interesów narodowych Rzeczypospolitej Polskiej. Bezpieczeństwo narodowe oznacza zdolność państwa i jego

społeczeństwa do zapewnienia warunków jego istnienia i rozwoju, integralności terytorialnej, niezależności politycznej, stabilności wewnętrznej oraz jakości życia. Zdolność ta jest kształtowana poprzez działania polegające na wykorzystaniu szans, podejmowaniu wyzwań, redukowaniu ryzyka oraz eliminowaniu zagrożeń zewnętrznych i wewnętrznych, co zapewnia trwanie, tożsamość, funkcjonowanie i swobody rozwojowe państwa i narodu (społeczeństwa).

Do najważniejszych celów tej Strategii w kontekście celów Programu Ochrony Środowiska należą:

- Cel 3. Rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego
  - ✓ Priorytet 3.1. Zwiększanie odporności infrastruktury krytycznej
    a) Kierunek interwencji 3.1.3. Zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania energetyki jądrowej w Polsce,
- Cel 4. Zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa
  - ✓ Priorytet 4.1. Integracja rozwoju społeczno-gospodarczego i bezpieczeństwa narodowego
    b) Kierunek interwencji 4.1.1. Wzmocnienie relacji między rozwojem regionalnym kraju a polityką obronną,
    c) Kierunek interwencji 4.1.2. Koordynacja działań i procedur planowania przestrzennego uwzględniających wymagania obronności i bezpieczeństwa państwa,
    d) Kierunek interwencji 4.1.3. Wspieranie rozwoju infrastruktury przez sektor bezpieczeństwa,
    e) Kierunek interwencji 4.1.4. Wspieranie ochrony środowiska przez sektor bezpieczeństwa.

Program ochrony środowiska dla Województwa Śląskiego do roku 2019 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2024

Program Ochrony Środowiska dla Województwa Śląskiego jest dokumentem określającym cele i priorytety w obszarze poprawy stanu środowiska Województwa Śląskiego. Naczelną zasadą przyjętą w Programie jest zasada zrównoważonego rozwoju, która umożliwia zharmonizowany rozwój gospodarczy i społeczny zgodny z ochroną walorów środowiska. Wyznaczone cele nakreślają konkretne wyzwania dla Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy.

W zgodzie z założeniami „Śląskie 2020+" sformułowano cel nadrzędny Programu, który brzmi:

Województwo śląskie regionem innowacyjnej gospodarki i wysokiej jakości życia przy zachowaniu dobrego stanu środowiska przyrodniczego.

Pozostałe cele długoterminowe przedstawiają się następująco:

powietrze atmosferyczne:

- znacząca poprawa jakości powietrza na obszarze województwa śląskiego związana z realizacją kierunków działań naprawczych,
- realizacja racjonalnej gospodarki energetycznej łączącej efektywność energetyczną z nowoczesnymi technologiami,

zasoby wodne:

- system zrównoważonego gospodarowania wodami powierzchniowymi i podziemnymi, umożliwiający zaspokojenie uzasadnionych potrzeb wodnych regionu przy osiągnięciu i utrzymaniu co najmniej dobrego stanu wód,

gospodarka odpadami:

- zbudowanie systemu zgodnego z hierarchią postępowania z odpadami, w której priorytetem jest zapobieganie powstawaniu odpadów, a następnie przygotowanie do ponownego użycia, recykling i inne metody odzysku oraz wdrożenie modelu gospodarowania odpadami komunalnymi opartego na ich selektywnym zbieraniu i termicznym przekształcaniu pozostałych odpadów palnych z odzyskiem energii,

ochrona przyrody:

- zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie bioróżnorodności i georóżnorodności oraz ochrona krajobrazu,

zasoby naturalne:

- zrównoważona gospodarka zasobami surowców naturalnych,

gleby:

- racjonalna gospodarka zasobami glebowymi,

tereny poprzemysłowe:

- przekształcenie terenów poprzemysłowych i zdegradowanych województwa śląskiego zgodnie z wymaganiami ekologicznymi oraz uwarunkowaniami społeczno-ekonomicznymi,

hałas:

- poprawa i utrzymanie dobrego stanu akustycznego środowiska,

promieniowanie elektromagnetyczne:

- utrzymanie wartości natężenia promieniowania elektromagnetycznego na dotychczasowych, niskich poziomach,

przeciwdziałanie poważnym awariom przemysłowym:

- ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii przemysłowych oraz minimalizacja ich skutków.

Program ochrony powietrza dla województwa śląskiego

Program ochrony powietrza (POP) dla województwa śląskiego został przyjęty Uchwałą Nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 r.

Program ochrony powietrza dla województwa śląskiego został opracowany w związku z odnotowaniem w 2018 r. przekroczenia standardów jakości powietrza oraz docelowego poziomu benzo(a)pirenu w województwie śląskim. Opracowany został zgodnie z wymaganiami Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2019 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych.

Podstawowym celem Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego jest poprawa jakości powietrza i dotrzymanie obowiązujących standardów, aby ograniczyć niekorzystny wpływ zanieczyszczeń na mieszkańców. Dlatego zaplanowane działania mają na celu uzyskanie maksymalnego efektu ekologicznego poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń do powietrza ze źródeł, które w największym stopniu oddziałują na wielkość stężeń substancji w powietrzu.

Program wskazuje następujące kierunki działań naprawczych:

- redukcja emisji zanieczyszczeń ze źródeł małej mocy do 1 MW -działanie wskazane w harmonogramie,
- zaplanowanie mechanizmów wsparcia nastawionych na łagodzenie ekonomicznych skutków przeprowadzonej wymiany kotłów (np. zwiększenia kosztów paliwa lepszej jakości),
- wprowadzenie w województwie śląskim systemu wsparcia doradczego na poziomie gminnym,
- zwiększenie skuteczności przyjętych kanałów informacyjnych i komunikacyjnych,
- ograniczenie wpływu emisji zanieczyszczeń z transportu drogowego,
- kształtowanie polityki przestrzennej w sposób sprzyjający poprawie stanu jakości powietrza,
- prowadzenie edukacji ekologicznej,
- prowadzenie działań kontrolnych,
- realizacja uchwały nr V/36/1/2017 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 7 kwietnia 2017 r. w sprawie wprowadzania na obszarze województwa śląskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw.

Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030

Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego precyzuje **wizję**: Województwo śląskie będzie: miejscem o wyróżniających walorach krajobrazowych i przyrodniczych, w którym bogactwo zasobów, optymalnie użytkowane i skutecznie chronione, stworzy lepszą jakość życia i zdrowia człowieka, regionem zrównoważonego rozwoju, w którym wysoka świadomość przyrodnicza mieszkańców przyczyni się do utrwalenia nowego wizerunku województwa śląskiego oraz regionem o sprawnym systemie zarządzania komponentami środowiska przyrodniczego i przestrzenią.

Misją województwa śląskiego jest zachowanie i odtwarzanie dziedzictwa przyrodniczego i przyrodniczo-kulturowego oraz zrównoważone korzystanie z zasobów przyrody i kształtowanie środowiska przyrodniczego na jego obszarze, uwzględniając potrzeby przyszłych pokoleń oraz nie naruszające potrzeb i praw w tym zakresie mieszkańców sąsiadujących województw.

Strategia precyzuje następujące cele strategiczne:

- I cel strategiczny: Zachowanie różnorodności biologicznej i georóżnorodności w dobrym stanie oraz umożliwiającym korzystanie z ich zasobów obecnym i przyszłym pokoleniom,
- II cel strategiczny: Zachowanie i ochrona obszarów o wysokich walorach krajobrazowych oraz powstrzymanie degradacji krajobrazu i przywracanie ładu przestrzennego,
- III cel strategiczny: Zintegrowany system zarządzania środowiskiem przyrodniczym i przestrzenią,
- IV cel strategiczny: Wysoki poziom świadomości ekologicznej i holistycznej wiedzy o przyrodzie i krajobrazie oraz zaangażowania mieszkańców województwa śląskiego w ich ochronę.

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030" Zielone Śląskie

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030" została przyjęta Uchwałą Nr VI/24/1/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19 października 2020 r.

Wizja rozwoju województwa śląskiego stanowi podstawę do sformułowania głównych celów polityki rozwoju oraz stanowi określenie aspiracji i dążeń społeczności regionalnej.

Wizja rozwoju została sprecyzowana w następujący sposób: ***Województwo śląskie będzie nowoczesnym regionem europejskim o konkurencyjnej gospodarce, będącej efektem odpowiedzialnej transformacji, zapewniającym możliwość rozwoju swoim mieszkańcom i oferującym wysoką jakość życia w czystym środowisku***.

Wizja regionu opiera się na kluczowych wartościach społeczności regionalnej, pozycji i wizerunku regionu w procesach rozwoju kraju i Europy oraz ustalonych w wyniku debaty publicznej kluczowych czynnikach rozwoju.

Wizja rozwoju województwa śląskiego doprowadzi do wykreowania regionu o nowym, pozytywnym wizerunku, który będzie zajmował istotną pozycję w procesach rozwoju Europy.

Osiągnięcie wizji rozwoju wymagać będzie koncentracji działań na czterech celach strategicznych: dla których sformułowano cele operacyjne w perspektywie do 2030 r. tj.:

- cel strategiczny A: województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej,
  - ✓ cel operacyjny A.1. Konkurencyjna gospodarka,
  - ✓ cel operacyjny A.2. Innowacyjna gospodarka,
  - ✓ cel operacyjny A.3. Silna lokalna przedsiębiorczość,
- cel strategiczny B: województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca:
  - ✓ cel operacyjny B.1. wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych,
  - ✓ cel operacyjny B.2. aktywny mieszkaniec,
  - ✓ cel operacyjny B.3. atrakcyjny i efektywny system edukacji i nauki,
- cel strategiczny C: województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni:
  - ✓ cel operacyjny C.1. wysoka jakość środowiska,
  - ✓ cel operacyjny C.2. efektywna infrastruktura,
  - ✓ cel operacyjny C.3. atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu,
- cel strategiczny D: województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym:
  - ✓ cel operacyjny D.1. zrównoważony rozwój terytorialny,
  - ✓ cel operacyjny D.2. aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu,
  - ✓ cel operacyjny D.3. nowoczesna administracja publiczna.

Program Ochrony Środowiska przed Hałasem dla województwa śląskiego do roku 2023 dla terenów poza aglomeracjami, położonych wzdłuż odcinków dróg o natężeniu ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie i odcinków linii kolejowych o natężeniu ruchu powyżej 30 000 pociągów rocznie

Celem Programu jest wyszczególnienie podstawowych kierunków i zakresu działań niezbędnych do przywrócenia dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. Działania zaproponowane w ramach niniejszego dokumentu zostały podzielone na trzy rodzaje:

- *Działania krótkookresowe – realizowane w trakcie trwania Programu:*

  Strategia krótkookresowa realizowana będzie przez następujące działania:
  - ✓ podjęcie działań związanych z realizacją inwestycji umożliwiających wyprowadzenie ruchu samochodowego poza teren ścisłej zabudowy mieszkaniowej (planowanie przedsięwzięcia, uzyskanie decyzji dla modernizacji, rozbudowy istniejących oraz budowy nowych dróg),
  - ✓ remonty i modernizacja nawierzchni drogowych,
  - ✓ realizacja działań naprawczych nałożonych wynikających z postępowania organów ochrony środowiska,
  - ✓ remonty i modernizacja linii kolejowych,
  - ✓ utrzymanie torowiska w dobrym stanie poprzez regularne szlifowanie i frezowanie szyn, stosowanie urządzeń do smarowania szyn oraz oczyszczanie i uzupełnienia podsypki tłuczniowej,
- *Działania długookresowe – realizowane po okresie trwania Programu, służące wskazaniu możliwych sposobów i kierunków działań przewidzianych do realizacji*

  Strategia długookresowa realizowana będzie przez następujące działania:
  - ✓ ocena skuteczności i stopnia realizacji działań podjętych w ramach Programu ochrony środowiska przed hałasem na etapie wykonywania aktualizacji Programu,
  - ✓ rozpatrzenie konieczności wykonania przeglądu ekologicznego dla rejonów, dla których na etapie aktualizacji mapy akustycznej wykazane zostaną dalsze przekroczenia wartości dopuszczalnych hałasu,
  - ✓ modernizacja, rozbudowa oraz budowa nowych dróg,
  - ✓ redukcja natężenia ruchu poprzez budowę obwodnic, tworzenie stref z zakazem lub ograniczeniem ruchu pojazdów,
  - ✓ wspieranie i promowanie komunikacji zbiorowej m.in.: poprzez kreowanie priorytetów dla komunikacji, podnoszenie standardów przewozów, rozwijanie floty taboru, wprowadzenie inteligentnych systemów,
  - ✓ promowanie pojazdów elektrycznych i hybrydowych m.in. poprzez komunikację zbiorową,
  - ✓ remonty i modernizacja linii kolejowych,
  - ✓ stopniowa wymiana taboru na nowocześniejszy,
- *Działania ciągłe – realizowane w trakcie i po okresie trwania Programu*

  Działania ciągłe realizowane będą przez następujące działania:
  - ✓ prowadzenie właściwej polityki w zakresie planowania przestrzennego (planowanie nowych źródeł hałasu w oddaleniu od obszarów podlegających ochronie akustycznej, stosowanie zasad strefowania zabudowy, ograniczanie na etapie uchwalania mpzp możliwości lokalizowania nowych obszarów podlegających ochronie akustycznej w strefach oddziaływania hałasu o poziomie większym od dopuszczalnego,
  - ✓ prowadzenie edukacji ekologicznej w zakresie możliwości minimalizacji oddziaływania akustycznego pochodzącego od ruchu pojazdów (promowanie komunikacji zbiorowej oraz proekologicznych postaw w zakresie korzystania z pojazdów samochodowych, stopniowa eliminacja pojazdów niespełniających wymagań akustycznych,
  - ✓ prowadzenie kontroli stanu nawierzchni drogowych,
  - ✓ prowadzenie remontów nawierzchni, wynikających z realizowanych corocznych przeglądów stanu nawierzchni drogowej,
  - ✓ prowadzenie kontroli przestrzegania przepisów dotyczących prędkości ruchu.

Program ochrony środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025

Dotychczas obowiązujący Program ochrony środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025 został przyjęty Uchwałą Nr 20.III.2018 Rady Miasta Częstochowy z dnia 06 grudnia 2018 r. W dokumencie został przeanalizowany istniejący stan poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego oraz przedstawiono cele i zadania konieczne do realizacji w poszczególnych obszarach interwencji. Miały one zapewnić zachowanie dobrego stanu środowiska, a tam gdzie konieczna była poprawa – zaproponowano zadania naprawcze.

W oparciu o przeprowadzoną analizę stanu środowiska i infrastruktury miasta, wskazanych zostało 9 obszarów interwencji, w ramach których wyznaczono cele do realizacji. Cele te w podziale na poszczególne obszary interwencji przedstawiają się następująco:

- ochrona klimatu i jakość powietrza:
  - ✓ poprawa jakości powietrza w oparciu o gospodarkę niskoemisyjną i odnawialne źródła energii,
- zagrożenia hałasem:
  - ✓ przywrócenie wartości poziomów hałasu nieprzekraczających obowiązujących wartości dopuszczalnych,
- pola elektromagnetyczne:
  - ✓ ochrona przed polami elektromagnetycznymi,
- gospodarowanie wodami:
  - ✓ osiągnięcie dobrego stanu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych,
- gospodarka wodno-ściekowa:
  - ✓ prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej, skutkującej zwiększeniem odsetka ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej,
- zasoby geologiczne:
  - ✓ racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi,
- gleby:
  - ✓ racjonalna gospodarka zasobami glebowymi,
- gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów:
  - ✓ zwiększenie udziału odpadów selektywnie odebranych i zebranych w strumieniu odpadów komunalnych poprzez gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami,
- zasoby przyrodnicze:
  - ✓ ochrona różnorodności biologicznej oraz krajobrazowej,
  - ✓ prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej.

W dotychczasowym Programie została zatem sprecyzowana polityka ochrony środowiska Częstochowy, która wymaga dalszego kontynuowania i stanowi wskazanie do sformułowania celów i kierunków interwencji określonych w opracowywanym aktualnie „Programie Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029".

Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy

Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy zostały przyjęte Uchwałą Nr 778.LVI.2022 Rady Miasta Częstochowy z dnia 03 marca 2022 r.

Celem podstawowym niniejszego dokumentu jest kształtowanie i wdrażanie lokalnej polityki energetycznej, która uwzględnia aspekty gospodarcze, społeczne, przestrzenne i środowiskowe w kontekście zachodzących zmian w skali globalnej, a także na poziomie UE, kraju i regionu. Przyjęte horyzonty czasowe powinny pozwolić na zbudowanie zrównoważonej gospodarki energetycznej, uwzględniającej w sposób optymalny walory miasta Częstochowy.

Przyjęto do realizacji cztery główne cele:

- Cel 1 Długookresowe bezpieczeństwo energetyczne miasta zdefiniowane jako zapewnienie

ciągłych dostaw paliw i energii o odpowiednich parametrach jakościowych, po społecznie akceptowalnych cenach, z uwzględnieniem uwarunkowań lokalnych, regionalnych oraz krajowych.

- Cel 2 Kształtowanie i wdrażanie lokalnej gospodarki niskoemisyjnej pozwalającej na zrównoważony rozwój miasta, generujący korzyści gospodarcze, społeczne i środowiskowe.
- Cel 3 Poprawa efektywności energetycznej (racjonalne wykorzystanie paliw i energii) na wszystkich etapach procesu zaopatrzenia w paliwa i energię, począwszy od wytwarzania, poprzez przesył i dystrybucję, skończywszy na odbiorcach końcowych zlokalizowanych na terenie miasta.
- Cel 4 Ograniczenie wpływu procesów energetycznych na środowisko, ze szczególnym uwzględnieniem jakości powietrza.

Plan adaptacji do zmian klimatu miasta Częstochowy do roku 2030

Plan adaptacji miasta Częstochowy do zmian klimatu do roku 2030 powstał w odpowiedzi na jeden z najważniejszych problemów ochrony środowiska, jakim są zmiany klimatu i potrzeba adaptacji do skutków tych zmian. Plan wskazuje wizję, cel nadrzędny oraz cele szczegółowe adaptacji miasta do zmian klimatu, jakie powinny zostać osiągnięte przez realizację wybranych działań adaptacyjnych w najbardziej wrażliwych obszarach miasta.

Plan Adaptacji Częstochowy do zmian klimatu został opracowany w celu przygotowania władz miasta i mieszkańców do świadomego i odpowiedzialnego reagowania na zmiany klimatu oraz wynikające z nich zagrożenia.

Wizja Adaptacji miasta do zmian klimatu do roku 2030 brzmi: *Częstochowa – centrum subregionu – miasto nowoczesne, bogate, bezpieczne i przyjazne ludziom, stwarzające dogodne warunki realizacji dążeń i aspiracji mieszkańców oraz rozwoju przedsiębiorczości, w warunkach zmieniającego się klimatu i sprawnej administracji samorządowej*.

Cel nadrzędny Planu Adaptacji sprecyzowano jako: *Zapewnienie bezpieczeństwa, ładu przestrzennego, zrównoważonego rozwoju, ochrony różnorodności biologicznej i kulturowej miasta Częstochowy w warunkach zmian klimatu*.

Cele szczegółowe Planu Adaptacji określono jako:

1. *Zwiększenie odporności miasta na występowanie powodzi nagłych/ miejskich.*
2. *Zwiększenie odporności miasta na występowanie deszczy nawalnych .*
3. *Zwiększenie odporności miasta na występowanie wyższych temperatur maksymalnych.*
4. *Zwiększenie odporności miasta na występowanie fal upałów.*
5. *Zwiększenie odporności miasta na występowanie smogu.*

Strategia rozwoju elektromobilności dla miasta Częstochowy na lata 2020-2040

Strategia rozwoju elektromobilności to narzędzie wspierające działania jednostek samorządu terytorialnego dotyczące realizacji swojej polityki elektromobilności.

Strategia Rozwoju Elektromobilności dla miasta Częstochowy na lata 2020-2040 stanowi odpowiedź na potrzebę zrównoważonego rozwoju rynku mobilności nastawionej na wykorzystanie pojazdów zeroemisyjnych w Polsce, a także na prowadzoną politykę klimatyczno-transportową. Przyjęta strategia i realizacja jej założeń pozwolą, obok usprawnienia ruchu miejskiego, na ograniczenie niskiej emisji i poziomu hałasu generowanego przez sektor transportowy. Celem opracowania niniejszego dokumentu było przeprowadzenie oceny możliwości, określenie planu działań oraz analiza możliwych do realizacji inwestycji jakie należy podjąć aby w pełni wykorzystać potencjał rozwoju elektromobilności w mieście. Plan działań i harmonogram ich wdrażania opracowany został w taki sposób, aby jak najbardziej optymalnie sprostać potrzebom transportowym i środowiskowym. Opracowana Strategia jest spójna z dokumentami strategicznymi i planistycznymi obowiązującymi na terenie miasta oraz dotychczas realizowanymi inicjatywami.

Strategia ma stworzyć podwaliny pod warunki do rozwoju elektromobilności na terenie miasta Częstochowy. Proces planowania i rozwoju miasta z uwzględnieniem dostosowania do nowych wymogów prawnych oraz trendów rozwojowych jest procesem ciągłym. Przygotowana Strategia pozwala na zebranie w jednym dokumencie zagadnień związanych z elektromobilnością, przy uwzględnieniu

podjętych już działań w tej dziedzinie jak również planów w zakresie sprostania nowym celom i priorytetom.

Program Ochrony Środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023

Program Ochrony Środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023, zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska został przyjęty Uchwałą Nr 21.III.2018 Rady Miasta Częstochowy z dnia 06 grudnia 2018 r.

Nadmierny poziom hałasu jest powszechnie występującym problemem mieszkańców praktycznie wszystkich większych miast Polski. Zgodnie z przeprowadzonymi badaniami, ekspozycja na nadmierny poziom hałasu wywołuje nie tylko dyskomfort funkcjonowania, ale także może być poważnym czynnikiem stresogennym, a w skrajnych przypadkach chorobotwórczym.

Analiza stanu akustycznego miasta Częstochowy na potrzeby Programu ochrony środowiska przed hałasem, została opracowana na podstawie danych zawartych w „Mapie akustycznej miasta Częstochowy" wykonanej w 2017 r. Na podstawie dostępnych danych oceniono wpływ ponadnormatywnej emisji hałasu drogowego, szynowego oraz przemysłowego na budynki chronione akustycznie w obrębie miasta Częstochowy. Kluczowym źródłem kształtującym klimat akustyczny miasta jest hałas drogowy. Największe narażenie mieszkańców na hałas drogowy występuje wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych miasta tj.: ul. Św. Rocha, Piastowska, Krakowska, Limanowskiego, Aleja Wolności oraz Aleja Wojska Polskiego - dla tych ulic wskaźnik narażenia mieszkańców na hałas jest najwyższy. Na uwagę zasługuje fakt, iż na poprawę klimatu akustycznego w obszarze miasta Częstochowy wpływa obecnie istnienie autostrady A1, dzięki której cały ruch tranzytowy obywa się poza strefą zamieszkania.

W przypadku hałasu kolejowego, przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu dotyczą 614 budynków. Mają one głównie związek z eksploatacją linii kolejowych nr 1 Warszawa Zachodnia - Katowice oraz linii 61 Kielce - Fosowskie.

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ została przyjęta Uchwałą Nr 435.XXXII.2016 Rady Miasta Częstochowy z dnia 01 grudnia 2016 r.

Wizja miasta została sprecyzowana jako: *My, Częstochowianie, świadomi intelektualnego i materialnego dziedzictwa naszego miasta, w sposób odpowiedzialny budując przyszłość, dążyć będziemy by w przyszłości, w perspektywie 2030 roku, Częstochowa była*:

- **Miastem przyjaznym dla mieszkańców**, oferującym wysoką jakość życia rozumianą nie tylko jako materialne warunki życia, zdrowie, edukację, aktywność ekonomiczną i kulturalną, czas wolny i relacje społeczne, osobiste bezpieczeństwo, jakość infrastruktury, środowiska przyrodniczego, lecz także dobrobyt subiektywny, rozumiany jako satysfakcja, jaką czerpią ludzie z różnych aspektów życia jako całości, samopoczucie psychiczne i odczuwane stany emocjonalne.
- **Miastem konkurencyjnym w skali ponadregionalnej**, atrakcyjnym dla przedsiębiorców, jako miejsce lokowania i prowadzenia biznesu, miastem nowoczesnym, dysponującym dobrze wykształconymi zasobami pracowników, tworzącym stałe więzy kooperacji między nauką a przedsiębiorczością.
- **Miastem spójnym społecznie, ekonomicznie i przestrzennie**, chroniącym bioróżnorodność, rewitalizującym najbardziej zdegradowane obszary, obsługiwanym przez efektywny transport publiczny. Miastem otwartym i dostępnym, rozwijającym się w sposób zrównoważony w kierunku miast zwartych przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni.
- **Miastem sprawnie zarządzanym** w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, poprzez coraz bardziej zintegrowane działania obejmujące całe miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywną współpracę z mieszkańcami. Miastem w widoczny sposób ograniczającym zużycie zasobów, w tym zwłaszcza paliw, energii, wody i coraz lepiej przygotowującym się do skutków zmian

klimatu.

- **Miastem z Jasną Górą**, dumnym z tradycji otwartości i gościnności, tworzącym możliwie najlepsze warunki przybywającym tu od stuleci pielgrzymom, pamiętającym o symbolicznym znaczeniu „duchowej Stolicy Polski", centrum pielgrzymkowym chrześcijańskiego świata. Dążąc do realizacji takiej wizji Częstochowy kierujemy się zasadami:
  - ✓ zrównoważonego rozwoju – oznaczającego dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców, trwałego rozwoju gospodarki oraz odpowiedzialnego korzystania z zasobów środowiska przy uwzględnieniu skutków ekonomicznych, społecznych i środowiskowych dla obecnych i przyszłych pokoleń,
  - ✓ inteligentnego rozwoju – oznaczającego twórcze, kreatywne podejście do problemów, wdrażanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w gospodarce miejskiej oraz wykorzystywanie nowoczesnych technik przetwarzania danych przy realizacji usług publicznych,
  - ✓ pomocniczości – polegającej na rozwiązywaniu lokalnych problemów u źródła. Oznacza to delegowanie wykonania poszczególnych zadań lokalnym wspólnotom, organizacjom pozarządowym oraz przedsiębiorcom, jeśli są w stanie je zrealizować oraz wsparcia tych dziedzin, w których instytucje niższego rzędu nie są w stanie poradzić sobie same. Oznacza to także działanie poprzez partnerstwa publiczno-prywatne i publiczno społeczne,
  - ✓ skuteczności i gospodarności – oznaczającej dążenie do maksymalizacji efektów działań przy minimalizacji nakładów. Miasto powinno stale poprawiać skuteczność, odpowiedzialnie gospodarując ograniczonymi zasobami,
  - ✓ koncentracji działań – polegającej na skupieniu działań na najważniejszych wyzwaniach w konkretnej przestrzeni Miasta. Wiąże się to z koniecznością dokonywania wyboru dotyczącego pierwszeństwa dla działań priorytetowych.

Dążąc do tworzenia miasta przyjaznego, zapewniającego mieszkańcom dobre i godne życie, miasta konkurencyjnego i spójnego społecznie, ekonomicznie i przestrzennie, ogniskujemy aktywność i wysiłek społeczności w czterech obszarach:

A. Przestrzeń
B. Praca
C. Społeczeństwo
D. Centrum

Program Rewitalizacji dla Miasta Częstochowy na lata 2017-2023 - aktualizacja

Celem rewitalizacji jest poprawa wszystkich aspektów życia mieszkańców miasta, poprzez rewaloryzację stanu środowiska zamieszkania oraz wsparcie rozwoju społecznego i gospodarczego w celu wyjścia ze stanu kryzysowego.

Diagnoza wszystkich podobszarów obszaru rewitalizacji wykazuje te same cechy i podobieństwa problemów kryzysowych. Z tego względu określono jedną wizję i jeden zestaw celów procesów rewitalizacji dla wszystkich podobszarów. Zaproponowano wizję wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego: *Obszar rewitalizacji miasta Częstochowy, po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji, to dzielnice spójne społecznie, ekonomicznie i przestrzennie, których mieszkańcy mają szanse godnie żyć, realizować swoje potrzeby i aspiracje, pielęgnować swą tożsamość i dziedzictwo kulturowe, a także aktywnie uczestniczyć w rozwiązaniu lokalnych problemów*.

Wizja wyprowadzenia obszaru rewitalizacji Częstochowy ze stanu kryzysowego, czyli planowany efekt rewitalizacji, ma bezpośrednie przełożenie na główny dokument wskazujący kierunki rozwoju miasta, jakim jest „Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+". Elementem skonstruowanej w nim wizji Miasta jest dążenie „by w przyszłości, w perspektywie roku 2030, Częstochowa stała się: *Miastem spójnym społecznie, ekonomicznie i przestrzennie, chroniącym bioróżnorodność, rewitalizującym najbardziej zdegradowane obszary, obsługiwanym przez efektywny transport publiczny. Miastem otwartym i dostępnym, rozwijającym się w sposób zrównoważony w kierunku miast zwartych przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni…*".

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy przyjęte zostało Uchwałą Nr 263.XX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2019 r.

Zgodnie z „Koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju 2030", Częstochowa jest ośrodkiem regionalnym (nie będącym stolicą województwa), obok takich miast jak: Radom, Bielsko-Biała, Rybnik.

W wizji przestrzennego zagospodarowania kraju KPZK wskazuje się Częstochowę jako element obszaru metropolitalnego Aglomeracji Górnośląskej wraz z włączeniem ośrodków takich jak Bielsko-Biała i Rybnik.

Subregion północny tworzą: powiat Częstochowa (miejski), powiat częstochowski (ziemski), powiat kłobucki oraz powiat myszkowski. Każdy z subregionów zorganizowany jest wokół aglomeracji miejskiej. Aglomeracja Częstochowska stanowi północną część Aglomeracji Górnośląskiej i obejmuje wyłącznie Częstochowę. W skład jej (miejskiego) obszaru funkcjonalnego wchodzą gminy: Blachownia, Janów, Kłomnice, Konopiska, Kruszyna, Mstów, Mykanów, Olsztyn, Poczesna, Przyrów i Rędziny. Aglomeracja Częstochowska to obszar organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym.

„Plan 2020+" wskazuje na pełnienie przez Aglomerację Częstochowską - poza funkcją ośrodka regionalnego - również szeregu funkcji o znaczeniu krajowym oraz jej stabilną pozycję w systemie osadniczym kraju.

Studium precyzuje oprócz miejskiego obszaru funkcjonalnego, inne, następujące obszary funkcjonalne, do których należy Częstochowa lub które zlokalizowane są w Częstochowie:

- obszar terenów zamkniętych (o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych);
- obszar narażony na niebezpieczeństwo powodzi (główne działania w obszarze funkcjonalnym winny koncentrować się na podnoszeniu stopnia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego poprzez optymalne zagospodarowanie terenów, których rozwój powinien być podporządkowany zachowaniu równowagi pomiędzy potrzebą ochrony środowiska przyrodniczego, działaniami na rzecz przeciwdziałania zagrożeniu powodziowemu a wykorzystaniem gospodarczym; priorytetem działań przeciwpowodziowych dla terenów obecnie zurbanizowanych lub przeznaczonych do zabudowy w obowiązujących gminnych dokumentach planistycznych powinna być ochrona zabudowy, natomiast dla obszarów niezabudowanych i nieprzeznaczonych do zabudowy winien być zakaz zabudowy);
- obszar cenny przyrodniczo (rozwój obszaru powinien być ukierunkowany na ochronę walorów przyrodniczych; ze względu na lokalizację terenów cennych przyrodniczo wszystkie gminy województwa wchodzą w skład tego obszaru);
- obszar ochrony krajobrazów kulturowych (rozwój obszaru powinien być ukierunkowany na ochronę zasobów dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnych, jak i niematerialnych, mających szczególne znaczenie dla zachowania tożsamości regionu, kształtowania turystycznej i gospodarczej atrakcyjności województwa oraz tworzenia nowych miejsc pracy);
- obszar ochrony i kształtowania zasobów wodnych (obejmuje teren całego województwa; efektywne gospodarowanie wodami musi uwzględniać zaspokojenie potrzeb ludności i gospodarki w zakresie wystarczającej ilości wody, spełniającej wymagania co do jakości, przy równoczesnej ochronie zasobów wodnych oraz utrzymaniu ekosystemów wodnych i od wody zależnych odpowiadających im warunków środowiskowych);
- obszar udokumentowanych złóż kopalin (rozwój obszaru powinien być ukierunkowany na ochronę terenów złóż umożliwiającą ich przyszłą eksploatację z uwzględnieniem minimalizacji kosztów związanych z ochroną środowiska);
- obszary wymagające rewitalizacji (tereny znajdujące się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych).

Niniejszy dokument stanowi spełnienie obowiązku miasta jakim jest sporządzanie strategicznych dokumentów na szczeblu gminnym/powiatowym i pozwala władzom miasta na bieżąco kontrolować stan

środowiska, a także na tej podstawie planować działania służące poprawie jego stanu.

Opracowując niniejszy Program uwzględniono wymagania dokumentów strategicznych szczebla zarówno wyższego jak i lokalnego, które omówiono powyżej. Priorytety, cele i kierunki działań sprecyzowane w tych dokumentach posłużyły do zaplanowania kierunków działań w *Programie Ochrony środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029*, w sektorze stanu środowiska. Program zatem nie zawiera kopii wszystkich celów ujętych w opisanych powyżej dokumentach tylko skupia się przede wszystkim na poprawie stanu środowiska w mieście, co pociąga za sobą w konsekwencji również poprawę standardu jakości życia jego mieszkańców.

Niniejszy Program zatem musi być zbieżny z założeniami najważniejszych dokumentów na różnym szczeblu programowania regionalnego, przy czym cele dokumentów wyższego szczebla muszą mieć odniesienie w lokalnych działaniach miasta zaplanowanych indywidualnie dla Częstochowy, ze szczególnym uwzględnieniem celów mających wpływ na poprawę jakości środowiska.

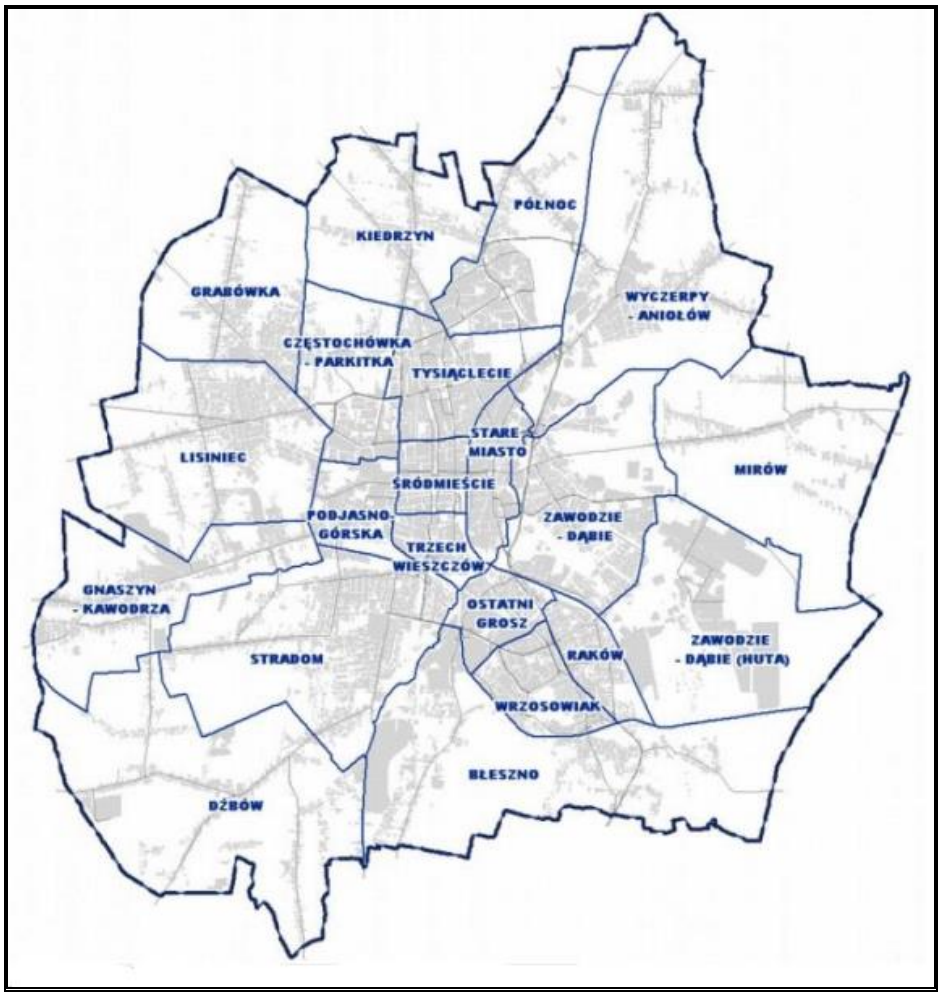
Z analizy dokumentów strategicznych szczebla lokalnego i szczebli wyższych, można wyciągnąć następujące wnioski:

- generalnie dokumenty te wskazują na następujące wyzwania i kierunki działań: zrównoważony rozwój, ochronę i poprawę środowiska, w tym przyrody i bioróżnorodności, ograniczenie emisji zanieczyszczeń do środowiska, w szczególności do powietrza włączając w to emisję gazów cieplarnianych, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, poprawę efektywności energetycznej i zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- wszystkie przedsięwzięcia proponowane w Programie przyczyniać się będą do realizacji ww. celów, choć stopień ich wkładu będzie różny,
- nie zidentyfikowano obszarów całkowicie sprzecznych z celami analizowanych dokumentów strategicznych, jednakże realizacja szeregu działań objętych niniejszym Programem, mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagać będzie analiz szczegółowych w ramach odrębnych procedur oceny oddziaływania na środowisko.

4. Dane ogólne o gminie

Położenie administracyjne

Częstochowa to miasto z siedzibą władz gminnych, na prawach powiatu, położone w północnej części woj. śląskiego. Podział miasta na dzielnice przedstawiono na rys. 2.

Rysunek 2. Dzielnice miasta Częstochowy

***Źródło**: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy (Uchwała Nr 263.XX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2019 r.)*

Według danych GUS Częstochowę zamieszkuje 215 905 osób (stan na 30.06.2021 r.), a powierzchnia Gminy wynosi 15 971 ha tj. 160 km^2 (stan na 31.12.2021 r.).

Morfologia

Miasto leży w obrębie większego regionu geograficznego jakim jest Wyżyna Śląsko-Krakowska, na styku trzech mezoregionów: Wyżyny Częstochowskiej, wyznaczającej północną część Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej oraz Wyżyny Wieluńskiej i Obniżenia Górnej Warty, stanowiącej najdalej na południe wysuniętą część Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej.

Obszar miasta wyniesiony jest na wysokość 250-280 m n.p.m. i posiada zróżnicowaną rzeźbę terenu, będącą zarówno wynikiem procesów geologicznych i rzeźbotwórczych, jak i działalności antropogenicznej. Najwyższym wzniesieniem jest Góra Ossona o kulminacji wynoszącej 316,7 m n.p.m. Najniżej położonym punktem jest miejsce nad rzeką Wartą na wschód od Mirowa -236 m n.p.m.

Cieki wodne

Przez teren miasta Częstochowy przepływa sześć rzek i jeden potok, o charakterystycznym dośrodkowym układzie i ogólnej długości wynoszącej ponad 50 km. Największą rzeką jest Warta wraz z kanałem ulgi Kucelinką. Inne rzeki to: Stradomka, Konopka, Biała (Szarlejka), Sobuczyna oraz potok Brzezinka (prawy dopływ Konopki), Gorzelanka (lewy dopływ Stradomki). Kanał ulgi Kucelinka wybudowany został na potrzeby huty stali. Na terenie miasta występują również małe zbiorniki wodne.

Infrastruktura komunikacyjna

Przez obszar miasta Częstochowy przebiegają liczne drogi ruchu kołowego oraz sieć linii kolejowych. Wzdłuż zachodniej granicy przebiega trasa autostrady A1 Północ-Południe. Miasto jest ważnym punktem na mapie krajowej, jak i międzynarodowej sieci komunikacyjnej. Położone jest w ciągu korytarza komunikacyjnego północ-południe o znaczeniu europejskim - trasa E75 relacji Sztokholm-Gdańsk-Katowice-Żylina - (Budapeszt-Ateny), z odgałęzieniem dla relacji Częstochowa-Ostrawa (Wiedeń-Wenecja). Ponadto Częstochowa zlokalizowana jest w pobliżu międzynarodowej trasy łączącej zachód kontynentu z Ukrainą i Białorusią.

Częstochowa jest oddalona o zaledwie 45 km od Międzynarodowego Portu Lotniczego Katowice - Pyrzowice.

Ponadto miasto stanowi węzeł kolejowy, w którym łączą się trasy kolejowe na kierunku Warszawa-Katowice-Wrocław-Kielce.

Struktura układu komunikacyjnego zgodnie ze Strategią rozwoju elektromobilności dla Miasta Częstochowy na lata 2020-2040 (stan na 31.12.2020 r.) w zakresie długości dróg w granicach administracyjnych miasta przedstawia się następująco:

- drogi krajowe: 56,38 km,
- drogi wojewódzkie: 24,07 km,
- drogi powiatowe: 131,99 km,
- drogi gminne: 451,12 km.

Przez omawiany obszar przebiegają następujące drogi krajowe (w tym międzynarodowe) i wojewódzkie (stan na 31.12.2021 zgodnie z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Częstochowy na lata 2021-2040):

- DK 1 (Gdańsk-Gorzyczki, droga E75, docelowo jej numer przejmie w całym zakresie autostrada A1, natomiast DK 1 zmieni numer na 91),
- DK 43 (Częstochowa-Kłobuck-Krzepice-Wieluń),
- DK 46 (Kłodzko-Opole-Lubliniec-Częstochowa-Szczekociny),
- DK 91 (Gdańsk-Tczew-Piotrków Trybunalski-Częstochowa-Podwarpie),
- DW 483 (Częstochowa-Nowa Brzeźnica-Łask),
- DW 491 (Częstochowa-Działoszyn),
- DW 494 (Częstochowa-Olesno-Bierdzany),
- DW 786 (Częstochowa-Koniecpol-Włoszczowa-Kielce),
- DW 908 (Częstochowa-Tarnowskie Góry).

Charakter Miasta

Częstochowa jest centralnym miastem aglomeracji częstochowskiej, a co więcej, jest największym ośrodkiem gospodarczym, kulturalnym i administracyjnym w subregionie północnym województwa śląskiego.

Częstochowa jest dużym ośrodkiem przemysłowym, w którym rozwinięty jest przemysł hutniczy, szklarski, włókienniczy i spożywczy. Ponadto w mieście funkcjonują zakłady branży metalowej, motoryzacyjnej, poligraficznej, wytwórni tworzyw sztucznych oraz wiele innych zakładów reprezentujących różne formy wytwórczości np. Zakłady Wapiennicze Lhoist S.A. – Jednostka Produkcyjna w Częstochowie przy ul. Żyznej, Ocynkownia Śląsk, Zakład Częstochowa przy ul. Korfantego 29, Koksownia Częstochowa Nowa Sp. z o.o. przy ul. Odlewników 20 i wiele innych. Różnorodność branż chroni przed uzależnieniem od sektorowych dekoniunktur.

Dynamika wzrostu najważniejszych podmiotów zależna jest od eksportu na rynki zewnętrzne, zwłaszcza rynek niemiecki.

W mieście działa około 26 tys. przedsiębiorstw, których reprezentantem jest Regionalna Izba Przemysłowo-Handlowa w Częstochowie. W 2014 r. tereny inwestycyjne miasta w trzech różnych lokalizacjach objęto statusem dwóch specjalnych stref ekonomicznych: Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A. oraz Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec. W 2018 r., kiedy powstała Polska Strefa Inwestycji miasto znalazło się w strefie oddziaływania KSSE S.A., która została uznana za najlepszą strefę ekonomiczną w Europie w latach 2015-2017 oraz w 2019 r. przez FDI Business Financial Times. Ponadto w tym samym rankingu została wyróżniona jako druga najlepsza strefa na Świecie. Głównym inicjatorem działań związanych z rozwojem i inwestycjami w gospodarce jest Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A.

W 2007 r. na terenach zwalnianych przez dawną Hutę Częstochowa (aktualnie Liberty Częstochowa Sp. z o.o.) i zlikwidowaną firmę Polnam utworzony został Częstochowski Park Przemysłowo-Technologiczny.

Miasto systematycznie realizuje inwestycje mające na celu poprawę skomunikowania stref aktywności gospodarczej (w tym przebudowę ul. Korfantego oraz ul. Odlewników) oraz uzbrojenie obszarów inwestycyjnych (m.in. „Skorki"). Miasto inwestuje również w przygotowanie nowych terenów inwestycyjnych - kolejne kompleksy terenów inwestycyjnych „Skorki II", wchodzące w skład KSSE S.A., zlokalizowane są w niewielkiej odległości na wschód od terenów „Skorki I".

Uwarunkowania przyrodnicze

Główne powiązania przyrodnicze miasta Częstochowy zlokalizowane są w dolinach rzecznych. W południowo-wschodniej części miasta zasoby przyrodnicze położone są w dolinie Warty oraz w zasięgu kompleksu lasów na granicy z gminami Olsztyn i Mstów. W zachodniej i południowo-zachodniej części miasta istotne przyrodniczo tereny zlokalizowane są w dolinie Stradomki oraz dolinie Konopki.

Walory przyrodnicze Częstochowy pozostają w ścisłym związku z jej położeniem geograficznym, na styku Wyżyny Częstochowskiej i Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej. Aktualne występowanie gatunków i siedlisk chronionych, rzadkich i zagrożonych ma na terenie miasta charakter reliktowy. Istniejące i rozpoznane stanowiska są pozostałością wcześniejszego, szerszego zasięgu, który w wyniku antropopresji (zwłaszcza urbanizacji) uległ znacznemu zmniejszeniu. W związku z powyższym najcenniejsze walory przyrodnicze zlokalizowane są na peryferiach miasta, przy większej ich koncentracji we wschodniej, prawobrzeżnej części (biorąc pod uwagę bieg Warty), a nieco mniejszej koncentracji po zachodniej części Częstochowy.

Wśród siedlisk przyrodniczych na szczególną uwagę zasługują zbiorowiska leśne: grąd subkontynentalny *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* (Gąszczyk, Brama Mirowska, Jar w Mirowie, Góra Modosowa, Góra Kokocówka, Góra Kamień Cmentarz Żydowski, Zagajnik przy ulicy Miodowej), łęg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum*, łęg wierzbowo-topolowy *Salici-Populetum* (Starorzecze pod Gaszczykiem, łęgi Warty przy Hucie oraz w Wyczerpach i przy ul. Żyznej, ols porzeczkowy *Ribeso nigri-Alnetum*, śródlądowy bór suchy *Cladonio-Pinetum* (Bory za Hutą) czy też bory świeże i mieszane.

Ww. siedliska nie są w sposób jednolity wykształcone oraz w różnym stopniu fragmentacji i degeneracji. Poza fitocenozami leśnymi (oraz zaroślowymi reprezentowanymi m.in. przez czyżnie i inne ciepłolubne zarośla z *Rhamno-Prunetea*, a także zarośla łęgowe) o wartości przyrodniczej Częstochowy świadczą następujące typy siedlisk nieleśnych: łąki, murawy, szuwary, torfowiska niskie i przejściowe oraz zbiorowiska wodne.

Półnaturalne łąki reprezentowane są przede wszystkim przez łąkę rajgrasową Arrhenatheretum elatioris, łąkę wyczyńcową *Alopecuretum pratensis*, łąkę ostrożeniową *Cirsietum rivularis*, a także zmiennowilgotną łąkę trzęślicową *Molinietum caereuleae* (Łąki Błeszeńskie, Młaka w Błesznie, Łąki kopalni „Barbara" i „Franciszek", sąsiedztwo Parku Lisinieckiego, Dolina Brzezinki, Dolina przy ulicy Wilgowej).

Istotnym walorem przyrodniczym Częstochowy są także murawy, tak kserotermiczne reprezentujące klasę Festuco-Brometea (Murawa w Mirowie, Góra Kamyk, Góra Prędziszów, Góra

Ossona, Skarpa w Mirowie, Brama Mirowska, Góra Kamień, Góra Sołek), jak również psammofilne: *Diantho-Armerietum elongatae, Spergulo vernalis-Corynephoretum czy murawy napiaskowe z klasy Nardo-Callunetea*.

Oprócz walorów siedliskowych, o różnorodności biologicznej miasta świadczą ekosystemy wodne (zwłaszcza *Myriophylletum spicati i Nupharo-Nymphaeetum albae*) oraz z wodami związane, jak również od wód zależne: szuwary (z manną fałdowaną *Glycerietum plicatae*, z jeżogłówką gałęzistą *Sparganietum erecti*, szuwar strzałki wodnej i jeżogłówki pojedynczej *Sagittario- Sparganietum emersi*, szuwar oczeretowy *Scirpetum lacustris*), torfowiska - przejściowe (Łąki storczykowe w Dźbowie, Torfowisko przy ulicy Sokolej, Młaka w Liszce, Łąki w Walaszczykach, Zbiornik pod hałdą kopalni Karol) oraz nawapienne eutroficzne torfowisko niskie (Młaka w Błesznie).

5. Ocena stanu środowiska

5.1. Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym

Krajowe przepisy dotyczące konieczności przedstawiania zagadnień dotyczących ochrony środowiska w planie zagospodarowania przestrzennego zawarte są w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 503), a także w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 559 z późn. zm.).

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są podstawowymi instrumentami kształtowania ładu przestrzennego pozwalającymi na racjonalną gospodarkę terenami. Od kilku lat obserwuje się wzmocnienie roli planowania przestrzennego, jako instrumentu ochrony środowiska. Do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wykonywane są opracowania ekofizjograficzne i prognozy oddziaływania na środowisko, które uwzględniają zagadnienia ochrony środowiska na etapie tworzenia tych planów, a także studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

W Częstochowie aktualnie obowiązuje ponad 60 uchwał w sprawie przyjęcia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które uchwalone były w latach 2014-2022. Ponadto w latach 2015-2021 przystąpiono do sporządzania miejscowych planów dla 37 obszarów miasta.

5.2. Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza

Zanieczyszczenia powietrza oddziałują bezpośrednio na zdrowie ludzi oraz na stan środowiska przyrodniczego. Ponadto wpływają na zmiany klimatu oraz wywołują niekorzystne procesy w ochronnej warstwie ozonowej. Ważną cechą zanieczyszczeń powietrza jest możliwość ich przenoszenia na znaczne odległości. Ochrona powietrza, zgodnie z przepisami, polega na zapobieganiu powstawaniu zanieczyszczeń, ograniczaniu lub eliminowaniu wprowadzanych do powietrza substancji zanieczyszczających w celu zmniejszenia stężeń do dopuszczalnego poziomu, względnie utrzymania ich na poziomie dopuszczalnych wielkości.

W województwie śląskim zagadnienia związane z ochroną powietrza ujęte są w „*Programie ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego*". Dokument ten został scharakteryzowany w rozdziale 3.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1973 z późn. zm.) przygotowanie i zrealizowanie Programu Ochrony Powietrza wymagane jest dla stref, w których stwierdzono przekroczenia poziomów dopuszczalnych lub docelowych, powiększonych w stosownych przypadkach o margines tolerancji, choćby jednej substancji, spośród określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2021 r., poz. 845 t.j.).

Na podstawie art. 87 ww. ustawy oraz rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. z 2012 r., poz. 914), w województwie śląskim wyznaczonych zostało 5 stref, dla których przeprowadzana jest coroczna ocena jakości powietrza. Częstochowa zaliczona została do strefy ***miasto Częstochowa PL 2404***.

5.2.1. Warunki klimatyczne

Miasto Częstochowa leży w III strefie klimatycznej, dla której temperatura obliczeniowa powietrza na zewnątrz budynku wynosi -20°C. Średnia temperatura powietrza dla Częstochowy wynosi 10,2°C. W latach 2010-2019 usłonecznienie wynosiło średnio 1163,2 godzin, natomiast roczna suma całkowitego natężenia słonecznego około 990 kWh/(m^2*rok). Średnia temperatura stycznia wynosi - 4ºC, a lipca 17ºC. Okres wegetacyjny trwa 200-210 dni. W ciągu roku notuje się średnio 10 dni z przymrozkiem występującym w okresie od kwietnia do października.

Średnie roczne sumy opadów dla wielolecia wynoszą 612 mm. Sumy opadów rocznych i przebiegu nawilgocenia w ciągu roku w badanym okresie były zróżnicowane pomiędzy poszczególnymi latami. Więcej opadów notowano na obszarach położonych na południe od Częstochowy. Najniższe wartości opadów obserwowane są zimą i wczesną wiosną (styczeń-marzec). Minimum (29 mm) przypada na luty. Grad występuje w Częstochowie średnio raz na dwa lata, a prawdopodobieństwo jego wystąpienia należy do najniższych w województwie śląskim.

Średni czas usłonecznienia wynosi 1 490 godzin rocznie. Najwyższe wartości są notowane w miesiącach wiosennych i letnich, najniższe zimą. W ciągu roku występuje średnio 42 dni z mgłą.

Na terenie Częstochowy przeważają wiatry o kierunku północnym, północno-zachodnim i zachodnim (analizując średnie dane z lat 2010-2019). . Udział cisz jest niski – zaledwie 9%. Średnia prędkość wiatru wynosi ok. 3-3,5 m/s. Lokalne różnice klimatyczne na terenie Częstochowy (w dobowym rozkładzie temperatur, wilgotności powietrza, usłonecznieniu, występowaniu mgieł, przymrozków oraz w ruchu mas powietrza) wynikają z warunków topoklimatycznych i zabudowy miejskiej. Wzgórza otaczające miasto stwarzają niekorzystne warunki przewietrzania niżej położonych terenów.

Miasto Częstochowa posiada „***Plan adaptacji do zmian klimatu miasta Częstochowy do roku 2030***”. Plan określa działania adaptacyjne niezbędne do przystosowania miasta do zmian klimatu w zakresie zmniejszenia jego podatności na ekstremalne zjawiska pogodowe oraz zwiększenia potencjału do radzenia sobie ze skutkami tych zjawisk i ich pochodnych.

5.2.2. Emisja zanieczyszczeń

Głównym źródłem zanieczyszczeń do powietrza na terenie Częstochowy jest emisja obejmująca:

- emisję niską (kotłownie, indywidualne paleniska domowe i prywatne zakłady usługowe, z których spaliny są emitowane przez kominy niższe niż 40 m),
- emisję z zakładów przemysłowych,
- emisję komunikacyjną,
- emisję napływową.

Emisja niska (powierzchniowa)

Niska emisja na terenie miasta związana jest z indywidualnymi źródłami ciepła w gospodarstwach domowych, które w przeważającej ilości wykorzystują jako źródło energii węgiel kamienny, często gorszego gatunku. Pomimo wejścia w życie uchwały antysmogowej (Uchwała nr V/36/1/2017 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 7 kwietnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji) nadal zdarza się niedopuszczalne przepisami prawa spalanie różnego rodzaju materiałów odpadowych, w tym odpadów komunalnych, które mogą być źródłem emisji dioksyn, ponieważ proces spalania jest niepełny i zachodzi w niższych temperaturach. Lokalne systemy grzewcze i piece domowe praktycznie nie posiadają urządzeń ochrony powietrza. Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową, związaną z okresem grzewczym.

Ponadto wpływ na zanieczyszczenie powietrza mają także lokalne przestarzałe kotłownie pracujące dla potrzeb centralnego ogrzewania oraz małe przedsiębiorstwa usługowe wykorzystujące opał

niskiej jakości. Nie posiadają one urządzeń do ochrony powietrza. Głównym paliwem w sektorze gospodarki komunalnej jest węgiel o różnej jakości i o różnym stopniu zasiarczenia. Funkcjonujące w tym sektorze stare urządzenia grzewcze posiadają niską sprawność. Głównymi zanieczyszczeniami powietrza są dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla, pyły i benzo(a)piren.

Ograniczenie niskiej emisji w Częstochowie jest zagadnieniem rozpatrywanym w kilku ważnych dokumentach opracowanych na szczeblu gminnym. W dokumentach tych zawarto działania mające na celu ograniczenie tej emisji.

Gmina aktualnie opracowuje „***Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Częstochowy***" wraz z ***„Prognozą oddziaływania na środowisko"***, który ma zostać uchwalony w lipcu 2022 r. Ponadto Gmina posiada „***Plan adaptacji do zmian klimatu miasta Częstochowy do roku 2030***" omówiony już powyżej, a także „***Strategię rozwoju elektromobilności dla miasta Częstochowy na lata 2020-2040***". Plan Gospodarki Niskoemisyjnej koncentruje się na kształtowaniu i wdrażaniu lokalnej gospodarki niskoemisyjnej poprzez podniesienie efektywności energetycznej, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz redukcję emisji gazów cieplarnianych. Z kolei Strategia Rozwoju Elektromobilności stanowi odpowiedź miasta Częstochowy na potrzebę zrównoważonego rozwoju rynku mobilności nastawionej na wykorzystanie pojazdów zeroemisyjnych w Polsce, a także na prowadzoną politykę klimatyczno-transportową.

Z kolei działania związane są z zaopatrzeniem miasta w gaz, energię cieplną i elektryczną oraz zarządzaniem energią w mieście realizowane są zgodnie z Uchwałą Nr 778.LVI.2022 Rady Miasta Częstochowy z dnia 03 marca 2022 r. w sprawie „***Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy – aktualizacja 2021 r.***".

Scharakteryzowano, iż w Częstochowie podstawowym nośnikiem energii pierwotnej dla ogrzewania budynków i obiektów jest paliwo stałe, przede wszystkim węgiel kamienny w postaci pierwotnej. Procesy spalania w urządzeniach przestarzałych (poniżej V klasy emisji), o małej mocy, niskiej sprawności, bez systemów oczyszczania spalin są źródłem emisji substancji szkodliwych dla środowiska i człowieka, takich, jak: CO, SO_2, NO_x, pyły, zanieczyszczenia organiczne, w tym kancerogenne wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (WWA), włącznie z benzo(a)pirenem, dioksyny i furany, węglowodory alifatyczne, aldehydy i ketony, a także metale ciężkie.

Emisja zanieczyszczeń składa się głównie z dwóch grup: zanieczyszczenia lotne stałe (pyłowe) i zanieczyszczenia gazowe (organiczne i nieorganiczne). Do zanieczyszczeń pyłowych należą np. popiół lotny, sadza, związki ołowiu, miedzi, chromu, kadmu i innych metali ciężkich. Z kolei zanieczyszczenia gazowe to tlenki węgla (CO i CO_2), siarki (SO_2) i azotu (NO_X), amoniak (NH_3) fluor, węglowodory (łańcuchowe i aromatyczne) oraz fenole. Do zanieczyszczeń atmosferycznych antropogenicznych pochodzących ze spalania na potrzeby energetyczne należą: dwutlenek węgla – CO_2, tlenek węgla – CO, dwutlenek siarki – SO_2, tlenki azotu – NO_X, pyły oraz benzo(a)piren. W trakcie prowadzenia różnego rodzaju procesów technologicznych dodatkowo, poza wyżej wymienionymi, do atmosfery emitowane mogą być zanieczyszczenia w postaci różnego rodzaju związków organicznych, a wśród nich silnie toksyczne węglowodory aromatyczne. Natomiast głównymi związkami wpływającymi na powstawanie efektu cieplarnianego są: dwutlenek węgla odpowiadający w około 55% za efekt cieplarniany oraz w 20% metan CH_4. Dwutlenek siarki i tlenki azotu, niezależnie od szkodliwości związanej z bezpośrednim oddziaływaniem na organizmy żywe, są równocześnie źródłem kwaśnych deszczy. Zanieczyszczeniami widocznymi, uciążliwymi i odczuwalnymi bezpośrednio są pyły w szerokim spektrum frakcji. Najbardziej toksycznymi związkami są węglowodory aromatyczne (WWA), posiadające właściwości kancerogenne. Najsilniejsze działanie rakotwórcze wykazują WWA mające więcej niż trzy pierścienie benzenowe w cząsteczce. Najbardziej znanym wśród nich jest benzo(a)piren, którego emisja związana jest również z procesem spalania węgla, zwłaszcza w niskosprawnych paleniskach indywidualnych.

Żadne ze wspomnianych zanieczyszczeń nie występuje pojedynczo, niejednokrotnie ulegają one w powietrzu dalszym przemianom. W działaniu na organizmy żywe obserwuje się występowanie zjawiska synergizmu, tj. działania skojarzonego, wywołującego efekt większy niż ten, który powinien wynikać z sumy efektów poszczególnych składników. Na stopień oddziaływania mają również wpływ warunki

klimatyczne takie jak: temperatura, nasłonecznienie, wilgotność powietrza oraz kierunek i prędkość wiatru.

Systemy zaopatrzenia w ciepło

Na terenie Częstochowy funkcjonują następujące zdalaczynne systemy zaopatrzenia miasta w energię cieplną:

- miejski system ciepłowniczy zasilany w ciepło z dwóch źródeł: Elektrociepłowni „CHP Częstochowa" oraz z Ciepłowni Rejtana,
- lokalny system ciepłowniczy podłączony do Kotłowni Pankiewicza,
- lokalny system ciepłowniczy zasilany z Elektrociepłowni EC ELSEN S.A. w restrukturyzacji.

Miejski system ciepłowniczy należy do Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o. i obejmuje swym zasięgiem około 40% zapotrzebowania budownictwa mieszkaniowego miasta Częstochowy. Elektrociepłownia CHP Częstochowa działa w oparciu o kogeneracyjny blok ciepłowniczy (wytwarzanie w skojarzeniu energii elektrycznej i ciepła), wyposażony w nowoczesny kocioł fluidalny ze złożem cyrkulacyjnym umożliwiającym spalanie węgla i biomasy w sposób zgodny z najnowszymi wymaganiami środowiskowymi. W kotle wykorzystywana jest biomasa pochodzenia leśnego, z upraw energetycznych, z odpadów i pozostałości z produkcji rolnej oraz z odpadów i pozostałości przemysłu przetwarzającego produkty rolne. W 2020 r. udział wykorzystywanego w CHP Częstochowa paliwa wynosił:

- węgiel kamienny 67,9%,
- biomasa 32,1%.

Drugie źródło msc – Ciepłownia Rejtana pracuje przede wszystkim w sezonie grzewczym – sporadycznie w sezonie letnim (tylko na potrzeby ciepłej wody użytkowej). Kotły opalane są węglem kamiennym, którego zużycie w 2020 r. wyniosło 10 675 Mg/rok.

Zarówno ww. źródła zdalaczynne, jak i sieci miejskiego systemu ciepłowniczego należą do FORTUM Power & Heat Polska Sp. z o.o. Łączna długość sieci ciepłowniczych eksploatowanych przez FORTUM według stanu na 31 grudnia 2020 r. wyniosła 178 km w tym – długość sieci preizolowanej wyniosła 72,4 km. Straty ciepła na przesyle wyniosły 13,67%.

Lokalny system ciepłowniczy podłączony do Kotłowni Pankiewicza zlokalizowany jest na osiedlu Wyczerpy w Częstochowie. W Kotłowni zainstalowane są dwa kotły węglowe o łącznej mocy cieplnej wynoszącej 5,8 MW. Od 2021 r. stanowi własność Spółki Eco-Team Sp. z o.o. Sp. k. z Częstochowy, która prowadzi eksploatację od sierpnia 2021 r.

Lokalny system ciepłowniczy eksploatowany przez ELSEN S.A. w restrukturyzacji jest zasilany z Elektrociepłowni EC, zlokalizowanej w południowo-wschodniej części Częstochowy, na terenach przemysłowych byłej Huty Częstochowa. Źródło produkuje parę technologiczną (zapotrzebowanie w 2020 r. – 18 MW), ciepło w postaci gorącej wody na potrzeby c.o. i c.w.u. (zapotrzebowanie w 2020 r. – 25 MW) oraz energię elektryczną. Wyprodukowana energia cieplna (w wodzie) dostarczana jest do odbiorców, głównie obiektów przemysłowych przyłączonych do lokalnego systemu ciepłowniczego. Dotychczas podstawowym paliwem stosowanym w EC ELSEN był gaz koksowniczy dostarczany z pobliskiej Koksowni Częstochowa Nowa Sp. z o.o. (KCN). Jednakże w związku z zakończeniem przez KCN w II połowie 2021 r. dostaw gazu koksowniczego, ELSEN S.A. w restrukturyzacji przewiduje zmianę paliwa podstawowego w swojej elektrociepłowni na gaz ziemny. Zużycie paliwa w EC ELSEN w 2020 r. wyniosło:

- gaz ziemny: 885,35 tys.m^3,
- gaz koksowniczy 61 581 tys.m^3.

Lokalne i indywidualne źródła ciepła

Na obszarze Częstochowy działają także kotłownie przemysłowe wytwarzające ciepło dla potrzeb własnych (w niektórych przypadkach w postaci pary technologicznej), jak również na potrzeby obiektów

zlokalizowanych w sąsiedztwie oraz kotłownie instytucji użyteczności publicznej, podmiotów handlowych i usługowych oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych wytwarzających ciepło na potrzeby własne.

Procesem ciągłym w mieście jest modernizacja lokalnych kotłowni węglowych związana z przejściem na zasilanie z systemu ciepłowniczego lub zabudową nowych urządzeń na paliwa ekologiczne (przede wszystkim na gaz ziemny sieciowy). Alternatywę dla gazu ziemnego i oleju opałowego stanowiły dotychczas również kotły węglowe spełniające wymagania klasy 5, jeśli chodzi o poziom emisji zanieczyszczeń do powietrza (np. retortowe z ciągłym podawaniem paliwa), których parametry ekologiczne i ekonomiczne eksploatacji stanowią uzasadnienie wyboru takiego rozwiązania technicznego.

Najczęstszym paliwem stosowanym w kotłowniach lokalnych jest gaz ziemny, występujący w ponad 60% tych kotłowni, 22% kotłowni wykorzystywało węgiel kamienny, a 14% olej opałowy. Pozostałe zużywane paliwo stanowi pellet, gaz propan-butan i biogaz, który wykorzystywany jest w biogazowni w Oczyszczalni Ścieków WARTA.

System gazowniczy

System źródłowy – miasto zaopatrywane jest w gaz ziemny wysokometanowy (grupa E) z krajowego systemu przesyłu gazu, którego operatorem jest OGP GAZ-SYSTEM S.A. Gaz ziemny dostarczany jest do Częstochowy następującymi gazociągami wysokiego ciśnienia:

- relacji Trzebiesławice - Częstochowa o maksymalnym ciśnieniu roboczym 6,3 MPa wraz z odgałęzieniami: DN150 do stacji gazowej Częstochowa Elsen, DN150 do stacji gazowej Częstochowa Guardian, DN150 do stacji gazowej Częstochowa Stolzle, DN80 do stacji gazowej Częstochowa ul. Rozdolna,
- relacji Lubliniec - Częstochowa o maksymalnym ciśnieniu roboczym 8,4 MPa wraz z odgałęzieniami: DN200 do stacji gazowej Częstochowa Elsen, DN200 do stacji gazowej Częstochowa Wypalanki, DN200 do stacji gazowej Częstochowa ISD, DN150 do stacji gazowej Częstochowa ul. Warzywna, DN150 do stacji gazowej Częstochowa Guardian (spinka z gazociągiem Trzebiesławice-Częstochowa).

Powyższe gazociągi poprzez odgałęzienia zasilają stacje redukcyjno-pomiarowe zlokalizowane na terenie miasta. Do sieci przesyłowej GAZ-SYSTEM na terenie Częstochowy przyłączone są również stacje gazowe zasilające odbiorców końcowych:

- Częstochowa Elsen,
- Częstochowa Stoelzle,
- Częstochowa ISD,
- Częstochowa Guardian.

Infrastruktura gazowa ELSEN S.A. w restrukturyzacji

ELSEN S.A. w restrukturyzacji posiada w obszarze swojego działania dwa niezależne systemy paliw gazowych tj. sieć gazu ziemnego oraz sieć gazu koksowniczego.

Sieć gazu ziemnego wykonana jest niemal w całości z rur stalowych ułożonych na napowietrznych estakadach i przyłączona jest do sieci gazociągu wysokiego ciśnienia OGP GAZ-SYSTEM S.A. poprzez stację redukcyjno-pomiarową I-go stopnia zlokalizowaną w rejonie Zakładu Walcownia Blach Grubych Huty Częstochowa. Odbiorcy gazu zasilani są poprzez stacje II-go stopnia, które redukują ciśnienie gazu do żądanych parametrów. Stacje redukcyjno-pomiarowe znajdują się na terenach Elektrociepłowni ELSEN oraz Stalowni ISD Huta Częstochowa. Obciążenie stacji I stopnia wynosi ok. 40%, a II stopnia ok. 50%.

Gaz koksowniczy na potrzeby ELSEN S.A. pozyskiwany był z Koksowni Częstochowa Nowa Sp. z o.o., zlokalizowanej przy ul. Odlewników. ELSEN S.A. wykorzystuje na potrzeby własne zakładu całość zakupionego gazu koksowniczego.

Odbiorcy gazu

Liczba odbiorców paliwa gazowego na terenie Częstochowy wyniosła według stanu na 31 grudnia 2020 r. - 71,8 tysięcy. Największą grupą odbiorców gazu ziemnego w Częstochowie są gospodarstwa

domowe - 97% w stosunku do wszystkich odbiorców. Sprzedaż gazu na potrzeby gospodarstw domowych wyniosła ok. 70% łącznego wykorzystania gazu w mieście. Udział gazu zużywanego na ogrzewanie mieszkań stanowi ponad 60% całkowitego zużycia gazu przez gospodarstwa domowe.

Działania miasta zmierzające do zmniejszenia niskiej emisji

W dniu 27 stycznia 2022 r. Rada Miasta Częstochowy podjęła Uchwałę Nr 754.LIV.2022 w sprawie zasad i trybu udzielania oraz sposobu rozliczania dotacji celowych w 2022 r. na dofinansowanie kosztów zadań inwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska, związanych z ochroną powietrza, polegających na modernizacji systemów grzewczych w budynkach i lokalach mieszkalnych na terenie miasta Częstochowy, realizowanych przez osoby fizyczne. Kwota dofinansowania wynosi do 70% kosztów netto poniesionych przez Wnioskodawcę na zakup nowego źródła ciepła (bez kosztów projektu, montażu oraz dodatkowych materiałów) lub na wykonanie przyłącza do węzła cieplnego wraz z węzłem (w przypadku podłączenia do sieci ciepłowniczej), jednak nie więcej niż 5 000 zł.

Miasto w sposób ciągły realizuje działania mające na celu poprawę efektywności energetycznej na swoim terenie. Szczegółowe informacje na temat zadań z realizowanych w latach 2020-2021 na podstawie przeprowadzonej ankietyzacji znajdują się w dokumencie pn. „*Raport z wykonania Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025*". Niemniej jednak warto nadmienić, iż Referat optymalizacji zaopatrzenia w media Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych Urzędu Miasta Częstochowy, co roku opracowuje dokument pn. *Wybrane działania w zakresie poprawy efektywności energetycznej w Gminie Miasto Częstochowa*. Z dokumentu tego wynika, że w 2020 r. gmina Częstochowa zrealizowała następujące działania:

- Biuro Gospodarki Lokalowej i Usług Komunalnych UM Częstochowy:
  - ✓ wymiana instalacji gazowej, c.o. oraz c.w.u. na nowe ogrzewanie etażowe przy ul. Spółdzielczości - 2 szt.,
  - ✓ wymiana kotła c.w.u. na nowy kocioł kondensacyjny przy ul. Irzykowskiego - 1 szt.,
  - ✓ wymiana kotła na nowy kocioł gazowy dwufunkcyjny dla celów c.o. i c.w.u. - Aleja Wolności 62 - 7 szt.,
  - ✓ termomodernizacja budynku mieszkalnego wielorodzinnego - docieplenie ścian zewnętrznych i częściowa wymiana stolarki okiennej przy ul. Berka Joselewicza - 1 szt.,
  - ✓ termomodernizacja budynku mieszkalnego wielorodzinnego - docieplenie ścian - Aleja Najświętszej Maryi Panny - 1 szt.,
  - ✓ termomodernizacja budynku mieszkalnego wielorodzinnego - docieplenie ścian przy ul. Jasienicy - 1 szt.,
  - ✓ termomodernizacja budynku użytkowego - docieplenie ścian przy ul. Legionów - 1 szt.,
  - ✓ termomodernizacja budynku użytkowego - docieplenie ścian - Aleja Niepodległości - 1 szt.,
- Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych UM Częstochowy:
  - ✓ termomodernizacja budynku Miejskiego Przedszkola nr 19 - docieplenie ścian, wykonanie nowej elewacji, wymiana wszystkich instalacji,
  - ✓ termomodernizacja budynku Miejskiego Przedszkola nr 37 - docieplenie ścian, wykonanie nowej elewacji, zadaszeń wejść, wymiana części stolarki okiennej, wymiana drzwi zewnętrznych,
  - ✓ termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej (etap II): Szkoła Podstawowa nr 1, Szkoła Podstawowa nr 32, Szkoła Podstawowa nr 41 - docieplenie ścian zewnętrznych oraz stropów, uzupełniająca wymiana stolarki okiennej oraz drzwiowej, remont instalacji c.o. wraz z wymianą grzejników,
  - ✓ wymiana instalacji c.o. w obiektach oświatowych: Miejskie Przedszkole nr 5, Miejskie Przedszkole nr 6,
  - ✓ zainstalowano urządzenia do kompensacji mocy biernej pojemnościowej w jednostkach oświatowych: Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących i Szkoła Podstawowa nr 48 im. Armii Krajowej,

- ✓ zorganizowano we współpracy z Polskim Stowarzyszeniem Paliw Alternatywnych, w dniu 02 lipca 2020 r. szkolenia on-line dla przedstawicieli jednostek organizacyjnych gminy pt. „Elektromobilność w praktyce”,

- Wydział Nadzoru i Administracji UM Częstochowy:
  - ✓ zakupy sprzętu komputerowego o obniżonym zużyciu energii elektrycznej,
  - ✓ zakupy klimatyzatorów o obniżonym zużyciu energii elektrycznej z rozwiązaniami technicznymi neutralnymi dla środowiska,
  - ✓ zainstalowano kompensatory dynamiczne mocy biernej pojemnościowej w budynkach administracyjnych Urzędu Miasta Częstochowy przy ul. Śląskiej 11/13 oraz przy ul. Waszyngtona 5,
- Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa UM Częstochowy:
  - ✓ na podstawie uchwały Nr 331.XXV.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 lutego 2020 r. w sprawie zasad i trybu udzielania oraz sposobu rozliczania dotacji celowych w 2020 r., na dofinansowanie kosztów zadań inwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska, związanych z ochroną powietrza, polegających na modernizacji systemów grzewczych w budynkach i lokalach mieszkalnych na terenie miasta Częstochowy, realizowanych przez osoby fizyczne - ze środków pochodzących z budżetu miasta udzielono 61 dotacji na modernizacje systemów grzewczych na łączną kwotę 239 673,27 zł,
  - ✓ na podstawie uchwały Nr 332.XXV.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 lutego 2020 r. w sprawie zasad i trybu udzielania oraz sposobu rozliczania dotacji celowych w 2020 r., na dofinansowanie kosztów zadań inwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska, związanych z ochroną powietrza, polegających na montażu kolektorów słonecznych wspomagających system grzewczy lub służących do wytwarzania ciepłej wody użytkowej w budynkach i lokalach mieszkalnych na terenie miasta Częstochowy, realizowanych przez osoby fizyczne - ze środków pochodzących z budżetu miasta udzielono 1 dotację na zakup i montaż kolektorów słonecznych na łączną kwotę 5 000 zł,
- Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego UM Częstochowy:
  - ✓ zakupiono 3 komplety kurtyn powietrznych z nagrzewnicą i elektronicznym sterowaniem, które zamontowano nad bramami w trzech pomieszczeniach magazynowych wydziału przy ul. Bialskiej 20. Kurtyny zastąpiły stosowane dotychczas nieefektywne nagrzewnice elektryczne.

Ponadto działania w zakresie poprawy efektywności energetycznej realizowały także jednostki organizacyjne tj. Biblioteka Publiczna im. dr Władysława Biegańskiego w Częstochowie, Centrum Integracji Społecznej w Częstochowie, Cmentarz Komunalny w Częstochowie, Częstochowskie Centrum Świadczeń, Dom Pomocy Społecznej w Częstochowie, Filharmonia Częstochowska im. Bronisława Hubermana, Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie, Miejski Dom Kultury w Częstochowie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Częstochowie, Miejski Zarząd Dróg w Częstochowie, Muzeum Częstochowskie, Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie, Powiatowy Urząd Pracy w Częstochowie oraz Spółki Skarbu Gminy tj. Agencja Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A., Hala Sportowa Częstochowa Sp. z o.o. oraz Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Częstochowie Sp. z o.o.

Emisja komunikacyjna (liniowa)

Kolejnym czynnikiem decydującym o stanie jakości powietrza jest emisja komunikacyjna, której największe stężenia lokują się wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych, szczególnie w rejonie ważnych szlaków komunikacyjnych - drogi krajowe i drogi ekspresowe. Spośród dróg krajowych największe wartości emisji pochodzą z drogi krajowej nr 46.

Zanieczyszczenia komunikacyjne (tlenek i dwutlenek węgla, tlenki azotu, węglowodory, pyły z metalami ciężkimi) pogarszają jakość powietrza atmosferycznego oraz wpływają na wzrost stężenia ozonu w troposferze. Istotne znaczenie ma również zapylenie powstające na skutek ścierania się opon pojazdów i nawierzchni dróg.

Działania miasta zmierzające do zmniejszenia emisji komunikacyjnej

Miasto w sposób ciągły realizuje działania mające na celu zmniejszenie emisji komunikacyjnej. W ramach działania przygotowanie infrastruktury komunikacyjnej miasta do obsługi samochodów elektrycznych, w latach 2020-2021 zabudowano 22 stacje ładowania pojazdów elektrycznych. W 2022 r. ma zostać zabudowanych 20 stacji ładowania pojazdów elektrycznych.

W ramach zadania budowa, przebudowa dróg zrealizowano następujące działania:

- budowa węzłów przesiadkowych na terenie miasta Częstochowy: przy dworcu Częstochowa Główna ul. Piłsudskiego, przy dworcu PKP Stradom, przy dworcu Raków,
- rozbudowa ul. Artyleryjskiej i ul. Kościelnej w Częstochowie na odcinku od ul. Matejki do przedłużenia ulicy Jagiellońskiej do ul. Kościelnej,
- przebudowa ulicy Łódzkiej,
- przebudowa ulicy Korczaka w Częstochowie,
- budowa drogi łączącej ul. Jaskrowską z ul. Warszawską (wraz z budową ronda i sięgacza) zgodnie z MPZP, w rejonie ulicy Warszawskiej, Alei Jana Pawła II i Alei Wojska Polskiego,
- odwodnienie dzielnicy Północ w Częstochowie,
- rozbudowa ulicy Tadeusza Boya-Żeleńskiego w Częstochowie wraz z budową drogi rowerowej po zachodniej stronie Alei Wolności od ul. Jana III Sobieskiego do budynku nr 48,
- budowa odcinka kanału deszczowego ul. Mącznej od skrzyżowania z ul. Zawodziańską do posesji nr 70,
- budowa ulicy Sasankowej,
- przebudowa układu drogowego Alei Niepodległości na odcinku od skrzyżowania z ul. Bór do skrzyżowania z ul. Niepodległości,
- przebudowa ul. Mirowskiej na odcinku od ul. Nadrzecznej do ul. Faradaya,
- przebudowa ronda na skrzyżowaniu ul. Legionów z ul. Żużlową,
- rozbudowa ulicy Korfantego na odcinku od Ronda Szwejkowskiego do Ronda Lotników,
- przebudowa ul. Wilsona na odcinku od Al. N.M.P do ul. Garibaldiego,
- przebudowa ul. Podhalańskiej,
- przebudowa nawierzchni ulicy Wygodnej,
- przebudowa ulicy Jerzego Kukuczki,
- przebudowa ul. Brzezińskiej na odcinku od ul. Bohaterów Katynia do ul. Załogi,
- przebudowa ulicy Południowej w Częstochowie,
- budowa ul. Polnej na odcinku od ul. Pirotechników do ul. Skrzetuskiego,
- przebudowa ul. Kościelnej wraz ze wzmocnieniem podbudowy na odcinku od ul. Piastowskiej do kładki na rzece Stradomce,
- przebudowa ul. Zuchów,
- przebudowa ul. Rybackiej,
- budowa ul. Łosiowej,
- przebudowa ul. Ks. Hugona Kołłątaja,
- przebudowa ul. Skierniewickiej,
- przebudowa ul. mjr Waleriana Łukasińskiego na odcinku od Al. Pokoju do ul. Stefana Okrzei,
- przebudowa ul. Miernej,
- przebudowa ul. Liliowej,
- przebudowa ul. Zdrojowej,
- przebudowa ul. Brzeźnickiej na od ul. Dekabrystów do Promenady Czesława Niemena,
- przebudowa nawierzchni ul. Torowej w Częstochowie-II etap,
- przebudowa nawierzchni ul. Zygmunta Glogera na odcinku od ul. Marszałka Ferdynanda Focha do ul. Mikołaja Kopernika,
- przebudowa odcinka ul. Józefa Mireckiego.

Ponadto w ramach poprawy efektywności energetycznej w 2020 r., Spółka Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Częstochowie Sp. z o.o. zrealizowała następujące działania:

- zakończono prace na większości odcinków związanych z inwestycją przebudowy istniejącej infrastruktury tramwajowej, polegającej na kompletnej przebudowie ok. 80% dotychczasowego torowiska i sieci trakcyjnej wraz z podstacjami (obniżenie poziomu hałasu, ograniczenie zużycia energii elektrycznej, poprawa funkcjonalności taboru),
- zakupiono i odebrano 10 szt. niskopodłogowych tramwajów wieloczłonowych, wycofano z eksploatacji stare tramwaje Konstal 105Na w ilości 18 szt. (w tym 12 szt. w 2020 r.),
- zawarto umowę na najem 15 szt. autobusów elektrycznych, które zostały dostarczone w pierwszej połowie 2021 r.,
- odebrano jeden zmodernizowany autobus hybrydowy (o napędzie gazowo elektrycznym). W związku z potwierdzoną w trakcie eksploatacji techniczną i technologiczną możliwością dokonania modernizacji takiego autobusu, podjęto działania polegające na doprowadzeniu do sprawności technicznej oraz uzyskania dopuszczenia do ruchu w latach 2021-2023 pozostałych posiadanych 24 autobusów hybrydowych.

Emisja z zakładów przemysłowych (punktowa)

Źródło emisji zanieczyszczeń do powietrza stanowi działalność przemysłowa zakładów produkcyjnych i usługowych funkcjonujących na terenie Częstochowy.

Dane dotyczące emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza pozyskano z Głównego Urzędu Statystycznego.

W mieście działa około 26 tys. przedsiębiorstw, których reprezentantem jest Regionalna Izba Przemysłowo-Handlowa w Częstochowie.

Na terenie Częstochowy działają znaczące podmioty gospodarcze m.in. Liberty Częstochowa Sp. z o.o. (Walcowania Blach Grubych), Koksownia Częstochowa Nowa Sp. z o.o., Odlewnia Żeliwa Wulkan S.A., CSF Poland Sp. z o.o. z grupy Cooper Standard Automative oraz huty szkła: Guardian Częstochowa Sp. z o.o. oraz Stoelzle Częstochowa Sp. z o.o. i wiele innych.

Emisję pyłów i gazów na terenie Częstochowy z największych zakładów wg GUS w latach 2017-2020 (stan na dzień 31 grudnia danego roku kalendarzowego) przedstawia tab. 2.

Tabela 2. Emisja pyłów i gazów wg GUS z największych zakładów w Częstochowie w latach 2017-2020

Częstochowa	Emisja zanieczyszczeń pyłowych [Mg/rok]				Emisja zanieczyszczeń gazowych [Mg/rok]				
	ogółem	ze spalania paliw	cementowo-wapiennicze	węglowo-grafitowe, sadza	ogółem	w tym			
						SO_2	NO_x	CO	CO_2
2017	268	93	149	3	983 702	905	1 914	3 189	977 642
2018	297	96	177	3	1 058 873	799	1 102	3 337	1 053 608
2019	273	54	205	3	1 008 471	683	1 253	2 901	1 003 611
2020	215	35	173	3	887 869	659	1 127	2 274	883 786

***Źródło**: GUS (http://www.stat.gov.pl/)*

Zanieczyszczenia zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w gminie w latach 2017-2020, wg GUS kształtują się następująco:

- 2017 r.:
  - ✓ pyłowe – 11 479 Mg/rok,
  - ✓ gazowe – 52,0 Mg/rok,
- 2018 r.:
  - ✓ pyłowe – 10 457 Mg/rok,
  - ✓ gazowe – 55,0 Mg/rok,
- 2019 r.:
  - ✓ pyłowe – 5 058 Mg/rok, co stanowi 94,9% zanieczyszczeń wytworzonych,

- 2020 r.:
  - ✓ pyłowe – 29 604 Mg/rok, co stanowi 99,3% zanieczyszczeń wytworzonych.

Emisja napływowa

Istotną rolę w emisji zanieczyszczeń do powietrza odgrywa także napływ zanieczyszczeń z terenów sąsiadujących. Zasadnicze znaczenie ma lokalizacja Częstochowy na terenie województwa śląskiego, w stosunkowo bliskim sąsiedztwie Zagłębia Dąbrowskiego i w Aglomeracji Górnośląskiej.

Znaczna część zanieczyszczeń pochodzi zatem nie tylko z terenu miasta, ale także ze źródeł zewnętrznych.

5.2.3. Odnawialne źródła energii

Poprawa efektywności energetycznej wiąże się z rozwojem odnawialnych źródeł energii. Polityka Energetyczna Polski do 2030 r. zakłada zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii: co najmniej do poziomu 15 % do 2020 r. i dalszy wzrost w latach następnych, 10 % udział biopaliw transportowych oraz zwiększenie wykorzystania biopaliw II generacji do 2020 r., zrównoważone wykorzystanie obszarów rolniczych i ochronę lasów przed nadmierną eksploatacją na cele energetyczne.

Obecnie najbardziej znaczącą technologią pozyskiwania energii odnawialnej na terenie miasta Częstochowy jest wykorzystanie instalacji pomp ciepła oraz kolektorów słonecznych wspomagających instalacje grzewcze oraz systemów fotowoltaicznych. Zestawienie zinwentaryzowanych instalacji OZE zgodnie z Założeniami do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy przedstawiono w tab. 3.

Tabela 3. Zestawienie istniejących instalacji OZE na terenie Częstochowy

Wyszczególnienie	Istniejące instalacje OZE na terenie Częstochowy
Biomasa	EC "CHP Częstochowa" - kocioł fluidalny umożliwiający spalanie węgla i biomasy - udział wagowy biomasy w ogólnym strumieniu paliwa dostarczonego do kotła w latach 2018÷2020 wynosił 31-32%.
Biomasa	EC ELSEN - techniczna możliwość spalania biomasy (od 2014 r. nie jest wykorzystywana biomasa)
Biomasa	odbiorcy indywidualni
Biogaz	OŚ WARTA – Centralna Oczyszczalnia Ścieków – agregat kogeneracyjny 828 kWe + 870 kWt
Biogaz	Częstochowskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Sobuczynie - Regionalne Składowisko Odpadów - Mała Elektrownia Gazowa o mocy zainstalowanej 0,64 MW
Energia wiatru	PPUH „LAB" - elektrownia wiatrowa o mocy zainstalowanej 0,8 MW
Energia wiatru	Wydane pozwolenia na budowę dla 5 elektrowni wiatrowych o łącznej mocy ~3 MW
Energetyka wodna	PPUH „MICROSERVICE" - MEW „Kucelinka" - moc zainstalowana MEW wynosi 150 kW
Pompy ciepła	Gł. budownictwo jednorodzinne
Pompy ciepła	Kryta Pływalnia - pompa ciepła - wyprodukowana w tym źródle energia cieplna wykorzystywana jest do podgrzewania wody basenowej
Energia słoneczna	Gł. budownictwo mieszkaniowe, budynki użyteczności publicznej
Energia słoneczna	Instalacje kolektorów słonecznych (gł. bud. jednorodzinne – brak możliwości inwentaryzacji) / obiekty użyteczności publicznej: Wojewódzki Szpital Specjalistyczny, Miejski Szpital Zespolony w Częstochowie, obiekty MOSIR, Bursa miejska, Zespół Szkół im. Władysława Biegańskiego, MOPS, Politechnika Częstochowska
Energia słoneczna	Instalacje fotowoltaiczne (1705 szt.) o mocy 13,3 MW
Energia słoneczna	Wydane pozwolenia na budowę dla 4 farm fotowoltaicznych o łącznej mocy ~1,3 MW

***Źródło**: Założenia do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy - aktualizacja 2021*

Na podstawie trendu występującego w całym kraju można założyć, że również w Częstochowie coraz większym zainteresowaniem cieszą się technologie grzewcze wykorzystujące pompy ciepła. Warto

wspomnieć o planowanej inwestycji spółki ZGM TBS w Częstochowie polegającej na budowie kompleksu mieszkalnego, składającego się z trzynastu budynków wielorodzinnych, w którym mają być wykorzystane nowoczesne, ekologiczne rozwiązania tj. pompy ciepła, fotowoltaika oraz odzysk wody deszczowej. Ponadto Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Częstochowie planuje montaż paneli fotowoltaicznych o mocy 2 MW na terenie Spółki wraz z magazynem energii o pojemności 0,1 MWh na potrzeby OZE.

Ze względu na niekorzystne warunki wiatrowe i wodne tego typu instalacje odnawialnych źródeł energii w mieście nie mają dużego potencjału. Biorąc pod uwagę zainteresowanie inwestorów prywatnych inwestycjami związanymi z energetyką wiatrową możliwe jest wykorzystanie na terenie miasta tego typu źródeł na niewielką skalę.

Obiektów wykorzystujących odnawialne źródła energii w mieście powinno stopniowo przybywać (głównie fotowoltaika, pompy ciepła i kolektory słoneczne). Istotną rolę w propagowaniu energetyki odnawialnej pełnić winna gmina. Dotyczy to w szczególności realizacji instalacji OZE w gminnych obiektach użyteczności publicznej. W przypadku budownictwa indywidualnego istotne znaczenie dla rozwoju OZE ma możliwość uzyskania dofinansowania na zakup i montaż instalacji.

W dniu 27 stycznia 2022 r. Rada Miasta Częstochowy podjęła Uchwałę Nr 756.LIV.2022 w sprawie zasad i trybu udzielania oraz sposobu rozliczania dotacji celowych w 2022 r. na dofinansowanie kosztów zadań inwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska, polegających na montażu instalacji fotowoltaicznych na potrzeby budynków mieszkalnych jednorodzinnych na terenie miasta Częstochowy, realizowanych przez osoby fizyczne. Dofinansowanie obejmuje pokrycie części kosztów zadania inwestycyjnego, polegającego na zakupie i montażu instalacji fotowoltaicznej w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych. Kwota dofinansowania wynosi do 50 % kosztów netto poniesionych przez Wnioskodawcę na zakup i montaż instalacji fotowoltaicznej, jednak nie więcej niż 5 000 zł.

Słoneczna gmina

Częstochowa zrealizowała projekt pn.: „*Budowa infrastruktury służącej do produkcji energii ze źródeł odnawialnych na terenie Gminy Miasto Częstochowa*”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020. Otrzymane dofinansowanie było przeznaczane dla mieszkańców Częstochowy na zaprojektowanie i wybudowanie instalacji odnawialnych źródeł energii (OZE). Celem projektu było zwiększenie na obszarze miasta produkcji energii elektrycznej lub energii cieplnej ze źródeł odnawialnych wytwarzanej z wykorzystaniem promieniowania słonecznego (przetwarzanego na ciepło lub energię elektryczną). Instalacje OZE w ilości 168 sztuk są zlokalizowane na nieruchomościach udostępnionych przez osoby fizyczne, w tym:

- 124 instalacje fotowoltaiczne,
- 34 instalacje kolektorów słonecznych,
- 10 instalacji pomp ciepła.

W 2019 r. zostały wykonane instalacje kolektorów słonecznych i fotowoltaiczne. Pompy ciepła zostały wykonane w 2020 r. Instalacje przez 5 lat od daty trwałości projektu będą własnością Gminy Miasto Częstochowa i będą użyczane właścicielom poszczególnych nieruchomości. Po tym okresie nieodpłatnie przejdą na własność mieszkańców. Realizacja projektu przyczyni się w dużym stopniu do ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza. Rezultaty zakładane:

- produkcja energii elektrycznej z instalacji fotowoltaicznych: 512 MWh/rok,
- produkcja energii cieplnej z instalacji solarnych i pomp ciepła: 125,20 MWh/rok.

Przewidywany efekt ekologiczny:

- stopień redukcji pyłu PM10: 2,09 Mg/rok,
- spadek emisji gazów cieplarnianych, przede wszystkim CO_2: 481,53 Mg/rok.

5.2.4. Ocena jakości powietrza

Podstawowymi aktami prawnymi obowiązującymi aktualnie w zakresie sporządzania rocznej oceny jakości powietrza są:

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1973 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. z 2020 r., poz. 2279),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 845),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. z 2012 r., poz. 914),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2019 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych (Dz. U. z 2019 r., poz. 1159).

Obowiązek sporządzania corocznej oceny poziomu substancji w powietrzu wynika z art. 89 ustawy Prawo ochrony środowiska, zgodnie z którym Główny Inspektor Ochrony Środowiska, w terminie do 30 kwietnia każdego roku, dokonuje oceny poziomów substancji w powietrzu w danej strefie za rok poprzedni oraz odrębnie dla każdej substancji dokonuje klasyfikacji stref, w których poziom odpowiednio:

- przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji,
- mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym, a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji,
- nie przekracza poziomu dopuszczalnego,
- przekracza poziom docelowy,
- nie przekracza poziomu docelowego,
- przekracza poziom celu długoterminowego,
- nie przekracza poziomu celu długoterminowego.

Ocenę jakości powietrza w województwie śląskim oparto na „***Rocznej ocenie jakości powietrza w województwie śląskim, raport wojewódzki za rok 2018***" opracowany przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (WIOŚ) w Katowicach oraz na „***Rocznych ocenach jakości powietrza w województwie śląskim, raporty wojewódzkie za lata 2019-2021***" opracowanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu Środowiska Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach. Jak już wspomniano powyżej Częstochowa należy do ***strefy miasto Częstochowa – kod strefy PL2404***.

Lista zanieczyszczeń pod kątem spełnienia kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia objęła: benzen, dwutlenek azotu, dwutlenek siarki, tlenek węgla, ozon, pył zawieszony PM10, pył zawieszony PM2,5, arsen, benzo(α)piren, ołów, kadm oraz nikiel. Do zanieczyszczeń, które uwzględniono w ocenie ze względu na ochronę roślin należały: dwutlenek siarki, tlenki azotu oraz ozon.
Dla wszystkich substancji podlegających ocenie, strefy zaliczono do jednej z poniższych klas:

- **klasa A** - jeżeli stężenia zanieczyszczenia na jej terenie nie przekraczały odpowiednio poziomów dopuszczalnego lub docelowego,
- **klasa C** - jeżeli stężenia zanieczyszczenia na jej terenie przekraczały poziomy dopuszczalne lub docelowe,
- **klasa A1** - klasa strefy dla pyłu PM2,5 określona w oparciu o poziom dopuszczalny,
- **klasa C1** - klasa strefy dla pyłu PM2,5 określona w oparciu o poziom dopuszczalny,
- **klasa D1** - jeżeli stężenia ozonu w powietrzu na jej terenie nie przekraczały poziomu celu długoterminowego,
- **klasa D2** - jeżeli stężenia ozonu na jej terenie przekraczały poziom celu długoterminowego.

Wynikowe klasy dla strefy miasto Częstochowa dla poszczególnych zanieczyszczeń z uwzględnieniem kryteriów dla ochrony zdrowia przedstawiono w tab. 4.

Tabela 4. Wynikowe klasy dla strefy miasto Częstochowa dla poszczególnych zanieczyszczeń z uwzględnieniem kryteriów dla ochrony zdrowia w latach 2018-2021

Nazwa substancji	Symbol klasy wynikowej w latach 2018-2021 dla poszczególnych zanieczyszczeń wg kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia			
Kod strefy	PL2404			
	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
Pył zawieszony (PM10)	C	C	C	C
Pył zawieszony (PM2,5)	C	A	A1	C1
Dwutlenek siarki (SO_2)	A	A	A	A
Dwutlenek azotu **(**NO_2)	A	A	A	A
Tlenek węgla (CO)	A	A	A	A
Ozon (O_3)	A	A/D2[1]	A/D2[1]	A/D2[1]
Ołów (Pb)	A	A	A	A
Kadm (Cd)	A	A	A	A
Nikiel (Ni)	A	A	A	A
Arsen (As)	A	A	A	A
Benzen (C_6H_6)	A	A	A	A
Benzo(a)piren (BaP)	C	C	C	C

***Źródło**: Roczne oceny jakości powietrza w województwie śląskim, obejmujące 2018, 2019, 2020, 2021 rok, WIOŚ Katowice, GIOŚ Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach*

***Wyjaśnienie:** dla ozonu poziom celu długoterminowego, strefa uzyskała klasę D2*

Strefa miasto Częstochowa w 2021 r., została zakwalifikowana do klasy C dla pyłu zawieszonego PM10, pyłu zawieszonego PM2,5 i benzo(a)pirenu.

Główną przyczyną występowania przekroczeń pyłów: PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu jest oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków z sektora bytowo-komunalnego.

Natomiast przyczyną przekroczenia dopuszczalnych parametrów dla ozonu są oddziaływania naturalnych źródeł emisji i zjawisk niezwiązanych z działalnością człowieka oraz niekorzystne warunki meteorologiczne sprzyjające formowaniu się ozonu.

W mieście w latach 2019-2020 można zaobserwować częściową poprawę jakości powietrza na terenie strefy miasto Częstochowa w zakresie:

- obniżania średniorocznych stężeń pyłu PM2,5 - w 2020 r. średnie roczne stężenie tego zanieczyszczenia obniżyło się o ok. 31% w stosunku do stanu z 2018 r. W Częstochowie w latach 2019-2020 dotrzymany został poziom dopuszczalny PM2,5, który obowiązuje od 01.01.2020 r.,
- obniżania stężeń pyłu PM10. W zakresie stężeń średniorocznych – zachowane są poziomy dopuszczalne dla tej substancji. Nadal przekroczone są dopuszczalne wartości dla stężeń 24-godzinnych, niemniej jednak obserwowany jest systematyczny spadek maksymalnych stężeń średniodobowych PM10. W 2018 r. maksymalne stężenia średniodobowe PM10 przekroczyły wartość dopuszczalną o 86%, a w 2019 r. przekroczenie wyniosło 53% natomiast w 2020 r. już tylko 28%,
- obniżenia w 2020 r. poziomu stężeń średniorocznych dwutlenku azotu. W 2020 r. zaobserwowano w Częstochowie najniższą wartość stężeń średnich rocznych tej substancji w ostatnim 10-cioleciu. Na stacji przy ul. Armii Krajowej/Jana Pawła II, gdzie w latach 2011 i 2012 wystąpiły przekroczenia stężeń średniorocznych o odpowiednio: 7% i 4% poziomu dopuszczalnego wynoszącego 40 µg/m^3, w 2020 r. średnia wartość tego stężenia wyniosła 32 µg/m^3, co stanowi 80% wartości dopuszczalnej.

„Pięcioletnia ocena jakości powietrza w województwie śląskim za lata 2014-2018" wykazała (ze względu na ochronę zdrowia) występowanie w strefie miasto Częstochowa w przypadku pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu w PM10 stężeń przekraczających górny próg

oszacowania i równocześnie poziom dopuszczalny lub docelowy. Stężenia ozonu były wyższe niż górny próg oszacowania, ale nie przekraczały poziomu docelowego. Stężenia dwutlenku siarki występowały pomiędzy dolnym i górnym progiem oszacowania. Stężenia dwutlenku azotu związane z oddziaływaniem transportu na terenie Częstochowy były wysokie, ale nie przekraczały poziomu dopuszczalnego.

Wyniki tej oceny potwierdziły konieczność utrzymania pomiarów intensywnych na obszarze Częstochowy dla pyłów PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu, dwutlenku azotu i ozonu.

Badania stanu czystości powietrza atmosferycznego w latach 2015-2017 prowadzone były przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska WIOŚ. Wyniki przeprowadzonych pomiarów w gminie w latach 2015-2017 przedstawiono w tab. 5.

Tabela 5. Wyniki pomiarów jakości powietrza w strefie miasto Częstochowa w latach 2015-2017

Lp.	Gmina Częstochowa	PM10	PM2,5	Benzen	SO_2	NO_2	Pb
		[µg/m^3]					
2015 r.							
1.	**ul. Baczyńskiego**	32	26	1,5	-	19	0,03
2.	**ul. Armii Krajowej/ Jana Pawła II (stacja komunikacyjna)**	45	32	1,5	-	39	0,03
2016 r.							
1.	**ul. Baczyńskiego**	31	-	1,6	-	18	0,04
2.	**ul. Armii Krajowej/ Jana Pawła II (stacja komunikacyjna)**	40	-	-	-	36	-
3.	**ul. Zana**	-	25	-	-	-	-
2017 r.							
1.	**ul. Baczyńskiego**	35	28	1,6	-	19	0,03
2.	**ul. Armii Krajowej/ Jana Pawła II (stacja komunikacyjna)**	42	34	1,6	-	36	0,03

***Źródło**: Aktualny stan jakości powietrza w latach 2015-2017, WIOŚ Katowice*

Średnia 30 dniowych pomiarów jakości powietrza w 2022 r. Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/current/station_details/table/800/30/9) w mieście Częstochowa przedstawia się następująco:

- PM10 – 27 µg/m^3,
- O_3 – 66µg/m^3,
- NO_2 – 15,3 µg/m^3,
- SO_2 – 4,3 µg/m^3,
- C_6H_6 – 0,9 µg/m^3,
- CO – 0,4 mg/m^3.

Analiza SWOT

OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA	
Mocne strony	**Słabe strony**
✓ Wdrażanie i realizacja opracowywanego aktualnie Planu gospodarki niskoemisyjnej i innych dokumentów w sektorze ochrony powietrza i klimatu, w tym Planu adaptacji Miasta do zmian klimatu i Strategii rozwoju elektromobilności ✓ Częściowo scentralizowana sieć ciepłownicza ✓ Duży poziom gazyfikacji miasta ✓ Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych	✓ Występowanie przekroczeń standardów jakości powietrza dla strefy miasto Częstochowa ✓ Istnienie systemów ogrzewania indywidualnego, w których wykorzystywane są niskiej jakości paliwa stałe ✓ Wzmożony transport w obrębie dróg krajowych i autostrady ✓ Duży udział zanieczyszczeń komunikacyjnych ✓ Funkcjonowanie dużych przedsiębiorstw emitujących zanieczyszczenia gazowe i pyłowe (duży stopień uprzemysłowienia miasta)

✓ Wymiana starych kotłów węglowych na piece ekologiczne ✓ Montaż OZE, zwiększenie poziomu produkcji energii ze źródeł odnawialnych ✓ Wykonywanie kontroli dotyczących spalania odpadów w paleniskach domowych	
Szanse	**Zagrożenia**
✓ Poprawa warunków sanitarnych związanych z termomodernizacją budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej ✓ Wymiana środków transportu na pojazdy spełniające wymogi wyższych klas norm emisji spalin ✓ Prowadzenie edukacji ekologicznej ✓ Realizacja przyjętych programów i planów w zakresie ochrony powietrza ✓ Stopniowo wzrastająca świadomość społeczna ✓ Możliwość wspierania projektów środowiskowych przez programy i fundusze strukturalne Unii Europejskiej oraz krajowe fundusze celowe ✓ Podanie dokumentów do publicznej wiadomości i udział społeczeństwa w kształtowaniu strategii prośrodowiskowej	✓ Rozwój zabudowy i wzrost zużycia energii do celów grzewczych ✓ Utrzymywanie się wysokich cen gazu ✓ Stosowanie paliw niskiej jakości ✓ Napływ zanieczyszczeń ze zurbanizowanych obszarów województwa śląskiego ✓ Przyrost liczby pojazdów poruszających się w obrębie miasta i niewystarczająca przepustowość transportu zbiorowego ✓ Brak funduszy na inwestycje ✓ Pogorszenie stanu finansów publicznych skutkujące ograniczeniem nakładów inwestycyjnych ✓ Utrudnienia proceduralne przy pozyskiwaniu środków finansowych z zewnątrz

5.3. Zagrożenia hałasem

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska za hałas uznaje się dźwięki o częstotliwościach od 16 Hz do 16 000 Hz. Hałas jest jednym z elementów oddziałujących na komfort psychiczny ludności szczególnie w rejonach zurbanizowanych z gęstymi sieciami komunikacyjnymi i dużą ilością zakładów produkcyjnych. Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska głównie poprzez utrzymanie poziomu hałasu poniżej poziomu dopuszczalnego lub na tym poziomie, a w przypadku przekroczenia na zmniejszeniu tego poziomu, do co najwyżej dopuszczalnego.

Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku reguluje rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 112). Źródłami dźwięku, dla których ustalono dopuszczalne wartości w środowisku są:

- drogi lub linie kolejowe,
- linie elektroenergetyczne,
- starty, lądowania i przeloty statków powietrznych,
- instalacje i pozostałe obiekty oraz grupy źródeł hałasu:
  - ✓ hałas przemysłowy,
  - ✓ hałas komunalny.

Ogólnie hałas można podzielić na: komunikacyjny (drogowy, szynowy - kolejowy i tramwajowy) oraz przemysłowy i komunalny. Głównym źródłem, ze względu na przestrzenny charakter oddziaływania, na terenie Częstochowy jest hałas komunikacyjny - drogowy, obejmujący swoim oddziaływaniem teren prawie całego miasta (rejony wszystkich głównych arterii komunikacyjnych). Pozostałe grupy źródeł hałasu (szynowy, przemysłowy) mają charakter lokalny.

Należy nadmienić, iż główne działania Gminy zmierzające do ograniczenia wpływu hałasu na ludzi i środowisko, to przede wszystkim w przypadku hałasu komunikacyjnego poprawa systemu drogowego, a w przypadku istniejących zakładów (hałasu przemysłowego), z chwilą stwierdzenia przez WIOŚ

przekroczenia norm, określanie w formie decyzji dopuszczalnych poziomów hałasu emitowanych do środowiska.

Na terenie miasta Częstochowy, Uchwałą Nr 21.III.2018 Rady Miasta Częstochowy z dnia 06 grudnia 2018 r. przyjęto ***Program Ochrony Środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023***.

Miasto Częstochowa zgodnie z przepisami, opracowało mapę akustyczną dla miasta powyżej 100 tys. mieszkańców. Zgodnie z zapisami oraz wnioskami przedstawionymi w wyniku badań uzupełniających oraz obliczeń wykonanych w ramach Mapy akustycznej dla miasta Częstochowy w 2017 r. w horyzoncie długookresowym z perspektywą do 2025 r. dążyć do ograniczenia hałasu na terenie miasta do poziomu 55 dB w porze nocnej.

Hałas komunikacyjny

Hałas drogowy jest najpowszechniejszym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu. Koncentruje się wzdłuż szlaków komunikacyjnych tak, więc ma charakter liniowy. Na poziom tego hałasu wpływ ma przede wszystkim natężenie ruchu, złożoność układu drogowego, a także stan nawierzchni dróg.

Przez obszar miasta Częstochowy przebiegają liczne drogi ruchu kołowego. Wzdłuż zachodniej granicy przebiega trasa autostrady A1 Północ-Południe. Miasto jest ważnym punktem na mapie krajowej, jak i międzynarodowej sieci komunikacyjnej. Położone jest w ciągu korytarza komunikacyjnego północ-południe o znaczeniu europejskim - trasa E75 relacji Sztokholm-Gdańsk-Katowice-Żylina - (Budapeszt-Ateny), z odgałęzieniem dla relacji Częstochowa-Ostrawa (Wiedeń-Wenecja). Ponadto Częstochowa zlokalizowana jest w pobliżu międzynarodowej trasy łączącej zachód kontynentu z Ukrainą i Białorusią.

Analiza stanu akustycznego miasta Częstochowy na potrzeby Programu ochrony środowiska przed hałasem, została opracowana na podstawie danych zawartych w „Mapie akustycznej miasta Częstochowy" wykonanej w 2017 r. Mapa ta nie została jeszcze zaktualizowana.

Na podstawie dostępnych danych oceniono wpływ ponadnormatywnej emisji hałasu drogowego, szynowego oraz przemysłowego na budynki chronione akustycznie w obrębie miasta Częstochowy. Kluczowym źródłem kształtującym klimat akustyczny miasta jest hałas drogowy. Największe narażenie mieszkańców na hałas drogowy występuje wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych miasta tj.: ul. Św. Rocha, Piastowska, Krakowska, Limanowskiego, Aleja Wolności oraz Aleja Wojska Polskiego - dla tych ulic wskaźnik narażenia mieszkańców na hałas jest najwyższy.

Analiza danych obliczeniowych „Mapy akustycznej miasta Częstochowy 2017" wskazuje hałas drogowy jako dominujące źródło hałasu w mieście, pod względem ilości narażonych mieszkańców na przekroczenia dopuszczalnych wartości. Liczba budynków mieszkalnych o przekroczonych standardach dopuszczalnego poziomu hałasu drogowego wynosi 2 929. Dla 20 budynków przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu osiągają stan „zły". Dla 18 budynków źródłem wysokiej emisji hałasu jest Al. Wojska Polskiego. Dla pozostałych 2 909 budynków o przekroczonych poziomach dopuszczalnych hałasu stan warunków akustycznych należy oceniać jako „niedobry".

Na uwagę zasługuje fakt, iż na poprawę klimatu akustycznego w obszarze miasta Częstochowy wpływa obecnie istnienie autostrady A1, dzięki której cały ruch tranzytowy obywa się poza strefą zamieszkania.

Z informacji pozyskanych od Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Katowicach wynika, iż na terenie miasta Częstochowa w latach 2018-2019 zrealizowano inwestycję w zakresie budowy autostrady A1 odc. G węzeł Blachownia (bez węzła) – węzeł Zawodzie (z węzłem) w km od 431+600 do km 437+800 oraz odc. F węzeł Blachownia (z węzłem) – węzeł Rząsawa (bez węzła) w km od 426+450 do km 426+600.

Hałas szynowy od linii kolejowych jest drugim, co do istotności źródłem hałasu na terenie miasta Częstochowy.

Miasto stanowi węzeł kolejowy, w którym łączą się trasy kolejowe na kierunku Warszawa-Katowice-Wrocław-Kielce. W granicach miasta Częstochowa zlokalizowany jest skomplikowany węzeł kolejowy, którego główny szkielet tworzą 4 linie kolejowe (jedna lokalna), 4 łącznice oraz kilka stacji i przystanków.

Analiza stanu akustycznego miasta Częstochowy na potrzeby Programu ochrony środowiska przed hałasem, została opracowana na podstawie danych zawartych w „Mapie akustycznej miasta Częstochowy" wykonanej w 2017 r.

Łączna liczba budynków mieszkalnych o przekroczonych poziomach dopuszczalnych hałasu stwierdzonych na podstawie „Mapy akustycznej miasta Częstochowy 2017" w przypadku linii kolejowych wynosi 614.

W przypadku hałasu kolejowego, przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu mają głównie związek z eksploatacją linii kolejowych nr 1 Warszawa Zachodnia – Katowice oraz linii 61 Kielce – Fosowskie.

Dla 582 budynków stan akustyczny przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu jest „niedobry" natomiast dla 32 budynków stan akustyczny przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu jest „zły". Stwierdzono brak przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu dla obiektów służby zdrowia, opieki społecznej i socjalnej, budynków szkolnych i przedszkolnych. Najwyższe przekroczenie odnotowano dla wskaźnika LDWN od linii kolejowej nr 1 Warszawa Zachodnia - Katowice, które wynosiło 17,5 dB.

Usługi komunikacyjne w Częstochowie świadczone są przez Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Częstochowie Sp. z o.o. Układ komunikacyjny miasta Częstochowa obejmuje: 2 linie tramwajowe nr 2 i nr 3, 27 linii autobusowych miejskich dziennych, 5 linii autobusowych podmiejskich dziennych i 1 linia autobusowa miejska nocna nr 80. W skład taboru MPK wchodzą zarówno autobusy jak i tramwaje.

W latach 2020-2021 zrealizowano następujące inwestycje:

- zakupiono 10 szt. tramwajów niskopodłogowych oraz zakończono prace na odcinkach związanych z inwestycją *Przebudowy istniejącej infrastruktury tramwajowej w Częstochowie*, w ramach projektu unijnego pn. „*Przebudowa liniowej infrastruktury tramwajowej w Częstochowie odcinek (1,2,3,4,5a,6) oraz zakup taboru tramwajowego na potrzeby transportu publicznego w Częstochowie*",
- doprowadzono do sprawności technicznej oraz uzyskano dopuszczenie do ruchu dla 11 szt. autobusów hybrydowych (o napędzie gazowo-elektrycznym) marki Solbus. Zgodnie z zestawieniem autobusy te w 2021 r. przejechały w sumie 256 844 km,
- wynajęto wraz z infrastrukturą do ładowania, na okres 7 lat, 15 szt. autobusów elektrycznych marki Autosan M12LF. Zgodnie z zestawieniem autobusy te w 2021 r. przejechały w sumie 554 229 km.

W latach 2022-2027 planowany jest zakup autobusów elektrycznych wraz z niezbędną infrastrukturą ładowania tj. zakup 8 szt. autobusów przegubowych o długości 18 m, zakup 19 szt. autobusów o długości 12 m oraz zakup i montaż stacji transformatorowej i budowa 14 szt. ładowarek autobusowych dwustanowiskowych. Ponadto przewiduje się modernizację 13 szt. autobusów hybrydowych zakupionych w ramach programu Gazela i najem autobusów elektrycznych.

Rada Miasta Częstochowy Uchwałą Nr 439.XXXII.2020 z dnia 27 sierpnia 2020 r. przyjęła Plan budowy ogólnodostępnych stacji ładowania dla Miasta Częstochowy wraz z „Programem przyłączeń ogólnodostępnych stacji ładowania samochodów elektrycznych dla Miasta Częstochowy". W latach 2020-2021 zabudowano 22 stacje ładowania pojazdów elektrycznych. W 2022 r. ma zostać zabudowanych 20 kolejnych stacji ładowania pojazdów elektrycznych.

Hałas szynowy (tramwajowy) pod względem kształtowania klimatu akustycznego nie stanowi istotnego źródła. Duży udział zmodernizowanych linii tramwajowych oraz nowoczesny tabor nie generują wysokich przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu na terenie miasta Częstochowy.

Łączna liczba budynków mieszkalnych o przekroczonych poziomach dopuszczalnych hałasu stwierdzonych na podstawie „Mapy akustycznej miasta Częstochowy 2017" w przypadku linii tramwajowych wynosi 17. Dla wszystkich budynków stan akustyczny przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu jest „niedobry". Stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu dla 1 budynku służby zdrowia. Najwyższe przekroczenie odnotowano dla wskaźnika LN na odcinku Dworzec Główny PKP – Dworzec PKS, które wynosiło 3,4 dB.

Hałas przemysłowy

Hałas przemysłowy generowany jest przez zakłady produkcyjne i usługowe. Obejmuje dźwięki emitowane przez maszyny i urządzenia, procesy technologiczne, a także instalacje i wyposażenie małych zakładów rzemieślniczych i usługowych. Do tego rodzaju hałasu zalicza się także dźwięki emitowane przez urządzenia obiektów handlowych, np.: wentylatory i urządzenia klimatyzacyjne. Hałas ten ma charakter lokalny i występuje głównie na terenach sąsiadujących z zakładami przemysłowymi. Poziom hałasu jest kształtowany indywidualnie dla każdego obiektu i zależy od wykorzystywanych maszyn i urządzeń, zastosowanej izolacji hal produkcyjnych oraz prowadzonych procesów technologicznych. Pomiar hałasu przemysłowego, zazwyczaj jest przeprowadzany wskutek interwencji. Ponadto jest również prowadzony w odstępach dwuletnich w ramach posiadanych przez zakłady przemysłowe pozwoleń zintegrowanych i decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu.

Częstochowa jest ważnym ośrodkiem przemysłowym i głównym miastem Częstochowskiego Okręgu Przemysłowego. Częstochowa jest trzecim największym ośrodkiem przemysłowym w całym województwie śląskim i stanowi przedłużenie Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, jeśli chodzi o zaopatrzenie w energię, surowce, paliwa oraz rynki zbytu. Najważniejszymi zakładami przemysłowymi na terenie Częstochowy są zakłady branży metalowej, motoryzacyjnej, poligraficznej, wytwórni tworzyw sztucznych oraz wiele innych zakładów reprezentujących różne formy wytwórczości np. Zakłady Wapiennicze Lhoist S.A. – Jednostka Produkcyjna w Częstochowie przy ul. Żyznej, Ocynkownia Śląsk, Zakład Częstochowa przy ul. Korfantego 29, Koksownia Częstochowa Nowa Sp. z o.o. przy ul. Odlewników 20 i wiele innych.

Hałas komunalny

Spośród źródeł hałasu komunalnego najistotniejsze znaczenie ma hałas towarzyszący obiektom sportu, rekreacji i rozrywki, co może być uciążliwe w letniej porze roku. Z ich działalnością związany jest dyskomfort akustyczny. Negatywnie odbierany jest również tzw. hałas osiedlowy. Na terenie Częstochowy z tego typu hałasem mieszkańcy stykają się na terenach zwartej zabudowy osiedlowej. Hałas związany z terenami rekreacyjno wypoczynkowymi jest zdecydowanie mniejszy niż powstający ze źródeł komunikacyjnych i przemysłowych.

Monitoring hałasu

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, oceny stanu akustycznego środowiska i obserwacji zmian dokonuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska w ramach państwowego monitoringu środowiska. Strategiczne mapy hałasu są sporządzane przez zarządzających głównymi drogami, głównymi liniami kolejowymi lub głównymi lotniskami oraz przez prezydentów miast o liczbie większej niż 100 tys. mieszkańców. Zarządzający drogą, linią kolejową lub lotniskiem, z wyłączeniem zarządzających drogami gminnymi, dokonują identyfikacji głównych dróg, głównych linii kolejowych lub głównych lotnisk i przekazują, w zakresie swojej właściwości i przekazują dane Głównemu Inspektorowi Ochrony Środowiska. Również Prezydenci miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tys. przekazują dane Głównemu Inspektorowi Ochrony Środowiska.

Podmiotem odpowiedzialnym za pomiary poziomu hałasu komunikacyjnego w województwie śląskim, na terenach nieobjętych mapami akustycznymi od 2019 r. jest Główny Inspektor Ochrony Środowiska Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach.

W ostatnich latach (2010-2021) w Częstochowie nie były prowadzone przez WIOŚ i GIOŚ pomiary hałasu komunikacyjnego.

Jako główne źródło danych przyjęto zatem mapę akustyczną i Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023, co zostało omówione powyżej.

Analiza SWOT

ZAGROŻENIA HAŁASEM	
Mocne strony	**Słabe strony**
✓ Zmniejszenie natężenia ruchu pojazdów przez centrum miasta, na rzecz wzrostu natężenia ruchu pojazdów na obwodnicy autostrady A1 ✓ Stosowanie cichej nawierzchni drogowej ✓ Większość dróg o powierzchni utwardzonej ✓ Zastosowanie barier i ekranów akustycznych wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych ✓ Plan budowy ogólnodostępnych stacji ładowania dla Miasta Częstochowy wraz z „Programem przyłączeń ogólnodostępnych stacji ładowania samochodów elektrycznych dla Miasta Częstochowy” ✓ Podnoszenie stanu technicznego infrastruktury publicznego transportu autobusowego ✓ Dobrze rozwinięta sieć połączeń drogowych ✓ Zmodernizowanie linii tramwajowej i wymiana jego taboru	✓ Niewystarczająca ilość środków finansowych na wykonanie wszystkich potrzebnych prac m.in. modernizacje dróg, które są bardzo kosztowne ✓ Duża uciążliwość hałasu komunikacyjnego na głównych drogach przelotowych ✓ Przekroczenia poziomów dopuszczalnych w zakresie hałasu komunikacyjnego ✓ Uciążliwości wynikające z funkcjonowania zakładów produkcyjnych i istnienia dróg tranzytowych
Szanse	**Zagrożenia**
✓ Realizacja Programu ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023 ✓ Dobre powiązania zewnętrzne z regionalnym i krajowym układem drogowym ✓ Planowane inwestycje modernizacyjne dróg, celem zastosowania cichych nawierzchni ✓ Możliwość uzyskania dofinansowania inwestycji związanych z ochroną przed hałasem tj. budowa ekranów akustycznych ✓ Wymiana taboru transportu publicznego na niskoemisyjny ✓ Objęcie coraz większych obszarów miasta Częstochowy MPZP z wytyczonymi obszarami funkcjonalnymi ✓ Rozbudowa linii tramwajowej w kierunku osiedla i szpitala na Parkitce z udziałem Funduszy Europejskich ✓ Podanie dokumentów do publicznej wiadomości i udział społeczeństwa w kształtowaniu strategii pro środowiskowej	✓ Rosnąca ilość użytkowników pojazdów na drogach ✓ Zwiększanie transportu ciężarowego ✓ Utrudnienia proceduralne przy pozyskiwaniu środków finansowych z zewnątrz

5.4. Pola elektromagnetyczne

Promieniowanie elektromagnetyczne (PEM) jest nieodzownym elementem środowiska naturalnego. Pochodzi ono od naturalnych źródeł, jakimi są np.: Słońce, Ziemia, zjawiska atmosferyczne. Natomiast sztuczne pola elektromagnetyczne zaczęły pojawiać się w środowisku ponad sto lat temu i były związane z techniczną działalnością człowieka. Promieniowanie elektromagnetyczne występuje wszędzie. Do najważniejszych źródeł promieniowania należą:

- stacje i linie energetyczne,
- nadajniki radiowe i telewizyjne oraz CB-radio i radiostacje amatorskie,
- stacje bazowe telefonii komórkowej,
- wojskowe i cywilne urządzenia radionawigacji i radiolokacji,
- urządzenia powszechnego użytku: kuchenki mikrofalowe, monitory, aparaty komórkowe itp.

Stacje i linie energetyczne

System przesyłowy NN

Zaopatrzenie miasta w energię elektryczną realizowane jest za pośrednictwem dwóch systemowych stacji elektroenergetycznych 220/110 kV, współdzielonych przez PSE S.A. i TAURON Dystrybucja S.A.:

- ANI 220/110 kV (Aniołów) - zlokalizowanej na terenie Częstochowy, w jej północno wschodniej części. W stacji zainstalowany jest transformator o mocy 160 MVA,
- WRZ 220/110 kV (Wrzosowa) - zlokalizowanej poza granicami miasta (przy jego południowo-wschodnim obrzeżu) - na terenie gminy Poczesna. W stacji zainstalowane są dwa transformatory o mocy 160 MVA każdy.

Ponadto na obszarze Częstochowy przyłączona jest do krajowego systemu przesyłowego stacja elektroenergetyczna 220 kV/SN należąca do Huty Częstochowa.

Przez teren miasta Częstochowy przebiegają 1-torowe linie najwyższych napięć będące w eksploatacji PSE S.A.:

- linia 400 kV relacji Trębaczew-Joachimów,
- linia 220 kV relacji Aniołów-Joachimów,
- linia 220 kV relacji Huta Częstochowa-Joachimów,
- linia 220 kV relacji Huta Częstochowa-Wrzosowa,
- linia 220 kV relacji Wrzosowa-Joachimów/Łagisza.

Sieci średniego i niskiego napięcia

Głównym operatorem systemu dystrybucji energii elektrycznej na terenie Częstochowy jest TAURON Dystrybucja S.A. Ponadto, w ograniczonym zakresie, dystrybucję prowadzą: PKP Energetyka S.A., ELSEN S.A. w restrukturyzacji oraz firma Polontex S.A.

W sieci średniego napięcia na obszarze Częstochowy występują trzy poziomy napięć: 30, 15 oraz 6 kV, przy czym na przełomie lat 2017 i 2018 sieć SN 30 kV została w 90% zlikwidowana, jak również zauważalny jest proces przechodzenia z zasilania z sieci 6 kV na 15 kV.

TAURON Dystrybucja S.A. na terenie Częstochowy posiada 711 stacji transformatorowych SN/nN – 62 stacje napowietrzne i 649 stacji wnętrzowych.

Stan techniczny infrastruktury elektroenergetycznej w systemie dystrybucyjnym Częstochowy został określony przez TAURON Dystrybucja S.A. jako dobry, zapewniający zasilanie wszystkim przyłączonym obiektom. Obecnie moc transformatorów zainstalowanych w stacjach transformatorowych SN/nN jest wystarczająca dla pokrycia zapotrzebowania mocy przez odbiorców.

ELSEN S.A. w restrukturyzacji prowadzi na terenie Częstochowy działalność związaną z dystrybucją energii elektrycznej za pomocą sieci średniego napięcia 6 kV oraz sieci niskiego napięcia na terenie po dawnej Hucie Częstochowa. Sieć eksploatowana przez ELSEN współpracuje z krajowym systemem energetycznym poprzez sieć dystrybucyjną TAURON Dystrybucja S.A.

ELSEN użytkuje dwie stacje 110/6 kV: GST-3 oraz GST-7, które stanowią bezpośrednie połączenie z siecią TAURON Dystrybucja S.A. Pozostałe stacje: GST-1, GST-2 oraz GST 6 są własnością Huty Częstochowa, dla której służby energetyczne ELSEN S.A. w restrukturyzacji świadczą usługę stałej obsługi. Suma mocy transformatorów WN/SN pracujących w systemie dystrybucyjnym ELSEN wynosi 309 MVA. Obsługiwane sieci i urządzenia utrzymywane są w najlepszym możliwym oraz ekonomicznie uzasadnionym stanie. Stacja 110/6 kV - GST-3 jest w bardzo dobrym stanie technicznym.

PKP Energetyka S.A. Oddział w Warszawie - Dystrybucja Energii Elektrycznej zajmuje się przesyłem i dystrybucją energii elektrycznej do odbiorców z grupy PKP oraz odbiorców indywidualnych zlokalizowanych głównie w obrębie infrastruktury kolejowej oraz własnych stacji, rozdzielni i linii elektroenergetycznych. Operator na terenie miasta Częstochowa posiada 26 stacji transformatorowych SN/nN zasilanych własnymi liniami SN i jedną podstację 30/3 kV prądu stałego, zasilającą sieć trakcyjną PKP. Stacje transformatorowe w miarę potrzeb poddawane są pracom modernizacyjnym. Eksploatator określa stan techniczny stacji transformatorowych jako dobry, pod kątem pewności zasilania odbiorów znajdujących się na terenie miasta Częstochowy i zasilanych z przedmiotowych stacji.

PKP Energetyka zarządza na terenie Częstochowy siecią SN o łącznej długości 51,6 km, z czego 75% stanowią sieci kablowe. Natomiast sieć niskiego napięcia eksploatowana przez PKP Energetyka posiada łączną długość (wraz z przyłączami) 24,3 km, z czego prawie całość zrealizowana jest jako kablowa. Sieć przesyłowo-rozdzielcza spółki PKP Energetyka na terenie miasta Częstochowy po stronie średniego napięcia w całości posiada dwustronne zasilanie. Węzeł Częstochowa pracuje w układzie pierścieniowym i jest zasilany z dwóch niezależnych stacji GPZ, nie będących własnością PKP Energetyka.

Instalacje radiokomunikacyjne

Stacje bazowe telefonii komórkowej są rozlokowane w wielu miejscach na terenie całego miasta. Zamontowane są na: masztach, kominach, wieżach kościołów oraz dachach budynków. Zasięg ich ponadnormatywnego oddziaływania może wynosić od kilku do kilkudziesięciu metrów. Wszystkie przypadki dotyczą formalnie miejsc aktualnie niedostępnych dla ludzi, co jest koniecznym warunkiem lokalizacji tych urządzeń w danym miejscu. Stosowanie obecnie większej liczby stacji, ale o mniejszej mocy powoduje zmniejszenie całkowitej mocy promieniowania.

Monitoring PEM

Oceny poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku i obserwacji zmian dokonuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Monitoring ten, zgodnie z art. 26 ust. 1, pkt. 5 ustawy Prawo ochrony środowiska, obejmuje uzyskiwane na podstawie badań monitoringowych informacje w zakresie promieniowania jonizującego i pól elektromagnetycznych. Badania te powinny być przeprowadzane cyklicznie, przy zastosowaniu ujednoliconych metod zbierania, gromadzenia i przetwarzania danych. Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska prowadzi również, aktualizowany corocznie, rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych (art. 124 Prawo ochrony środowiska).

W 2018 r. pomiary promieniowania elektromagnetycznego na terenie województwa śląskiego wykonywał Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach. Od 2019 r. pomiary prowadzi Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach. W tab. 6 przedstawiono wyniki tych pomiarów. Pomiary nie wykazały przekroczenia poziomu dopuszczalnego wynoszącego wówczas 7 V/m.

Tabela 6. Wyniki pomiarów poziomów pól elektromagnetycznych częstotliwości 100kHz-3GHz w Częstochowie w latach 2018-2020

Lp.	Gmina	Lokalizacja punktu pomiarowego poziomu pól elektromagnetycznych częstotliwości 100kHz-3GHz (składowej elektrycznej E) w środowisku	Natężenie pola elektrycznego E* [V/m]
2018 r.			
1.	Częstochowa	ul. 11-go Listopada	0,62
2019 r.			
2.	Częstochowa	ul. Baczyńskiego	0,25#
2020 r.			
3.	Częstochowa	ul. Partyzantów	0,25&

***Źródło**: WIOŚ i GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska Katowice, sprawozdania z badań za lata 2018-2020*

***Wyjaśnienia**: * - średnia wartość arytmetyczna wartości skutecznych natężeń pól elektrycznych PEM w zakresie częstotliwości 100kHz-3GHz, w danym punkcie obserwacji w środowisku*
 # - wynik poniżej czułości sondy pomiarowej
& - pomiar poniżej progu oznaczalności, przyjęta wartość stanowi 50% przyjętego progu przez pracownię wykonującą pomiar

Analiza SWOT

POLA ELEKTROMAGNETYCZNE	
Mocne strony	**Słabe strony**
✓ Brak przekroczeń poziomów dopuszczalnych natężenia pól elektromagnetycznych ✓ Dosyć niska wartość promieniowania niejonizującego na obszarze miasta	✓ Wzrastająca ilość stacji bazowych telefonii komórkowej ✓ Wzrastająca popularność sieci bezprzewodowych ✓ Duża liczba źródeł pól i ich koncentracja na terenie miasta
Szanse	**Zagrożenia**
✓ Modernizacja sieci energetycznych przez operatorów prowadzona wg potrzeb ✓ Ciągły monitoring poziomu pól elektromagnetycznych ✓ Realizacja działań przyjętych w programach z zakresu ochrony środowiska np. edukacja ekologiczna ✓ Podanie dokumentów do publicznej wiadomości i udział społeczeństwa w kształtowaniu strategii pro środowiskowej	✓ Lokalizacja coraz większej liczby obiektów radiokomunikacyjnych oraz linii energetycznych na terenie miasta w pobliżu obszarów zabudowanych

5.5. Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód

Wody powierzchniowe

Jak wynika ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Częstochowa należy do regionu wodnego Warty i obszaru dorzecza Odry. Leży w całości w dorzeczu górnej Warty. Przez teren miasta przepływa sześć rzek i jeden potok, o charakterystycznym dośrodkowym układzie i ogólnej długości wynoszącej ponad 50 km. Największą rzeką jest Warta wraz z kanałem ulgi Kucelinką. Inne rzeki to: Stradomka, Konopka, Biała (Szarlejka), Sobuczyna oraz potok Brzezinka (prawy dopływ Konopki). Lewobrzeżny dopływ Stradomki stanowi rzeka Gorzelanka. Kanał ulgi Kucelinka wybudowany został na potrzeby huty stali.

Sieć rzeczna w Częstochowie jest nierównomiernie rozwinięta. Obszary położone na Wyżynie Wieluńskiej i Częstochowskiej nie mają, poza Wartą, stałych cieków. Wody okresowo odprowadzane są z nich suchymi dolinkami wodzącymi. Sieć rzeczna na terenie miasta ma charakterystyczny dośrodkowy układ.

Rzeka Warta bierze swój początek ze źródeł krasowych w Kromołowie (Zawiercie). Płynąc w kierunku Częstochowy, w miejscowości Poraj wody rzeki są piętrzone zaporą zbiornika retencyjnego. Zalew Poraj dysponuje dużą pojemnością (ok. 25 mln m^3) i znaczną rezerwą powodziową. Przyczynia się zatem do wyrównywania przepływów Warty, a tym samym zmniejszania zagrożenia powodziowego. Rzeka wpływając do miasta, po ok. 1,5 km, rozwidla się na dwie odnogi. Prawa odnoga (Kucelinka) jest kanałem ulgi powracającym do głównego koryta Warty w północnej części Zawodzia. Po połączeniu rzeka skręca na wschód. W rejonie Mirowa zaczyna się przełomowy odcinek Warty. Rzeka płynie zgodnie z linią obniżenia progu denudacyjnego (kuesty górnośląskiej) powstałego na linii uskoku będzińsko-krakowskiego. Ten ostatni odcinek doliny Warty ma wyraźnie wykształconą dolinę ze zwężeniami o szerokim, ale płaskim dnie i stromymi, miejscami skalistymi zboczami. Na całym odcinku Warty w mieście zaznacza się wyraźna przewaga lewej strony zlewni nad prawą. Z prawej strony do Warty, poza drobnymi rowami, nie uchodzi żaden dopływ. Z lewej strony, bardzo dobrze rozwinięte jest dorzecze Stradomki i Konopki. Rzeki te łączą się ze sobą na 1 km przed ujściem do Warty. Stradomka bierze początek na Garbie Herbskim w rejonie Herb. Pomiędzy Łojkami a Gnaszynem wpływa na teren Częstochowy. Tuż przed ujściem do Warty Stradomka jest zasilana przez swój największy dopływ (prawobrzeżny) - Konopkę. Konopka bierze początek koło Dębowej Góry. Jej dorzecze jest bardzo rozgałęzione. Koryta cieków są przeważnie uregulowane tj. wyprostowane i mają charakter ziemny. Tylko na krótkim odcinku, poniżej ul. Mirowskiej, koryto Kucelinki jest wybetonowane. Najbardziej naturalny przebieg ma rzeka Biała (Szarlejka). Ogólnie stopień przeobrażeń antropogenicznych koryt cieków jest umiarkowany. Cieki posiadają dość dobrze rozwiniętą obudowę biologiczną.

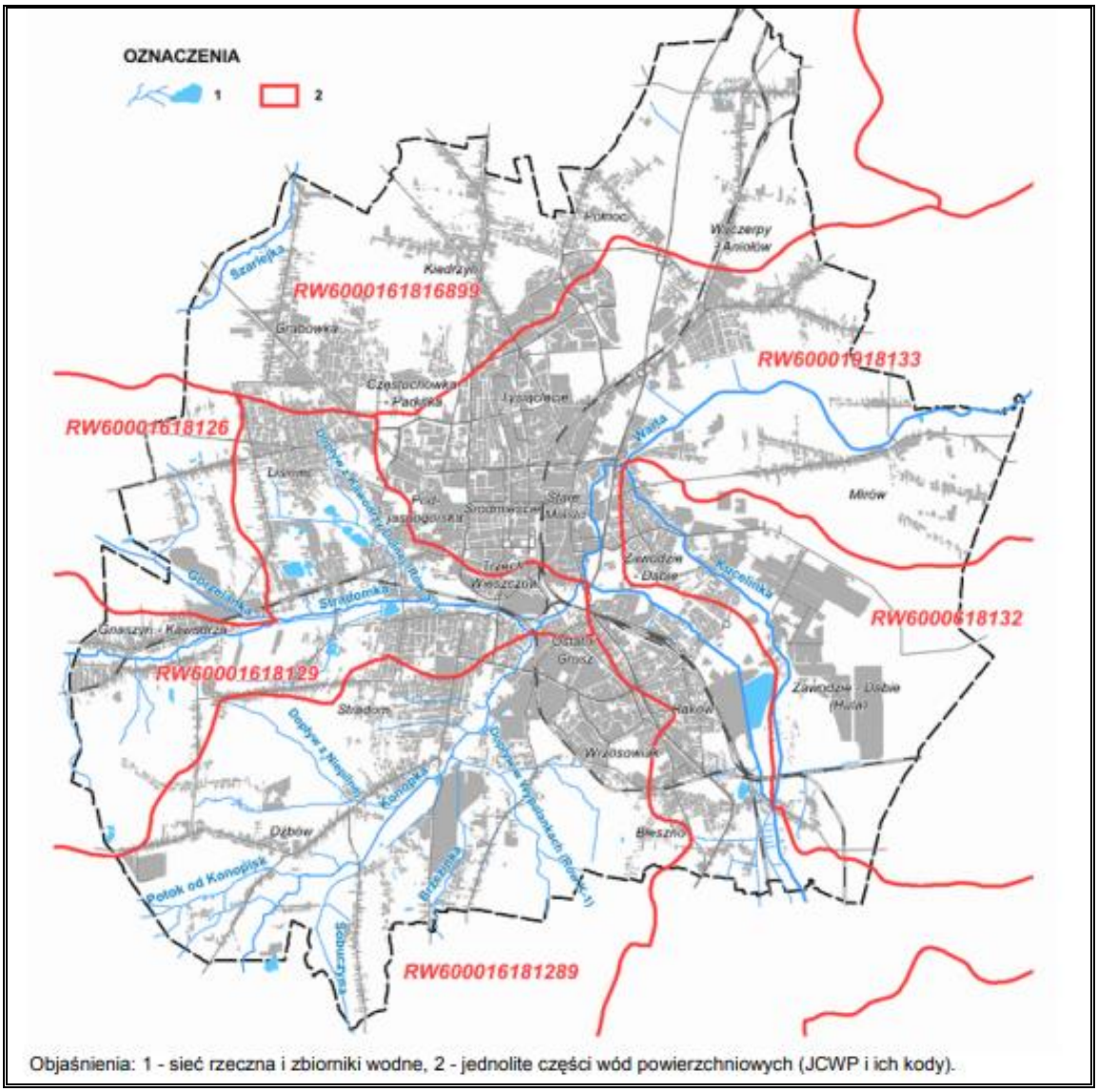
Najważniejsze cieki, tj. Warta i kanał Kucelinka oraz Stradomka, Gorzelanka, Konopka, Sobuczyna, Brzezinka i Szarlejka znajdują się w administracji Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu.

Wody stojące w Częstochowie reprezentowane są głównie przez sztuczne zbiorniki wodne: zbiorniki wód przemysłowych, glinianki, a ponadto przez płytkie rozlewiska w strefie dawnego górnictwa rud żelaza oraz starorzecza w dolinie Warty. Zbiorniki wodne zajmują niewielką część powierzchni miasta (ok. 0,5%). Największym akwenem jest zbiornik wody przemysłowej, przy ul. Kucelińskiej (28,4 ha), zasilany wodami Warty. Zbiorniki w dawnych wyrobiskach gliny zajmują powierzchnię przeważnie po kilka hektarów. Pełnią one często funkcję rekreacyjną. Najbardziej charakterystycznym spośród nich jest kompleks stawów Bałtyk - Adriatyk - Pacyfik o łącznej powierzchni 9,2 ha.

Dla obszaru dorzecza Odry obowiązuje zaktualizowany Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (aPGW). Plan określa tzw. jednolite części wód (JCW), w tym jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) i jednolite części wód podziemnych (JCWPd).

W obszarze miasta Częstochowy występują następujące jednolite części wód powierzchniowych (rys. 3):

- Gorzelanka - RW60001618126,
- Konopka - RW600016181289,
- Stradomka od wypływu ze Zbiornika Blachownia do ujścia - RW60001618129,
- Kocinka - RW6000161816899,
- Warta od zbiornika Poraj do Cieku spod Rudnik - RW60001918133,
- Kucelinka - RW6000618132.

Rysunek 3. Położenie jednolitych części wód powierzchniowych na terenie Częstochowy
Źródło: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy (Uchwała Nr 263.XX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2019 r.)*

Stan jakościowy wód ocenia się w odniesieniu do jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP). Obszar miasta obejmuje 6 takich obszarów zaprezentowanych powyżej. Poniżej (tab. 7) wyszczególniono jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) na obszarze miasta wraz z określeniem ich stanu.

Tabela 7. Jednolite części wód powierzchniowych na terenie Częstochowy

Lp.	Kod	Nazwa	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
1.	RW60001618126	Gorzelanka	niezagrożona
2.	RW600016181289	Konopka	niezagrożona
3.	RW60001618129	Stradomka od wypływu ze Zbiornika Blachownia do ujścia	zagrożona
4.	RW6000161816899	Kocinka	zagrożona
5.	RW60001918133	Warta od Zbiornika Poraj do Cieku spod Rudnik	zagrożona
6.	RW6000618132	Kucelinka	zagrożona

***Źródło**: Baza danych do Aktualizacji Programu wodno-środowiskowego kraju*

Jakość wód powierzchniowych

Klasyfikację stanu ekologicznego przeprowadza się dla naturalnych jednolitych części wód powierzchniowych. Klasyfikacja polega na nadaniu jednolitej części wód powierzchniowych jednej z pięciu klas stanu ekologicznego:

- klasa I oznacza bardzo dobry stan ekologiczny,
- klasa II oznacza dobry stan ekologiczny,
- klasa III oznacza umiarkowany stan ekologiczny,
- klasa IV oznacza słaby stan ekologiczny,
- klasa V oznacza zły stan ekologiczny.

Klasyfikację potencjału ekologicznego przeprowadza się dla jednolitych części wód powierzchniowych sztucznych i silnie zmienionych, w tym zbiorników zaporowych. Klasyfikacja polega na nadaniu jednolitej części wód powierzchniowych jednej z pięciu klas potencjału ekologicznego:

- klasa I oznacza maksymalny potencjał ekologiczny,
- klasa II oznacza dobry potencjał ekologiczny,
- klasa III oznacza umiarkowany potencjał ekologiczny,
- klasa IV oznacza słaby potencjał ekologiczny,
- klasa V oznacza zły potencjał ekologiczny.

Na terenie miasta Częstochowy stan chemiczny wód był badany w trzech punktach pomiarowo-kontrolnych, objętych monitoringiem operacyjnym substancji chemicznych w 2021 r. (tab. 8) tj.:

- Gorzelanka - Częstochowa ul. Główna - monitoring operacyjny substancji chemicznych (MO-CHEM),
- Konopka - Częstochowa ul. Poselska - monitoring operacyjny substancji chemicznych (MO-CHEM),
- Stradomka - ujście do Warty - monitoring operacyjny substancji chemicznych (MO-CHEM).

Tabela 8. Wyniki pomiarów monitoringu operacyjnego substancji chemicznych w Częstochowie w 2021 r.

Nazwa JCWP	Nazwa ppk	Stan chemiczny	Stan chemiczny wskaźniki przekraczające środowiskowe normy jakości
Gorzelanka (RW60001618126)	Gorzelanka - Częstochowa ul. Główna	1	
Stradomka od wypływu ze Zb. Blachownia do ujścia (PLRW6000161812)	Stradomka - ujście do Warty	>1	fluoranten, benzo(a)piren
Konopka (RW600016181289)	Konopka - Częstochowa ul. Poselska	>1	fluoranten, nikiel, benzo(a)piren

***Źródło**: GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska Katowice*

Stan chemiczny dobry został oznaczony jedynie w przypadku JCWP Gorzelanka. Wskaźniki jakie przekraczały środowiskowe normy jakości to fluoranten, nikiel i benzo(a)piren.

Wody podziemne

Z informacji zamieszczonych w Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry wynika, iż na terenie miasta Częstochowy wyodrębniono jedną jednolitą część wód podziemnych: JCWPd 99.

JCWPd 99 położona jest w Dorzeczu Odry, w regionie wodnym Warty, w zlewni II rzędu. Zagospodarowanie terenu w obrębie JCWPd to głównie obszary rolne (59,28%) oraz obszary leśne i zielone (31,98%). Występują tu cztery zagregowane piętra wodonośne. W piętrze czwartorzędowym poziom wodonośny związany jest z piaskami i żwirami. W piętrze kredowym o charakterze porowo-szczelinowym i szczelinowym obejmującym utwory górnej i dolnej kredy występują margle, opoki,

wapienie, piaski i piaskowce. W piętrze jurajskim poziom wodonośny związany jest z piaskami i piaskowcami, wapieniami, marglami. W piętrze triasowym poziom wodonośny związany jest z wapieniami i dolomitami. Cechą charakterystyczną dla krążenia wód podziemnych jest fragmentaryczne występowanie na omawianym obszarze tektoniki blokowej przejawiającej się w istnieniu sieci nieciągłości będących zazwyczaj drogami uprzywilejowanego przepływu wód podziemnych. Równie charakterystyczny jest fakt, że każdy ze zagregowanych poziomów może być zasilany bezpośrednio atmosferycznie, gdyż wszystkie one ukazują się na powierzchni. Naturalny reżim krążenia wód podziemnych został tu znacznie zaburzony w wyniku działalności człowieka a zwłaszcza wytworzeniu dużych, regionalnych lejów depresji związanych z eksploatacją surowców skalnych, pozostałościami po eksploatacji rud żelaza i wpływem drenażu ze strony wyrobiska w Bełchatowie (poza jednostką).

Jednostkę cechuje dobry stan ilościowy i stan chemiczny wód, co jest równoznaczne z osiągnięciem wyznaczonych celów środowiskowych (tab. 9).

Tabela 9. Jednolite części wód podziemnych na terenie Częstochowy

Lp.	Kod	Stan chemiczny	Stan ilościowy	Status JCWPd	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
1.	PLGW600099	dobry	dobry	dobry	niezagrożona

***Źródło**: Baza danych do Aktualizacji Programu wodno-środowiskowego kraju*

Zgodnie z zapisami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy, zasoby wód podziemnych, istotne z gospodarczego punktu widzenia, zretencjonowane są w osadach tworzących jurajskie i czwartorzędowe piętra wodonośne. Czwartorzędowe utwory wodonośne (rzeczne i wodnolodowcowe osady piaszczyste i piaszczysto-żwirowe) przede wszystkim wypełniają głębokie doliny kopalne: Warty (odcinki konsekwentny i subsekwentny), Konopki oraz dolinę kopalną Wielkiego Boru (o przebiegu Gnaszyn - Biała). Jurajskie piętro wodonośne w obrębie miasta jest dwudzielne. Użytkowy poziom wodonośny budują wapienie keloweju i oksfordu (głównie jura górna - oksford), natomiast niższy poziom wodonośny tworzą piaski i piaskowce żelaziste warstw kościeliskich (jura środkowa).

Czwartorzędowy poziom wodonośny zasilany jest wodami opadowymi bezpośrednio z powierzchni terenu oraz wodami rzecznymi. Występuje na znacznym obszarze miasta, lecz poza wskazanymi wyżej dolinami kopalnymi jest nieciągły i przewarstwiony utworami słaboprzepuszczalnymi. Nieprzepuszczalne gliny morenowe oraz iły środkowej jury stanowią podścielającą warstwę izolującą. Wody zretencjonowane w dolinach kopalnych tworzą lokalny poziom użytkowy. Wody te są w wysokim stopniu narażone na zanieczyszczenie ze względu na brak ciągłej izolacji warstwy wodonośnej od powierzchni terenu oraz obecność potencjalnych źródeł zanieczyszczeń w obrębie obszarów zurbanizowanych. Górnojurajski poziom wodonośny występuje w północnej i wschodniej części miasta, wypełniając szczeliny i pustki krasowe w wapieniach. Zasilany jest bezpośrednio z powierzchni lub poprzez cienkie pokrywy osadów czwartorzędowych, bądź poprzez przepuszczalne osady czwartorzędowego piętra wodonośnego (w kopalnych dolinach Warty i Szarlejki). Poziom wodonośny jest odkryty hydrogeologicznie, co czyni go wrażliwym na zanieczyszczenie z powierzchni terenu. Wodonośne wapienie podścielone są miąższą serią nieprzepuszczalnych iłów.

Środkowojurajski poziom wodonośny występuje w południowej i zachodniej części miasta. W części północnej i wschodniej warstwy kościeliskie zapadają pod serię jury górnej - zgodnie z nachyleniem warstw skalnych. Wraz z rosnącą głębokością zalegania i wzrostem mineralizacji poziom ten traci walory użytkowe. Skały wodonośne mają charakter porowy, zasilane są na wychodniach znajdujących się z dala od Częstochowy. Na obszarze miasta w warunkach naturalnych poziom wodonośny jest izolowany miąższą serią nadległych iłów, tylko w kopalnej dolinie Konopki na południe od Dźbowa istnieje bezpośredni kontakt hydrauliczny wód czwartorzędowych z piaskowcami jurajskimi. Dawna eksploatacja rud żelaza spowodowała rozcięcie warstwy izolującej poziom wodonośny oraz lokalne zanieczyszczenie wód (największy wzrost mineralizacji nastąpił w wodach zalegających w warstwach kościeliskich), a także drenaż zasobów. Obecnie kończy się wypełnianie leja depresji

powstałego wskutek odwadniania podziemnych wyrobisk górniczych. Strefa degradacji związana z górnictwem rud obejmuje południowo-zachodnią część miasta.

Jurajskie poziomy wodonośne rejonu Częstochowy zaliczono do Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) wydzielonych (według kryteriów ilościowych i jakościowych) dla ochrony najcenniejszych w skali kraju zasobów.

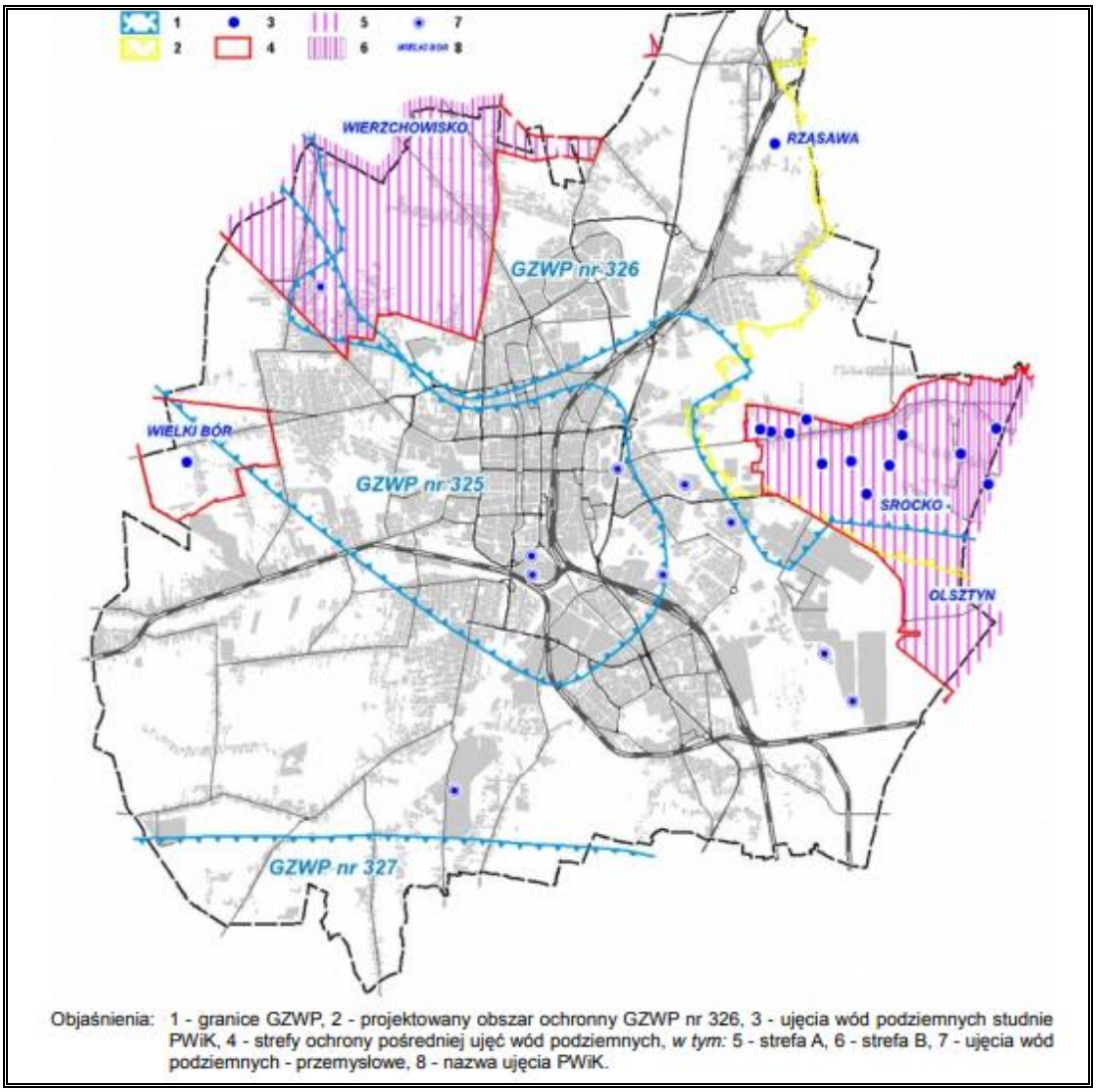
W obrębie wyższego poziomu wodonośnego jury wyznaczono GZWP nr 326 Częstochowa (E), w którym moduł zasobów dyspozycyjnych wynosi 313 m^3/d km^2. Budowa geologiczna zbiornika nr 326 oraz bardzo słaby stopień naturalnej izolacji warstwy wodonośnej i szczelinowo-krasowe warunki migracji wód i zanieczyszczeń powodują, że zbiornik ten na terenie Częstochowy jest stale narażony na możliwość szybkiego zanieczyszczenia.

Część poziomu wodonośnego jury środkowej, nie objętą niekorzystnymi zmianami spowodowanymi dawną eksploatacją rud żelaza, wydzielono jako GZWP nr 325 Częstochowa (W). Moduł zasobów dyspozycyjnych wynosi 142 m^3/d km^2.

Triasowe piętro wodonośne nie ma na obszarze Częstochowy znaczenia gospodarczego. Tworzą je trzy poziomy wodonośne: wapienia muszlowego (trias środkowy), retu (trias dolny) oraz niższego pstrego piaskowca (trias dolny). Największe zasoby znajdują się w obrębie wapieni i dolomitów triasu środkowego. Osady wodonośne triasu izolowane są od młodszych pięter hydrogeologicznych nieprzepuszczalnymi iłowcami i mułowcami triasu górnego (retyk), a także warstwami nieprzepuszczalnymi w profilu utworów jury dolnej.

GZWP nr 327 Lubliniec-Myszków, wyznaczony w obrębie poziomu wodonośnego triasu środkowego i dolnego, obejmuje (niewielkim fragmentem) południową część obszaru Częstochowy - zgodnie z granicami określonymi w dokumentacji hydrogeologicznej sporządzonej w 1999 r. (Dokumentacja hydrogeologiczna zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych z utworów serii węglanowej triasu w rejonie Lubliniec - Myszków). Dokumentacja ta nie spełnia wymagań określonych w rozporządzeniu i metodyce dla dokumentacji określającej warunki hydrogeologiczne na potrzeby ustanawiania obszarów ochronnych. Państwowa Służba Hydrogeologiczna przewiduje sporządzenie nowej dokumentacji; możliwa jest także weryfikacja granic GZWP nr 327.

Mapę z lokalizacją GZWP i ujęć wód podziemnych przedstawiono na rys. 4.

Rysunek 4. Położenie głównych zbiorników wód podziemnych na terenie Częstochowy
Źródło: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy (Uchwała Nr 263.XX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2019 r.)*

Jakość wód podziemnych

W 2020 r. badania monitoringowe wykonywane były w obrębie wyznaczonej JCWPd 99, w dwóch punktach obserwacyjnych (J317b/R Mirów i J318b/R Mirów) położonych na terenie Częstochowy w ramach sieci regionalnej, dla których dokonano klasyfikacji (tab. 10). Wody te charakteryzują się w jedynym z badanych punktów dość dobrym stanem i odpowiadają wodom dobrej jakości. Niestety w drugim badanym punkcie wody zaklasyfikowano do wód niezadowalającej jakości (wody IV klasy jakości).

Tabela 10. Klasyfikacja wód podziemnych – wyniki badań monitoringowych w 2020 r. w obrębie JCWPd 99 na terenie Częstochowy

Lp.	Nr punktu	Miejscowość	Gmina	Nr JCWPd	Nr GZWP	Rodzaj punktu	Głębokość punktu m ppt	Stratygrafia	Klasa jakości w 2020 r.
1.	J317b/R	Mirów	Częstochowa	99	326	W	50,4	J3	II
2.	J318b/R	Mirów	Częstochowa	99	326	W	91,3	J3	IV

***Źródło**: GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska Katowice*
***Wyjaśnienie:** W – studnia wiercona, J - jura*

Zaopatrzenie w wodę

Wody podziemne są źródłem zaopatrzenia mieszkańców Częstochowy i regionu w wodę pitną i do celów gospodarczych i przemysłowych.

Ujęcia wód podziemnych na terenie miasta mogą potencjalnie zapewnić ok. 95 % zapotrzebowania na wodę pitną i do celów gospodarczych (w tym produkcyjnych). Wody podziemne są także bezpośrednio pobierane na terenie Częstochowy do celów technologicznych lub socjalnych w części zakładów przemysłowych.

Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego w Częstochowie eksploatuje na terenie miasta lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie ujęcia wód podziemnych zasilane głównie z poziomu jury górnej (GZWP nr 326).

Do ujęć podstawowych należą ujęcia - Wierzchowisko, Mirów, Łobodno, Olsztyn i Zawodzie. Oprócz ujęć podstawowych system wodociągowy aglomeracji częstochowskiej w strefach wzmożonych rozbiorów, bądź na jego peryferiach (końcówkach) zasilany jest dodatkowo z 14. ujęć pomocniczych: „Wielki Bór", „Rząsawa", „Rędziny", „Rudniki", „Rybna", „Rększowice", „Konopiska", „Blachownia", „Cisie", „Przymiłowice", „Biskupice", „Bukowno", „Kłobuck", „Mokra"**.**

Bezpośrednio na terenie Częstochowy znajdują się studnie ujęć: Mirów (rejon zasilania Częstochowa), Wielki Bór oraz Rząsawa. Dla ochrony ujęć ustanowione zostały strefy ochronne obejmujące tereny ochrony bezpośredniej oraz tereny ochrony pośredniej. Wyjątkiem jest ujęcie Rząsawa, którego strefa ochronna składa się jedynie z terenu ochrony bezpośredniej.

Charakterystykę istniejącej sieci wodociągowej na terenie gminy w latach 2018-2020 przedstawiono w tab. 11 (wg GUS).

Długość eksploatowanej sieci wodociągowej wg GUS w mieście w 2020 r. wynosiła prawie 740 km bez przyłączy. Liczba przyłączy (przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania) wynosiła 25 212 szt. Pobór wody przez gospodarstwa domowe w 2020 r. kształtował się na poziomie prawie 8 282 dam^3/rok. Zużycie wody na 1 mieszkańca wyniosło 57,6 m^3/rok. Udział przemysłu w zużyciu wody ogółem wyniósł 14,2%. Na terenie Częstochowy do sieci wodociągowej podłączeni są prawie wszyscy jej mieszkańcy, sieć ta obsługuje 96,4% mieszkańców miasta.

Woda dostarczana mieszkańcom do spożycia spełnia wszelkie wymogi sanitarne i ogólnie oceniana jest, jako dobra. Woda dostarczana mieszkańcom Częstochowy spełnia wymagania Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi i jest zdatna do picia prosto z kranu.

Tabela 11. Charakterystyka istniejącej sieci wodociągowej na terenie Częstochowy w latach 2018-2020

Jednostka terytorialna	Długość eksploatowanej sieci wodociągowej (rozdzielczej)	Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	Woda dostarczona gospodarstwom domowym
	[km]	[szt.]	[dam^3]
2018 r.			
Częstochowa	633,7	25 061	8 395,20
2019 r.			
Częstochowa	641,1	25 287	8 936,10
2020 r.			
Częstochowa	739,0	25 212	8 281,50

***Źródło**: GUS, Bank Danych Lokalnych*

PWiK Okręgu Częstochowskiego eksploatując ujęcia wody, dąży poprzez swoje działania, by została zachowana równowaga hydrodynamiczna pomiędzy ilością wody pobieranej, a ilością wody zasilającą daną warstwę wodonośna. W ramach jakościowej ochrony wód podziemnych ustanowione są strefy ochronne ujęć: bezpośredniej i pośredniej.

Aktualny stopień wykorzystania wydajności ujęć, świadczy o zachowaniu dużych rezerw zasobów wodnych stanowiąc jednocześnie zabezpieczenie dla perspektywy rozwoju gospodarczego miasta.

Istotnym składnikiem systemu zaopatrzenia w wodę są zbiorniki wyrównawcze napełniane w okresach mniejszych rozbiorów o łącznej pojemności 58 000 m^3. Bezpośrednio na terenie Częstochowy zlokalizowane są 3 zbiorniki o łącznej pojemności 56 000 m^3. Zapas wody w zbiornikach, po odjęciu rezerwy pożarowej, teoretycznie wystarcza na zgromadzenie zapasu dla wyrównania nierównomierności rozbioru godzinowego, rozpatrując obszar miasta Częstochowy, w ciągu 8,6-6,5 doby. Ze względu na konieczność utrzymania jakości wody wymaganej dla wody przeznaczonej do spożycia ludzi, woda w zbiornikach nie jest przetrzymywana dłużej niż 3 doby.

Pod względem składu fizyko-chemicznego i mikrobiologicznego woda wydobywana z terenu Jury Krakowsko-Częstochowskiej znajduje się w klasie najwyższej czystości. Jest średniozmineralizowana, niskosodowa, niskochlorkowa, a co najważniejsze, jest wolna od składników toksycznych, między innymi: metali ciężkich, pestycydów, węglowodorów aromatycznych i innych substancji organicznych.

Już na etapie wydobycia wody nie zawiera mikroorganizmów, a tylko sporadycznie mikroflorę neutralną dla zdrowia, typową dla wód podziemnych. Ze względu na swoje pochodzenie woda ze studni eksploatowanych przez Przedsiębiorstwo jest stabilna, niezależna od zmieniających się pór roku czy od warunków atmosferycznych. W związku z tym, z większości ujęć może być rozprowadzana bez uzdatniania, czyli bez usuwania związków o nadmiernym stężeniu.

Należy podkreślić, że w przypadkach, gdzie konieczne jest uzdatnianie wody, stosowane procesy uzdatniania nie generują wtórnych zanieczyszczeń wody uzdatnionej wywołanych obecnością dawkowanych chemikaliów lub niepożądanymi reakcjami chemicznymi.

Mimo wysokiej jakości wody ujmowanej, w celu zabezpieczenia jej przed wtórnym skażeniem w trakcie przesyłu do konsumenta, jest ona poddawana procesowi ozonowania (ujęcia: Mirów i Wierzchowisko) oraz chlorowania (ujęcia: Łobodno, Olsztyn oraz pomocnicze ujęcia wody). W procesie dystrybucji dezynfektanty ulegają stopniowemu rozkładowi i docierają do odbiorców końcowych jedynie w śladowych ilościach nie pogarszając jej walorów smakowych.

Gospodarka ściekowa

Ścieki pochodzące z terenu miasta Częstochowy oczyszczane są na podstawie umowy przez Oczyszczalnię Ścieków „WARTA" S.A. w Częstochowie. Ścieki poddawane są dwustopniowemu oczyszczaniu: w części mechanicznej i w części biologicznej (ścieki oczyszczane w wysokoefektywnych reaktorach osadu czynnego). Spółka prowadzi działalność w zakresie oczyszczania ścieków komunalnych i przemysłowych. Eksploatuje dwie oczyszczalnie, które obsługują mieszkańców Częstochowy oraz kilkaset różnej wielkości zakładów przemysłowych. OŚ „WARTA" jest posiadaczem patentu o nr 221453 na technologię przemysłowego wykorzystania odpadów z piaskownika, tj. jednego z elementów procesu technologicznego oczyszczania ścieków. Technologia ta zdobyła szereg krajowych i międzynarodowych nagród.

Na terenie miasta istnieje również Oczyszczalnia Ścieków Dźbów w Częstochowie, która oczyszcza ścieki komunalne dopływające z dzielnicy Dźbów oraz z sąsiadującej Gminy Konopiska.

Sieć kanalizacyjna na terenie miasta wg GUS ma długość prawie 594 km i w 2020 r. była dostępna dla 88,3 % mieszkańców.

Długości sieci kanalizacyjnej oraz stopień skanalizowania miasta w latach 2018-2020 wg GUS przedstawiono w tab. 12.

Tabela 12. Charakterystyka istniejącej sieci kanalizacyjnej na terenie Częstochowy w latach 2018-2020

Jednostka terytorialna	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	Ścieki oczyszczane odprowadzone
	[km]	[szt.]	[dam^3]
2018 r.			
Częstochowa	587,1	19 309	10 278,0
2019 r.			
Częstochowa	593,8	19 682	9 981,0
2020 r.			
Częstochowa	593,5	19 514	9 817,0

***Źródło**: GUS, Bank Danych Lokalnych*

W 2020 r. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach Delegatura w Częstochowie przeprowadziła 4 kontrole podmiotów gospodarczych (3 planowe i 1 pozaplanowa - interwencyjna) celem, których była kontrola przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodno-prawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych. Z kolei w 2021 r. zostały przeprowadzone 3 takie kontrole (1 planowa i 2 pozaplanowe - interwencyjne).

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami zastosowano sankcje w postaci pouczeń (7 w 2020 r. i 3 w 2021 r.) i mandatów karnych (4 w 2020 r. na łączną kwotę 1 800 zł i 2 w 2021 r. na łączną kwotę 1 000 zł). Ponadto wydano zarządzenia pokontrolne (3 w 2020 r. i 3 w 2021 r.) oraz skierowano wystąpienia pokontrolne do innych organów administracji rządowej – 7 w 2020 r.

Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, właściciele nieruchomości zapewniają utrzymanie czystości i porządku m. in. poprzez przyłączenie nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej lub w przypadku gdy budowa sieci kanalizacyjnej jest technicznie lub ekonomicznie nieuzasadniona, wyposażenie nieruchomości w zbiornik bezodpływowy nieczystości ciekłych lub w przydomową oczyszczalnię ścieków bytowych.

Ścieki ze zbiorników bezodpływowych zlokalizowanych na terenie miasta Częstochowy są odbierane od właścicieli nieruchomości poprzez wyspecjalizowane firmy, posiadające stosowne zezwolenia na odbiór nieczystości ciekłych. Przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, dostarcza je do stacji zlewnych określonych w zezwoleniu, spełniających wymagania w zakresie właściwej wielkości RLM. Na terenach, gdzie brak jest sieci kanalizacji sanitarnej nieczystości ciekłe gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych oraz oczyszczane są za pomocą systemów indywidualnych, do których zalicza się przydomowe oczyszczalnie ścieków, przy czym decyzja o lokalizacji jednych bądź drugich urządzeń pozostawiona jest do wyboru właścicielowi nieruchomości, z wyjątkiem tych, gdzie przepisy ustawy prawo budowlane lub o zagospodarowaniu przestrzennym na taką swobodę nie pozwalają.

W 2020 r. wg danych GUS na terenie gminy znajdowało się 3 722 szamb oraz 195 przydomowe oczyszczalnie ścieków (tab. 13).

Tabela 13. Przydomowe oczyszczalnie oraz zbiorniki bezodpływowe na terenie gminy w latach 2018-2020

Jednostka terytorialna	Zbiorniki bezodpływowe	Oczyszczalnie przydomowe	Nieczystości ciekłe (ścieki bytowe) odebrane w ciągu roku
	[szt.]	[szt.]	[m^3/rok]
2018 r.			
Częstochowa	3 762	145	66 753,30
2019 r.			
Częstochowa	3 694	188	72 831,50
2020 r.			
Częstochowa	3 722	195	84 413,90

***Źródło**: GUS, Bank Danych Lokalnych*

Ochrona przed powodzią

Zgodnie z informacjami zawartymi w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy*, zagrożenie powodziowe na terenie Częstochowy związane jest przede wszystkim z przepływającymi przez miasto rzekami: Wartą, Stradomką i Konopką. Stany ich wód pozostają w pewnej zależności od siebie. Wezbranie na Warcie powoduje podniesienie stanów wód Stradomki w jej ujściowym fragmencie (efekt cofki). Z kolei wysoki poziom wód Stradomki powoduje podpiętrzenie wód Warty na odcinku 1-2 km od połączenia się tych rzek jak i Konopki w jej ujściowym odcinku (do 2-3 km).

Na osłonę przeciwpowodziową rzeki Warty składają się:

- zbiornik Poraj,
- wały przeciwpowodziowe,
- kanał ulgi Kucelinka.

Zbiornik Poraj wybudowany dla potrzeb zaopatrywania w wodę dawnej Huty Częstochowa, jest obecnie administrowany przez RZGW w Poznaniu. Na zbiorniku utrzymywana jest znaczna rezerwa powodziowa (ponad 10 mln m^3), która pozwala na znaczną redukcję fali wezbraniowej (zwłaszcza na odcinku do ujścia Stradomki) przez kilkanaście dni. Obok funkcji ochronnych, zbiornik Poraj stwarza też zagrożenie w przypadku awarii (uszkodzenia) zapory czołowej lub/i trzech zapór bocznych.

System osłony przeciwpowodziowej rzeki Warty, przy pełnej sprawności technicznej skutecznie zabezpiecza tereny zabudowane przed bezpośrednim wylaniem rzeki. Wyjątek stanowi zabudowa zlokalizowana w dzielnicy Wyczerpy - Grajdołek (ulice: Zelwerowicza, Szajnochy, Osterwy i Brücknera), zlokalizowana w nisko położonej części terasy zalewowej. Teren nie jest chroniony przez wały przeciwpowodziowe. Budowa wałów przeciwpowodziowych dla tego fragmentu rzeki wydaje się mało racjonalna, w kontekście ochrony zabudowy Grajdołka (wały nie wyeliminują zagrożenia występowaniem podtopień), przyczynią się natomiast do utraty szerokiej w tym miejscu terasy Warty jako naturalnego polderu zalewowego, wpływając pośrednio na podniesienie stanów wód rzeki powyżej. Zasadna jest natomiast budowa obwałowania na odcinku od ujścia rzeki Stradomki do Parku Handlowego Warta.

Na osłonę przeciwpowodziową Stradomki składają się wały przeciwpowodziowe wybudowane wzdłuż dolnej części rzeki oraz niewielki zbiornik retencyjny w Blachowni.

Osłona przeciwpowodziowa Konopki jest słabo rozwinięta. Wały przeciwpowodziowe, wybudowano fragmentami w dolnej części biegu rzeki. Obecne zagospodarowanie doliny cieku oraz niektórych jej dopływów stwarza korzystne warunki do naturalnej retencji (rozlewanie się jej wód po łąkach i trzcinowiskach porastających dna dolin).

Mapy zagrożenia powodziowego (MZP) oraz mapy ryzyka powodziowego (MRP) zostały sporządzone w tzw. I cyklu planistycznym tylko dla rzeki Warty. Obszary szczególnego zagrożenia

powodzią tj.: obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia jest średnie i wynosi raz na 100 lat, w tym obszary o wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi raz na 10 lat, obejmują fragment lewobrzeżnej części doliny Warty na wysokości Wyczerp oraz tereny położone po obydwu jej stronach w rejonie Alei Pokoju. Ponadto obejmuje obszary wzdłuż rzeki Warty i kanału Kucelinki położone między linią brzegu, a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem.

Dla rzeki Stradomki obowiązuje Studium ochrony przeciwpowodziowej sporządzone przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu. Wyznaczony w nim obszar bezpośredniego zagrożenia powodzią, do czasu wykonania MZP, należy traktować jako obszar szczególnego zagrożenia powodzią. Obejmuje on najniżej położoną część doliny od granic miasta do stacji kolejowej Częstochowa Stradom.

Zgodnie z informacjami zamieszczonymi w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Częstochowa (na podstawie powodzi historycznych, wiedzy eksperckiej oraz doświadczeń w zlewni) została uznana za obszar o bardzo wysokim stopniu ryzyka m.in. z powodu możliwości awarii urządzeń zbiornika Poraj, złego stanu technicznego części wałów w mieście, niekompletnego systemu ochrony przeciwpowodziowej miasta oraz zwartej miejskiej zabudowy.

Ponadto „*Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry*" określa listę tzw. działań buforowych określających konkretne przedsięwzięcia np. w zakresie modernizacji oraz przebudowy, nadbudowy i rozbudowy wałów przeciwpowodziowych. Przedsięwzięcia te dotyczą również Częstochowy (rzeki Warty, kanału Kucelinka oraz rzek: Stradomka i Konopka).

Poważny problem w funkcjonowaniu miasta stanowi odprowadzanie wód opadowych oraz regulacja stosunków wodnych. Sieć kanalizacji deszczowej obejmuje dzielnice Śródmieście, Tysiąclecie, Ostatni Grosz, Błeszno, Raków, Zawodzie-Dąbie. W pozostałych dzielnicach miasta występują pojedyncze fragmenty kanałów deszczowych lub całkowity brak kanalizacji deszczowej. Jedną z dzielnic, która nie posiada kanalizacji deszczowej jest dzielnica Rząsawy. Brak odpowiedniej ilości kanałów deszczowych lub całkowity ich brak powoduje zagrożenie w dzielnicach Dźbów, Gnaszyn - Kawodrza, Kiedrzyn , Wyczerpy - Aniołów i Rząsawy oraz Stradom. W normalnych warunkach wody opadowe są odprowadzane do odbiornika (rzeki) w sposób grawitacyjny. Problem pojawia się w sytuacji, kiedy poziom wód w cieku jest wyższy od rzędnych wylotów kanalizacji. Taka sytuacja, w przypadku miasta Częstochowy występuje stosunkowo często. Aby zabezpieczyć teren przed podtopieniem w wyniku wylewania się wód z rzeki poprzez kanalizację stosuje się zabezpieczenia klapami zwrotnymi. Działają one w sposób automatyczny, ale nie są w pełni skuteczne. Najgorsza sytuacja występuje wówczas, gdy przy wysokim stanie wód w rzece występują jednocześnie wysokie opady w zlewni kanalizacji. Przy obecnie stosowanych rozwiązaniach technicznych, nie ma możliwości skutecznego odwodnienia terenu.

Należy podkreślić, że znaczna część zabudowy Zawodzia, Kucelina, Dąbia i Stradomia jest zlokalizowana w obrębie nisko położonych teras zalewowych Warty, Stradomki i Konopki. Utrzymuje się tam wysoki poziom wód gruntowych, nawet w okresach suchych często poniżej 1 m. Przy wysokich stanach wód w rzekach tereny te znajdują się poniżej ich zwierciadła.

Zgodnie z uchwałą Nr 554.XXXIX.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 18 lutego 2021 r. w sprawie oceny stanu zabezpieczenia przeciwpowodziowego miasta Częstochowy, na terenie miasta występuje średnie zagrożenie powodziowe.

Miasto posiada „*Plan adaptacji do zmian klimatu Miasta Częstochowy do roku 2030*" opracowany w porozumieniu z Ministerstwem Środowiska. Plan określa działania adaptacyjne niezbędne do przystosowania miasta do zmian klimatu w zakresie zmniejszenia jego podatności na ekstremalne zjawiska pogodowe oraz zwiększenia potencjału do radzenia sobie ze skutkami tych zjawisk i ich pochodnych. W zakresie dotyczącym zagospodarowania przestrzennego działania te obejmują m.in. zwiększenie odporności na występowanie powodzi nagłych/miejskich i zwiększenie odporności na występowanie deszczy nawalnych.

Ponadto Gmina posiada opracowany *Plan Zarządzania Kryzysowego miasta Częstochowy* wraz z załącznikiem stanowiącym *Plan operacyjny ochrony przed powodzią dla miasta Częstochowy* zawierający m.in. ocenę zagrożenia powodziowego, wykaz terenów zalewowych, wykaz urządzeń, instalacji i obiektów zagrożonych powodzią, urządzenia i obiekty przeciwpowodziowe, tryb alarmowania i procedury postępowania.

Analiza SWOT

GOSPODAROWANIE WODAMI I GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA	
Mocne strony	**Słabe strony**
✓ Efektywny system zaopatrzenia w wodę ✓ Wysoki wskaźnik zwodociągowania terenu miasta ✓ Dobry stan wód podziemnych ✓ Sukcesywna rozbudowa sieci kanalizacyjnej ✓ Wzrost liczby ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	✓ Zanieczyszczenie wód powierzchniowych ✓ Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej – 88,3% ✓ Brak kanalizacji deszczowej w niektórych częściach miasta ✓ Niewystarczająca ilość środków finansowych na inwestycje
Szanse	**Zagrożenia**
✓ Dalszy rozwój sieci wodociągowej i kanalizacyjnej ✓ Stopniowo wzrastająca świadomość społeczna ✓ Podanie dokumentów do publicznej wiadomości i udział społeczeństwa w kształtowaniu strategii pro środowiskowej	✓ Możliwość przedostawania się do środowiska nieoczyszczonych ścieków z nieszczelnych zbiorników i szamb ✓ Zanieczyszczenie wód substancjami ze spływów powierzchniowych w wyniku działalności rolniczej, niezabezpieczonych hałd odpadów zawierających związki chromu ✓ Urbanizacja, zwiększanie się powierzchni zabudowanych miasta ✓ Możliwość dużych natężeń opadów atmosferycznych ✓ Możliwość wystąpienia zagrożenia powodziowego ze strony rzek: Warty, Stradomki i Konopki ✓ Brak odpowiedniej ilości kanałów deszczowych lub całkowity ich brak powoduje zagrożenie w dzielnicach Dźbów, Gnaszyn - Kawodrza, Kiedrzyn, Wyczerpy – Aniołów, Rząsawy oraz Stradom

5.6. Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb oraz zarządzanie zasobami geologicznymi

Budowa geologiczna

Podłoże geologiczne miasta budują skały paleozoiczne i mezozoiczne. Na kambryjskich i sylurskich iłowcach, mułowcach, piaskowcach i zlepieńcach, spoczywają zmetamorfizowane wapienie wieku dewońskiego oraz permskie piaskowce, zlepieńce i iły.

Piętro strukturalne związane z ukształtowaniem Jury Krakowsko-Częstochowskiej tworzą serie następujących po sobie utworów triasu, jury i kredy. Większość obszaru pokrywają utwory czwartorzędowe - w dolinach Warty i jej dopływów oraz w polodowcowej rynnie Wielkiego Boru przebiegającej u zachodnich granic miasta.

Najstarszymi utworami, rozpoznanymi w rejonie Częstochowy otworami wiertniczymi, są osady triasu górnego - kajpru. Wykształcone są jako pstre iłowce o barwach brunatnych, czerwonych i seledynowych, przewarstwiane piaskowcami zawierającymi wkładki wapienne.

Występujące powyżej piaski i mułowce, piaskowce i piaski z wkładkami mułowców oraz mułowce z przewarstwieniami piaskowców reprezentują utwory jury dolnej. Osady jury środkowej rozpoznano także w wychodniach powierzchniowych, zlokalizowanych w południowo-zachodniej części miasta i jego

okolic. Najniższa część profilu określana jest regionalną nazwą jako warstwy kościeliskie, reprezentowane przez żelaziste piaski i piaskowce różnoziarniste, rdzawobrunatne i żółtoszare o spoiwie żelazistym. Powyżej występuje ilasta seria rudonośna obejmująca piętra od aalenu do bajosu po baton górny. Są to iłowce i łupki ilaste, ciemnoszare lub rzadziej szaro zielonkawe, z przewarstwieniami piaskowców i syderytów, których wydobywanie w rejonie częstochowskim zakończono w latach 80-tych XX w.

Najwyższa część profilu jury środkowej kelowej - reprezentowana jest przez wapienie szarozielonkawe lub szarożółte, piaszczyste, przechodzące ku górze w wapienie dolomityczne i margle glaukonitowe zakończone charakterystyczną „warstwą bulastą". Odsłaniają się na powierzchni na Jasnej Górze, Ostatnim Groszu i Błesznie.

Utwory jury górnej - oksfordu, występują w północno-wschodniej części Częstochowy, tworzą liczne wychodnie, na których zlokalizowane były kamieniołomy wapienia. Wykształcone jako wapienie scyfiowe z przewarstwieniami margla, wapienie ławicowe (kamieniołomy w Złotej Górze na Zawodziu), wapienie skaliste (m.in. Góra Ossona, Góra Kamyk, Góra Dębowa, Góra Prędziszów). Obszar zwartych wapieni obcięty jest od zachodu progiem denudacyjnym, na przedpolu którego znajduje się kilka wzgórz o charakterze ostańców erozyjnych, które budują wapienie dolnego i środkowego oksfordu (Błeszno, Jasna Góra, Ostatni Grosz).

Utwory jury przykryte są osadami czwartorzędowymi, które tworzą osady plejstoceńskie związane ze zlodowaceniami środkowopolskimi, a następnie północnopolskimi, a także utwory powstałe w holocenie. Największe rozprzestrzenienie na badanym obszarze mają piaski i żwiry wodnolodowcowe zlodowacenia środkowopolskiego, występujące głównie w centralnej i południowo-zachodniej części miasta. Mniejszy udział wykazują piaski, żwiry i głazy lodowcowe oraz glina zwałowa, które występują w większości w zachodniej części Częstochowy. W północnej części badanego obszaru znajduje się pas wzgórz i izolowane płaty osadów moreny czołowej. Procesy erozyjne wytworzyły w słabo zwięzłych skałach podłoża liczne wgłębienia i pradoliny, m.in.: Warty, Konopki, Stradomki i Szarlejki, które podczas zlodowacenia północnopolskiego zostały wypełnione rzecznymi piaskami różnoziarnistymi i żwirami, a następnie - w holocenie - piaskami średnio- i drobnoziarnistymi oraz mułkami.

Przekształcenia antropogeniczne spowodowane działalnością górniczą

W południowo-zachodniej części miasta liczne są antropogeniczne elementy rzeźby terenu, głównie pozostałości górnictwa rud żelaza. Na południe i zachód od linii Gnaszyn Górny - Kawodrza Dolna - Kolonia Warszawska - Nowa Kuźnica znajduje się kilkanaście hałd pozostałych po eksploatacji rud żelaza. Wysokość względna hałd wynosi na ogół 20-40 m. Zajmują powierzchnię niespełna 60 ha w południowo-zachodniej części miasta. Zbocza hałd są bardzo strome, zbliżone do kąta naturalnego zsypu. Na hałdach bądź występują powierzchniowe ruchy masowe, bądź są one zagrożone uruchomieniem takich ruchów w przypadku szczególnie obfitych opadów, podcięcia zboczy lub usunięcia stabilizującej pokrywy roślinnej. W rejonie Liszki Dolnej ok. 75 ha zajmują zwarte pola warpii, wśród których znajduje się nieokreślona liczba szybików. Podziemna eksploatacja rud żelaza wywołała obniżenia powierzchni terenu (zachodzące w krótkim okresie czasu po przejściu frontu eksploatacji) osiągające niespełna 1,0 m. Na powierzchni pozostały nieckowate obniżenia, lokalnie utrudniające odpływ wód opadowych. W rejonie Kawodrzy Dolnej, na południe od Gnaszyna Górnego oraz na wschód od Grabówki występują wyrobiska po eksploatacji iłów ceramiki budowlanej lub piasków. Najgłębsze wyrobiska w Kawodrzy Dolnej sięgają 20 m głębokości.

Gleby

Ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy wynika, że podłoże skalne, na którym wykształciły się gleby jest mocno zróżnicowane. W Kiedrzynie, Rząsawach i Wyczerpach dominuje podłoże średnio zwięzłe (gliny lekkie, piaski gliniaste). W rejonach wychodni skał wapiennych, na zachód od Rząsaw oraz na północ od Łapajówki występuje podłoże rędzin średnich lub ciężkich. Miejscami występują również zaglinione bądź zapiaszczone żwiry. W pasie od Grabówki do Gnaszyna, dominuje podłoże bardziej przepuszczalne (piaski gliniaste i słabo gliniaste oraz żwiry występujące głównie na południowy zachód od Grabówki). Na południe od Gnaszyna, w części południowo-zachodniej i południowej Częstochowy, podłoże jest przeważnie zwięzłe, znaczny obszar

zajmują iły. W centralnej części miasta oraz w rejonie Mirowa podłoże skalne jest dość luźne, z przewagą piasków słabo gliniastych. W rejonie Mirowa występują również rędziny głównie lekkie. W dolinach rzecznych, zwłaszcza w południowo-zachodniej i południowej części miasta, występuje znaczny udział osadów mułowo-torfowych oraz rzadziej, torfów niskich.

Na lżejszym podłożu piasków i glin lekkich wykształciły się przeważnie gleby bielicowe, na które przypada aż ponad połowa wszystkich gleb w Częstochowie. Dominują one szczególnie na północy i w rejonie Mirowa.

Na gleby brunatne przypada czwarta część wszystkich gleb w Częstochowie. Wytworzyły się one ogólnie na cięższym podłożu niż gleby bielicowe. Przeważa podtyp gleb brunatnych wyługowanych. Gleby brunatne kwaśne są charakterystyczne przede wszystkim dla obszaru położonego na zachód od Liszki. Gleby brunatne właściwe występują sporadycznie na południowym zachodzie miasta.

Pozostałe typy gleb występują w mieście już rzadziej. Dla wychodni wapieni jurajskich charakterystyczne są rędziny brunatne. W dolinie Warty i fragmentach dolin Stradomki i Konopki występują mady. W dolinach (w zachodniej i południowej części miasta) występują gleby organiczne, głównie mułowo-torfowe, rzadziej torfowo-mułowe i torfowe, a ponadto czarne ziemie zdegradowane.

W północnej i wschodniej części miasta większość gleb należy do kompleksów rolniczej przydatności żytnich (żytnio-ziemniaczanych) dobrych lub słabych, w rejonie Zawady, Komornik, Mirowa, a także Grabówki stosunkowo duży udział ma kompleks żytni (żytnio-ziemniaczany) najsłabszy. Na zachodzie i południu miasta przeważają kompleksy zbożowo-pastewne (mocne i słabe), a także kompleks użytków zielonych średnich. Jest to związane z trwałym lub okresowym zawodnieniem gruntów. Najlepsze warunki glebowo-rolnicze reprezentuje kompleks 4 - żytni (żytnio-ziemniaczany) bardzo dobry. Jest on charakterystyczny tylko dla rejonu Parkitki i Rząsaw. Kompleksy pszenne zajmują bardzo małą powierzchnię.

Zanieczyszczenie gleb

W ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, Instytut Nawożenia i Gleboznawstwa PIB w Puławach prowadzi badania gleb ornych w Polsce. Na terenie miasta Częstochowa nie zlokalizowano żadnego punktu sieci krajowej badania gleb.

Teren miasta jest silnie uprzemysłowiony, a eksploatacja kopalin, ich przetwarzanie i działalność od dziesięcioleci zakładów hutniczych przyczyniły się do przekształcenia powierzchni terenu oraz składu chemicznego gleb.

Pomimo, iż nie prowadzono szczegółowych badań ukierunkowanych na skażenie gleb w Częstochowie to można przypuszczać, iż na terenach istniejących i zamkniętych już zakładów, w szczególności przemysłu metalurgicznego i hutniczego, występują podwyższone stężenia niektórych pierwiastków w glebie.

Z informacji zamieszczonych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy wynika, iż klasy bonitacyjne gruntów rolnych na terenie miasta są na ogół słabe lub średnie.

Wśród gruntów ornych, które stanowią ok. 80% wszystkich gruntów rolnych, przeważają użytki klasy IVa i IVb (46%) oraz V (43%). Na najlepsze grunty orne klasy IIIa i IIIb przypada zaledwie 5%. Wśród użytków zielonych przeważają łąki i pastwiska klasy IV (55%). Na klasę V przypada 32%, a na III 6%. Gleby najlepsze (III klasy) występują w zasadzie tylko w części północnej miasta, głównie w rejonie Rząsaw. Gleby klasy IV przeważają na północnym wschodzie (Rząsawy, Wyczerpy). Duży ich udział przypada na rejon Gnaszyna oraz południowe dzielnice Częstochowy.

Ogólnie na słabą przydatność rolniczą gleb, oprócz cech bonitacyjnych, wpływa ich zakwaszenie. Większość użytków rolnych wymaga wapnowania. Nadmierne zakwaszenie gleb powoduje niekorzystne skutki dla rolnictwa i środowiska, przyczyniając się m.in. do obniżenia plonów i zwiększonego narażenia gleb na zanieczyszczenia. Ponadto niektóre kompleksy rolne są nadmiernie zanieczyszczone metalami ciężkimi (Żabiniec, Kiedrzyn, Kawodrza, Mirów) lub zawodnione albo przekształcone mechanicznie (Gnaszyn, Kawodrza, Liszka, Dźbów, Kuźnica). Ze względu na jakość gleb oraz kulturę rolną, jedynie kompleksy użytków rolnych położone w północno-wschodniej części miasta (Rząsawy, Wyczerpy Górne),

są wartościowe z punktu widzenia produkcji rolnej.

Zawartość metali ciężkich w glebie (z wyjątkiem cynku), na większości terytorium miasta, utrzymuje się na dosyć niskim poziomie. Ogólnie podwyższona zawartość metali występuje jedynie w rejonie byłej Huty Częstochowa (obecnie Liberty Sp. z o.o.) i centrum miasta. Ponadto lokalnie występują anomalie polegające na wyraźnym podwyższeniu stężeń niektórych metali w glebie. Największe zanieczyszczenie metalami ciężkimi stwierdzono na terenie byłej Huty Częstochowa (cynk i ołów), w okolicy styku ul. 1 Maja z linią kolejową (cynk) oraz w Łapajówce (ołów i rtęć).

Tereny poprzemysłowe i zdegradowane

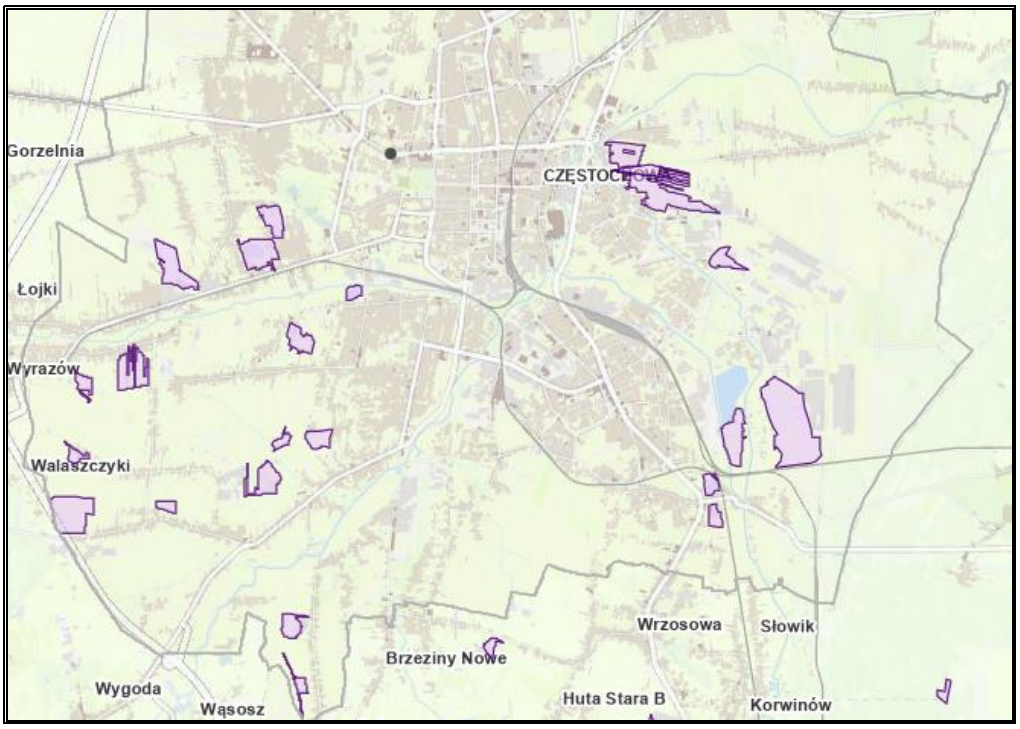
Istniejąca w przeszłości działalność przemysłowa, w tym górnictwo pozostawiła na terenie miasta szereg obszarów poprzemysłowych i zdegradowanych.

W Programie Rewitalizacji dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023 wskazane zostały obszary poprzemysłowe tj.:

- teren byłych Zakładów Górniczo-Hutniczych „Sabinów",
- teren związany z byłymi zakładami włókienniczymi nad Stradomką: „Stradom" – „Wełnopol",
- teren pofabryczny w Gnaszynie,
- tereny pofabryczne nad Wartą: byłe zakłady włókiennicze „Warta", „Elanex",
- tereny pofabryczne Aniołów.

Wyniki diagnozy Programu Rewitalizacji wskazały, że za obszar zdegradowany uznano obszar w granicach dzielnic: Ostatni Grosz, Podjasnogórska, Raków, Stare Miasto, Śródmieście i Trzech Wieszczów a także Wrzosowiak i Zawodzie-Dąbie.

Na Geoportalu ORSIP 2.0 https://geoportal.orsip.pl/aplikacje-mapowe utworzona została aplikacja (OPI-TPP). Aplikacja ta umożliwia przeglądanie danych o terenach poprzemysłowych i zdegradowanych, jakie były prezentowane w Ogólnodostępnej Platformie Informacji „*Tereny poprzemysłowe i zdegradowane*" (dostęp w dnia 12.05.2022 r.). W mieście Częstochowa zinwentaryzowano 21 takich obszarów, które pokazano na rys. 5.

Rysunek 5. Lokalizacja terenów poprzemysłowych i zdegradowanych w granicach miasta Częstochowy
***Źródło**: https://geoportal.orsip.pl/gis/apps/webappviewer/index.html?id=8dc135fae3244962a368e29fed97d92c*

Na powyższym rysunku przedstawiono następujące tereny poprzemysłowe i zdegradowane:

- teren po dawnych kamieniołomach wapienia - na wschód od ul. Złotej i na południe od ul. Kusięckiej składający się z wyrobiska o głębokości do 26 m oraz obiektów poprzemysłowych (kamieniołom „Złota Góra"),
- obszar inwestycyjny ARP Częstochowa - położony w rejonie ulic Hallera, Odlewników i Złotej w sąsiedztwie Cmentarza Żydowskiego,
- teren składający się z częściowo zniwelowanych hałd poprodukcyjnych i nieczynnych składowisk produktów dawnej Huty „Częstochowa" - położony na zachód od ul. Korfantego vis-a-vis Huty Szkła „Guardian",
- teren dawnych osadników zniwelowanych materiałami odpadowymi i zamienionych w zwałowisko odpadów pokutniczych - położony przy ul. Kucelińskiej na południe od zbiorników wodnych dawnej Huty „Częstochowa" w dzielnicy Kucelin,
- zbiornik wodny „Michalina" powstały na obszarze wyrobiska gliny o głębokości ok. 23 m - teren położony na północ od ul. Bugajskiej i na południe od ul. Żareckiej,
- zniwelowane wyrobisko po glinie - teren położony na południe od ul. Bugajskiej i na północ od ul. Warzywnej,
- teren hałdy pokopalnianej zlokalizowany w pobliżu południowej granicy miasta - położony na wschód od drogi dojazdowej ul. Malowniczej w pobliżu południowej granicy miasta,
- teren obiektów wraz z hałdą pokopalnianą o wysokości 30 m - położony na zachód od ul. Malowniczej będący własnością Gminy Miasto Częstochowa w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych,
- teren hałdy pokopalnianej oraz zbiorników wodnych po eksploatacji rud żelaza o wysokości 20 m - położony przy zachodniej granicy miasta na północ od ul. Leśnej,
- hałda pokopalniana po nieczynnej kopalni „Paweł" po eksploatacji rud żelaza o wysokości ok. 26 m - teren położony na północ od ul. Leśnej i Chłopskiej oraz na południe od dawnego toru kolejki wąskotorowej,
- hałda pokopalniana po nieczynnej kopalni „Paweł VI" po eksploatacji rud żelaza o wysokości ok. 30 m - teren położony po południowej stronie ul. Lakowej,
- hałda oraz obiekty pokopalniane po nieczynnej kopalni „Franciszek" w rejonie ulic Łąkowej i Drucianej po eksploatacji rud żelaza o wysokości ok. 39 m,
- hałda pokopalniana po nieczynnej kopalni „Franciszek" po eksploatacji rud żelaza o wysokości ok. 39 m - teren położony po zachodniej stronie ul. Busolowej w przedłużeniu ul. Konwaliowej,
- hałda pokopalniana przy ul. Wilgowej o wysokości ok. 47 m - teren położony na wschód od zakładów przemysłowych przy ul. Kopalnianej na południe od ul. Wilgowej,
- hałda pokopalniana po nieczynnej kopalni „Barbara" o wysokości 15 m - teren położony na północ od ul. Wilgowej,
- teren dawnego poligonu wojskowego - położony na południe od ul. Skrzetuskiego i na wschód od ul. Juranda,
- teren po nieczynnej kopalni „Barbara" wraz z hałdą pokopalnianą, zbiornikiem wodnym i obiektami pokopalnianymi o wysokości ok. 31 m - położony na południe od ul. Zamiejskiej,
- zbiornik wodny po wyrobisku gliny - teren położony na zachód od ul. Zaciszańskiej i na północ od ul. Piastowskiej,
- wyrobiska po wydobywaniu gliny - teren położony pomiędzy ul. Wigoniową i Podbiałową na północ od ul. Przejazdowej i na zachód od ul. Tatrzańskiej. W pobliżu znajdują się obiekty cegielni „Wienerberger",
- obiekty, wyrobisko po wydobywaniu gliny oraz zbiornik wodny dawnej cegielni „Kawodrzanka" - teren położony pomiędzy ulicami Warowną i Szamotową na południe od ul. Huculskiej,
- wyrobiska po wydobywaniu gliny częściowo zalanych wodą oraz obiekty cegielni „Anna" - teren położony między ulicami Wileńską i Wałową, na północ od ulicy Huculskiej.

Ochrona zasobów kopalin

Na terenie miasta Częstochowy zlokalizowanych jest obecnie 16 złóż zasobów kopalin, są to piaski i żwiry oraz złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej, 5 złóż jest aktualnie eksploatowanych (stan na 31.12.2021 r.). Charakterystykę tych złóż przedstawiono w tab. 14.

Tabela 14. Charakterystyka złóż kopalin na terenie Częstochowy

Nazwa złoża	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby		Zasoby przemysłowe	Wydobycie
		Geologiczne bilansowe	Geologiczne pozabilansowe		
Piaski i żwiry [tys. Mg]					
Częstochowa Rocha	E	196	-	-	2
Grabówka V	R	452	-	-	-
Grabówka VI	T	277	-	-	-
Grabówka-Ikara	Z	37	-	-	-
Tomala	R	96	-	-	-
Surowce ilaste ceramiki budowlanej [tys. m^3]					
Anna 1	Z	38	-	-	-
Gnaszyn	E	3 948	-	2 807	103
Bogumiła	E	233	-	-	5
Gnaszyn - Północ	R	4 777	-	-	-
Gnaszyn Górny	Z	49	-	-	-
Kawodrza	Z	1 072	-	-	-
Kawodrza Górna	R	37	-	-	-
Kawodrzanka	Z	11	-	-	-
Leszczyński	T	337	-	-	-
Michalina	Z	1 428	-	-	-
Zofia	Z	14	-	-	-

***Źródło**: Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31.12.2020 r.*
***Wyjaśnienie:** E - złoże eksploatowane, R - złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo, T – złoże zagospodarowane, eksploatowane okresowo, Z - złoże, z którego wydobycie zostało zaniechane*

Należy nadmienić także, iż na terenie miasta znajdowało się wcześniej także 8 innych złóż kopalin, które zostały już skreślone z zasobów tj.:

- rudy żelaza – Osiny (obsz.),
- żwiry i piaski – Grabówka II, Grabówka III, Grabówka IV,
- wapienie i margle dla przemysłu wapienniczego – Złota Góra, Prędziszów,
- surowce ilaste ceramiki budowlanej – Alina, Lucyna.

Tereny i obszary górnicze

Na terenie miasta Częstochowy zlokalizowane są tereny i obszary górnicze, dla których obowiązują koncesje na eksploatację złóż kopalin przedstawione w tab. 15.

Tabela 15. Tereny i obszary górnicze zgodnie z wydanymi koncesjami na eksploatacje złóż kopalin w Częstochowie

Lp.	Teren i obszar górniczy	Nazwa złoża	Data wyznaczenia Obszaru Górniczego	Termin ważności	Położenie
1.	Bogumiła 1	Bogumiła	04.09.2017	31.07.2039 r.	m. Częstochowa, dz. 182, 183/1, 183/2
2.	Częstochowa-Rocha B	Częstochowa-Rocha	06.11.2017	31.07.2032 r.	Częstochowa
3.	Gnaszyn III	Gnaszyn	06.11.2018	31.12.2030 r.	Częstochowa
4.	Leszczyński IA	Leszczyński	08.02.2012	30.11.2027 r.	m. Częstochowa
5.	Grabówka VI	Grabówka VI	21.02.2019	31.12.2033 r.	Częstochowa - dz. 761/3 (obr.428)

***Źródło**: http://geoportal.pgi.gov.pl/midas-web/pages/index.jsf?conversationContext=2*

Należy wspomnieć, iż obszar górniczy Gnaszyn III Górny pole A, pole B został zlikwidowany w dniu 09 grudnia 2020 r.

W przypadku Częstochowy charakterystyczne jest dokumentowanie niewielkich złóż, których eksploatacja trwa stosunkowo krótko i dość często kończy się już przed upływem okresu udzielonej koncesji na wydobycie.

Osuwiska i tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi

Jak wynika z zapisów Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, na terenie Częstochowy rozpoznanych zostało 68 osuwisk oraz 26 terenów zagrożonych ruchami masowymi.

Większość osuwisk ma pochodzenie antropogeniczne, związane z depozycją odpadów poeksploatacyjnych iłów rudonośnych. Spośród wyznaczonych osuwisk 84% nie przekracza powierzchni 0,5 ha. Najwięcej osuwisk występuje w rejonie Gnaszyna Górnego, Dźbowa, Kawodrzy i Nowej Kuźnicy, w zachodniej i południowej części gminy. Większość osuwisk rozwinęła się na hałdach poeksploatacyjnych, kilka powstało w obrębie skarp przykorytowych. Są to głównie osuwiska niewielkie, aktywne i okresowo aktywne. Większość form znajduje się na obszarze niezabudowanym, z reguły w obrębie nieużytków i zarośli krzewiastych. Łączna powierzchnia osuwisk wynosi 0,24 km^2, co stanowi 0,15% powierzchni miasta. Tereny zagrożone ruchami masowymi wyznaczono na podstawie bliskości terenów osuwiskowych i występowania stromo nachylonych stoków.

Analiza SWOT

GLEBY I ZASOBY GEOLOGICZNE	
Mocne strony	**Słabe strony**
✓ Stosunkowo słaba przydatność rolnicza gleb, która sprzyja możliwościom zagospodarowania terenów miejskich na cele mieszkalnictwa ✓ Znaczne zasoby gruntów rolnych	✓ Duża powierzchnia terenów zdegradowanych i zdewastowanych przez działalność wydobywczą i przemysłową ✓ Utrzymywanie się zawartości metali ciężkich w glebie na terenach zurbanizowanych i objętych działalnością przemysłową ✓ Duże zakwaszenie gleb ✓ Niski potencjał produkcyjny gleb ✓ Spadek udziału gruntów użytkowanych rolniczo na rzecz powiększania powierzchni gruntów zabudowanych i zurbanizowanych ✓ Możliwość lokalnej – niekontrolowanej eksploatacji surowców ✓ Obszary wstępowania skutków historycznej i bieżącej eksploatacji górniczej ✓ Szkody górnicze i ich następstwa
Szanse	**Zagrożenia**
✓ Możliwość zagospodarowania terenów poprzemysłowych w kierunku gospodarczym	✓ Działalność przemysłowa, spalanie paliw kopalnych powodujące emisję zanieczyszczeń do powietrza oraz gleby

✓ Zagospodarowanie hałd i terenów pokopalnianych, co może poprawić walory estetyczne krajobrazu ✓ Zagospodarowanie hałd po dawnej eksploatacji rud żelaza dla celów rekreacyjnych i sportowych	✓ Zmiany klimatyczne powodujące, m.in. przesuszanie gruntów ✓ Dawne zasady wykorzystywania złóż kopalin doprowadziły do zanieczyszczenia, degradacji środowiska naturalnego i uszczuplenia zasobów naturalnych ✓ Nielegalne wydobycie kopalin

5.7. Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym

5.7.1. Odpady komunalne

W 2013 r. obowiązek odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych powstających w gospodarstwach domowych przejęły gminy.

Gospodarkę odpadami komunalnymi na terenie gminy Częstochowa w 2021 r. regulowały następujące akty prawne:

- **Uchwała Nr 276.XXI.2019** Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej pod nazwą Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie. Uchylona: Uchwałą Nr 303.XXIII.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 grudnia 2019 r. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej pod nazwą Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie. Zmieniona Uchwałą Nr 453.XXXIII.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 września 2020 r. zmieniającą uchwałę w sprawie utworzenia jednostki budżetowej pod nazwą Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie,
- **Uchwała Nr 305.XXIII.2019** Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 grudnia 2019 r. w sprawie nadania Statutu Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie z dniem 1 kwietnia 2020 r. została utworzona jednostka budżetowa pod nazwą Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie z siedzibą w Częstochowie, zwaną dalej „CUK". Przedmiotem działalności CUK zostały zadania wynikające z ustawy o utrzymania czystości i porządku w gminie. Zmieniona: Uchwałą Nr 454.XXXIII.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 września 2020 r. zmieniającą uchwałę w sprawie nadania statutu Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie,
- **Uchwała Nr 541.XXX.2012** Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 grudnia 2012 r. w sprawie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, położonych na terenie Gminy Miasto Częstochowa, na których nie zamieszkują mieszkańcy, a powstają odpady komunalne,
- **Uchwała Nr 127.XI.2019** Rady Miasta Częstochowy z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie ustalenia metody i stawki opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Zmieniona: Uchwałą Nr 161.XIII.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 18 czerwca 2019 r., Uchwałą Nr 205.XIX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 października 2019 r. Uchylono: Uchwałą Nr 369.XXVII.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 26 marca 2020 r. Uchylono: Uchwałą Nr 495.XXXVI.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 3 grudnia 2020 r. Zmieniona: Uchwałą Nr 557.XXXIX.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 18 lutego 2021 r.
- **Uchwała Nr 128.XI.2019** Rady Miasta Częstochowy z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie stawki opłat za pojemnik na odpady o określonej pojemności. Zmieniona: Uchwałą Nr 162.XIII.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 18 czerwca 2019 r., Uchwałą Nr 206.XIX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 października 2019 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie stawki opłaty za pojemniki na odpady o określonej pojemności. Uchylona: Uchwałą Nr 624.XLVI.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie stawki opłat za pojemniki na odpady o określonej pojemności. Zmieniona Uchwałą Nr 654.XLVIII.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 26 sierpnia 2021 r. w sprawie zmiany uchwały Rady Miasta Częstochowy w sprawie stawki opłat za pojemnik na odpady o określonej pojemności,
- **Uchwała Nr 71.IX.2015** Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie szczegółowego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów. Zmieniona: Uchwałą Nr 303.XXIV.2016 Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 kwietnia 2016 r., Uchwałą Nr 495.XXXVI.2017 Rady Miasta Częstochowy z dnia 23 lutego 2017 r. Teks jednolity – Uchwała

Nr 575.XLII.2017 Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 czerwca 2017 r., zmieniona Uchwałą Nr 126.XI.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 16 maja 2019 r., Uchwałą Nr 297.XXIII.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 grudnia 2019 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie szczegółowego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów. Zmieniona: Uchwałą Nr 427.XXXII.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów.

- **Uchwała Nr 72.IX.2015** Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie miasta Częstochowy. Zmieniona: Uchwałą Nr 302.XXIV.2016 Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie miasta Częstochowy, Uchwałą Nr 367.XXIX.2016 Rady Miasta Częstochowy z dnia 22 września 2016 r., Uchwałą Nr 494.XXXVI.2017 Rady Miasta Częstochowy z dnia 23 lutego 2017 r., Teks jednolity – Uchwały Nr 574.XLII.2017 Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 czerwca 2017 r., zmieniona Uchwałą Nr 125.XI.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 16 maja 2019 r., Uchwałą Nr 296.XXIII.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 grudnia 2019 r., Uchwałą Nr 422.XXXI.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 29 czerwca 2020 r., Uchwałą Nr 428.XXXII.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 sierpnia 2020 r. Od 24 grudnia 2020 r. obowiązuje: Uchwała Nr 494.XXXVI.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 3 grudnia 2020 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie miasta Częstochowy. Zmieniona: Uchwałą Nr 626.XLVI.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie miasta Częstochowy.
- **Uchwała Nr 73.IX.2015** Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie ustalenia terminu, częstotliwości i trybu uiszczania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Zmieniona: Uchwałą Nr 116.XIII.2015 Rady Miasta Częstochowy z dnia 2 lipca 2015 r. Tekst jednolity - Uchwała Nr 577.XLII.2017 Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 czerwca 2017 r., zmieniona Uchwałą Nr 208.XIX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 października 2019 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie ustalenia terminu, częstotliwości i trybu uiszczania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.
- **Uchwała Nr 74.IX.2015** Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie ryczałtowej stawki opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi od domku letniskowego lub od innej nieruchomości wykorzystywanej na cele rekreacyjno-wypoczynkowe. Zmieniona: Uchwałą Nr 207.XIX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 października 2019 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie ryczałtowej stawki opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi od domku letniskowego lub od innej nieruchomości wykorzystywanej na cele rekreacyjno-wypoczynkowe.
- **Uchwała Nr 75.IX.2015** Rady Miasta Częstochowy z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Zmieniona: Uchwałą Nr 212.XVIII.2015 Rady Miasta Częstochowa z dnia 10 grudnia 2015 r., Uchwałą Nr 428.XXXII.2016 Rady Miasta Częstochowy z dnia 1 grudnia 2016 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, Uchwałą Nr 450.XXXIII.2016 Rady Miasta Częstochowy z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, Uchwałą Nr 496.XXXVI.2017 Rady Miasta Częstochowy z dnia 23 lutego 2017 r., uchylona Uchwała Nr 401.XXX.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 8 czerwca 2020 r. w sprawie wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Uchylono: Uchwałą Nr 496.XXXVI.2020 Rady Miasta Częstochowy z dnia 3 grudnia 2020 r. w sprawie wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Zmieniona: Uchwałą Nr 533.XXXVIII.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 stycznia 2021 r. w sprawie zmiany

uchwały w sprawie wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi,

- **Uchwała Nr 209.XIX.2019** Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 października 2019 r. w sprawie górnej stawki opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości, którzy nie są zobowiązani do ponoszenia opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi na rzecz gminy. Uchylona Uchwała Nr 625.XLVI.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie górnej stawki opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości, którzy nie są zobowiązani do ponoszenia opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi na rzecz gminy. Zmieniona: Uchwałą Nr 655.XLVIII.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 26 sierpnia 2021 r. w sprawie górnej stawki opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości, którzy nie są zobowiązani do ponoszenia opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi na rzecz gminy.

Jednostka budżetowa pod nazwą Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie (CUK) utworzona została w dniu 01 kwietnia 2020 r. Przedmiotem działalności CUK od dnia 01 maja 2020 r. jest realizacja zadań z zakresu:

- utrzymania czystości i porządku w gminie,
- pielęgnacji zieleni gminnej,

a od 01 października 2020 r. realizacja zadań z zakresu:

- utrzymania i zarządzania publicznie dostępnymi rowerami miejskimi,
- utrzymania i zarządzania placami rekreacji ruchowej, placami zabaw, fontannami, elementami małej architektury.

Gmina jest odpowiedzialna za utrzymanie czystości i porządku na swoim terenie, w tym za zorganizowanie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na których zamieszkują mieszkańcy. Ponadto gminny system gospodarowania odpadami komunalnymi na podstawie Uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, obejmuje także odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości z posesji, na których nie zamieszkują mieszkańcy, w powstają odpady komunalne.

W imieniu miasta Częstochowa w/w zadania wykonuje Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie.

W 2021 r. system obejmował:

1) odbiór odpadów z posesji zamieszkanych i niezamieszkanych oraz posesji wykorzystywanych na cele rekreacyjne takich jak: odpady zmieszane, ulegające biodegradacji, popiół, papier, szkło, metal, tworzywa sztuczne, odpady opakowaniowe wielomateriałowe, odpady wielkogabarytowe oraz remontowo budowlane.
   W 2021 r. świadczona była usługa odbioru odpadów zielonych (wyłącznie skoszonej trawy, chwastów, liści) dla nieruchomości zamieszkanych z zabudowy jednorodzinnej oraz wielolokalowych do 7 lokali włącznie.
   W 2021 r. ilość odbieranych odpadów budowlanych i rozbiórkowych z posesji zamieszkanych, nie mogła przekroczyć w ciągu roku 3m^3, natomiast czas korzystania z worków big-bag nie mógł przekroczyć 3 miesięcy.
2) możliwość przekazywania selektywnie zbieranych odpadów takich jak:
   - papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło, odpady opakowaniowe wielomateriałowe do Terenowych Ogólnodostępnych Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (zlokalizowanych w 220 punktach), przeterminowane leki i chemikalia, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny o małych gabarytach, odpady niekwalifikujące się do odpadów medycznych powstałe w gospodarstwie domowym w wyniku przyjmowania produktów leczniczych w formie iniekcji i prowadzenia monitoringu poziomu substancji we krwi, w szczególności igły i strzykawki oraz do Mobilnego Punktu Zbierania Odpadów Problemowych (MPZOP), meble i inne odpady wielogabarytowe oraz zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny o dużych gabarytach do Mobilnego Punktu

Zbierania Odpadów Wielkogabarytowych (MPZOW) oraz do Stacjonarnego Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (SPSZOK) zlokalizowanego w Częstochowskim Przedsiębiorstwie Komunalnym Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Sobuczynie, ul. Konwaliowa 1,

- odpady zielone (które nie są odbierane z posesji) do Terenowych Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Zielonych (TPSZOZ),
- opony i inne odpady selektywnie zbierane do SPSZOK,
- odpady budowlane i rozbiórkowe stanowiące odpady komunalne odbierane bezpośrednio z terenu nieruchomości w workach big-bag.

SPSZOK świadczy usługi w zakresie selektywnej zbiórki odpadów komunalnych w odniesieniu do których są złożone deklaracje o wysokości opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Wprowadzono ograniczenia w ilości odpadów dostarczanych do SPSZOK w danym roku kalendarzowym:

- mebli i innych odpadów wielkogabarytowych – 2 Mg/na nieruchomość,
- odpadów budowlanych i rozbiórkowych – 3,5 Mg/na nieruchomość,
- zużytych opon – 10 szt. o masie nie większej niż 0,15 Mg/na nieruchomość.

W 2021 r. na terenie miasta Częstochowy można było skorzystać z bonifikaty za posiadanie kompostownika przydomowego i kompostowania w nim bioodpadów stanowiących odpady komunalne.

Na terenie miasta znajdują się czerwone pojemniki na zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny. Łącznie na terenie miasta Częstochowy ustawiono 32 pojemniki.

Odpady powstające na nieruchomościach, na których zamieszkują mieszkańcy i na nieruchomościach, na których nie zamieszkują mieszkańcy, które należało selektywnie zbierać obejmowały piętnaście frakcji.

Ponadto w ramach gminnego systemu gmina dodatkowo pokryła koszty wyposażenia nieruchomości w pojemniki lub worki, utrzymania pojemników w odpowiednim stanie sanitarnym i porządkowym oraz usuwania odpadów komunalnych z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania i z terenów przeznaczonych na cele publiczne.

Zadania polegające na zagospodarowaniu odpadów zmieszanych, części odpadów zielonych oraz innych frakcji zbieranych selektywnie odbywało się w Częstochowskim Przedsiębiorstwie Komunalnym Sp. z o.o. w Sobuczynie, ul. Konwaliowa 1.

Ponadto Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie zarządza systemem gospodarowania odpadami komunalnymi w zakresie:

- tworzenie i nadzorowanie funkcjonowania punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych na terenie Gminy, z wyjątkiem stacjonarnego punktu selektywnego zbierania odpadów na terenie Częstochowskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego Sp. z o.o. w Sobuczynie,
- wyposażanie nieruchomości zlokalizowanych na terenie Gminy i wchodzących w zakres gminnego systemu gospodarowania odpadami w worki i pojemniki przeznaczone do zbierania odpadów komunalnych oraz utrzymywanie pojemników w odpowiednim stanie technicznym, zapewniającym prawidłową realizację usługi gromadzenia, odbioru i transportu odpadów komunalnych,
- prowadzenie Biura Obsługi Klienta, w ramach którego mieszkańcy Gminy będą mogli realizować czynności, jakie wynikają z obowiązujących na terenie Gminy uchwał w zakresie systemu gospodarowania odpadami oraz będą mogli składać wnioski, uwagi i reklamacje dotyczące realizacji usługi,
- usuwanie odpadów komunalnych z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania i magazynowania zlokalizowanych na terenach gminy tzw. „dzikich wysypisk”,
- prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi.

Usługa polegająca na odbiorze i transporcie odpadów powstających na nieruchomościach zamieszkałych i nieruchomościach, na których nie zamieszkują mieszkańcy z terenu Gminy Miasta Częstochowa, obsługi punktów selektywnej zbiórki oraz zagospodarowaniu niektórych frakcji odpadów selektywnie odbieranych była realizowana w 2021 r. – wówczas obowiązywała umowa zawarta od 01.02.2020 r. z Remondis Sp. z o.o., ul. Zawodzie 18, 02-981 Warszawa, Członek Konsorcjum: Remondis Serwis Sp. z o.o., ul. Radomska 12, 42-202 Częstochowa dla:

- niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i niektórych frakcji selektywnie zbieranych – na podstawie umowy CRU/201/OŚR/234/2020 część I z dnia 31.01.2020 r. (Aneks Nr 1 z dnia 15.05.2020 r.),
- odpadów remontowo-budowlanych i odpadów zielonych - na podstawie umowy CRU/202/OŚR/235/2020 część II z dnia 31.01.2020 r. (Aneks Nr 1 z dnia 15.05.2020 r.).

W związku ze zwiększonym zapotrzebowaniem na pojemniki do zbierania odpadów komunalnych wynikającym ze zmian w systemie gospodarowania odpadami, ich uszkodzeniem i zniszczeniem, Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie dokonało zakupu pojemników - ilość zakupionych pojemników to 13 757 szt.

Dane zaczerpnięto z Analiz stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa za 2019 r., 2020 r. i 2021 r.

Łączna masa odebranych odpadów komunalnych (łącznie z odpadami remontowo-budowlanymi) **w 2019 r.** wyniosła **104 721,041 Mg/rok**, w tym w ramach systemu gospodarowania odpadami organizowanego przez gminę 103 016,08 Mg/rok. Ponadto masa odpadów komunalnych zebranych w Stacjonarnym Punkcie Selektywnej Zbiórki Odpadów (SPSZOK) wyniosła 1 428,94 Mg/rok, a w innych punktach selektywnej zbiórki (punktach skupu surowców wtórnych) wyniosła 5 899,8917 Mg/rok.

Łączna masa odebranych odpadów komunalnych (łącznie z odpadami remontowo-budowlanymi) **w 2020 r.** wyniosła **103 038,57 Mg/rok**, w tym w ramach systemu gospodarowania odpadami organizowanego przez gminę 100 863,86 Mg/rok. Ponadto masa odpadów komunalnych zebranych w Stacjonarnym Punkcie Selektywnej Zbiórki Odpadów (SPSZOK) wyniosła 2 543,38 Mg/rok, a w innych punktach selektywnej zbiórki (punktach skupu surowców wtórnych) wyniosła 3 678,53 Mg/rok.

Ilość odebranych odpadów komunalnych w latach 2019-2020 w podziale na ich poszczególne rodzaje przedstawiono w tab. 16. Dane te pozyskano z Ministerstwa Klimatu i Środowiska, z Departamentu Instrumentów Środowiskowych. Zostały one wygenerowane na podstawie działu II tabeli A sprawozdania Prezydenta Miasta z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi za rok sprawozdawczy 2019 i rok sprawozdawczy 2020, które zostały złożone za gminę Częstochowa. Dane ujęte w zestawieniu są aktualne na dzień 25 kwietnia 2022 r.

Należy zaznaczyć, iż dane zgromadzone w BDO za 2021 r. są w chwili obecnej niedostępne, ze względu na trwający proces ich weryfikacji prowadzony przez Marszałka Województwa Śląskiego, który zgodnie z przepisami ustawy o odpadach powinien zakończyć się do końca września 2022 r.

Tabela 16. Odpady komunalne odebrane w latach 2019-2020 z nieruchomości na terenie miasta Częstochowa

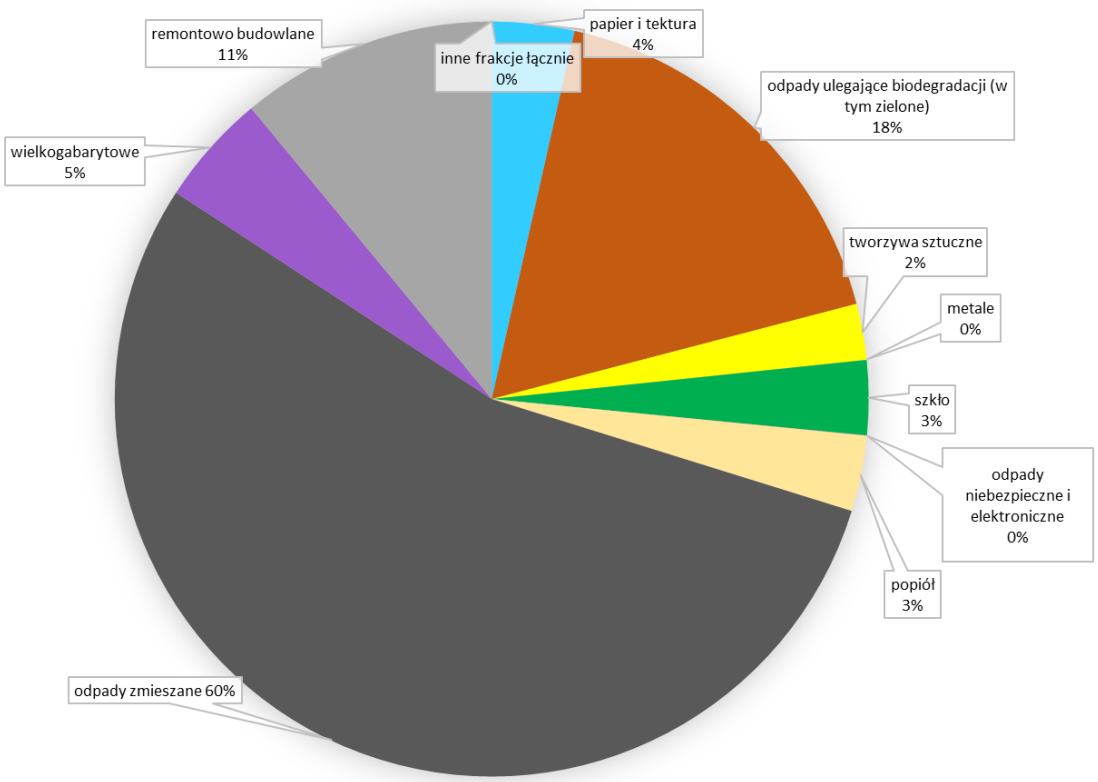
Lp.	Kod odpadów	Rodzaj odpadów	Masa odebranych odpadów [Mg/rok]	
			2019 r.	2020 r.
1.	15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	1 674,169	3 271,07
2.	15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	1 093,144	13,81
3.	15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	7,70	1 221,01
4.	15 01 07	Opakowania ze szkła	2 170,905	3 248,32
5.	17 01 01	Odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów	11 110,82	10 191,38

6.	17 01 07	Zmieszane odpady z betonu, gruzu ceglanego, odpadowych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia inne niż wymienione w 17 01 06	263,12	171,10
7.	17 06 04	Materiały izolacyjne inne niż wymienione w 17 06 01 i 17 06 03	43,88	0,00
8.	17 09 04	Zmieszane odpady z budowy, remontów i demontażu inne niż wymienione w 17 09 01, 17 09 02 i 17 09 03	531,76	663,11
9.	20 01 08	Odpady kuchenne ulegające biodegradacji	5 880,60	8 912,44
10.	20 01 21*	Lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć	1,076	0,651
11.	20 01 23*	Urządzenia zawierające freony	234,153	151,058
12.	20 01 26*	Oleje i tłuszcze inne niż wymienione w 20 01 25	0,00	0,10
13.	20 01 27*	Farby, tusze, farby drukarskie, kleje, lepiszcze i żywice zawierające substancje niebezpieczne	7,68	8,70
14.	20 01 31*	Leki cytotoksyczne i cytostatyczne	1,84	1,48
15.	20 01 33*	Baterie i akumulatory łącznie z bateriami i akumulatorami wymienionymi w 16 06 01, 16 06 02 lub 16 06 03 oraz niesortowane baterie i akumulatory zawierające te baterie	0,00	0,020
16.	20 01 34	Baterie i akumulatory inne niż wymienione w 20 01 33	4,567	5,068
17.	20 01 35*	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	259,243	201,875
18.	20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35	381,364	305,388
19.	20 01 39	Tworzywa sztuczne	1 375,28	3 537,57
20.	20 01 99	Inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny	2 477,76	2 928,14
21.	20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	7 633,98	4 682,00
22.	20 02 03	Inne odpady nieulegające biodegradacji	150,66	206,18
23.	20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	66 161,50	59 008,74
24.	20 03 02	Odpady z targowisk	0,00	5,88
25.	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	3 255,84	4 303,48
		Razem	**104 721,041**	**103 038,57**

Źródło: *Opracowanie własne na danych pozyskanych z Ministerstwa Klimatu i Środowiska wygenerowanych z systemu BDO na podstawie sprawozdań Prezydenta Miasta Częstochowy za 2019 r. i 2020 r.*

Łączna masa odebranych odpadów komunalnych (łącznie z odpadami remontowo-budowlanymi) **w 2021 r.** wyniosła **104 293,01** Mg, w tym w ramach systemu gospodarowania odpadami organizowanego przez gminę 103 979,60 Mg. Ponadto masy odpadów komunalnych zebranych w Stacjonarnym Punkcie Selektywnej Zbiórki Odpadów (SPSZOK) to 2 433,29 Mg, w innych punktach selektywnej zbiórki (punktach skupu surowców wtórnych) to 1 829,99 Mg.

Udział procentowy poszczególnych frakcji w całej masie zebranych odpadów w 2021 r. przedstawiono na rys. 6.

Rysunek 6. Udział procentowy poszczególnych frakcji zebranych odpadów komunalnych w Częstochowie w 2021 r.

***Źródło**: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa za 2021 r.*

Instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych

W 2020 r. cały strumień niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych odebranych z terenu gminy Częstochowa o masie 59 008,74 Mg/rok oraz część odpadów zielonych o masie 6 502,62 Mg/rok, zostały przekazane do Częstochowskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego Sp. z o.o. w Sobuczynie, ul. Konwaliowa 1. Spółka zarządza składowiskiem odpadów i prowadzi działalność w zakresie unieszkodliwienia odpadów, odzyskiwania i zagospodarowywania surowców oraz pozyskiwania biogazu przetwarzanego na energię elektryczną.

Do pozostałych instalacji, do których zostały przekazane w 2020 r. odpady odebrane z terenu gminy Częstochowa należą:

- SOBREKO Sp. z o.o. w Sobuczynie, ul. Konwaliowa 1,
- Zakład Przetwarzania Zużytego Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego Firma Handlowo-Usługowa Andrzej Bajor BOWI w Częstochowie, ul. Ogrodowa 64a,
- Elektrorecykling S.A. w Nowym Tomyślu, ul. Sękowo 56B,
- Maya Victory Sp. z o.o. w Bogumiłowie, ul. Nowa 2/1,
- Spółdzielnia Socjalna „KUŹNIA” w Zawierciu, ul. Obrońców Poczty Polskiej 101,
- MONDI ŚWIECIE S.A. w Świeciu 1,
- Remondis Elektrorecykling Sp. z o.o. w Sobuczynie, ul. Konwaliowa 1,
- Remondis Elektrorecykling Sp. z o.o. w Błoniach, ul. Ekologiczna 2,
- Biosystem S.A. w Bolęcinie, ul. Fabryczna 5,
- SARPI Dąbrowa Górnicza Sp. z o.o. Zakład Utylizacji Odpadów w Dąbrowie Górniczej, ul. Koksownicza 16,

- Instalacja mechanicznego sortowania odpadów Remondis Sp. z o.o. Oddział w Częstochowie, ul. Wielkopiecowa 16,
- REMONDIS GLASS Sp. z o.o. w Gliwicach, ul. Portowa 22,
- SUEZ POŁUDNIE Sp. z o.o. w Częstochowie, ul. Dębowa 26/28,
- SANIT-TRANS Sp. z o.o. w Międzyrzeczu Górnym 383.

W 2021 r. cały strumień niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych odebranych z terenu gminy o masie 55 914,61 Mg oraz odpady zielone o masie 4 625,18 Mg, zostały przekazane do Częstochowskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego Sp. z o.o. w Sobuczynie, ul. Konwaliowa 1.

Instalacja Mechaniczno-Biologicznego Przetwarzania – w CZPK daje gwarancję przetwarzania wszystkich zmieszanych odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gminy.

Zakład Kompostowy/Stabilizacja w CZPK umożliwia przetwarzanie odpadów zielonych w procesie intensywnym w bioreaktorach równolegle z prowadzonym procesem stabilizacji, jak również ma wydzielony plac dojrzewania kompostu o powierzchni 2 000 m^2 oraz plac dojrzewania stabilizatu o powierzchni 6 000 m^2, dla których wybudowano rozdzielne kanalizacje wód procesowych.

Możliwości przetwarzania pozostałości z sortowania i pozostałości z mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania.

Spółka CzPK przekazuje frakcję balastową (kod odpadu 19 12 12) z przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych o kodzie 20 03 01 do firmy zewnętrznej w celu poddania jej procesowi odzysku – R 12. Ponadto Spółka część strumienia odpadów o kodzie 19 12 12, stanowiących frakcję balastową z przetwarzania odpadów komunalnych o kodzie 20 03 01 poddaje procesowi unieszkodliwienia poprzez składowanie – proces D 5.

Do pozostałych instalacji, do których zostały przekazane w 2021 r. odpady odebrane z terenu gminy Częstochowa należą:

- SOBREKO Sp. z o.o. w Sobuczynie, ul. Konwaliowa 1,
- Zakład Przetwarzania Zużytego Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego Firma Handlowo-Usługowa Andrzej Bajor BOWI w Częstochowie, ul. Ogrodowa 64a,
- Enviropol Sp. z o.o. w Gliwicach, ul. Mechaników 15,
- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Płoszowie, ul. Jeżynowa 40,
- Remondis Elektrorecykling Sp. z o.o. w Łodzi, ul. Pryncypalna 132/134,
- SARPI Dąbrowa Górnicza Sp. z o.o. Zakład utylizacji odpadów w Dąbrowie Górniczej, ul. Koksownicza 16,
- Instalacja mechanicznego sortowania odpadów Remondis Sp. z o.o. Oddział w Częstochowie, ul. Wielkopiecowa 16.

Poziomy odzysku

Gminy były zobowiązane do osiągnięcia do dnia 31 grudnia 2020 r. odpowiednich poziomów:

- w odniesieniu do odpadów komunalnych w postaci papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła – recyklingu i przygotowania do ponownego użycia w wysokości co najmniej 50% wagowo;
- w odniesieniu do odpadów budowlanych i rozbiórkowych (innych niż niebezpieczne) – recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku w wysokości co najmniej 70% wagowo.

Obowiązkiem gmin było również ograniczenie masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania:

- do dnia 16 lipca 2020 r. – do nie więcej niż 35% wagowo całkowitej masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Do poziomów określonych w ustawie gminy dochodzić miały stopniowo. W tab. 17 zestawiono uzyskane poziomy recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz poziomy ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji w mieście Częstochowa wraz z wartością wymaganą przepisami prawa.

Wymagane poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła w 2019 r. i 2020 r. nie zostały osiągnięte, tym bardziej celem spełnienia wymogów na kolejne lata niezbędne jest dalsze rozwijanie selektywnej zbiórki odpadów „u źródła".

Tabela 17. Zestawienie uzyskanych w latach 2019-2020 poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz poziomów ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji w mieście Częstochowa

Jednostka terytorialna	Poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania	Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła	Poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych
	%	%	%
Poziom wymagany (na 2019 r.)	40^	40*	60*
Częstochowa	29,40	39,39	95,58
Poziom wymagany (na 2020 r.)	35^	50*	70*
Częstochowa	16,65	35,03	93,84

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa za 2020 r.*

Wyjaśnienie*: * - poziom minimalny, ^ - poziom maksymalny*

Również wymagany poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych w 2021 r. nie został osiągnięty.

Zgodnie z informacjami zawartymi w Analizie stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa **za 2021 r.** poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych wyniósł **12%,** przy poziomie wymaganym 20%.

Edukacja w zakresie gospodarki odpadami

Większość dotychczasowych działań edukacyjnych realizowanych przez CUK w zakresie gospodarki odpadami w Częstochowie, skupiona była na promowaniu zasad selektywnej zbiórki odpadów wśród mieszkańców Częstochowy. Prowadzona kampania edukacyjno-promocyjna to zarówno kontynuacja obranej ścieżki, ale także rozszerzenie działań informacyjnych o wiedzę z zakresu recyklingu, czyli drugiego życia odpadów, racjonalnego dokonywania zakupów oraz wykorzystywania produktów tworząc jak najmniej odpadów.

Przedmiotowe działania informacyjno- promocyjne wpisują się i wspierają zasady Gospodarki w Obiegu Zamkniętym. Głównym założeniem jest promowanie korzyści jakie niesie za sobą właściwe gospodarowanie odpadami w gospodarstwie domowym oraz odzyskiwanie surowców z odpadów. Celem jest uświadomienie mieszkańcom Częstochowy jak wiele zależy od ich wyborów w życiu codziennym. Propagowanie dobrych nawyków związanych z recyklingiem – ograniczenia wykorzystania zasobów naturalnych, świadome kupowanie i przygotowanie do ponownego użycia to nadrzędne cele zaplanowanych działań. Ponadto w ramach kampanii edukacyjnej podejmowane są zagadnienia dotyczące negatywnych zachowań nadmiernych zakupów, marnowania żywności, możliwości ponownego wprowadzania produktów do obiegu np. niepotrzebnych ubrań, mebli i sprzętu AGD i RTV.

Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie zamierza nadal kontynuować dotychczasowe działania, zaktywizować i motywować do działań proekologicznych mieszkańców miasta począwszy od przedszkolaków na seniorach kończąc. Założeniem działań edukacyjnych jest promowanie recyklingu, zasad „no waste", selektywnej zbiórki odpadów, zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów komunalnych oraz zwiększenie poziomu odzysku i przygotowania do ponownego użycia.

5.7.2. Odpady zawierające azbest

Dane o wyrobach zawierających azbest gromadzone są w Bazie Azbestowej prowadzonej przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii. Od 2009 r. w kraju realizowany jest Program Oczyszczania Kraju z Azbestu. Wszystkie wyroby zawierające azbest mają zostać całkowicie usunięte do końca 2032 r.

Dane z inwentaryzacji wprowadzane do Bazy pochodzą od właścicieli i użytkowników nieruchomości, na których są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. Aktualne dane z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest są podstawą do ubiegania się o środki finansowe na ich usuwanie.

Zgodnie z danymi zamieszczonymi w Bazie Azbestowej na terenie Częstochowy zinwentaryzowano ponad 3,3 tys. Mg wyrobów zawierających azbest. Ilość wyrobów (stan na dzień 04.05.2022 r.) została zestawiona w tab. 18.

Miasto prowadzi dofinansowanie dla mieszkańców do usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest zgodnie z Uchwałą Nr 755.LIV.2022 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie zasad i trybu udzielania oraz sposobu rozliczania dotacji celowych w 2022 r. na dofinansowanie kosztów zadań inwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska, związanych z usuwaniem wyrobów budowlanych zawierających azbest z nieruchomości na terenie miasta Częstochowy, realizowanych przez osoby fizyczne.

Kwota dofinansowania wynosi:

- 60% kosztów netto poniesionych przez właściciela nieruchomości na demontaż, transport i unieszkodliwienie odpadów azbestowych, jednak nie więcej niż 4 000,00 zł,
- 40% kosztów netto poniesionych przez w właściciela nieruchomości na transport i unieszkodliwienie odpadów azbestowych, jednak nie więcej niż 1 000,00 zł.

Tabela 18. Ilość wyrobów zawierających azbest w Częstochowie w 2022 r.

Jednostka terytorialna	Ilość zinwentaryzowana [Mg]	Ilość unieszkodliwiona [Mg]	Ilość pozostała do unieszkodliwienia [Mg]
Częstochowa	3 383,517	698,706	2 684,81

Źródło: *Baza Azbestowa, https://esip.bazaazbestowa.gov.pl, dostęp dnia 04.05.2022 r.*

5.7.3. Odpady z sektora przemysłowego

Dane dotyczące odpadów przemysłowych za 2018 r. pozyskano z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego. Począwszy od roku sprawozdawczego 2019 sprawozdania o wytworzonych odpadach i gospodarowaniu odpadami są składane wyłącznie w formie elektronicznej przez system BDO. Za lata 2019-2021 system JAP-BDO, za pomocą którego przedsiębiorcy składają wyłącznie elektronicznie sprawozdania, nie posiada modułu raportowego udostępnionego urzędom marszałkowskim, umożliwiającego wygenerowanie zestawień danych. Na chwilę obecną nie został udostępniony jeszcze żaden moduł pozwalający na filtrowanie danych czy generowanie raportów zawartych w systemie przez marszałków województw, stąd też dane za lata 2019-2020 pozyskano bezpośrednio z Ministerstwa Klimatu i Środowiska, z Departamentu Instrumentów Środowiskowych. Zostały one wygenerowane na podstawie działu XI tabeli 1, działu XII tabeli 1, działu XIII tabel 1, 2, 3, 4, 6 sprawozdania o wytworzonych odpadach i o gospodarowaniu odpadami za lata sprawozdawcze 2019 i 2020. Dane ujęte w zestawieniu są aktualne na dzień 25 kwietnia 2022 r.

Należy nadmienić, że dane zgromadzone w BDO za 2021 r. są w chwili obecnej niedostępne, ze względu na trwający proces ich weryfikacji prowadzony przez Marszałka Województwa Śląskiego, który zgodnie z przepisami ustawy o odpadach powinien zakończyć się do końca września 2022 r.

Wytwarzanie odpadów przemysłowych w latach 2018-2020

W tab. 19 zestawiono ilości wytworzonych na terenie gminy odpadów powstałych w przemyśle w latach 2018-2020 w podziale na poszczególne grupy w zależności od źródła powstawania.

Tabela 19. Ilość wytworzonych odpadów przemysłowych na terenie Częstochowy w latach 2018-2020

Grupa odpadów		Ilość wytwarzanych odpadów [Mg/rok]		
		2018 r.	**2019 r.**	**2020 r.**
01	Odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin	111 009,67	95 684,49	19 010,00
02	Odpady z rolnictwa, ogrodnictwa, upraw hydroponicznych, rybołówstwa, leśnictwa, łowiectwa oraz przetwórstwa żywności	1 746,634	1 105,417	1 005,4157
03	Odpady z przetwórstwa drewna oraz z produkcji płyt i mebli, masy celulozowej, papieru i tektury	5 269,133	756,1704	1 098,1084
04	Odpady z przemysłu skórzanego, futrzarskiego i tekstylnego	2 183,126	2 237,4204	1 015,9293
05	Odpady z przeróbki ropy naftowej, oczyszczania gazu ziemnego oraz pirolitycznej przeróbki węgla	0,00	0,00	0,49
06	Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii nieorganicznej	22,573	6,2072	4,775
07	Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii organicznej	3 146,23	2 711,4622	1 954,4627
08	Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania powłok ochronnych (farb, lakierów, emalii ceramicznych), kitu, klejów, szczeliw i farb drukarskich	197,17	128,7132	75,15
09	Odpady z przemysłu fotograficznego i usług fotograficznych	10,1116	21,9776	7,937
10	Odpady z procesów termicznych	193 099,283	110 844,267	107 262,105
11	Odpady z chemicznej obróbki i powlekania powierzchni metali oraz innych materiałów i z procesów hydrometalurgii metali nieżelaznych	1 932,548	2 282,373	2 055,29
12	Odpady z kształtowania oraz fizycznej i mechanicznej obróbki powierzchni metali i tworzyw sztucznych	76 533,17	34 977,0055	32 337,5298
13	Oleje odpadowe i odpady ciekłych paliw (z wyłączeniem olejów jadalnych oraz grup 05, 12 i 19)	301,129	294,3883	242,6501
14	Odpady z rozpuszczalników organicznych, chłodziw i propelentów (z wyłączeniem grup 07 i 08)	6,892	1,847	0,98
15	Odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach	24 183,2877	29 230,4999	27 590,1749
16	Odpady nieujęte w innych grupach	12 345,8127	5 799,5203	3 416,0304
17	Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (włączając glebę i ziemię z terenów zanieczyszczonych)	52 998,04	61 059,6077	51 156,7317
18	Odpady medyczne i weterynaryjne (z wyłączeniem odpadów kuchennych i restauracyjnych niezwiązanych z opieką zdrowotną lub weterynaryjną)	458,90	565,734	575,5604
19	Odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych	140 298,418	117 633,8227	97 062,429
RAZEM		**625 742,128**	**465 340,92**	**345 871,75**

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiego Systemu Odpadowego (2018 r.) oraz danych pozyskanych z Ministerstwa Klimatu i Środowiska wygenerowanych z systemu BDO (2019-2020)*

Zbieranie odpadów przemysłowych w latach 2018-2020

W tab. 20 zestawiono ilości zebranych na terenie Częstochowy odpadów w latach 2018-2020 w podziale na grupy wg gałęzi przemysłu zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Klimatu z dnia 02 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2020 r., poz. 10).

Tabela 20. Ilość zebranych odpadów przemysłowych na terenie Częstochowy w latach 2018-2020

Grupa odpadów		Ilości zebranych odpadów [Mg/rok]		
		2018 r.	**2019 r.**	**2020 r.**
01	Odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin	0,00	0,00	0,00
02	Odpady z rolnictwa, ogrodnictwa, upraw hydroponicznych, rybołówstwa, leśnictwa, łowiectwa oraz przetwórstwa żywności	316,808	24,754	299,478
03	Odpady z przetwórstwa drewna oraz z produkcji płyt i mebli, masy celulozowej, papieru i tektury	6 903,57	386,711	329,7570
04	Odpady z przemysłu skórzanego, futrzarskiego i tekstylnego	4 093,026	3 969,104	2 319,5621
05	Odpady z przeróbki ropy naftowej, oczyszczania gazu ziemnego oraz pirolitycznej przeróbki węgla	0,00	0,00	0,00
06	Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii nieorganicznej	1,359	1,245	5,465
07	Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii organicznej	2 561,266	7 287,444	5 597,886
08	Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania powłok ochronnych (farb, lakierów, emalii ceramicznych), kitu, klejów, szczeliw i farb drukarskich	1 731,779	274,608	103,8664
09	Odpady z przemysłu fotograficznego i usług fotograficznych	11,113	22,687	0,00
10	Odpady z procesów termicznych	7 750,812	11 617,695	10 742,138
11	Odpady z chemicznej obróbki i powlekania powierzchni metali oraz innych materiałów i z procesów hydrometalurgii metali nieżelaznych	331,676	371,716	340,08
12	Odpady z kształtowania oraz fizycznej i mechanicznej obróbki powierzchni metali i tworzyw sztucznych	161 518,479	137 247,721	112 201,8199
13	Oleje odpadowe i odpady ciekłych paliw (z wyłączeniem olejów jadalnych oraz grup 05, 12 i 19)	4,965	2,745	1,0926
14	Odpady z rozpuszczalników organicznych, chłodziw i propelentów (z wyłączeniem grup 07 i 08)	0,262	0,015	0,08
15	Odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach	48 940,8304	25 081,4547	17 839,1959
16	Odpady nieujęte w innych grupach	8 957,9716	8 597,3137	8 287,6155
17	Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (włączając glebę i ziemię z terenów zanieczyszczonych)	76 397,459	152 728,3989	104 131,2594
18	Odpady medyczne i weterynaryjne (z wyłączeniem odpadów kuchennych i restauracyjnych niezwiązanych z opieką zdrowotną lub weterynaryjną)	23,715	14,9732	20,5143
19	Odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych	57 866,085	18 263,27	26 129,0203
20	Odpady komunalne łącznie z frakcjami gromadzonymi selektywnie	2 523,6569	3 078,309	5 381,109
RAZEM		**379 934,8329**	**368 970,1645**	**293 729,9394**

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiego Systemu Odpadowego (2018 r.) oraz danych pozyskanych z Ministerstwa Klimatu i Środowiska wygenerowanych z systemu BDO (2019-2020)*

Przetwarzanie odpadów przemysłowych w latach 2018-2020

W tab. 21 zestawiono ilości przetworzonych w instalacjach na terenie Częstochowy odpadów w latach 2018-2020 w podziale na grupy.

Tabela 21. Ilości przetworzonych odpadów przemysłowych na terenie Częstochowy w latach 2018-2020

Grupa odpadów	Ilości przetworzonych odpadów [Mg/rok]							
	2018 r.		2019 r.			2020 r.		
	Odzysk poza instalacjami	Odzysk w instalacjach	Odzysk poza instalacjami	Odzysk w instalacjach	Recykling w instalacjach	Odzysk poza instalacjami	Odzysk w instalacjach	Recykling w instalacjach
01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,30	0,00
03	0,00	8 032,36	0,00	0,00	10 641,186	0,00	49,862	0,00
04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,88	0,00	0,00	366,224
05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
07	0,00	804,243	0,00	199,69	5 958,288	0,00	4 008,304	0,00
08	0,00	226,152	0,00	391,073	327,32	0,00	1 786,682	0,00
09	0,00	8,40	0,00	0,00	19,425	0,00	0,00	0,00
10	108 568,20	264 068,415	61 974,946	113 787,605	44 549,984	31 671,04	160 168,08	33 463,56
11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
12	0,00	133 621,052	0,00	24 593,734	41 946,037	0,00	40 827,4442	77 436,82
13	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
14	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
15	0,204	24 735,145	0,00	11 722,399	17 232,315	0,00	18 416,508	30 508,477
16	686,70	25 617,582	1 096,98	2 735,295	6 803,263	28,82	4 112,205	8 153,054
17	34 212,51	394 083,643	37 916,67	34 886,933	104 407,84	7 421,84	12 547,488	100 776,752
18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
19	318,30	60 259,328	899,50	11 937,9286	37 625,522	350,76	12 865,2203	34 753,822
20	0,00	1 552,083	644,40	8 260,276	167,1106	150,00	8 885,36	76,184
RAZEM	**143 785,914**	**913 008,403**	**102 532,496**	**208 514,9336**	**269 679,171**	**39 622,46**	**263 668,4535**	**285 534,893**

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiego Systemu Odpadowego (2018 r.) oraz danych pozyskanych z Ministerstwa Klimatu i Środowiska wygenerowanych z systemu BDO (2019-2020)*

Zapobieganie powstawaniu odpadów

W celu zapobiegania powstawaniu odpadów wytwarzanych przez mieszkańców Częstochowy w dalszym ciągu powinny być podejmowane następujące działania:

- robienie przemyślanych zakupów, w celu uniknięcia wyrzucania przeterminowanych produktów,
- przekazywanie nadmiaru produktów żywnościowych przydatnych do spożycia osobom potrzebującym,
- przekazywanie niepotrzebnej odzieży odpowiednim organizacjom, punktom zbierania lub bezpośrednio innym osobom,
- przekazywanie niepotrzebnych mebli do użytkowania innym osobom,
- używanie toreb wielokrotnego użytku, w celu uniknięcia wytwarzania odpadów z tworzyw sztucznych (reklamówki jednorazowego użytku),
- stosowanie opakowań wielokrotnego użytku i opakowań zwrotnych,
- korzystanie z korespondencji elektronicznej (pisma, faktury, wyciągi bankowe) zamiast poczty tradycyjnej,
- stosowanie akumulatorków zamiast jednorazowych baterii,
- kompostowanie odpadów spożywczych i zielonych.

Analiza SWOT

GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW	
Mocne strony	**Słabe strony**
✓ Uruchomienie jednostki budżetowej CUK ✓ Działanie TOPPSZOK-ów*, TPSZOZ-ów* i SPSZOK-a* ✓ Odbieranie z nieruchomości odpadów komunalnych zbieranych w sposób selektywny ✓ Realizacja edukacji ekologicznej w zakresie gospodarki odpadami	✓ Wytwarzanie odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych z sektora przemysłowego ✓ Nieosiągnięcie poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła ✓ Stosunkowo niewielka ilość unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest
Szanse	**Zagrożenia**
✓ Dalsze rozwijanie selektywnej zbiórki odpadów komunalnych ✓ Prowadzona w sposób ciągły edukacja ekologiczna ✓ Możliwość wspierania projektów pro-środowiskowych przez programy i fundusze Unii Europejskiej oraz krajowe fundusze celowe	✓ Ryzyko niespełnienia narzuconych przepisami prawa poziomów odzysku i recyklingu odpadów komunalnych

***Wyjaśnienie:** * TPSZOZ - Terenowe Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Zielonych, TOPPSZOK - Terenowe Ogólnodostępne Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych – SPSZOK - Stacjonarny Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych*

5.8. Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu

Główne powiązania przyrodnicze miasta Częstochowy zlokalizowane są w dolinach rzecznych. W południowo-wschodniej części miasta zasoby przyrodnicze położone są w dolinie Warty oraz w zasięgu kompleksu lasów na granicy z gminami Olsztyn i Mstów. W zachodniej i południowo-zachodniej części miasta istotne przyrodniczo tereny zlokalizowane są w dolinie Stradomki oraz dolinie Konopki.

Walory przyrodnicze Częstochowy pozostają w ścisłym związku z jej położeniem geograficznym, na styku Wyżyny Częstochowskiej i Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej. Aktualne występowanie gatunków i siedlisk chronionych, rzadkich i zagrożonych ma na terenie miasta charakter reliktowy. Istniejące i rozpoznane stanowiska są pozostałością wcześniejszego, szerszego zasięgu, który w wyniku antropopresji (zwłaszcza urbanizacji) uległ znacznemu zmniejszeniu. W związku z powyższym najcenniejsze walory przyrodnicze zlokalizowane są na peryferiach miasta, przy większej ich koncentracji we wschodniej, prawobrzeżnej części (biorąc pod uwagę bieg Warty), a nieco mniejszej koncentracji po zachodniej części Częstochowy.

Wśród siedlisk przyrodniczych na szczególną uwagę zasługują zbiorowiska leśne: grąd subkontynentalny *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* (Gąszczyk, Brama Mirowska, Jar w Mirowie, Góra Modosowa, Góra Kokocówka, Góra Kamień Cmentarz Żydowski, Zagajnik przy ulicy Miodowej), łęg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum*, łęg wierzbowo-topolowy *Salici-Populetum* (Starorzecze pod Gaszczykiem, łęgi Warty przy Hucie oraz w Wyczerpach i przy ul. Żyznej, ols porzeczkowy *Ribeso nigri-Alnetum*, śródlądowy bór suchy *Cladonio-Pinetum* (Bory za Hutą) czy też bory świeże i mieszane.

Ww. siedliska nie są w sposób jednolity wykształcone oraz w różnym stopniu fragmentacji i degeneracji. Poza fitocenozami leśnymi (oraz zaroślowymi reprezentowanymi m.in. przez czyżnie i inne ciepłolubne zarośla z *Rhamno-Prunetea*, a także zarośla łęgowe) o wartości przyrodniczej Częstochowy świadczą następujące typy siedlisk nieleśnych: łąki, murawy, szuwary, torfowiska niskie i przejściowe oraz zbiorowiska wodne.

Półnaturalne łąki reprezentowane są przede wszystkim przez łąkę rajgrasową Arrhenatheretum elatioris, łąkę wyczyńcową *Alopecuretum pratensis*, łąkę ostrożeniową *Cirsietum rivularis*, a także zmiennowilgotną łąkę trzęślicową *Molinietum caereuleae* (Łąki Błeszeńskie, Młaka w Błesznie, Łąki kopalni „Barbara" i „Franciszek", sąsiedztwo Parku Lisinieckiego, Dolina Brzezinki, Dolina przy ulicy Wilgowej).

Istotnym walorem przyrodniczym Częstochowy są także murawy, tak kserotermiczne reprezentujące klasę Festuco-Brometea (Murawa w Mirowie, Góra Kamyk, Góra Prędziszów, Góra Ossona, Skarpa w Mirowie, Brama Mirowska, Góra Kamień, Góra Sołek), jak również psammofilne: *Diantho-Armerietum elongatae, Spergulo vernalis-Corynephoretum czy murawy napiaskowe z klasy Nardo-Callunetea*.

Oprócz walorów siedliskowych, o różnorodności biologicznej miasta świadczą ekosystemy wodne (zwłaszcza *Myriophylletum spicati i Nupharo-Nymphaeetum albae*) oraz z wodami związane, jak również od wód zależne: szuwary (z manną fałdowaną *Glycerietum plicatae*, z jeżogłówką gałęzistą *Sparganietum erecti*, szuwar strzałki wodnej i jeżogłówki pojedynczej *Sagittario- Sparganietum emersi*, szuwar oczeretowy *Scirpetum lacustris*), torfowiska - przejściowe (Łąki storczykowe w Dźbowie, Torfowisko przy ulicy Sokolej, Młaka w Liszce, Łąki w Walaszczykach, Zbiornik pod hałdą kopalni Karol) oraz nawapienne eutroficzne torfowisko niskie (Młaka w Błesznie).

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej 2010-2019 wskazano stanowiska przyrodnicze wg dzielnic tj.:

- Błeszno:
  - ✓ Bory za Hutą,
  - ✓ Dolina Brzezinki,
  - ✓ Łąki Błeszeńskie,
  - ✓ Łąki przy ul. Smolnej,
  - ✓ Młaka w Błesznie,
  - ✓ Starorzecza Warty w Bugaju,
- Częstochówka-Parkitka:
  - ✓ Aleja Brzozowa,
  - ✓ Park w Parkitce,
- Dźbów:
  - ✓ Hałda w Kuźnicy I,
  - ✓ Hałda w Kuźnicy II,
  - ✓ Kompleks bagienny „Smugi",
  - ✓ Łąka koło kopalni „Franciszek",
  - ✓ Łąka w Walaszczykach,
  - ✓ Łąki trześlicowe w Dźbowie,
  - ✓ Łąki storczykowe w Dźbowie,
  - ✓ Młaka w Liszce,
  - ✓ Glinianka w Liszce,
  - ✓ Park Dworski w Dźbowie,
  - ✓ Starorzecza Konopki,
  - ✓ Dolinka w Sabinowie,
  - ✓ Torfowisko przy ul. Sokolej,
  - ✓ Warpie przy Żywopłotowej,
  - ✓ Warpie w Liszce,
  - ✓ Zbiorniki pod hałdą kop. „Karol",
- Gnaszyn-Kawodrza:
  - ✓ Dolina Górnej Stradomki,
  - ✓ Łęg w dolinie Górnej Stradomki,
  - ✓ Dolina Górnej Stradomki – Bańbur,
  - ✓ Dolina Gorzelanki,

- ✓ Łąki przy ul. Wilgowej,
- ✓ Glinianka „Bida”,
- ✓ Glinianka przy Wileńskiej,
- ✓ Okolice kopalni „Barbara”,
- ✓ Siedliska przy ul. Bagiennej,
- ✓ Słońcowa Góra,
- ✓ Źródliska strugi z kopalni Barbara,
- ✓ Glinianki k. Kawodrzanki,

- Grabówka:
  - ✓ Dolina Szarlejki,
  - ✓ Las w Grabówce,
  - ✓ Wzgórza Bory,
  - ✓ Źródlisko w Szarlejce,
- Kiedrzyn:
  - ✓ Murawy Łapajówki,
  - ✓ Wzgórze Kamionka,
- Lisiniec:
  - ✓ Cmentarz św. Rocha,
  - ✓ Park Lisiniecki,
  - ✓ Łąki w Wielkim Borze,
- Mirów:
  - ✓ Brama Mirowska,
  - ✓ Gąszczyk,
  - ✓ Góra Kamyk,
  - ✓ Góra Kokocówka,
  - ✓ Góra Krzemionka,
  - ✓ Góra Osona,
  - ✓ Murawa w Mirowie,
  - ✓ Popławski Dół,
  - ✓ Suszków Dół,
  - ✓ Skarpa w Mirowie,
  - ✓ Starorzecze pod Gąszczykiem,
- Ostatni Grosz:
  - ✓ Dolina Dolnej Stradomki,
- Podjasnogórska:
  - ✓ Glinianka w Stradomce,
  - ✓ Park klasztorny na Jasnej Górze,
  - ✓ Park koło Domu Rekolekcyjnego,
  - ✓ Park 3 Maja i Staszica,
  - ✓ Glinianka przy ul. Głównej,
- Północ:
  - ✓ Las Aniołowski,
  - ✓ Park przy ul. Fieldorfa-Nila,
  - ✓ Park 1000-lecia,
  - ✓ Promenada im. Cz. Niemena,
  - ✓ Zagajnik przy ul.Klonowicza,
- Raków:
  - ✓ Glinianka Michalina,
  - ✓ Park Hantkego,
- Stare Miasto:
  - ✓ Park Piastów,

- Stradom:
  - ✓ Park przy ul. Zbyszka,
  - ✓ Dolina Konopki k. ul. Dojazdowej,
  - ✓ Glinianka przy ul. Zaciszańskiej,
  - ✓ Łęg przy ul. Żyznej,
  - ✓ Zbiorniki przy ul. Żyznej,
- Śródmieście:
  - ✓ Aleja N.M.P.,
- Trzech Wieszczów:
  - ✓ Skwer Sokołów,
- Tysiąclecie:
  - ✓ Cmentarz Kule,
- Wrzosowiak – brak stanowisk przyrodniczych,
- Wyczerpy-Aniołów:
  - ✓ Czyżnia w Rząsawie,
  - ✓ Park Dworski w Rząsawie,
  - ✓ Góra Kamień,
  - ✓ Góra Sodek,
  - ✓ Łąki w Wyczerpach,
  - ✓ Łęg i starorzecze w Wyczerpach,
  - ✓ Łęg przy Tesco,
- Zawodzie-Dąbie:
  - ✓ Park Gabriela Narutowicza,
  - ✓ Cmentarz Żydowski,
  - ✓ Góra Modosowa,
  - ✓ Góra Prędziszów,
  - ✓ Kamieniołomy Złotej Góry,
  - ✓ Łąki przed Hutą,
  - ✓ Łęgi Warty przy Hucie,
  - ✓ Starorzecze Kucelinki koło Huty,
  - ✓ Zagajnik przy ul. Gołębiej,
  - ✓ Zbiorniki przemysłowe Huty.

Flora i fauna

Na terenie miasta Częstochowy stwierdzono 62 cenne gatunki bezkręgowców, wśród których szczególnie należy zwrócić uwagę na takie gatunki jak: ślimak ostrokrawędzisty, czerwończyk nieparek, modraszek telejus i trzepla zielona - w większości zamieszczonych w Czerwonej Księdze Zwierząt.

Z obszaru miasta wykazano także 43 gatunki pochodzące z Czerwonej Listy Zwierząt oraz 17 gatunków objętych ochroną prawną. Większość rzadkich gatunków związana jest z otwartymi siedliskami łąkowo-murawowymi, a niektóre z cienistymi lasami liściastymi porastającymi wychodnie skalne.

Spośród 13 gatunków płazów nizinnych występujących w Polsce na terenie Częstochowy stwierdzono ich obecnie aż 12. Gatunkami o największej stałości występowania, odnotowanymi na wszystkich odpowiednich dla siebie siedliskach są żaba wodna, żaba trawna i ropucha szara. Występują także gatunki tj. kumak nizinny, traszka zwyczajna, żaba jeziorkowa, rzekotka drzewna.

Pod względem liczby występujących gatunków, awifauna Częstochowy, w porównaniu z innymi obszarami miejskimi w Polsce, jest stosunkowo bogata. Stwierdzono tu ok. 47 % z ogólnej liczby gatunków występujących na terenie kraju i 55 % gatunków gniazdujących. Najliczniejszy gatunek na terenie zurbanizowanym to wróbel domowy, ponadto występują również kawka i jerzyk, gołąb miejski. Dla tych gatunków zabudowa stanowi główne siedlisko lęgowe w Polsce.

Na obszarze Częstochowy stwierdzono występowanie 28 gatunków ssaków. Środowisko miejskie, ze swą skomplikowaną infrastrukturą, ogromną bazą pokarmową i ilością nadających się na ukrycia zakamarków, stwarza dobre warunki do życia ssaków. Na terenie miasta występuje wiele gatunków synantropijnych, m.in. nietoperze, które wykorzystują strychy domów, rzadziej piwnice, jako miejsca letnich i zimowych kryjówek. Z tej grupy stwierdzono trzy interesujące gatunki: mroczka posrebrzanego, podkowca małego, gacka brunatnego.

W parkach miasta żyje wiele wiewiórek, a na terenach otwartych i peryferiach miasta występują, m.in. krety, sarny, dziki i lisy, borsuki. Na terenie miasta pojawiają się także gatunki chronione, tj. bóbr i wydra.

Flora naczyniowa miasta Częstochowy charakteryzuje się dużym bogactwem, co wynika ze zróżnicowania siedlisk, zarówno naturalnych, jak i półnaturalnych oraz antropogenicznych.

W rezultacie przeprowadzonych badań florystycznych stwierdzono występowanie 623 gatunków roślin naczyniowych.

Z najbardziej cennych gatunków są to: buławnik wielkokwiatowy, kruszczyk błotny, goryczka wąskolistna, mieczyk dachówkowaty, gółka długoostrogowa, kosaciec syberyjski, lilia złotogłów i nasięźrzał pospolity.

Ponadto licznie występują gatunki chronione częściowo: zawilec wielkokwiatowy, orlik pospolity, parzydło leśne, dziewięćsił bezłodygowy, pomocnik baldaszkowy, kukułka krwista, kukułka plamista, kukułka szerokolistna, wawrzynek wilczełyko, kruszczyk rdzawoczerwony, kruszczyk szerokolistny, goryczuszka orzęsiona, groszek wschodniokarpacki (bardzo rzadki również w Polsce), listera jajowata, miodownik melisowaty, zaraza czerwonawa, podkolan biały i bobrek trójlistkowy.

Spośród gatunków mszaków występują na terenie miasta: kalcyfilne gatunki naskalne i naskalnomurawowe (zwiślik maczugowaty, zwiślik długolistny, zwiślik wiciowy, miechera spłaszona, miechera kędzierzawa i krzewik źródliskowy).

W niewielu miejscach na obszarze miasta występują murawy psammofilne, które wykształciły się na ubogim edaficznie, suchym podłożu piaszczystym. Największe łącznie powierzchnie w roślinności na badanych stanowiskach Częstochowy zajmują zbiorowiska łąkowe i ziołoroślowe z klasy *Molinio-Arrhenteretea*. Wyróżniono ich ponad 20. Bardzo ważnym przyrodniczo składnikiem roślinności Częstochowy są zbiorowiska ziołoroślowe. W wielu miejscach zajmują duże powierzchnie, są bardzo bujnie rozwinięte i na ogół bogate florystycznie. Charakterystycznym i istotnym elementem Częstochowy są wyniesienia (wzgórza) z wychodniami wapiennymi, wyróżniające się charakterystycznymi warunkami siedliskowymi, umożliwiającymi wykształcenie się muraw kserotermicznych. Znaczna część płatów łąkowych, pastwiskowych i murawowych, zarówno kserotermicznych jak i psammofilnych, wykazuje znaczny stopień degeneracji i jest słabo zachowana. Nastąpiło w wielu przypadkach zubożenie florystyczne, przenikanie gatunków synantropijnych oraz pojawienie się nalotu krzewów i drzew. Jest to spowodowane w głównej mierze zaprzestaniem użytkowania, wykaszania i wypasu.

Do najcenniejszych w środowisku przyrodniczym Częstochowy należą niewątpliwie zbiorowiska leśne o charakterze naturalnym. Są one pozostałością po dominującej w przeszłości na omawianej powierzchni szacie leśnej. Pomimo znacznej i długotrwałej antropopresji zachowały one w niektórych miejscach wyjątkowo wiele cech charakterystycznych zarówno w warunkach siedliskowych jak i składzie florystycznym dla typowo wykształconych zespołów lasów liściastych i borowych. Najcenniejsze przyrodniczo są niewielkie powierzchniowo fitocenozy grądu subkontynentalnego *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* w Gąszczyku, na Górze Modosowej, na Górze Kokocówce i w Jarze w Mirowie. Są one bardzo dobrze wykształcone i zachowane. Mają w pełni naturalny charakter. Znacznie częściej na omawianym obszarze występują fitocenozy nadrzecznego łęgu wierzbowego i łęgu jesionowo-olszowego. Nigdzie nie zajmują one jednak dużych powierzchni i na ogół są słabo wykształcone lub silnie zdegenerowane. Największą łącznie powierzchnię spośród zidentyfikowanych w granicach Częstochowy zbiorowisk leśnych zajmuje suboceaniczny bór świeży – *Leucobryo- Pinetum*. Tworzy on zwarty, duży kompleks lasu, w większości mający charakter naturalny, o czym świadczy typowy dla tego zespołu skład florystyczny i warunki siedliskowe.

Obszary prawnie chronione

W tab. 22 zestawiono formy ochrony przyrody z terenu miasta Częstochowy wg GUS (stan na 31.12.2020 r.). Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni gminy ogółem wynosi 6,3%.

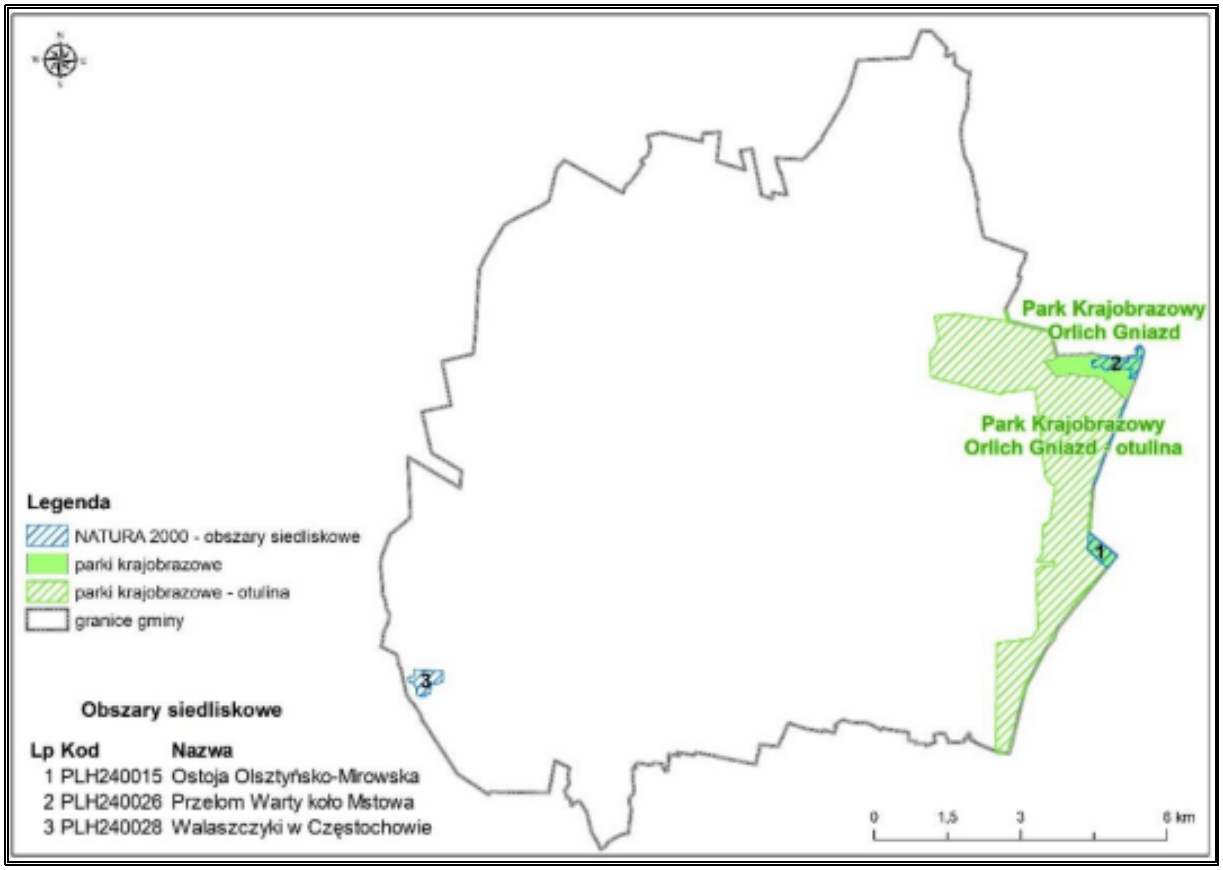
Tabela 22. Formy ochrony przyrody na terenie Częstochowy

Wyszczególnienie	Gmina Częstochowa
Ogółem obszary prawnie chronione [ha]	1 012,00
Parki krajobrazowe razem [ha]	88,00
Pozostałe formy ochrony przyrody razem [ha]	924,00
Liczba pomników przyrody [szt.]	19

***Źródło**: GUS (https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica)*

Poniżej zawarte informacje dotyczące obszarów prawnie chronionych oparto na danych z Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf), dostęp w dniu 18.03.2022 r.

Obszary prawnie chronione na terenie miasta zajmują powierzchnię 1 012 ha, ich rozmieszczenie pokazano na rys. 7.

Rysunek 7. Lokalizacja obszarów chronionych na terenie Częstochowy
***Źródło:** http://geoserwis.gdos.gov.pl*

Park Krajobrazowy Orlich Gniazd

W granicach Częstochowy znajduje się niewielki fragment Parku krajobrazowego Orlich Gniazd oraz jego otulina (rys. 6). Część otuliny położona na obszarze Częstochowy zajmuje powierzchnię

1 033,67 ha we wschodniej części miasta. Szerokość otuliny na obszarze Częstochowy jest zróżnicowana - wynosi od około 220 m do blisko 2,5 km.

Teren Parku jest bogaty w różnego rodzaju formy krasu podziemnego i powierzchniowego, m.in. jaskinie (ok. 500 obiektów), schroniska skalne. Najgłębszą na obszarze całej wyżyny jaskinią jest Jaskinia Studnisko o głębokości 75 m. Za najdłuższą uznawana jest Jaskinia Wierna, której system korytarzy wynosi łącznie ponad 1 km. Namuliska wypełniające jaskinie zawierają liczne szczątki zwierząt oraz ślady bytności ludzi pierwotnych. Obszar Parku cechuje deficyt wód powierzchniowych. Podłoże wapienne oraz rozwinięte formy krasowe powodują wnikanie wód w podłoże i ich podziemne krążenie.

Ważnym elementem hydrograficznym Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej są źródła krasowe – wywierzyska. Do najbardziej znanych zalicza się: źródła Zygmunta i Elżbiety w Złotym Potoku, źródła Warty w Kromołowie, źródła Czarnej Przemszy w Bzowie, źródła Centurii w Hutkach Kankach, źródła Pilicy w Pilicy. Teren Parku cechuje się dużą różnorodnością zbiorowisk roślinnych. Znaczną część powierzchni pokrywają lasy, z przewagą borów sosnowych. Można spotkać również lasy bukowe, często porastające najwyższe wzniesienia. Najcenniejsze na terenie Parku są jednak zbiorowiska nieleśne: murawy kserotermiczne oraz naskalne. Charakterystycznymi roślinami są: rojownik pospolity, rozchodnik ostry, dziewięćsił bezłodygowy oraz endemit - przytulia krakowska. Ważnym endemitem jest również warzucha polska, występująca w źródlisku rzeki Centuria. Duża liczba jaskiń determinuje występowanie 20 gatunków nietoperzy, w tym rzadkich tj.: podkowiec duży, nocek Bechsteina, nocek orzęsiony. Duże kolonie nietoperzy znajdują się w jaskiniach rezerwatu Sokole Góry. Poza nietoperzami w jaskiniach możemy spotkać troglobionty, czyli gatunki występujące jedynie w środowisku jaskiniowym: chrząszcze, muchówki oraz pajęczaki. Pospolite są tu takie gatunki jak: sarna, dzik, lis, zając i bóbr. Park Krajobrazowy Orlich Gniazd, wziął nazwę od ruin średniowiecznych zamków, które zostały wybudowane wysoko na stromych i trudno dostępnych wapiennych ostańcach. Odniesienie nawiązuje do gniazd budowanych przez orły. Bardzo interesującym elementem krajobrazu są również obiekty sakralne: warowny klasztor Kanoników Regularnych w Wancerzewie koło Mstowa, Klasztor oo. Paulinów na Jasnej Górze, zespół klasztorny oo. Paulinów w Leśniowie, drewniany kościół w Zrębicach. Wśród pałaców wyróżniają się: Pałac Padniewskich w Pilicy i Pałac Raczyńskich w Złotym Potoku.

Obszary Natura 2000

Na terenie miasta Częstochowy znajdują się trzy obszary Natura 2000 (rys. 7) tj.:

- Walaszczyki w Częstochowie – kod obszaru PLH240028, powierzchnia obszaru wynosi 23,46 ha. Obszar stanowią łąki w dzielnicy Częstochowy - Walaszczykach, na terenach dawnej eksploatacji rud żelaza. Obecnie tworzą go w większości słabo wykształcone, często znacznie zdegenerowane zbiorowiska z rzędu Arrhenatheretalia i znacznie lepiej zachowane i wykształcone fitocenozy z rzędu Molinietalia, a zwłaszcza ze związku Molinion. Ponadto stwierdzono tu także niewielkie fragmenty torfowiska przejściowego, roślinności szuwarowej i wodnej w istniejących niewielkich zbiornikach oraz zadrzewień i zarośli. Dobrze wykształcone płaty zbiorowiska z rzędu Molinietalia zajmują siedliska żyzne i wilgotne. Siedliska łąk trzęślicowych są wykształcone typowo i bardzo dobrze zachowane. Podobnie jak porastające je płaty zespołów Molinietum caereuleae. W tym kompleksie łąki trzęślicowe stanowią około 20% powierzchni. Poprzez swoją fizjonomię i skład gatunkowy (zwłaszcza obecność kosaćca syberyjskiego) dobrze wyodrębniają się wśród innych zbiorowisk, tworząc z nimi wyraźne granice. Charakteryzują się dużym bogactwem florystycznym i udziałem wielu gatunków chronionych i rzadkich jak np.: kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, goryczka wąskolistna, sierpik barwierski i storczyki: kruszczyk błotny, kukułka szerokolistna i podkolan biały.
- Przełom Warty koło Mstowa – kod obszaru PLH240026, zajmuje łączną powierzchnię 100,64 ha, a w granicach miasta Częstochowy położone jest ok. 26 ha. Obszar pomimo znacznego przekształcenia środowiska przyrodniczego, zachował w dużym stopniu charakter naturalny. Struktura siedliskowa jest zróżnicowana, występują tu zbiorowiska roślinne, reprezentujące wiele jednostek systematycznych: od zbiorowisk typowo wodnych, szuwarowych, wilgotnych i umiarkowanie wilgotnych łąk po murawy psammofilne i od zarośli nadrzecznych, poprzez olsy i łęgi do grądów i świeżych borów sosnowych. Na granicy gminy Mstów i miasta

Częstochowy znajduje się las grądowy "Gąszczyk". Zajmuje on powierzchnię około 7 ha, położoną na północnym, bardzo stromym zboczu Przeprośnej Górki. Rośnie tu grąd subkontynentalny Tilio-Carpinetum, w odmianie małopolskiej, z licznym udziałem lipy szerokolistnej. Inne gatunki drzew to: grab, buk, dąb szypułkowy i klon zwyczajny. W warstwie krzewów występują pojedyncze okazy trzmieliny brodawkowanej i wiciokrzewu suchodrzewu. Z interesującej grupy pnączy - bluszcz pospolity. Runo reprezentują geofity: groszek wiosenny, miodunka ćma, przylaszczka, wawrzynek wilczełyko, zawilec gajowy i zdrojówka rutewkolistna. U podnóża lasu ciągnie się pas starorzeczy z szuwarami trzcinowymi i łęgowymi zagajnikami. Z gatunków zwierząt występuje m.in. kumak nizinny i bóbr. Ptaki są reprezentowane m.in. przez łabędzia niemego, perkozka, derkacza, bąka i błotniaka stawowego.

- Ostoja Olsztyńsko-Mirowska – kod obszaru PLH240015, zajmuje łączną powierzchnię 2 210,88 ha, przy czym na terenie Częstochowy znajduje się 19,16 ha. Obszar obejmuje kompleks wzgórz wapiennych (mogotów) z licznymi formami krasowymi, m.in. jaskiniami, ostańcami, studniami i lejami krasowymi. Wzgórza pokrywają naturalne fitocenozy leśne lub zbiorowiska murawowe. Tereny w sąsiedztwie wzgórz zajęte są przez lasy (przeważnie sosnowe) użytkowane gospodarczo lub pola uprawne. Wśród pól, na ugorach i miedzach, występują mozaikowo rozmieszczone czyżnie – zarośla ciepłolubnych krzewów, tj.: tarnina, głóg i dereń. Wzgórza zbudowane są z wapieni górnej jury.Najtwardsze z nich - wapienie skaliste tworzą charakterystyczne ostańce w postaci wież, bloków, grzybów i bram skalnych. Zbiorowiska leśne na stokach wzgórz reprezentowane są przez buczyny i grądy. W dolinach między wzgórzami wypełnionymi piaskami fluwioglacjalnymi występują bory sosnowe, wrzosowiska i murawy napiaskowe. Wzgórza użytkowane jako pastwiska, pokrywają kwieciste murawy kserotermiczne i naskalne z udziałem gatunków stepowych. Szczególnie ważne są siedliska nieleśne związane z wapiennymi skałami stanowiącymi miejsce występowania licznych rzadkich i zagrożonych, ciepłolubnych gatunków roślin i bezkręgowców (m.in. modraszka telejus). Do najcenniejszych gatunków roślin należy Galium cracoviense - endemit występujący jedynie na murawach naskalnych kilku wzgórz w okolicy Olsztyna. Ponadto występuje kilka z gatunków nietoperzy.

Pomniki przyrody

Punktową formą ochrony przyrody na terenie miasta są pomniki przyrody. Na pomniki przyrody ożywionej składają się pojedyncze drzewa, grupy drzew oraz aleje. Na terenie Częstochowy znajduje się aktualnie 19 pomników przyrody ożywionej. Są to następujące gatunki drzew:

- drzewo (gatunek: Dąb szypułkowy - *Quercus robur*, pierśnica: 110 cm, obwód: 346 cm, wysokość: 23 m). Położenie obszaru - Park 3 Maja,
- drzewo (gatunek: Klon jawor (Jawor) - *Acer pseudoplatanus*, pierśnica: 111 cm, obwód: 349c m, wysokość: 22 m. Położenie obszaru - Park 3 Maja na granicy parku, przy ul. Ks. Popiełuszki,
- drzewo (gatunek: Tulipanowiec amerykański - *Liriodendron tulipifera*, pierśnica: 75cm, obwód: 236cm, wysokość: 20 m). Położenie obszaru ul. Łukasińskiego 50/68, rośnie na terenie Młodzieżowego Domu Kultury w Częstochowie,
- drzewo (gatunek: Dąb czerwony - *Quercus rubra*, pierśnica: 118 cm, obwód: 371 cm, wysokość: 21m). Położenie obszaru - Park 3 Maja,
- drzewo (gatunek: Kasztanowiec zwyczajny (Kasztanowiec biały) - *Aesculus hippocastanum*, pierśnica: 131 cm, obwód: 412 cm, wysokość: 23 m). Położenie obszaru - Park 3 Maja,
- drzewo (gatunek: Modrzew europejski - *Larix decidua*, pierśnica: 104cm, obwód: 327 cm, wysokość: 22 m). Położenie obszaru - Park 3 Maja,
- drzewo (gatunek: Klon pospolity (Klon zwyczajny) - *Acer platanoides*, pierśnica: 102 cm, obwód: 320cm, wysokość: 23 m). Położenie obszaru - Park 3 Maja,
- drzewo (gatunek: Jesion wyniosły - *Fraxinus excelsior*, pierśnica: 117 cm, obwód: 368 cm, wysokość: 25 m). Położenie obszaru - Park 3 Maja,
- drzewo (gatunek: Grusza pospolita - *Pyrus communis*, pierśnica: 76 cm, obwód: 239 cm, wysokość: 18 m). Położenie obszaru - Park 3 Maja,

- drzewo (gatunek: Klon jawor (Jawor) - *Acer pseudoplatanus*, pierśnica: 80 cm, obwód: 251 cm, wysokość: 24 m). Położenie obszaru - Park Staszica,
- drzewo (gatunek: Wiąz holenderski - *Ulmus hollandica*, pierśnica: 121 cm, obwód: 380 cm, wysokość: 22 m). Położenie obszaru - Promenada Czesława Niemena przy skrzyżowaniu z ul. rolniczą,
- drzewo (gatunek: Dąb szypułkowy - *Quercus robur*, pierśnica: 135 cm, obwód: 424 cm, wysokość: 27 m). Położenie obszaru - Park przy ul. Zbyszka,
- drzewo (gatunek: Dąb szypułkowy - *Quercus robur*, pierśnica: 113 cm, obwód: 355 cm, wysokość: 23 m). Położenie obszaru - Park przy ul. Zbyszka,
- drzewo (gatunek: Dąb szypułkowy - *Quercus robur*, pierśnica: 111 cm, obwód: 349 cm, wysokość: 28 m). Położenie obszaru - Park przy ul. Zbyszka,
- drzewo (gatunek: Lipa drobnolistna - *Tilia cordata*, pierśnica: 158 cm, obwód: 496 cm, wysokość: 25 m). Położenie obszaru - Park przy ul. Zbyszka,
- drzewo (gatunek: Lipa drobnolistna - *Tilia cordata*, pierśnica: 113 cm, obwód: 355 cm, wysokość: 26 m). Położenie obszaru - Park przy ul. Zbyszka,
- drzewo (gatunek: Klon srebrzysty - *Acer saccharinum*, pierśnica: 106 cm, obwód: 333 cm, wysokość: 21 m). Położenie obszaru - Park Narutowicza,
- drzewo (gatunek: Klon srebrzysty - *Acer saccharinum*, pierśnica: 127 cm, obwód: 399 cm, wysokość: 24 m). Położenie obszaru - Park Narutowicza,
- typ pomnika: wieloobiektowy, podtyp pomnika: Aleja. W skład alei wchodzi 385 drzew gatunku brzoza brodawkowata - *Betula pendula*. Położenie obszaru - Drzewa rosnące w pasie drogowym ul. Bialskiej na odcinku od ul. Sikorskiego do ul. Kaspra del Bufalo, na działkach oznaczonych w ewidencji gruntów numerami: obręb 82 działki nr 37/5, 38/15, 37/1, obręb 83 działka nr 36/2, obręb 37 działka nr 52, obręb nr 36 działka nr 105, obręb nr 35 działka nr 60, obręb nr 34 działka nr 47.

Inne obszary cenne pod względem przyrodniczym

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy przyjętego uchwałą Nr 263.XX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2019 r. omówiono inne obszary cenne przyrodniczo nie podlegające ochronie prawnej (rys. 8) określone w opracowaniu waloryzacyjnym *Przyroda Częstochowy – strefy ochronne i stanowiska cenne przyrodniczo* z 2009 r. oraz uszczegółowione (dopasowane) przestrzennie w *Opracowaniu ekofizjograficznym* z 2014 r. Przedstawione obszary prezentują zróżnicowaną wartość przyrodniczą tj.:

- Góra Kamień o powierzchni 1,76 ha. Wzgórze z wychodniami wapieni, z jaskinią o długości 120 m, roślinność kserotermiczna, zagajnik grądowy, łąka ziołoroślowa.
- Łąki w Wyczerpach o powierzchni 37,71 ha. Rozległe podmokłe łąki, resztki starorzeczy z szuwarami, stanowiska rzadkich zwierząt: kumaka nizinnego, przepiórki, brodźca, krwawodzioby, błotniaka stawowego.
- Góra Sołek o powierzchni 7,59 ha. Wzgórze nad Wartą, murawy psammofilne, nawapienne murawy kserotermiczne i ciepłolubne zarośla.
- Popławski Dół o powierzchni 36,85 ha. Starorzecze Warty z malowniczą mozaiką ekosystemów, kośna łąka z klasy *Molinio-Arrhenatheretea*, szuwar z mozgą trzcinowatą, pałką, manną mielec, tatarakiem i jeżogłówką gałęzistą, siedlisko: rycyka, remiza, kumaka nizinnego. Zlokalizowany w otulinie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.
- Skarpa w Mirowie o powierzchni 1,43 ha. Stroma skarpa nad Wartą z wychodniami wapieni, punkt widokowy, murawa kserotermiczna z klasy *Festuco-Brometea*.
- Starorzecze pod Gaszczykiem o powierzchni 7,39 ha. Kompleks zaroślowo-wodno-błotny, fragmenty lasu łęgowego, roślinność: ziołorośla, szuwary pałki, mozgi, trzciny, kosaćca żółtego, tataraku, turzycy zaostrzonej i skrzypu błotnego, grążel żółty, oczeret jeziorny, przetacznik długolistny, stanowisko wielu rzadkich gatunków zwierząt, m.in.: bobra, łabędzia niemego, bąka,

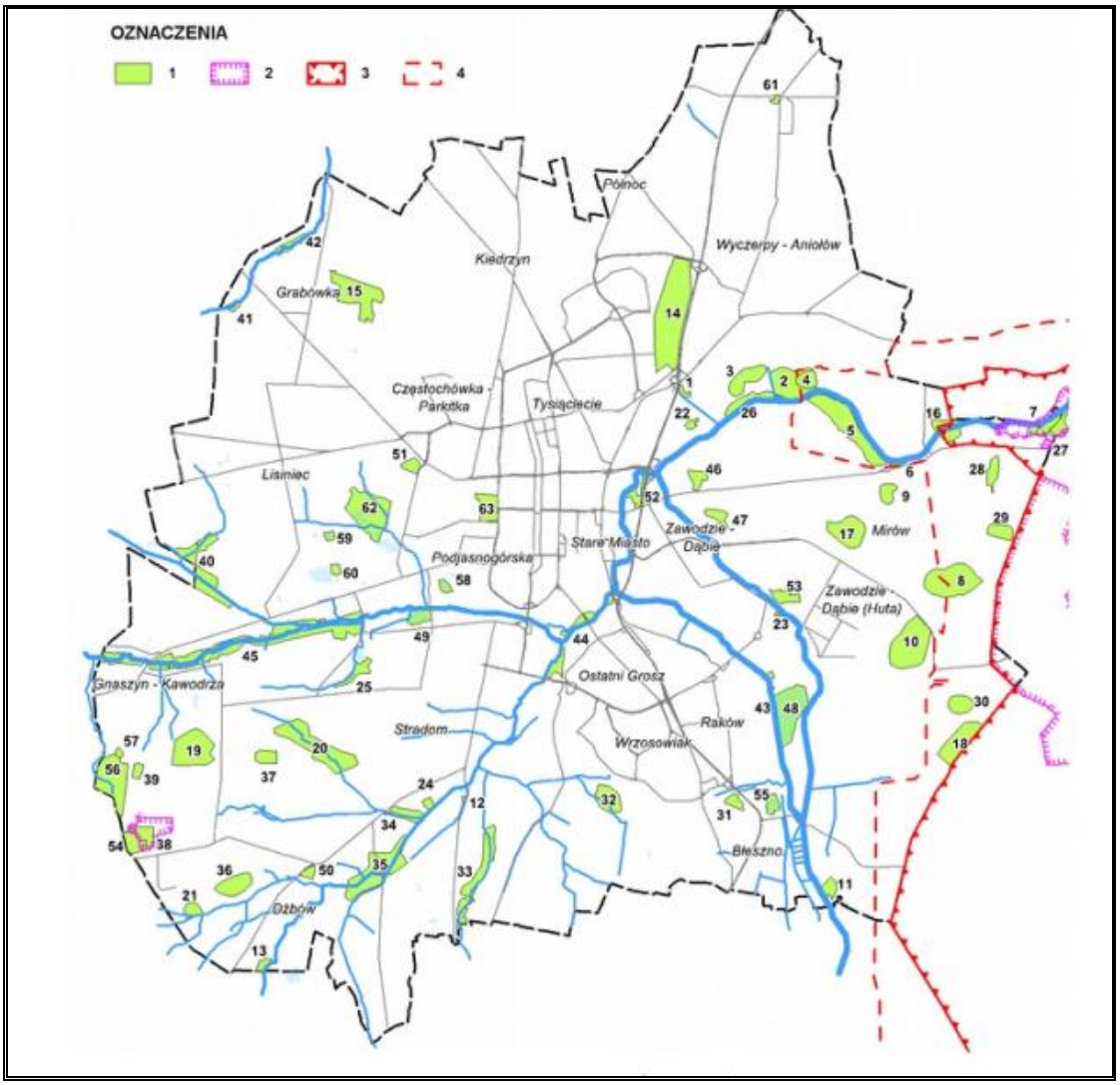
błotniaka stawowego, ważne miejsce rozrodu płazów. Obszar zlokalizowany w granicach obszaru Natura 2000 „Przełom Warty koło Mstowa" i Parku Krajobrazowego orlich Gniazd.

- Góra Ossona o powierzchni 35,93 ha. Wzgórze z ostańcem wapiennym, z zaroślami i murawami kserotermicznymi. Występuje tu znaczna liczba gatunków chronionych i rzadkich. Na szczególną uwagę zasługuje fakt występowania motyli dziennych (modraszki i inne), w tym rzadki kraśnik rzęśniowiec *Zygaena carniolica*.
- Murawa w Mirowie o powierzchni 6,63 ha. Murawa kserotermiczna i mały kamieniołom z odsłonięciami wapienia płytowego, miejsce występowania wielu rzadkich gatunków bezkręgowców.
- Góra Prędziszów o powierzchni 38,84 ha. Jurajskie wzgórze z Jaskinią Mysią, rozcięte kamieniołomem, który masowo porasta zawilec wielkokwiatowy, rozległe, bogate florystycznie murawy kserotermiczne z wieloma gatunkami rzadkich roślin (irga zwyczajna *Cotoneaster integerrima*, goździcznik wycięty *Tunica prolifera*) i zwierząt, w tym modraszki i kraśniki, m.in. rzadki kraśnik karyncki *Zygaena carniolica*.
- Starorzecza Warty w Bugaju o powierzchni 5,48 ha. Dobrze zachowane dwa starorzecza z roślinnością wodną, szuwarową i olsem porzeczkowym, cenne gatunki roślin: grążel żółty, pływacz drobny, gąbka słodkowodna, stanowisko zaskrońca.
- Łęg przy ul. Żyznej o powierzchni 1,57 ha. Łęg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum*, w tym stary drzewostan olchowy, siedlisko ptaków.
- Zagajnik przy ul. Miodowej o powierzchni 3,23 ha. Różnorodne biocenozy i różne elementy krajobrazu, naturalnego (dolina rzeki, las), kulturowego (łąki) i poprzemysłowego (warpie, hałdy) - bardzo duża bioróżnorodność, w części terenu zagajnik o charakterze słabo wykształconego łęgu *Salici-Populetum*, utworzony m.in. przez wierzbę białą, sześć dębów szypułkowych *Quercus robur* o wymiarach pomnikowych.
- Las Aniołowski o powierzchni 73,49 ha. Kompleks parkowo-leśny, w postaci zdegradowanego grądu, stwierdzono tu lęgi rzadkiego ptaka - muchołówki białoszyjej *Ficedula albicollis*.
- Las w Grabówce o powierzchni 31,39 ha. Miejsce schronienia dla zwierząt - w promieniu kilku kilometrów nie występują inne większe powierzchnie leśne.
- Brama Mirowska o powierzchni 12,41 ha. Przełomowy fragment doliny Warty z wapiennymi ostańcami (Skała Balikowa, skałki Jasia i Małgosi), bogaty gatunkowo zagajnik grądowy. Teren zlokalizowany w części w granicach Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.
- Góra Kamyk o powierzchni 21,37 ha. Wzgórze z wychodniami wapienia, słabo wykształcone łąki rajgrasowe, murawy kserotermiczne i psammofilne.
- Bory za Hutą o powierzchni 21,79 ha. Najbardziej wartościowy fragment kompleksu leśnego, z gatunkami chronionymi w runie. Teren zlokalizowany w otulinie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.
- Łąki kopalni „Franciszek" o powierzchni 31,16 ha. Zbiorowiska łąkowe z klasy *Molinio-Arrhenatheretea* i szuwarowe.
- Dolina przy ul. Wilgowej o powierzchni 40,59 ha. Duże zróżnicowanie roślinności; wiele dobrze wykształconych i zachowanych łąk, teren atrakcyjny dla zwierząt, stanowiska wielu łąkowych i bagiennych ptaków, m.in.: bekas kszyk *Gallinago gallinago*, czajka *Vanellus vanellus* czy kląskawka *Saxicola rubicola*.
- Łąki storczykowe w Dźbowie o powierzchni 5,58 ha. Łąka rajgrasowa *Arrhenatheretum medioeuropaeum*, z wyjątkowo licznie tu występującym podkolanem białym *Platanthera bifolia* i szczególnie rzadkim w Polsce mieczykiem dachówkowatym *Gladiolus imbricatus*, ponadto inne gatunki rzadkie, m.in. wiązówka bulwkowa *Filipendula hexapetala* i gwiazdnica błotna *Stellaria palustris*.
- Łęg przy Tesco o powierzchni 2,43 ha. Zagajnik leśny o cechach lasu łęgowego, rośliny chronione i rzadkie, m.in. listeria jajowata *Listera ovata*.
- Starorzecze Kucelinki o powierzchni 0,46 ha. Siedlisko zagrożonych wyginięciem płazów: kumaka nizinnego *Bombina bombina* i traszki zwyczajnej *Triturus vulgaris*.

- Dęby w Sabinowie o powierzchni 2,41 ha. Grupa okazałych drzew, rosnących w rozproszeniu na powierzchni ok. 1 ha, stanowisko wyjątkowo rzadkiego ślimaka *Eucobresia nivalis*, znajdującego się w Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce.
- Łąki kopalni „Barbara" o powierzchni 8,14 ha. Zróżnicowane biocenozy, takie jak łęg olszowo-jesionowy *Fraxino Alnetum*, łąka ostrożeniowa *Cirsietum rivularis* i różnego rodzaju zbiorowiska szuwarowo-wodne.
- Łęg w Wyczerpach o powierzchni 10,25 ha. Duży płat łęgu wierzbowo-topolowego, starorzecze.
- Gąszczyk o powierzchni 6,55 ha. Rzadko spotykany typ lasu - grąd subkontynentalny, z bogatym florystycznie runem, duża liczba gatunków chronionych i rzadkich, m.in.: groszek wschodniokarpacki *Lathyrus laevigatus*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, skrzyp zimowy *Equisetum hyemale*, storczyki - buławnik wielkokwiatowy *Cephalanthera damasonium* i kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*, przewiercień długolistny *Bupleurum longifolium* i parzydło leśne *Aruncus sylvestris*, ostoja ślimaka ostro-krawędzistego *Helicigona lapicida*, żyjącego w szczelinach skalnych. Teren zlokalizowany w granicach obszaru Natura 2000 „Przełom Warty koło Mstowa" i Parku Krajobrazowego orlich Gniazd.
- Jar w Mirowie o powierzchni 7,06 ha. Las grądowy (dobrze wykształcony) na stromych zboczach wąwozu; bogate runo, rośliny chronione: lilia złotogłów *Lilium martagon*, miodownik melisowaty *Melittis melissophyllum* i paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare*. Teren zlokalizowany w otulinie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.
- Góra Kokocówka o powierzchni 8,06 ha. Wapienne wzgórze zajęte przez grądowe zbiorowiska leśno-zaroślowe, o naturalnym charakterze, przylegające do zwartej ściany borów sosnowych, bardzo bogate w gatunki, w tym chronione runo, występuje też bluszcz pospolity. Na licznych wychodniach skalnych, rosną cieniolubne paprocie: paprotka zwyczajna i zanokcica skalna oraz elementy muraw: ciemiężyk białokwiatowy, przetacznik kłosowy, wilczomlecz sosnka, czyścica storzyszek i pierwiosnka lekarska. Teren zlokalizowany w otulinie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.
- Góra Modosowa o powierzchni 9,51 ha. Na wzgórzu rośnie naturalny las grądowy *Tilio-Carpinetum*, z wyjątkowo bogatym runem, rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin, m.in.: przylaszczka pospolita, miodownik melisowaty, bluszcz pospolity, lilia złotogłów i kruszczyk szerokolistny, wychodnie skał wapiennych. Teren zlokalizowany w otulinie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.
- Młaka w Błesznie o powierzchni 4,64 ha. Kompleks podmokłych i wilgotnych łąk, z unikatowym - nawapiennym, eutroficznym torfowiskiem niskim oraz rzadkimi łąkami trzęś licowymi, wyjątkowo duża liczba gatunków roślin rzadkich i chronionych: storczyki (gółka długoostrogowa, kruszczyk błotny, kukułka szerokolistna) i nasięźrzał pospolity *Ophioglossum vulgatum*. Stanowisko motyla - modraszka telejus *Maculinea teleius*, chronionego prawem unijnym.
- Łąki Błeszeńskie o powierzchni 14,22 ha. Łąki wyczyńcowe *Alopecuretum pratensis*, wilgotne łąki ostrożeniowe *Cirsietum rivularis* (dobrze wykształcone, z bogatym składem florystycznym), łąki są miejscem występowania wielu zagrożonych wyginięciem zwierząt, takich jak derkacz *Crex crex*, przepiórka *Coturnix coturnix*, rycyk *Limosa limosa* i czajka *Vanellus vanellus*.
- Dolina Brzezinki o powierzchni 26,10 ha. Mozaika zbiorowisk leśnych i łąkowych, najcenniejsze są płaty łęgu olszowo-jesionowego *Fraxino-Alnetum*, a także łąki i kilka stawów, teren posiada duże walory krajobrazowe, jest też ostoją dla wielu gatunków zwierząt, m.in.: rzekotki drzewnej, dzięcioła zielonego i strumieniówki.
- Dolinka w Sabinowie o powierzchni 9,00 ha. Zagajnik o mieszanym łęgowo-olsowym charakterze, a także mozaika kęp olszy, szuwarów i łąk, ziołorośla z licznym udziałem gatunków chronionych, stanowisko rzadkich gatunków ptaków: samotnika, kszyka, dzięcioła zielonego, dzięciołka i słowika szarego.

- Starorzecza Konopki o powierzchni 40,85 ha. Wiele różnorodnych biocenoz: kośne łąki, szuwary i turzycowiska, zagajniki łęgowe, duża liczba zwierząt uznanych za rzadkie lub ginące, jak np. kumak nizinny, derkacz, błotniak stawowy, krwawodziób i dziwonia.
- Łąki trzęślicowe w Dźbowie o powierzchni 14,40 ha. Cenna przyrodniczo łąka trzęślicowa *Molinietum caereuleae*, z masowo rosnącym w nich kosaćcem syberyjskim Iris sibirica, wśród łąk występują liczne zawodnione niecki, oczka wodne oraz młaki, porośnięte roślinnością szuwarową i kępami wierzby szarej, na całym terenie występuje wiele gatunków roślin chronionych, duże walory krajobrazowe.
- Torfowisko przy ul. Sokolej o powierzchni 6,85 ha. Zabagnione obniżenie, na którym wykształciło się torfowisko przejściowe, wilgotne łąki, zarastający zbiornik wodny, występuje tu kilka gatunków roślin chronionych m.in.: storczyki - kukułki *Dactylorhiza majalis* i *Dactylorhiza maculata* oraz mieczyk dachówkowaty *Gladiolus imbricatus*, stanowisko ptaków wodno-błotnych i płazów, w tym chroniony prawem unijnym kumak nizinny *Bombina bombina*.
- Łąki w Walaszczykach o powierzchni 8,00 ha. Dobrze wykształcone, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinietum caereuleae* charakteryzujące się dużym bogactwem florystycznym i udziałem wielu gatunków chronionych i rzadkich jak np.: kosaciec syberyjski *Iris sibirica*, mieczyk dachówkowaty *Gladiolus imbricatus*, goryczka wąskolistna Gentiana pneumonanthe, sierpik barwierski Serratula tinctoria i storczyki: kruszczyk błotny *Epipactis palustris*, kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis* i podkolan biały *Platanthera bifolia*, stanowiska wielu gatunków zwierząt, m.in.: derkacz *Crex crex*, bekas kszyk *Gallinago gallinago*, czajka *Vanellus vanellus*, pliszka żółta, pokląskwa. Łąki te leżą w granicach obszaru Natura 2000 „Walaszczyki w Częstochowie".
- Młaka w Liszce o powierzchni 3,41 ha. Kompleks łąk z przewagą zbiorowiska z klasy *Molinio-Arrhenatheretea*, w lokalnych, bardziej wilgotnych obniżeniach tych łąk występują cenne młaki torfotwórcze i torfowiska przejściowe, tworząc w okresie wiosny malowniczą mozaikę, w dużej liczbie występują chronione storczyki - kukułki szerokolistne *Dactylorhiza majalis* i kukułki plamiste *Dactylorhiza maculata*.
- Dolina Gorzelanki o powierzchni 29,0 ha. Kompleks łąk, fragmenty zarośli łęgowych, występuje tu storczyk szerokolistny *Dactylorhiza majalis*.
- Źródło w Szarlejce o powierzchni 2,47 ha. Młaka, wilgotne łąki z rzędu *Molinio-Arrhenatheretalia*, dobrze wykształcony las łęgowy.
- Łęg w dolinie Szarlejki o powierzchni 5,96 ha. Naturalne koryto strumienia, bardzo dobrze wykształcony łęg olszowo jesionowy *Fraxino-Alnetum*, w dolinie występuje malownicza mozaika różnorodnych biocenoz, zarówno leśnych jak łąkowych i szuwarowych, dolina stanowi miejsce występowania wielu rzadkich i zagrożonych wyginięciem zwierząt, w tym minoga strumieniowego *Lampetra planeri*, chronionego prawem unijnym i śliza pospolitego *Noemacheilus barbatulus*.
- Łęgi Warty przy Hucie o powierzchni 5,31 ha. Rzadki typ lasu - łęg wierzbowo-topolowy *Salici-Populetum* ze starymi i bardzo grubymi drzewami, skutecznie osłania on teren huty; stanowisko drobnych ptaków śpiewających, które znajdują wśród koron starych drzew bogatą bazę pokarmową i liczne kryjówki.
- Dolina Dolnej Stradomki o powierzchni 20,13 ha. Duże zróżnicowanie siedliskowe: występują tu zarówno koryta rzeczne, jak i resztki starorzeczy, w tym atrakcyjny tzw. Stawik Motowski oraz zespoły szuwarowe, bagienne, łąkowe i resztki lasów, o charakterze łęgowym i grądowym, dolina malownicza, ma duże walory krajobrazowe, stanowisko rzadkiej ryby - różanki *Rhodeus sericeus amarus* w Stawiku, chroniony storczyk - kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine* w zagajniku grądowym.
- Dolina Górnej Stradomki o powierzchni 88,11 ha. Mozaika zbiorowisk łąkowych, murawowych i szuwarowych (w obniżeniach), w korycie rzeki występuje chroniony śliz *Noemacheilus barbatulus*.

- Kamieniołom „Saturn" o powierzchni 6,15 ha i kamieniołom „Adam" o powierzchni 7,15 ha. Odsłonięte, silnie zerodowane wychodnie skalne wapienia z formującymi się murawami inicjalnymi oraz interesującą fauną petrofilną, interesujący element krajobrazu kulturowego.
- Zbiorniki przemysłowe Huty o powierzchni 33,33 ha. Duży płat szuwaru wąskopałkowego *Typhetum angustifoliae* - potencjalna kryjówka dla zwierząt wodnych, liczne kaczki, łabędzie, zimorodki *Alcedo atthis*, łyski, kokoszki i wiele innych, w okresie jesiennym zbiorniki stwarzają możliwość odpoczynku dla wielu wędrownych ptaków.
- Glinianka przy ul. Zaciszańskiej o powierzchni 7,59 ha. Zbiornik otoczony wąskim pasem zadrzewień oraz roślinnością ziołoroślowołąkową i wąskim pasem szuwarów trzcinowych, z czystą wodą, w zbiorniku żyje rzadka, chroniona ryba - różanka *Rhodeus sericeus amarus*, w szuwarach gniazdują łabędzie *Cygnus olor*.
- Park dworski w Dźbowie o powierzchni 3,32 ha. Starodrzew, zbiorowiska ziołoroślowe, łęg.
- Cmentarz św. Rocha o powierzchni 4,82 ha. Starodrzew, duży okaz kwitnącego bluszcza, rzadki chrząszcz ksylofagiczny dyląż *Prionus coriarius*.
- Park Gabriela Narutowicza o powierzchni 5,32 ha. Strodrzew, zagajnik grabowy.
- Cmentarz Żydowski o powierzchni 7,19 ha. Drzewostan o charakterze lasu grądowego, bujnie rozwinięty bluszcz *Hedera helix* - forma kwitnąca.
- Zbiornik pod hałdą kopalni „Karol" o powierzchni 9,18 ha. Zbiorniki przy hałdzie wraz z otaczającą je roślinnością bagienną i szuwarową, tworzą siedlisko, stanowiące dogodne miejsce bytowania liczne kręgowce, przede wszystkim ptaki i płazy; stwierdzono chronione prawem unijnym gatunki ptaków: bąk i błotniak stawowy oraz inne: łabędź niemy, perkozek, wodnik, łyska, trzciniak, dzierzba gąsiorek, potrzos i wiele innych, liczna populacja płazów, na uwagę zasługuje szczególnie rzadko spotykana traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*, występuje też duża populacja kumaka nizinnego *Bombina bombina* oraz żaba wodna, ropucha szara, rzekotka i obydwa nizinne gatunki traszek. Zbiorki leży częściowo w granicach obszaru Natura 2000 „Walaszczyki w Częstochowie".
- Glinianka Michalina o powierzchni 5,49 ha. Siedlisko ptaków wodno-błotnych i płazów.
- Warpie w Liszce o powierzchni 31,78 ha. Pod względem przyrodniczym pełni ważną rolę, przede wszystkim jako odludne i trudno dostępne miejsce, będące matecznikiem dla wielu gatunków zwierząt, duża ilość małych zbiorników wodnych stwarza możliwość życia i rozmnażania dla płazów, obecność rzadkiej rośliny - przetacznika błotnego *Veronica scutellata*.
- Glinianka w Liszce o powierzchni 1,35 ha. Przedstawia sobą znaczącą wartość przyrodniczą, głównie z powodu występowania zagrożonych wyginięciem i będących pod ochroną, prawną zwierząt wodnych, m.in. różanki *Rhodeus sericeus amarus*.
- Glinianka w Stradomce o powierzchni 3,03 ha. Zbiornik posiada czystą wodę i malowniczo ukształtowaną linię brzegową, nad brzegiem rosną okazale wierzby białe, stwierdzono występowanie jednego z najmniejszych europejskich ślimaków słodkowodnych - zatoczka malutkiego *Armiger crista*.
- Glinianka przy ul. Wileńskiej o powierzchni 2,04 ha. Siedlisko ptaków wodno-błotnych i płazów.
- Glinianka Bida o powierzchni 2,33 ha. W zbiorniku stwierdzono liczne populacje kilku gatunków ryb i bogatą faunę bezkręgowców, wśród nich bardzo liczne szczeżuje pospolite *Anodonta anatina* i chronione skójki malarskie *Unio pictorum*, w starszych badaniach stwierdzono występowanie raka błotnego.
- Park dworski w Rząsawie o powierzchni 1,40 ha. Starodrzew.
- Park Lisiniecki o powierzchni 38,18 ha. W zbiornikach wodnych żyją chronione małże - skójka malarska *Unio pictorum* i skójka zaostrzona *Unio tumidus* oraz związana z nimi chroniona ryba - różanka *Rhodeus sericeus amarus*, do parku przylega kompleks bogatych florystycznie łąk z rzędu *Molinietalia*.
- Parki podjasnogórskie (3 Maja i Staszica) o powierzchni 12,0 ha. Liczny drzewostan (blisko 3 tys. drzew), w wieku głównie 100-150 lat, w tym chronione jako pomniki przyrody.

Rysunek 8. Lokalizacja obszarów cennych przyrodniczo na terenie Częstochowy

Źródło: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy (Uchwała Nr 263.XX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2019 r.)*

Objaśnienia: *1 – obszary cenne przyrodniczo (wg opracowań waloryzacyjnych) nie objęte ochroną prawną, 2 – obszary Natura 2000, 3 – granica Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd, 4 – otulina Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd*

Korytarze ekologiczne

Południowo-wschodnia część miasta znajduje się w obszarze węzłowym o randze międzynarodowej „Jura Krakowsko-Częstochowska". Na zachód od Częstochowy znajduje się obszar węzłowy o randze krajowej „Bory Stobrawskie".

Przez miasto nie przebiegają korytarze ekologiczne łączące obszary węzłowe w obrębie tej sieci. W obrębie Częstochowy znajdują się elementy sieci Natura 2000: Ostoja Olsztyńsko-Mirowska (PLH240015), Przełom Warty koło Mstowa (PLH240026) oraz Walaszczyki w Częstochowie (PLH240028).

W koncepcji regionalnej sieci powiązań przyrodniczych (Korytarze ekologiczne w województwie śląskim - koncepcja do planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Etap I 2007) wydzielono odrębne korytarze dla różnych grup zwierząt: ichtiologiczne, herpetologiczne, ornitologiczne i teriologiczne.

Ponadto określono przebieg korytarzy spójności obszarów chronionych - łączących istniejące obszary ochrony przyrody. Koncepcja ta została uwzględniona w Opracowaniu ekofizjograficznym do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego (2015).

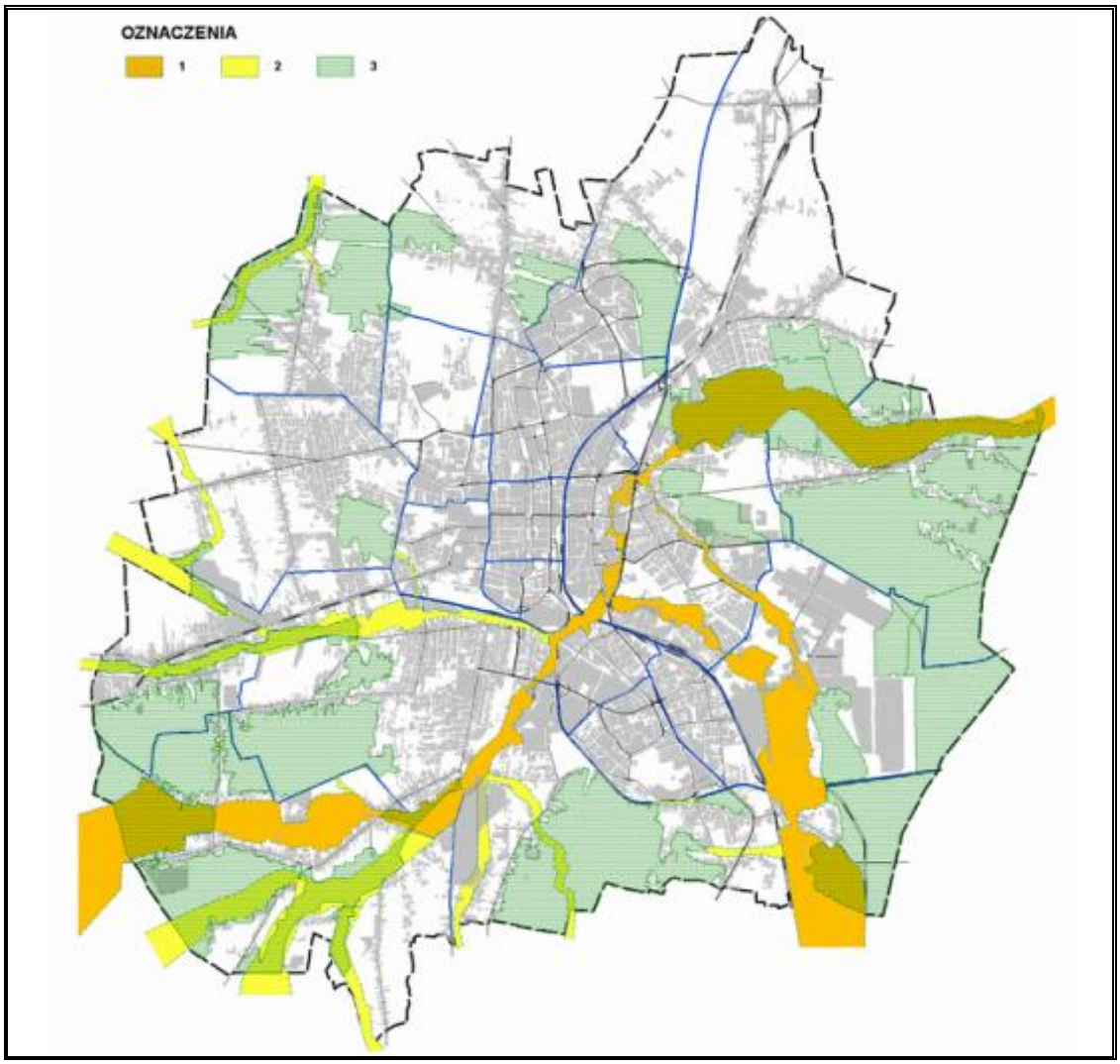
Jako korytarz ichtiologiczny o randze ponadregionalnej wskazane zostało koryto Warty. Jest to korytarz dla ryb potadramicznych (daleko wędrujących ryb jednośrodowiskowych). Wytyczne dla ochrony, udrażniania i zagospodarowania tych korytarzy obejmują m.in.: zapobieganie odcinaniu rzek od starorzeczy poprzez budowanie wałów przeciwpowodziowych, ochrona i zagospodarowanie całej doliny rzecznej w celu zmniejszenia dopływu zanieczyszczeń do cieków wodnych oraz zwiększenia zdolności ich samooczyszczania się.

Korytarze herpetologiczne w Częstochowie obejmują wszystkie większe cieki. Przystanki pośrednie stanowią podmokłe części dolin ze starorzeczami i innymi zbiornikami wodnymi, a także podmokłe łąki w południowo-zachodniej części miasta. Wytyczne dla ochrony, udrażniania i zagospodarowania tych korytarzy obejmują m.in.: zachowanie i odtwarzanie w krajobrazie drobnych zbiorników wodnych w stanie sprzyjającym ich zasiedlaniu przez płazy, ochrona stref ekotonowych pomiędzy różnymi biocenozami w krajobrazie jako siedlisk sprzyjających herpetofaunie, rewitalizacja zdegradowanych cieków wodnych, w tym tworzenie siedlisk dla herpetofauny.

Korytarz ornitologiczny rangi regionalnej biegnie doliną Warty powyżej Huty Częstochowa, Lasami Olsztyńskimi i od Mirowa dalej ponownie doliną Warty. Wytyczne dla ochrony, udrażniania i zagospodarowania tych korytarzy obejmują m.in.: zapewnienie różnorodności siedlisk dla gniazdowania oraz migracji i zimowania ptaków we wszystkich typach ekosystemów, ograniczanie lokalizacji farm wiatrowych.

Korytarze teriologiczne obejmują struktury liniowe łączące obszary węzłowe, dogodne dla bytowania poszczególnych gatunków. W rejonie Częstochowy znajdują się dwa obszary węzłowe: Lasy nad Górną Liswartą - na zachód od granic miasta oraz Lasy Olsztyńskie - po wschodniej stronie miasta, częściowo w granicach administracyjnych Częstochowy. Przez obszar miasta nie przebiegają natomiast żadne struktury liniowe. Fragment Lasów Olsztyńskich w sąsiedztwie drogi krajowej nr 46 stanowi część newralgiczną korytarza. Wytyczne dla ochrony, udrażniania i zagospodarowania korytarzy teriologicznych obejmują m.in.: ochronę fragmentów newralgicznych, zapewnienie możliwości migracji zwierząt przez istniejące drogi i linie kolejowe, budowa i zagospodarowanie przejść dla zwierząt w obrębie korytarzy na drogach nowobudowanych.

Korytarze spójności obszarów chronionych wyznaczono na podstawie analizy uwzględniającej wielkoprzestrzenne formy ochrony przyrody: parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, rezerwaty przyrody, obszary Natura 2000. Są to korytarze wielofunkcyjne. Przez Częstochowę przebiegają dwa korytarze spójności obszarów chronionych o randze międzynarodowej (M8 - „Górna Warta” i M9 - „Częstochowski”). Ich zakres przestrzenny w dużym stopniu jest zbieżny z korytarzami o randze regionalnej i ponadregionalnej – rys. 9.

Rysunek 9. Lokalizacja korytarzy ekologicznych na terenie Częstochowy

Źródło: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy (Uchwała Nr 263.XX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2019 r.)*

Objaśnienia: *1 – korytarze ekologiczne o randze regionalnej i ponadregionalnej, 2 – korytarze ekologiczne o randze lokalnej, miejscowej lub siedliskowej, 3 – biocentra – większe obszary leśne*

Zieleń urządzona

Zieleń urządzoną na terenie miasta Częstochowy stanowią: parki, zieleńce, ogrody działkowe i przydomowe, zieleń obiektów sportowych i użyteczności publicznej, zieleń osiedlowa oraz zieleń izolacyjna zakładów przemysłowych, tras komunikacyjnych i zieleń przyuliczna.

Zgodnie z danymi GUS (stan na 31.12.2020 r.) tereny zieleni urządzonej tj. parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej w Częstochowie przedstawiono w tab. 23.

Tabela 23. Tereny zieleni urządzonej w Częstochowie

Lp.	Tereny zieleni urządzonej	Wymiary (ilość/powierzchnia) w 2020 r.	Jednostka
1.	Nasadzenia – drzewa ogółem	1 046	szt.
2.	Nasadzenia – krzewy ogółem	8 989	szt.
3.	Ubytki – drzewa ogółem	1 244	szt.
4.	Ubytki – krzewy ogółem	132	m^2
5.	Parki spacerowo-wypoczynkowe – obiekty ogółem	11	szt.

6.	Parki spacerowo-wypoczynkowe – powierzchnia ogółem	154,78	ha
7.	Zieleńce – obiekty ogółem	109	szt.
8.	Zieleńce – powierzchnia ogółem	45,24	ha
9.	Zieleń uliczna – powierzchnia ogółem	171,30	ha
10.	Tereny zieleni osiedlowej – powierzchnia ogółem	274,36	ha
11.	Parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej – powierzchnia ogółem	474,38	ha
12.	Cmentarze – obiekty ogółem	12	szt.
13.	Cmentarze – powierzchnia ogółem	54,68	ha
14.	Lasy gminne – powierzchnia ogółem	30,0	ha

***Źródło**: GUS (https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica)*

5.8.1. Wpieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej

Powierzchnia gruntów leśnych w mieście wynosi 662,45 ha. Lesistość Częstochowy wynosi 4,0 % (wg GUS, stan na 31.12.2020 r.). Udział powierzchni leśnej miasta jest poniżej wartości uśrednionej dla województwa śląskiego, która wynosi 32,1%. Leśnictwo wszystkich form własności (wg GUS stan na 31.12.2020 r.) przedstawiono w tab. 24.

Tabela 24*.* Leśnictwo wszystkich form własności w Częstochowie w 2020 r.

Lp.	Leśnictwo wszystkich form własności	Wielkość powierzchni [ha]
1.	Powierzchnia gruntów leśnych ogółem	662,45
2.	Powierzchnia lasów ogółem	633,82
3.	Powierzchnia lasów publicznych ogółem	455,82
4.	Powierzchnia lasów publicznych Skarbu Państwa	425,82
5.	Powierzchnia lasów publicznych Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	330,10
6.	Powierzchnia lasów publicznych Skarbu Państwa w zasobie Własności Rolnej SP	4,72
7.	Powierzchnia lasów publicznych gminnych	30,00
8.	Powierzchnia lasów prywatnych ogółem	178,00

***Źródło**: GUS (https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/teryt/tablica)*

Przeważającym typem siedliskowym lasu w granicach miasta jest bór świeży (Bśw) oraz bór mieszany świeży (BMśw). Ponadto występują w mniejszym stopniu: bór mieszany wilgotny, las mieszany świeży, las mieszany wilgotny.

Podstawowym gatunkiem lasotwórczym jest sosna zwyczajna, w znacznym stopniu dąb szypułkowy, a domieszkę stanowią: brzoza brodawkowata, olsza czarna, grab zwyczajny, modrzew europejski i dąb bezszypułkowy oraz sztucznie wprowadzony dąb czerwony. Warstwę krzewów (rośliny z runa) buduje najczęściej natomiast występująca kruszyna, orlica pospolita, malina i jeżyna.

Główne kompleksy leśne na terenie Częstochowy występują we wschodnich i południowo-wschodnich obrzeżach miasta – na terenie dzielnicy Mirów, Bugaj, oraz w północno-zachodniej części miasta – w dzielnicy Grabówka i Żabiniec.

Na terenie Częstochowy przeważają lasy publiczne stanowiące 73,05 % powierzchni lasów. Zdecydowana większość lasów publicznych tj. 69,6 % pozostaje w zarządzie PGL LP. Lasy prywatne stanowią 26,95 % powierzchni lasów, natomiast lasy gminne 4,93 %.

Lasy pozostające w zarządzie PGL LP są administrowane przez Nadleśnictwa Kłobuck, Herby i Złoty Potok.

Na terenie miasta Częstochowy obowiązują uproszczone plany urządzania lasu dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa na okres od 01 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2028 r. dla następujących obrębów ewidencyjnych:

- 12 – powierzchnia opracowania 16,9049 ha,
- 67 – powierzchnia opracowania 1,2678 ha,
- 70 – powierzchnia opracowania 0,0769 ha,
- 120 – powierzchnia opracowania 9,9532 ha,
- 123 – powierzchnia opracowania 0,1143 ha,
- 124 – powierzchnia opracowania 0,3925 ha,
- 127 – powierzchnia opracowania 0,0347 ha,
- 129 – powierzchnia opracowania 0,0697 ha,
- 130 – powierzchnia opracowania 0,5867 ha,
- 131 – powierzchnia opracowania 0,0176 ha,
- 134 – powierzchnia opracowania 0,2214 ha,
- 140 – powierzchnia opracowania 0,0546 ha,
- 141 – powierzchnia opracowania 0,0984 ha,
- 142 – powierzchnia opracowania 0,314 ha,
- 155 – powierzchnia opracowania 1,2859 ha,
- 161 – powierzchnia opracowania 0,177 ha,
- 162 – powierzchnia opracowania 0,0905 ha,
- 193 – powierzchnia opracowania 6,9189 ha,
- 195 – powierzchnia opracowania 0,3544 ha,
- 196 – powierzchnia opracowania 0,1015 ha,
- 197 – powierzchnia opracowania 0,5053 ha,
- 204 – powierzchnia opracowania 4,358 ha,
- 205 – powierzchnia opracowania 3,5915 ha,
- 206 – powierzchnia opracowania 1,9536 ha,
- 212 – powierzchnia opracowania 0,7214 ha,
- 213 – powierzchnia opracowania 4,1303 ha,
- 218 – powierzchnia opracowania 17,1197 ha,
- 219 – powierzchnia opracowania 8,3465 ha,
- 220 – powierzchnia opracowania 1,5628 ha,
- 224 – powierzchnia opracowania 0,6835 ha,
- 227 – powierzchnia opracowania 0,0288 ha,
- 246 – powierzchnia opracowania 2,4109 ha,
- 259 – powierzchnia opracowania 0,0482 ha,
- 271 – powierzchnia opracowania 0,0191 ha,
- 274 – powierzchnia opracowania 0,2872 ha,
- 275 – powierzchnia opracowania 0,2503 ha,
- 324 – powierzchnia opracowania 0,442 ha,
- 357 – powierzchnia opracowania 0,2736 ha,
- 362 – powierzchnia opracowania 2,0541 ha,
- 365 – powierzchnia opracowania 1,819 ha,
- 374 – powierzchnia opracowania 0,0963 ha,
- 387 – powierzchnia opracowania 0,1371 ha,
- 419 Skorki – powierzchnia opracowania 1,1063 ha,
- 420 Brzeziny Małe – powierzchnia opracowania 0,4587 ha,
- 422 Brzeziny Wielkie – powierzchnia opracowania 1,3824 ha,

- 425 Kawodrza Górna – powierzchnia opracowania 0,6142 ha,
- 426 Liszka Dolna – powierzchnia opracowania 0,7527 ha,
- 427 Gnaszyn Dolny – powierzchnia opracowania 0,0858 ha,
- 428 Grabówka – powierzchnia opracowania 50,5617 ha,
- 430 Kiedrzyn – powierzchnia opracowania 5,9981 ha,
- 431 Dźbów – powierzchnia opracowania 2,8082 ha,
- 433 Wyczerpy Górne – powierzchnia opracowania 7,8803 ha,
- 434 Gnaszyn Górny – powierzchnia opracowania 3,7953 ha.

Analiza SWOT

ZASOBY PRZYRODNICZE I OCHRONA LASÓW	
Mocne strony	**Słabe strony**
✓ Obecność obszarów cennych pod względem przyrodniczym, w tym korytarzy ekologicznych ✓ Objęcie najcenniejszych obszarów przyrodniczych miasta prawnymi formami ochrony przyrody ✓ Prowadzenie edukacji ekologicznej	✓ Narażenie form ochrony przyrody na akty wandalizmu ✓ Degradacja naturalnej rzeźby terenu (działalność wydobywcza i przemysłowa) ✓ Znaczna powierzchnia terenów zurbanizowanych i przekształconych ✓ Oddziaływanie gazów i pyłów na stan drzewostanu ✓ Dewastacja lasów ✓ Duża presja rekreacyjna i zagospodarowania terenów
Szanse	**Zagrożenia**
✓ Obecność wielu obszarów cennych przyrodniczo nie podlegających ochronie prawnej, które prezentują zróżnicowaną wartość przyrodniczą, ✓ Istnienie obszarów o wartościowym krajobrazie możliwych do wykorzystania w celach rekreacji, turystyki i sportu ✓ Przebudowa drzewostanów ✓ Realizacja przyjętych programów w zakresie ochrony środowiska ✓ Stopniowo wzrastająca świadomość społeczeństwa ✓ Możliwość wspierania projektów pro-środowiskowych przez programy i fundusze strukturalne Unii Europejskiej oraz krajowe fundusze celowe ✓ Podanie dokumentów do publicznej wiadomości i udział społeczeństwa w kształtowaniu strategii prośrodowiskowej	✓ Silna presja urbanizacyjna ✓ Zmiany klimatu, jako jeden z czynników mogących prowadzić do obniżenia różnorodności biologicznej oraz zwiększenia zagrożenia dla lasów ✓ Ryzyko wystąpienia chorób, występowanie szkodników w lasach ✓ Zagrożenia pożarowe ✓ Brak funduszy na inwestycje ✓ Utrudnienia proceduralne związane ze stanowieniem nowych form ochrony przyrody

5.9. Zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych

Istotne zagrożenie dla środowiska stanowić mogą przede wszystkim zakłady stosujące w procesie technologicznym różnorodne związki chemiczne mogące stwarzać potencjalne zagrożenie dla otaczających obszarów. Zakłady te zostały wytypowane przez GIOŚ jako potencjalnie niebezpieczne i wprowadzone do bazy potencjalnych sprawców awarii przemysłowych. Baza ta jest na bieżąco uzupełniana o dane gromadzone w trakcie kontroli potencjalnych sprawców. Corocznie jest ona przesyłana do rejestru centralnego, prowadzonego przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Przeciwdziałania Poważnym Awariom. Wykaz zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej wg stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. znajduje się na stronie internetowej: *http://www.gios.gov.pl/pl/powazne-awarie*.

Na terenie Częstochowy występuje jeden zakład, który figuruje w rejestrze centralnym zakładów o dużym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej (stan na: 31.12.2021 r.) tj.

- GUARDIAN Częstochowa Sp. z o.o. przy ul. Wojciecha Korfantego 31/35

i cztery zakłady o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej tj.

- Air Products Sp. z o.o. Zakład Produkcji Gazów Technicznych w Częstochowie przy ul. Rejtana 8,
- Koksownia Częstochowa Nowa Sp. z o.o. przy ul. Odlewników 20
- Ocynkownia Śląsk Sp. z o.o. Zakład Częstochowa przy ul. Wojciecha Korfantego 29,
- PUH CENTER GAZ Zbigniew Janas przy ul. Torowej 3.

W ostatnich latach, na terenie miasta Częstochowy, nie miały miejsca zdarzenia o znamionach poważnej awarii przemysłowej.

Ponadto zagrożenie dla środowiska na terenie miasta może wynikać z transportu drogowego i kolejowego materiałów niebezpiecznych, w postaci toksycznych środków przemysłowych i niebezpiecznych substancji chemicznych, w tym paliw płynnych. Przez obszar miasta Częstochowy przebiegają liczne drogi ruchu kołowego oraz sieć linii kolejowych. Wzdłuż zachodniej granicy przebiega trasa autostrady A1 Północ-Południe. Miasto jest ważnym punktem na mapie krajowej, jak i międzynarodowej sieci komunikacyjnej. Położone jest w ciągu korytarza komunikacyjnego północ-południe o znaczeniu europejskim - trasa E75 relacji Sztokholm-Gdańsk-Katowice-Żylina - (Budapeszt-Ateny), z odgałęzieniem dla relacji Częstochowa-Ostrawa (Wiedeń-Wenecja). Ponadto Częstochowa zlokalizowana jest w pobliżu międzynarodowej trasy łączącej zachód kontynentu z Ukrainą i Białorusią.

Usytuowanie dróg powoduje, że gmina narażona jest na wystąpienie awarii związanych z przewozem substancji niebezpiecznych.

Dla zwiększenia nadzoru przestrzegania przepisów w zakresie drogowego przewozu materiałów niebezpiecznych prowadzone są akcje kontroli tych przewozów koordynowane przez Policję, przy udziale Państwowej Straży Pożarnej, Inspekcji Transportu Drogowego i Inspekcji Ochrony Środowiska.

Analiza SWOT

ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI	
Mocne strony	**Słabe strony**
✓ Brak wystąpienia zdarzeń o znamionach poważnych awarii ✓ Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie postępowania w przypadku wystąpienia awarii ✓ Prowadzenie działalności inspekcyjnej podmiotów gospodarczych, w tym zaangażowanie władz lokalnych w działania kontrolne	✓ Istnienie zakładu o dużym i zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii ✓ Niemożność przewidzenia zdarzeń mających znamiona awarii ✓ Pojawiające się zanieczyszczenia będące skutkiem wypadków drogowych
Szanse	**Zagrożenia**
✓ Wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza centrum miasta, funkcjonowanie autostrady A1 ✓ Prowadzenie logistyki transportowej w przewozie towarów niebezpiecznych ✓ Kreowanie właściwych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska i życia ludzi w przypadku wystąpienia awarii przemysłowych ✓ Realizacja przyjętych programów w zakresie ochrony środowiska ✓ Działania GIOŚ i odpowiedzialność podmiotów za awarie, w przypadku ich wystąpienia	✓ Transport materiałów niebezpiecznych ✓ Duże natężenie ruchu samochodowego na szlakach komunikacyjnych zwiększające ryzyko wystąpienia awarii

5.10. Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji

Edukacja ekologiczna jest jednym z podstawowych warunków realizacji Programu ochrony środowiska. Świadome wspólnoty społeczne podejmują liczne lokalne akcje proekologiczne oraz sprawują społeczną kontrolę nad działaniami przedsiębiorstw i instytucji. Dlatego też konieczne jest zapewnienie mieszkańcom gminy szerokiego dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie, a także o działaniach instytucji w sektorze ochrony środowiska.

Droga do racjonalnego gospodarowania środowiskiem i jego zasobami naturalnymi prowadzi przede wszystkim przez świadomość ekologiczną mieszkańców.

Kierunki edukacji w Polsce wyznacza Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej „*Przez edukację do zrównoważonego rozwoju*". Wskazuje ona na konieczność włączania treści dotyczących ochrony środowiska do programów edukacji formalnej, a także wspierania programów edukacji nieformalnej.

Edukację ekologiczną najłatwiej jest prowadzić wśród dzieci i młodzieży w trakcie zajęć szkolnych. Bardzo ważne są wówczas zajęcia terenowe oparte na bezpośrednim kontakcie ucznia z przedstawioną problematyką, co pomaga wykształcić u niego umiejętność wnikliwej obserwacji, spostrzegawczości, kojarzenia i wyciągania odpowiednich wniosków. Dla skutecznego wdrożenia założeń niniejszego dokumentu kluczowe znaczenie ma także odpowiednie przygotowanie pracowników administracji państwowej, samorządowej, nauczycieli oraz pracowników firm, a także ogólnodostępna akcja informacyjna dla społeczeństwa. Wśród mieszkańców miasta należy wzbudzić zainteresowanie stanem środowiska i możliwościami jego poprawy, a także wywołać poczucie odpowiedzialności i zaangażowania ich w procesy decyzyjne.

Edukacja mieszkańców może być prowadzona m.in. poprzez druk ulotek i broszurek informacyjnych dostarczanych do każdego gospodarstwa domowego, plakaty rozwieszane w często odwiedzanych przez mieszkańców miejscach np. w przedszkolach, szkołach, w okolicy kościołów i sklepów, publikacje w prasie lokalnej czy konkursy i informacje przekazywane w trakcie ogłoszeń parafialnych.

Informację na temat realizacji działań edukacyjnych w mieście Częstochowa pozyskano na podstawie przeprowadzonej ankietyzacji Urzędu Miasta, placówek edukacyjnych i różnych jednostek funkcjonujących na terenie miasta. O szczegółowości zawartych informacji decydują zatem wyłącznie otrzymane dane ankietowe.

Edukacja ekologiczna - UM Częstochowy Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa, Częstochowskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. oraz Centrum Usług Komunalnych

W latach 2020-2021 zostało podpisanych 9 umów dotacji z organizacjami pozarządowymi, które realizowały zadania wpisane do Rocznego Programu Współpracy. Organizacje pozarządowe realizowały m.in. takie akcje jak Sprzątanie świata, Dzień bez samochodu, Dzień Ziemi itp.

W 2020 r. prowadzona edukacja i kampania informacyjna kierowana była do wszystkich mieszkańców miasta Częstochowy. W okresie od stycznia do kwietnia 2020 r. zadania były realizowane przez Częstochowskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. i Urząd Miasta. Natomiast od maja 2020 r. zadanie przejęło Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie. W ramach systemu gospodarowania odpadami w I kwartale zorganizowano spotkania z przedstawicielami Spółdzielni Mieszkaniowych Wspólnot Mieszkaniowych, Przedsiębiorców. Tematem spotkań był obecnie działający system gospodarowania odpadami, selektywnej zbiórki odpadów, a także zagadnienia związane z recyklingiem i taktyką zero waste. Na potrzeby spotkań przygotowano materiały edukacyjne w postaci plakatów. Rozesłano do wszystkich uczestników spotkań informacje dot. gospodarowania odpadami, w szczególności selektywnej zbiórki i recyklingu odpadów. Z uwagi na przedłużającą się pandemię korona wirusa oraz brak możliwości spotkań, warsztatów, edukacja ekologiczna została ograniczona do prowadzenia kampanii edukacyjnej w mediach społecznościowych, telewizji czy prasie lokalnej. Spośród wszystkich działań edukacyjnych należy wyróżnić:

- XIII edycję konkursu „Czysta Częstochowa" pod honorowym patronatem Prezydenta Miasta Częstochowy. Konkurs adresowany był do szkół i przedszkoli z terenu miasta Częstochowy

i Gminy Poczesna. Uczestnicy konkursu zebrali łącznie 123 262 szt. zużytych baterii i 18 933 szt. zużytego sprzętu elektronicznego. Koszty nagród poniosło CzPK,
- podpisanie porozumienia w sprawie postawienia na terenie miasta Częstochowy pojemników przeznaczonych na sprzęt elektryczny i elektroniczny i związane z tym działania edukacyjne m.in. konkurs „Elektryczne śmieci w moim mieście: oraz Szkolne Centrum Recyklingu,
- cykl comiesięcznych publikacji w prasie lokalnej i internetowej związanych z prawidłowym postępowaniem z odpadami komunalnymi, recyklingiem, stylem zero waste,
- cykl filmów edukacyjnych emitowanych w TV Orion,
- tworzenie grafik, ulotek,
- kampania edukacyjna prowadzona na profilu Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie na Facebook.

W 2021 r. nadal prowadzono na bieżąco działania edukacyjnych wśród mieszkańców Częstochowy prowadzące do zwiększenia świadomości ekologicznej oraz nawyków prawidłowej segregacji odpadów, recyklingu odpadów, działań zero waste, przede wszystkim poprzez stronę internetową CUK oraz profil CUK na Facebooku.

Zorganizowano eko-warsztaty w Miejskim Przedszkolu nr 19 w Częstochowie wraz z Fundacją Odzyskaj Środowisko. Tematem warsztatów było poprawne segregowanie odpadów elektrycznych i elektronicznych oraz prawidłowe wykorzystanie „czerwonego pojemnika" na elektroodpady.

Utworzono miejską pasiekę, zlokalizowaną przy ul. Anyżkowej 2. Pasieka powstała w ramach udziału w ogólnopolskim projekcie „Elektryczne śmieci".

Opublikowano cykl artykułów w lokalnej prasie o tematyce związanej z działalnością Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie.

Zorganizowano akcję: „Sprzątamy bulwary Warty" mającą na celu uprzątnięcie terenów miejskich zlokalizowanych przy bulwarach, jako propagowanie poprawności segregacji odpadów komunalnych. Kontynuowano kampanię „gdzie ten odpad" na profilu Centrum Usług Komunalnych na Facebooku jako narzędzie informacyjne mające na celu wskazanie jak należy prawidłowo segregować odpady, odzyskiwać z nich to co jest cenne.

Zorganizowano konkurs dla szkół pn. „Posprzątaj Swoją szkołę przed zimą" (IV kwartał 2021 r.) mający na celu podniesienie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży w zakresie zbierania i segregacji odpadów oraz Recyklingu odpadów. Konkurs miał również na celu pogłębianie zainteresowania dzieci i młodzieży ochroną środowiska. Placówkom oświatowym zostały przekazane stacje ekologiczne wraz z tablicami informacyjnymi.

Zorganizowano konkurs pn. „Przyjazna Częstochowa wielka zbiórka elektroodpadów" - kontynuacja dotychczasowego konkursu „Czysta Częstochowa" polegającego na zbieraniu odpadów elektrycznych i elektronicznych przez placówki oświatowe zlokalizowane na terenie Częstochowy. W konkursie brało udział 18 placówek oświatowych. Zebrano ponad 22 Mg elektroodpadów z czego ponad 3 Mg samych baterii. Konkurs objęty był honorowym patronatem Prezydenta Miasta Częstochowy. Dodatkowo Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie przeprowadziło warsztaty ekologiczne dla dzieci i seniorów w IV kwartale 2021 r. Warsztaty ekologiczne połączone były z prezentacja przygotowanego webinaru przez CUK. Mieszkańcom Częstochowy zostały przekazane ulotki dotyczące poprawnej segregacji odpadów komunalnych oraz recyklingu. Spółdzielniom mieszkaniowym zostały przekazane specjalnie przygotowane materiały informacje na wiaty śmietnikowe w postaci tablic informacyjnych.

Edukacja ekologiczna - Nadleśnictwo Złoty Potok

Nadleśnictwo prowadzi prelekcje, konkursy, spotkania dla osób w każdym wieku m.in. w placówkach oświatowych i w bibliotekach. Tematyka spotkań dotyczy informacji w zakresie gospodarki leśnej, ochrony przyrody, hodowli lasu czy ochrony lasu itp.

Do zadań Nadleśnictwa należy utrzymanie infrastruktury edukacyjnej m.in. izby edukacyjno-przyrodniczej oraz ścieżek edukacyjnych, a także prowadzenie akcji promocyjnych.

Edukacja ekologiczna - Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji

W latach 2020-2021 zorganizowano obchody Światowego Dnia Wody (marzec), w ramach których:

- zorganizowano interdyscyplinarny Konkurs Wiedzy o Wodzie „Woda=Życie".
- zorganizowano konkurs plastyczny „Woda - dla Życia",
- zaplanowano udostępnienie społeczności lokalnej wybrany obiekt gospodarki wodno-ściekowej w ramach akcji „Otwarte drzwi" – zadania nie zrealizowano z uwagi na pandemię,
- zaplanowano określenie dla zainteresowanych mieszkańców regionu ich indywidualnego śladu wodnego - zadania nie zrealizowano z uwagi na pandemię,

Ponadto zorganizowano obchody Światowego Tygodnia Wody (sierpień/wrzesień). Przygotowano prezentacje multimedialne dla dzieci i młodzieży i wygłoszono je na życzenie: przedszkoli, szkół podstawowych, szkół średnich i szkół wyższych. Prowadzono promocję, wśród społeczności lokalnej, idei i celów ustanowienia Światowego Dnia Wody.

Edukacja ekologiczna – Muzeum Częstochowskie

W ramach Programu Ochrony Powietrza w Muzeum Częstochowskim realizowane są działania edukacyjne skierowane do dzieci i młodzieży w wieku 6-12 lat, w formie lekcji i warsztatów w Multicentrum ZODIAK, placówce edukacyjnej Muzeum Częstochowskiego. Z uwagi na ograniczenia związane z epidemią koronawirusa w 2020 r. przeprowadzono jedynie 10 lekcji:

- Elektrownia jak słonecznik (6 lekcji).
- Słoneczne laboratorium (2 lekcje).
- Zagadki farm wiatrowych (2 lekcje).

W roku 2021 r. nie odbyła się żadna lekcja.

Edukacja ekologiczna – Biblioteka Publiczna

W 2020 r. Filia nr 9, ul. Nowowiejskiego 15 przeprowadziła Ekowarsztaty dla Klubu Rękodzieła, podczas których wykorzystywano materiały do recyklingu (luty 2020 r.), a Filia nr 25, ul. Wirażowa 8A zorganizowała zajęcia edukacyjne dla dzieci poświęcone ekologii środowiska Mam talent (luty 2020 r.).

W 2021 r. Filia nr 2, u. Orlik- Rückemanna 35⁄37 zorganizowała warsztaty plastyczne bazujące na materiałach do recyklingu (lipiec 2021 r.), Filia nr 9, ul. Nowowiejskiego 15 przeprowadziła dopołudniowe zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków Ekościeżkami z mądrymi książkami (wrzesień- grudzień 2021 r.), Filia nr 10, ul. Michałowskiego 20 zorganizowała popołudniowe eko- warsztaty dla dzieci (lipiec, sierpień 2021 r.), a Filia nr 13, ul. Mireckiego 28 przeprowadziła dopołudniowe spotkania dla przedszkolaków Na ratunek Ziemi – czytajmy razem (czerwiec 2021 r.).

Edukacja ekologiczna – placówki oświatowe

Edukacja ekologiczna realizowana jest w Częstochowie w szerokim zakresie poprzez placówki oświatowe zlokalizowane na terenie miasta tj. przedszkola miejskie, szkoły podstawowe, szkoły średnie (licea, technika, zespoły szkół) oraz uczelnie wyższe.

Edukacja w placówkach oświatowych realizowana jest przede wszystkim w ramach następujących działań:

- edukacji w zakresie szkodliwości hałasu i promowanie rozwiązań przyczyniających się do redukcji emisji hałasu (np. promowanie ruchu pieszego, jazdy na rowerze i transportu publicznego),
- działań edukacyjnych, promocyjnych, propagujących i upowszechniających wiedzę o konieczności, celach, zasadach i sposobach oszczędnego użytkowania wody oraz najważniejszych sprawach związanych z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków skierowanych do dzieci i młodzieży,
- działań informacyjno-promocyjnych w zakresie ograniczenia powstawania odpadów (m.in. promowania kompostowania, racjonalnych zakupów oraz ponownego wykorzystania i napraw),
- działań informacyjnych i edukacyjnych dotyczących właściwego segregowania odpadów komunalnych,

- działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody,
- edukacji ekologicznej oraz promocji zasad efektywności oraz kształtowania prawidłowych zachowań dotyczących szkodliwości spalania odpadów w piecach i kotłach indywidualnych oraz stosowania starych kotłów węglowych o wysokiej emisji zanieczyszczeń.

Na podstawie ankietyzacji poszczególnych placówek oświatowych zlokalizowanych na terenie Częstochowy zebrano bardzo szczegółowe informacje na temat przeprowadzonych w latach 2020-2021 wielu różnych kampanii i konkursów ekologicznych przez te placówki takich jak np. obchody Dnia Ziemi, Sprzątanie Świata, Zero Waste, obchody Dnia Wody, obchody światowego „Dnia Drzewa" i wiele innych.

Z uwagi różnorodność prowadzonych kampanii, konkursów, seminarium czy obchodów nie zaprezentowano szczegółowych danych w podziale na poszczególne placówki w niniejszym Programie. Informacje te natomiast zamieszczono w Raporcie z wykonania „*Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Częstochowy na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025*" za lata 2020-2021.

Analiza SWOT

DZIAŁANIA EDUKACYJNE	
Mocne strony	**Słabe strony**
✓ Powołanie jednostki budżetowej Centrum Usług Komunalnych w Częstochowie odpowiedzialnej za realizację działań z zakresu edukacji ekologicznej ✓ Coraz większa świadomość ekologiczna mieszkańców ✓ Organizowanie różnych akcji kształtujących proekologiczne postawy społeczne ✓ Działalność różnych instytucji realizujących kampanie informacyjno-edukacyjne np. nadleśnictw, muzeum miejskiego, różnych filii biblioteki publicznej itp. ✓ Konkursy, seminaria, kampanie ekologiczne w placówkach oświatowych na terenie miasta	✓ Niemiarodajny system weryfikacji skuteczności działań edukacyjnych
Szanse	**Zagrożenia**
✓ Podanie dokumentów do publicznej wiadomości i udział społeczeństwa w kształtowaniu strategii prośrodowiskowej ✓ Możliwość uzyskania dofinansowania ✓ Wzrost zaangażowania mieszkańców w akcje społeczne	✓ Niestabilność finansowa działań edukacyjnych

6. Cele i zadania Programu ochrony środowiska

Sprecyzowane cele i kierunki interwencji wynikają z opracowanej analizy SWOT w aspekcie środowiskowym. Zestawienie celów i kierunków interwencji przedstawiono w tab. 25.

Nakłady na realizację zadań określonych w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do 2029 r. przedstawiono w formie harmonogramu działań odrębnie dla zadań własnych oraz dla zadań monitorowanych (tab. 26 i tab. 27).

Tabela 25. Zestawienie celów i kierunków interwencji Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
1.	Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza	Cel szczegółowy III. Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych	Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania	Cykliczna aktualizacja Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy, zgodnie z ustawą Prawo energetyczne	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Brak zainteresowania społecznego z uwagi na rosnące ceny prądu elektrycznego i gazu
				Opracowanie „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Częstochowy”	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Utrudnienia proceduralne
				Realizacja Planu adaptacji do zmian klimatu miasta Częstochowy do roku 2030	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Nieotrzymanie środków zewnętrznych, brak zainteresowania społecznego
				Wymiana indywidualnych systemów grzewczych na niskoemisyjne kotły w budynkach	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa i monitorowane: Właściciele i zarządcy nieruchomości, spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy	Trudności techniczne, brak zainteresowania społecznego, brak środków finansowych
				Zmiana sposobu ogrzewania (likwidacja ogrzewania węglowego) w budynkach z mieszkaniowego zasobu gminy - likwidacja ogrzewania węglowego w lokalach gminy – montaż centralnego ogrzewania zasilanego z sieci miejskiej lub gazowej, ogrzewanie elektryczne	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Biuro Gospodarki Lokalowej i Usług Komunalnych	Trudności techniczne
				Rozbudowa sieci gazowej, przyłączy, gazyfikacja oraz modernizacja sieci gazowej	Zadanie monitorowane: PSG Sp. z o.o.	Trudności techniczne, brak środków finansowych, nieotrzymanie dofinansowania

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
		Cel szczegółowy I. Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego		Rozbudowa systemu zarządzania i monitoringu zużycia nośników energii i wody w obiektach użyteczności publicznej	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Trudności techniczne
				Prowadzenie i rozwój systemu zachęt dla mieszkańców w celu likwidacji niskiej emisji oraz poprawy efektywności energetycznej wykorzystania energii przez odbiorcę końcowego	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Brak środków finansowych, nieotrzymanie dofinansowania
				Poprawa gospodarki energetycznej w obiektach użyteczności publicznej miasta Częstochowy - Zwiększenie efektywności wykorzystania paliw i energii w miejskich obiektach użyteczności publicznej oraz ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Trudności techniczne
				Termomodernizacja budynków mieszkalnych, publicznych i usługowych	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa i monitorowane: Właściciele i zarządcy nieruchomości, spółdzielnie, wspólnoty mieszk., przedsiębiorcy	Trudności techniczne, brak zainteresowania społecznego, brak środków finansowych
				Termomodernizacja budynków i wymiana źródeł ciepła w obiektach: SP22, MP9, MP13, MP25	Gmina Miasto Częstochowa – Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Trudności techniczne
				Termomodernizacja szkół średnich, VIII LO Samorządowe przy ul. Worcella 22 oraz IX LO im. K.C. Norwida przy ul. Jasnogórskiej w Częstochowie - Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i jakości powietrza	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Trudności techniczne

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Termomodernizacja budynku przy ul. Jana Kilińskiego 13 - Poprawa efektywności energetycznej budynku mieszkalno-usługowego	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Biuro Gospodarki Lokalowej i Usług Komunalnych	Trudności techniczne
				Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej – III etap - Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i jakości powietrza	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Trudności techniczne
				Budowa budynku Miejskiego Przedszkola nr 29 w Częstochowie, ul. Osada Młyńska 1 wraz z rozbiórką istniejącego przedszkola i zagospodarowaniem terenu - Stworzenie warunków bytowych dla dzieci w wieku przedszkolnym (Kwota szacunkowa zadania wynosi 8 000 000,00 zł z tego 5 000 000,00 zł środki Rządowego Funduszu Polski Ład, które będą wprowadzone po otrzymaniu promesy z Banku Gospodarstwa Krajowego)	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Trudności techniczne
				Program modernizacji obiektów użyteczności publicznej - Poprawa stanu technicznego i użytkowego obiektów użyteczności publicznej	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Trudności techniczne
				Modernizacja budynków z mieszkaniowego zasobu gminy, w tym: budynki przy ul. Bolesława Limanowskiego 47 i 49, ul. Piotra Bardowskiego 21A,B,C,D, 23, Filomatów bl. 3,3A, 5, 9A, 14,16,22 – likwidacja wspólnych węzłów sanitarnych, zmiana sposobu ogrzewania, docielenia	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Biuro Gospodarki Lokalowej i Usług Komunalnych	Trudności techniczne

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Budowa budynków mieszkalnych wielorodzinnych - Tworzenie warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Trudności techniczne
				Przebudowa budynków burs miejskich - Stworzenie warunków bytowych dla młodzieży szkolnej	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Trudności techniczne
				Modernizacje sieci c.o., budowa nowych sieci i przyłączy	Zadanie monitorowane: Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Trudności techniczne, brak środków finansowych
		Cel szczegółowy I. Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania	Rozbudowa ul. Jesiennej od ul. Marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego do Alei 11 Listopada oraz budowa łącznika drogowego ul. Jesiennej i ul. Marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego z ul. Bór w Częstochowie - Usprawnienie komunikacji w mieście oraz poprawa nawierzchni	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka org. Miejski Zarząd Dróg	Trudności techniczne
				Przebudowa skrzyżowania ulic ks. Jerzego Popiełuszki i gen. Kazimierza Pułaskiego z Aleją Najświętszej Maryi Panny w Częstochowie wraz z likwidacją przejścia podziemnego - Zapewnienie bezpieczeństwa użytkowników ruchu	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka org. Miejski Zarząd Dróg	Trudności techniczne
				Dokumentacja przyszłościowa - Przygotowanie inwestycji do realizacji w latach następnych	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka org. Miejski Zarząd Dróg	Brak rzetelnych informacji do sporządzenia dokumentacji, brak środków

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Budowa węzła drogowego Alei Wojska Polskiego DK-1 z ulicą Połaniecką w Częstochowie - Wykonanie dokumentacji wraz z realizacją zadania	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka org. Miejski Zarząd Dróg	Trudności techniczne
				Wykorzystywanie infrastruktury komunikacyjnej miasta do obsługi samochodów elektrycznych m.in.: realizacja Planu budowy ogólnodostępnych stacji ładowania dla Miasta Częstochowy wraz z „Programem przyłączeń ogólnodostępnych stacji ładowania samochodów elektrycznych dla Miasta Częstochowy”	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa i monitorowane: przedsiębiorstwa, zarządzający parkingami	Trudności techniczne, brak środków finansowych
				Utrzymanie infrastruktury drogowej w tym w szczególności: utrzymanie dróg, oznakowania, sygnalizacji świetlnej, organizacji ruchu, MSIT, kanalizacji deszczowej i cieków wodnych - Utrzymanie majątku gminy	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka org. Miejski Zarząd Dróg	Trudności techniczne
				Zakup autobusów elektrycznych wraz ze stacjami ładowania - Rozwój pasażerskiego transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców miasta	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – Biuro Inżyniera Ruchu/Wydz. Funduszy Europejskich i Rozwoju	Brak środków finansowych
				Zakup autobusów elektrycznych wraz z niezbędną infrastrukturą ładowania	Zadanie monitorowane: MPK Sp. z o.o.	Nieotrzymanie dofinansowania, brak środków
				Modernizacja 13 sztuk autobusów hybrydowych zakupionych w ramach programu Gazela i najem autobusów elektrycznych	Zadanie monitorowane: MPK Sp. z o.o.	Nieotrzymanie dofinansowania, brak środków
				Zarządzanie i kompleksowa eksploatacja systemu Częstochowskiego Roweru Miejskiego (CRM 2,0) – Zapewnienie infrastruktury rowerowej dla mieszkańców miasta Częstochowa	Jako jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Trudności techniczne

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Budowa i przebudowa dróg rowerowych – w ramach programu CzęstoRowerowa - Wybudowanie brakujących połączeń między już istniejącymi ścieżkami rowerowymi w mieście	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organiz. Miejski Zarząd Dróg	Trudności techniczne
				Budowa wiaduktów nad torem surówkowym w Alei Pokoju w Częstochowie - Przywrócenie prawidłowej komunikacji do stref przemysłowych (Zadanie przewidziane do dofinansowania z subwencji ogólnej budżetu państwa, zaplanowane nakłady stanowią wkład własny, szacunkowy koszt zadania 15 000 000 zł)	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka org. Miejski Zarząd Dróg	Trudności techniczne, utrudnienia proceduralne
			Inne działania z zakresu ochrony powietrza, w tym przeciwdziałanie zmianom klimatu	Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka org. Miejski Zarząd Dróg	Brak środków finansowych
				Wytwarzanie i promowanie energii elektrycznej i cieplnej pochodzącej ze źródeł odnawialnych	Zadanie monitorowane: mieszkańcy, zarządcy budynków, przedsiębiorstwa, MPK Sp. z o.o.	Trudności techniczne, brak środków finansowych
				Montaż paneli fotowoltaicznych na terenie Spółki wraz z magazynem energii na potrzeby OZE - montaż paneli fotowoltaicznych o mocy 2 MW oraz budowa magazynu energii o pojemności 0,1 MWh	Zadanie monitorowane: MPK Sp. z o.o.	Nieotrzymanie dofinansowania, brak środków
				Bieżące informowanie społeczeństwa o aktualnym stanie zanieczyszczenia powietrza oraz jego wpływie na zdrowie	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Niewystarczające zasoby kadrowe

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Prowadzenie działań kontrolnych w zakresie zakazu spalania odpadów w indywidualnych systemach grzewczych jako elementu zmian w świadomości społeczności oraz środek prewencyjny	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa, podmioty upoważnione przez gminę (straż miejska)	Niewystarczające zasoby kadrowe, niechęć mieszkańców
				Uwzględnienie w zamówieniach publicznych problemów ochrony powietrza poprzez odpowiednie przygotowanie specyfikacji zamówień publicznych, które uwzględniać będą potrzeby ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Niewystarczające zasoby kadrowe
2.	Zagrożenia hałasem	Cel szczegółowy I. Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	Działania związane z ochroną przed hałasem	Realizacja i aktualizacja Programu Ochrony Środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023, zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Brak środków w budżecie, nieotrzymanie środków zewnętrznych, wymagana współpraca wielu instytucji
				Nasadzenia i odnowa zieleni ochronnej przy drogach gminnych i powiatowych	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Brak środków w budżecie, nieotrzymanie środków zewnętrznych
				Ograniczenie hałasu drogowego poprzez: - rozwój zintegrowanego transportu publicznego wraz z zakupem niskoemisyjnych autobusów, -przebudowę liniowej infrastruktury tramwajowej, - rozwój transportu rowerowego, - budowę zintegrowanego systemu zarządzania ruchem drogowym, - budowę zabezpieczeń przeciwhałasowych	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Wydłużone procedury przetargowe, wymagana współpraca wielu instytucji (zarządców terenu)

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				1. Budowa ul. Obrońców Westerplatte od skrzyżowania z ul. Szajnowicza-Iwanowa do ul. Wrocławskiej w Częstochowie 2. Rozbudowa ul. Leśnej w Częstochowie 3. Budowa drogi gminnej w Częstochowie na odcinku ul. Połanieckiej do zakresu GDDKiA w Katowicach, 4. Budowa ul. Lwowskiej na odcinku od ul. Dobrzyńskiej do ul. Wyszyńskiego 5. Budowa połączenia drogowego ul. Korfantego z ul. Bugajską w Częstochowie 6. Budowa ul. Żyznej w Częstochowie - etap I od ul. Dźbowskiej do ul. Zdrowej 7. Rozbudowa ul. Narcyzowej w Częstochowie 8. Przebudowa ul. Jasnogórskiej w Częstochowie 7 9. Budowa Korytarza Północnego w Częstochowie od węzła drogowego Aleja Wojska Polskiego z ul. Kornela Makuszyńskiego w kierunku wschodnim 10. Rozbudowa ul. Skrzetuskiego w Częstochowie na odcinku od ul. Polnej do ul. Kawodrzańskiej 11. Przebudowa ul. Pirotechników w Częstochowie na odcinku od ul. Sabinowskiej do ul. Oficerskiej 12. Rozbudowa ul. Meliorantów w Częstochowie na odcinku od ul. Ugody do ul. Traktorzystów 13. Rozbudowa ul. Adama Bienia w Częstochowie 14. Rozbudowa ulic Lednickiej i Gnieźnieńskiej w Częstochowie	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organiz. Miejski Zarząd Dróg	Trudności techniczne, brak środków finansowych, przedłużające się terminy wyboru wykonawców i samej budowy
3.	Pola elektromagnetyczne	Cel szczegółowy I. Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	Ochrona przed PEM	Kontynuacja monitoringu poziomu pól elektromagnetycznych	Zadanie monitorowane: GIOŚ, Departament Monitoringu Środowiska	-

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Utrzymywanie poziomu pól elektromagnetycznych na poziomie niższym od dopuszczalnego	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Sukcesywne powstawanie nowych stacji bazowych telefonii komórkowej
4.	Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód	Cel szczegółowy I. Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód	Prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków, bieżące kontrole częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych i pozbywania się osadów z przydomowych oczyszczalni ścieków	Wydział Ochr. Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa UM we współpracy ze Strażą Miejską	Niewystarczające zasoby kadrowe, brak przekazu informacji od mieszkańców
				Prowadzenie kontroli przestrzegania przez podmioty warunków wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi	Zadanie monitorowane: WIOŚ w Katowicach, RZGW Poznań	Niewystarczające zasoby kadrowe
				Przeglądy pozwoleń wodno-prawnych	Zadanie monitorowane: PGW Wody Polskie	Niewystarczające zasoby kadrowe
				Ograniczenie zużycia wody poprzez zmniejszenie strat na przesyle oraz optymalizację wykorzystania istniejącej infrastruktury wodociągowej	Zadanie monitorowane: PWiK S.A. w Częstochowie	Trudności techniczne, brak środków finansowych, trudności w pozyskaniu środków zewnętrznych
				Modernizacja urządzeń służących do oczyszczania ścieków komunalnych i zagospodarowania osadów ściekowych	Zadanie monitorowane: PWiK S.A. w Częstochowie	Trudności techniczne, brak środków finansowych, trudności w pozyskaniu środków zewnętrznych
				Budowa, przebudowa i modernizacja budowli przeciwpowodziowych	Zadanie monitorowane: PGW Wody Polskie (RZGW w Poznaniu) we współpracy z gminą	Brak środków finansowych, przedłużające się terminy wyboru wykonawców, nieotrzymanie dofinansowania, przedłużające się procesy uzyskania dec. administr.
				Przebudowa, nadbudowa i rozbudowa wałów przeciwpowodziowych Kanału Kucelinka na terenie miasta Częstochowa	Zadanie monitorowane: RZGW Poznań	Trudności techniczne

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Przebudowa, nadbudowa i rozbudowa wałów przeciwpowodziowych rzeki Stradomka wraz z odbudową koryta cieku w km 3+460 – 4+500 na terenie miasta Częstochowa	Zadanie monitorowane: RZGW Poznań	Nieotrzymanie dofinansowania
				Przebudowa, nadbudowa i rozbudowa wałów przeciwpowodziowych rzeki Konopka na terenie miasta Częstochowa	Zadanie monitorowane: RZGW Poznań	Nieotrzymanie dofinansowania
				Likwidacja prawobrzeżnych wałów przeciwpowodziowych P-I, P-II lewobrzeżnego L-I rzeki Warty w Częstochowie z lokalnym zabezpieczeniem istniejących obiektów	Zadanie monitorowane: RZGW Poznań	Nieotrzymanie dofinansowania
				Budowa sieci kanalizacji sanitarnej	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	Trudności techniczne, brak środków finansowych, trudności w pozyskaniu środków zewnętrznych
				Budowa sieci kanalizacji deszczowej	Zadnie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka org. Miejski Zarząd Dróg	Trudności techniczne, brak środków finansowych, trudności w pozyskaniu środków zewnętrznych
				Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej	Zadanie monitorowane: PWiK S.A. w Częstochowie	Trudności techniczne, brak środków finansowych, trudności w pozyskaniu środków zewnętrznych
				Prowadzenie monitoringu stanu ilościowego i stanu chemicznego wód podziemnych	Zadanie monitorowane: PIG-PIB	Brak środków finansowych
				Działania edukacyjne, promocyjne, propagujące i upowszechniające wiedzę o konieczności, celach, zasadach i sposobach oszczędnego użytkowania wody	Zadanie monitorowane: placówki oświatowe, inne organizacje	Brak środków w budżecie, brak zainteresowania społecznego

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	Zadanie monitorowane: mieszkańcy	Brak środków finansowych
5.	Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki w obiegu zamkniętym	Cel szczegółowy II. Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym	Terminowe wydawanie decyzji administracyjnych z zakresu gospodarki odpadami	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Błędy o charakterze zarówno formalnym jak i merytorycznym we wnioskach składanych przez przedsiębiorców
				Odbiór i zagospodarowanie odpadów od mieszkańców oraz podmiotów	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Niewystarczające wpływy z opłat, niepokrywające kosztów odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych
				Sporządzanie corocznych sprawozdań z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi	Zadanie własne: Starosta w osobie Prezydenta Miasta Częstochowy na prawach powiatu	Brak lub nierzetelne dane do sprawozdania
				Dalszy rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Zbyt mała świadomość mieszkańców
				Budowa PSZOK wraz z biurem i bazą Centrum Usług Komunalnych – Efektywniejsze zarządzanie systemem gospodarki odpadami komunalnymi w gminie	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Trudności techniczne
				Kompleksowa modernizacja Zakładu Zagospodarowania Odpadów CzPK Sp. z o.o. w Sobuczynie	Zadanie monitorowane: Częstochowskie	Trudności techniczne, brak środków finansowych, nieotrzymanie dofinansowania

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
					Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o. o.	
				Prowadzenie na bieżąco działań edukacyjnych wśród mieszkańców Częstochowy prowadzących do zwiększenia świadomości ekologicznych oraz nawyków prawidłowej segregacji odpadów, recyklingu odpadów, działań zero waste - podniesienie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży w zakresie zbierania i segregacji odpadów oraz recyklingu odpadów, promowania zasad	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Brak zainteresowania społecznego
				Prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych w zakresie ograniczenia powstawania odpadów (m.in. promowanie kompostowania, racjonalnych zakupów oraz ponownego wykorzystania produktów i napraw)	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Brak zainteresowania społecznego
				Likwidacja „dzikich wysypisk”	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Brak środków finansowych
				Prowadzenie rejestru wyrobów zawierających azbest	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Niewystarczające zasoby kadrowe
				Dofinansowanie do usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta Częstochowy	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Brak środków w budżecie

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
6.	Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu	Cel szczegółowy II. Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu	Koszenie płatów siedliska 6410 w obszarze Natura 2000 Walaszczyki w Częstochowie w działaniu pn.: Koszenie siedliska w obszarach Natura 2000: Poczesna koło Częstochowy, Walaszczyki w Częstochowie w ramach projektu pn.: Czynna ochrona siedlisk przyrodniczych i gatunków występujących na terenie województwa śląskiego	Zadanie monitorowane: RDOŚ Katowice	Trudności techniczne
				Usuwanie roślinności inwazyjnej	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa i monitorowane: właściciele gruntów	Brak środków w budżecie
				Ochrona terenów ekologicznych wzdłuż rzek: Warty i Stradomki przed zabudową oraz ochrona naturalnego ciągu przewietrzania miasta poprzez uchwalenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w dzielnicach Zawodzie-Dąbie i Błeszno, obejmującego fragmenty dolin: rzeki Warty i Stradomki, na odcinku pomiędzy Aleją Pokoju a ulicą Rzeźnicką	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna	Brak środków finansowych
				Aktualizacja inwentaryzacji przyrodniczej miasta	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa	Trudności techniczne, brak środków finansowych
				Inwentaryzacja terenów zieleni miejskiej i aktualizacja bazy danych	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa	Trudności techniczne, brak środków finansowych

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Konserwacja pomników przyrody	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa	Trudności techniczne
				Uchwalenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar Góry Ossona wraz z otoczeniem. Ochrona ustaleniami planu najwyższego wzgórza w granicach administracyjnych Częstochowy położonego przy Szlaku Orlich Gniazd, biegnącego ze Starego Rynku w Częstochowie do Krakowa oraz ustalenie zasad zagospodarowania terenów znajdujących się w jego sąsiedztwie	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna	Utrudnienia proceduralne
				Ochrona terenów kamieniołomu na „Złotej Górze" zgodnie z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna	Utrudnienia proceduralne
				Tworzenie oraz modernizacja terenów zieleni, prace arborystyczne, rewitalizacja obiektów parkowych	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Trudności techniczne, niewystarczające środki finansowe
				Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody	Zadanie monitorowane: Nadleśnictwo Złoty Potok	Brak zainteresowania społecznego

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
				Pielęgnacja zieleni urządzonej, rewitalizacja obiektów parkowych na terenie miasta	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Niewystarczające zasoby kadrowe, niewystarczające środki finansowe
				Utrzymanie drzewostanu na terenie miasta	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	Niewystarczające zasoby kadrowe
6a.	Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej	Cel szczegółowy II. Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej	Prowadzenie nadzoru nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Brak środków finansowych
				Prowadzenie nadzoru nad lasami Skarbu Państwa	Zadanie monitorowane: Nadleśnictwa	Brak środków finansowych
				Realizacja inwestycji związanych z ochroną przeciwpożarową lasu, m.in. rozwój systemów monitorowania zagrożenia pożarowego oraz infrastruktury przeciwpożarowej	Zadanie monitorowane: Nadleśnictwo Złoty Potok	Trudności techniczne
7.	Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb oraz zarządzanie zasobami geologicznymi	Cel szczegółowy II. Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	Zarządzanie zasobami geologicznymi poprzez opracowanie i wdrożenie polityki surowcowej państwa	Prowadzenie i aktualizowanie rejestru zanieczyszczeń potencjalnych historycznych, doraźne badania jakości gleb i ziemi	Zadanie własne: Starosta w osobie Prezydenta Miasta Częstochowy na prawach powiatu	Niewystarczające zasoby kadrowe
				Objęcie rekultywacją wyeksploatowanych części złóż	Zadanie monitorowane: zakłady prowadzące wydobycie surowców	Trudności techniczne, nieotrzymanie środków zewnętrznych
8.	Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie	Cel horyzontalny. Środowisko i edukacja. Rozwijanie	Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie	Prowadzenie działań podnoszących świadomość ekologiczną np. konkursy, seminaria, obchody Dnia Ziemi, Sprzątanie Świata i inne	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa, placówki oświatowe,	Brak środków w budżecie miasta

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
	wzorców zrównoważonej konsumpcji	kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa	wzorców zrównoważonej konsumpcji		organizacje pozarządowe	
				Prowadzenie systemu informacji o środowisku i jego ochronie	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Brak zainteresowania społecznego
				A. Organizacja obchodów Światowego Dnia Wody (marzec), w ramach obchodów: 1. Zorganizowany zostanie Interdyscyplinarny Konkurs Wiedzy o Wodzie „Woda = Życie”. 2. Zorganizowany zostanie Konkurs plastyczny „Woda – dla Życia”, 3. Udostępniany będzie społeczności lokalnej wybrany obiekt gospodarki wodno-ściekowej w ramach akcji „OTWARTE DRZWI”, 4. Określany będzie zainteresowanym mieszkańcom regionu ich indywidualny ślad wodny. B. Organizacja obchodów Światowego Tygodnia Wody (sierpień/wrzesień) w ramach których: 1. Udostępniany będzie społeczności lokalnej wybrany obiekt gospodarki wodno-ściekowej w ramach akcji „OTWARTE DRZWI”, 2. Określany będzie zainteresowanym mieszkańcom regionu ich indywidualny ślad wodny. C. Przygotowanie prezentacji multimedialnych dla dzieci i młodzieży i wygłaszanie ich na życzenie: przedszkoli, szkół podstawowych, szkół średnich i szkół wyższych. D. Promocja, wśród społeczności lokalnej, idei i celów ustanowienia Światowego Dnia Wody.	Zadanie monitorowane: PWiK Sp. z o.o.	Brak zainteresowania społecznego
9.	Zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych	Cel 4. Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji	Działania ochronne zapewniające bezpieczeństwo	Kontrola zakładów przemysłowych na terenie Miasta	Zadanie monitorowane: WIOŚ, Straż Pożarna, Sanepid	Utrudnienia ze strony przedsiębiorców, niechęć przedsiębiorców

Lp.	Obszar interwencji	Cel	Kierunek interwencji	Zadania	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Ryzyka
A	B	C	D	E	F	G
		(wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa		Podejmowanie przedsięwzięć w zakresie ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa	Zadanie monitorowane Państwowa Straż Pożarna, Policja	Brak środków, niewystarczające zasoby kadrowe
10.	Kontrola i zarządzanie ochroną środowiska	Cel 5. Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska	Usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska oraz doskonalenie systemu finansowania	Sprawozdanie z realizacji „Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029”	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Niewystarczające zasoby kadrowe, niewystarczające środki w budżecie miasta
				Opracowanie „Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2026-2030 z perspektywą do roku 2034”	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Niewystarczające zasoby kadrowe, niewystarczające środki w budżecie miasta
			Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym	Sukcesywne opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	Zadanie własne: Gmina Miasto Częstochowa	Niewystarczające zasoby kadrowe

***Źródło**: Opracowanie własne na podstawie danych z dokumentów strategicznych, w tym z Wieloletniej Prognozy Finansowej miasta Częstochowy na lata 2022-2038 oraz danych z przeprowadzonej ankietyzacji*

Tabela 26. Harmonogram realizacji zadań własnych miasta Częstochowy oraz zadań z zakresu administracji rządowej wraz z ich finansowaniem

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1.	Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza	Cykliczna aktualizacja Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy, zgodnie z ustawą Prawo energetyczne	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	23 468,40	0,00	200 000,00	200 000,00	423 468,40 w tym 23 468,40 kontynuacja zadania z 2021 r.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Opracowanie „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Częstochowy”	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	15 645,60,00	0,00	0,00	0,00	15 645,60 budżet miasta kontynuacja zadania z 2021 r.	Budżet miasta
		Realizacja Planu adaptacji do zmian klimatu miasta Częstochowy do roku 2030	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Wymiana indywidualnych systemów grzewczych na niskoemisyjne kotły w budynkach	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, fundusze zagraniczne
		Zmiana sposobu ogrzewania (likwidacja ogrzewania węglowego) w budynkach z mieszkaniowego zasobu gminy - likwidacja ogrzewania węglowego w lokalach gminy – montaż centralnego ogrzewania zasilanego z sieci miejskiej lub gazowej, ogrzewanie elektryczne	Gmina Miasto Częstochowa – Biuro Gospodarki Lokalowej i Usług Komunalnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	9 mln zł budżet miasta, planuje się pozyskanie dofinansowania	Budżet miasta, środki zewnętrzne

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Rozbudowa systemu zarządzania i monitoringu zużycia nośników energii i wody w obiektach użyteczności publicznej	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Prowadzenie i rozwój systemu zachęt dla mieszkańców w celu likwidacji niskiej emisji oraz poprawy efektywności energetycznej wykorzystania energii przez odbiorcę końcowego	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Poprawa gospodarki energetycznej w obiektach użyteczności publicznej miasta Częstochowy - Zwiększenie efektywności wykorzystania paliw i energii w miejskich obiektach użyteczności publicznej oraz ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko	Gmina Miasto Częstochowa – Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	650 000,00	100 000,00	0,00	0,00	750 000,00	Budżet miasta
		Termomodernizacja budynków mieszkalnych, publicznych i usługowych	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Termomodernizacja budynków i wymiana źródeł ciepła w obiektach: SP22, MP9, MP13, MP25	Gmina Miasto Częstochowa – Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	2 943 500,00	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Termomodernizacja szkół średnich, VIII LO Samorządowe przy ul. Worcella 22 oraz IX LO im. K.C. Norwida przy ul. Jasnogórskiej w Częstochowie - Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i jakości powietrza	Gmina Miasto Częstochowa – Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	4 251 708,00	0,00	0,00	0,00	4 251 708,00	Budżet miasta
		Termomodernizacja budynku przy ul. Jana Kilińskiego 13 - Poprawa efektywności energetycznej budynku mieszkalno-usługowego	Gmina Miasto Częstochowa - Biuro Gospodarki Lokalowej i Usług Komunalnych	708 519,00	0,00	0,00	0,00	708 519,00	Budżet miasta
		Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej – III etap - Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i jakości powietrza	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	18 500 220,00	6 499 780,00	0,00	0,00	25 000 000,00	Budżet miasta
		Budowa budynku Miejskiego Przedszkola nr 29 w Częstochowie, ul. Osada Młyńska 1 wraz z rozbiórką istniejącego przedszkola i zagospodarowaniem terenu - Stworzenie warunków bytowych dla dzieci w wieku przedszkolnym (Kwota szacunkowa zadania wynosi 8 000 000,00 zł z tego 5 000 000,00 zł środki Rządowego Funduszu Polski Ład, które będą wprowadzone po otrzymaniu promesy z Banku Gospodarstwa Krajowego)	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	3 150 000,00	7 000 000,00	0,00	0,00	10 150 000,00	Budżet miasta, środki zewnętrzne

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Program modernizacji obiektów użyteczności publicznej - Poprawa stanu technicznego i użytkowego obiektów użyteczności publicznej	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	438 500,00	500 000,00	0,00	0,00	938 500,00	Budżet miasta
		Modernizacja budynków z mieszkaniowego zasobu gminy, w tym: budynki przy ul. Bolesława Limanowskiego 47 i 49, ul. Piotra Bardowskiego 21A,B,C,D, 23, Filomatów bl. 3,3A, 5, 9A, 14,16,22 – likwidacja wspólnych węzłów sanitarnych, zmiana sposobu ogrzewania, docielenia	Gmina Miasto Częstochowa – Biuro Gospodarki Lokalowej i Usług Komunalnych	935 000,00	b.d.	b.d.	b.d.	10 mln zł budżet miasta, planuje się pozyskanie dofinansowania	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Budowa budynków mieszkalnych wielorodzinnych - Tworzenie warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta
		Przebudowa budynków burs miejskich - Stworzenie warunków bytowych dla młodzieży szkolnej	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	30 000,00	0,00	0,00	0,00	30 000,00	Budżet miasta
		Bieżące informowanie społeczeństwa o aktualnym stanie zanieczyszczenia powietrza oraz jego wpływie na zdrowie	Gmina Miasto Częstochowa	Koszty administracyjne					Budżet miasta
		Prowadzenie działań kontrolnych w zakresie zakazu spalania odpadów w indywidualnych systemach grzewczych jako elementu zmian w świadomości społeczności oraz środek prewencyjny	Gmina Miasto Częstochowa, podmioty upoważnione przez gminę (straż miejska)	Koszty administracyjne					Budżet miasta

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Uwzględnienie w zamówieniach publicznych problemów ochrony powietrza poprzez odpowiednie przygotowanie specyfikacji zamówień publicznych, które uwzględniać będą potrzeby ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem	Gmina Miasto Częstochowa	Koszty administracyjne					Budżet miasta
		Rozbudowa ul. Jesiennej od ul. Marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego do Alei 11 Listopada oraz budowa łącznika drogowego ul. Jesiennej i ul. Marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego z ul. Bór w Częstochowie - Usprawnienie komunikacji w mieście oraz poprawa nawierzchni	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organizac. Miejski Zarząd Dróg	9 561 393,00	5 800 000,00	0,00	0,00	15 361 393,00	Budżet miasta
		Przebudowa skrzyżowania ulic ks. Jerzego Popiełuszki i gen. Kazimierza Pułaskiego z Aleją Najświętszej Maryi Panny w Częstochowie wraz z likwidacją przejścia podziemnego - Zapewnienie bezpieczeństwa użytkowników ruchu	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organizac. Miejski Zarząd Dróg	0,00	100 000,00	3 500 000,00	0,00	3 600 000,00	Budżet miasta
		Budowa węzła drogowego Alei Wojska Polskiego DK-1 z ulicą Połaniecką w Częstochowie - Wykonanie dokumentacji wraz z realizacją zadania	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organizac. Miejski Zarząd Dróg	0,00	20 000,00	2 000 000,00	13 808 381,0	15 828 381,00	Budżet miasta

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Dokumentacja przyszłościowa - Przygotowanie inwestycji do realizacji w latach następnych	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organizac. Miejski Zarząd Dróg	950 662,00	500 000,00	500 000,00	0,00	1 950 662,00	Budżet miasta
		Wykorzystywanie infrastruktury komunikacyjnej miasta do obsługi samochodów elektrycznych m.in.: realizacja Planu budowy ogólnodostępnych stacji ładowania dla Miasta Częstochowy wraz z „Programem przyłączeń ogólnodostępnych stacji ładowania samochodów elektrycznych dla Miasta Częstochowy”	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Utrzymanie infrastruktury drogowej w tym w szczególności: utrzymanie dróg, oznakowania, sygnalizacji świetlnej, organizacji ruchu, MSIT, kanalizacji deszczowej i cieków wodnych - Utrzymanie majątku gminy	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organizac. Miejski Zarząd Dróg	10 315 952,00	17 817 625,00	10 417 625,0	955 000,00	49 273 630,00 środki wydatkowane w latach 2021-2025	Budżet miasta, środki MZD
		Budowa wiaduktów nad torem surówkowym w Alei Pokoju w Częstochowie - Przywrócenie prawidłowej komunikacji do stref przemysłowych (Zadanie przewidziane do dofinansowania z subwencji ogólnej budżetu państwa, zaplanowane nakłady stanowią wkład własny)	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organizac. Miejski Zarząd Dróg	45 000,00	7 500 000,00	0,00	0,00	7 545 000,00	Budżet miasta, środki MZD

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Zakup autobusów elektrycznych wraz ze stacjami ładowania - Rozwój pasażerskiego transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców Miasta	Gmina Miasto Częstochowa – Biuro Inżyniera Ruchu/Wydz. Funduszy Europejskich i Rozwoju	0,00	12 924 102,00	0,00	0,00	12 924 102,00	Budżet miasta
		Zarządzanie i kompleksowa eksploatacja systemu Częstochowskiego Roweru Miejskiego (CRM 2,0) – Zapewnienie infrastruktury rowerowej dla mieszkańców miasta Częstochowa	Jako jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	548 940,00	640 430,00	0,00	0,00	1 189 370,00	Budżet miasta, środki CUK
		Budowa i przebudowa dróg rowerowych – w ramach programu CzęstoRowerowa - Wybudowanie brakujących połączeń między już istniejącymi ścieżkami rowerowymi w mieście	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organiz. Miejski Zarząd Dróg	804 000,00	1 017 000,00	0,00	0,00	1 821 000,00	Budżet miasta, środki MZD
		Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organiz. Miejski Zarząd Dróg	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
2.	Zagrożenia hałasem	Nasadzenia i odnowa zieleni ochronnej przy drogach gminnych i powiatowych	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki CUK, środki zewnętrzne

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Ograniczenie hałasu drogowego poprzez: - rozwój zintegrowanego transportu publicznego wraz z zakupem niskoemisyjnych autobusów, - przebudowę liniowej infrastruktury tramwajowej, - rozwój transportu rowerowego, - budowę zintegrowanego systemu zarządzania ruchem drogowym, - budowę zabezpieczeń przeciwhałasowych	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Realizacja i aktualizacja Programu Ochrony Środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023, zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		1. Budowa ul. Obrońców Westerplatte od skrzyżowania z ul. Szajnowicza-Iwanowa do ul. Wrocławskiej w Częstochowie 2. Rozbudowa ul. Leśnej w Częstochowie 3. Budowa drogi gminnej w Częstochowie na odcinku ul. Połanieckiej do zakresu GDDKiA w Katowicach, 4. Budowa ul. Lwowskiej na odcinku od ul. Dobrzyńskiej do ul. Wyszyńskiego 5. Budowa połączenia drogowego ul.	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organiz. Miejski Zarząd Dróg	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d. 6 404 113,00	Budżet miasta, środki zewnętrzne

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Korfantego z ul. Bugajską w Częstochowie 6. Budowa ul. Żyznej w Częstochowie - etap I od ul. Dźbowskiej do ul. Zdrowej 7. Rozbudowa ul. Narcyzowej w Częstochowie 8. Przebudowa ul. Jasnogórskiej w Częstochowie 7 9. Budowa Korytarza Północnego w Częstochowie od węzła drogowego Aleja Wojska Polskiego z ul. Kornela Makuszyńskiego w kierunku wschodnim 10. Rozbudowa ul. Skrzetuskiego w Częstochowie na odcinku od ul. Polnej do ul. Kawodrzańskiej 11. Przebudowa ul. Pirotechników w Częstochowie na odcinku od ul. Sabinowskiej do ul. Oficerskiej 12. Rozbudowa ul. Meliorantów w Częstochowie na odcinku od ul. Ugody do ul. Traktorzystów 13. Rozbudowa ul. Adama Bienia w Częstochowie 14. Rozbudowa ulic Lednickiej i Gnieźnieńskiej w Częstochowie						17 343 366,33 13 589 995,25 13 441 901,58 7 419 969,48	
3.	Pola elektromagnetyczne	Utrzymywanie poziomu pól elektromagnetycznych na poziomie niższym od dopuszczalnego	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
4.	Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód	Prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków, bieżące kontrole częstotliwości opróżniania zbiorników bezodpływowych i pozbywania się osadów z przydomowych oczyszczalni ścieków	Gmina Miasto Częstochowa – Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa we współpracy ze Strażą Miejską	Koszty administracyjne					Budżet miasta
		Budowa sieci kanalizacji sanitarnej	Gmina Miasto Częstochowa – Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Budowa sieci kanalizacji deszczowej	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka organiz. Miejski Zarząd Dróg	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
5.	Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki w obiegu zamkniętym	Terminowe wydawanie decyzji administracyjnych z zakresu gospodark odpadami	Gmina Miasto Częstochowa	Koszty administracyjne					Budżet miasta
		Odbiór i zagospodarowanie odpadów od mieszkańców oraz podmiotów	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Wpływy z opłat za gospod. odp. komunalnymi
		Dalszy rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Sporządzanie corocznych sprawozdań z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi	Starosta w osobie Prezydenta Miasta Częstochowy na prawach powiatu	Koszty administracyjne					Budżet miasta
		Prowadzenie na bieżąco działań edukacyjnych wśród mieszkańców Częstochowy prowadzących do zwiększenia świadomości ekologicznych oraz nawyków prawidłowej segregacji odpadów, recyklingu odpadów, działań zero waste - podniesienie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży w zakresie zbierania i segregacji odpadów oraz recyklingu odpadów, promowania zasad	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta
		Prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych w zakresie ograniczenia powstawania odpadów (m.in. promowanie kompostowania, racjonalnych zakupów oraz ponownego wykorzystania produktów i napraw)	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta
		Budowa PSZOK wraz z biurem i bazą Centrum Usług Komunalnych – Efektywniejsze zarządzanie systemem gospodarki odpadami komunalnymi w gminie	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	150 000,00	3 970 480,00	0,00	0,00	4 150 000,00 środki wydatkowane w latach 2021-2023	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Likwidacja „dzikich wysypisk”	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	33 954,00	b.d.	b.d.	b.d.	33 954,00	Budżet miasta
		Prowadzenie rejestru wyrobów zawierających azbest	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewn.
		Dofinansowanie do usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta Częstochowy	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, WFOŚiGW, środki zewnętrzne
6.	Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu	Usuwanie roślinności inwazyjnej	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta
		Ochrona terenów ekologicznych wzdłuż rzek: Warty i Stradomki przed zabudową oraz ochrona naturalnego ciągu przewietrzania miasta poprzez uchwalenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w dzielnicach Zawodzie-Dąbie i Błeszno, obejmującego fragmenty dolin: rzeki Warty i Stradomki, na odcinku pomiędzy Aleją Pokoju a ulicą Rzeźnicką	Gmina Miasto Częstochowa - Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Aktualizacja inwentaryzacji przyrodniczej miasta	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, WFOŚiGW, środki zewnętrzne

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Inwentaryzacja terenów zieleni miejskiej i aktualizacja bazy danych	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Konserwacja pomników przyrody	Gmina Miasto Częstochowa - Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, WFOŚiGW
		Uchwalenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar Góry Ossona wraz z otoczeniem. Ochrona ustaleniami planu najwyższego wzgórza w granicach administracyjnych Częstochowy położonego przy Szlaku Orlich Gniazd, biegnącego ze Starego Rynku w Częstochowie do Krakowa oraz ustalenie zasad zagospodarowania terenów znajdujących się w jego sąsiedztwie	Gmina Miasto Częstochowa - Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Ochrona terenów kamieniołomu na „Złotej Górze” zgodnie z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Gmina Miasto Częstochowa - Miejska Pracownia Urbanistyczno-Planistyczna	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Tworzenie oraz modernizacja terenów zieleni, prace arborystyczne, rewitalizacja obiektów parkowych 1. Budowa mini placu zabaw na skwerze Meliorantów/Połaniecka w Częstochowie. 2. Budowa placu street workout przy ul. Morenowej w Częstochowie 3. Utworzenie Parku / Ostoi Przyrody na terenie Doliny Warty	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	b.d. b.d.	b.d. b.d.	b.d. b.d.	b.d. b.d.	b.d. 99 301,75 budżet miasta 80 767,74 budżet miasta Zadania realizowane w ramach budżetu obywatelskiego 121 770,00	Budżet miasta, środki zewnętrzne Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Pielęgnacja zieleni urządzonej, rewitalizacja obiektów parkowych na terenie miasta	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne
		Utrzymanie drzewostanu na terenie miasta	Gmina Miasto Częstochowa – jednostka budżetowa Centrum Usług Komunalnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, środki zewnętrzne

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
6a.	Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej	Prowadzenie nadzoru nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa	Starosta w osobie Prezydenta Miasta Częstochowy na prawach powiatu	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	Budżet miasta, inne środki
7.	Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb oraz zarządzanie zasobami geologicznymi	Prowadzenie i aktualizowanie rejestru zanieczyszczeń potencjalnych historycznych, doraźne badania jakości gleb i ziemi	Starosta w osobie Prezydenta Miasta Częstochowy na prawach powiatu	Koszty administracyjne					Budżet miasta
8.	Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji	Prowadzenie działań podnoszących świadomość ekologiczną np. konkursy, seminaria, obchody Dnia Ziemi, Sprzątanie Świata i inne	Gmina Miasto Częstochowa, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe	5 000,00	5 000,00	5 000,00	25 000,00	40 000,00	Budżet miasta, środki placówek oświatowych, inne środki
		Prowadzenie systemu informacji o środowisku i jego ochronie	Gmina Miasto Częstochowa	1 500,00	1 500,00	1 500,00	7 500,00	12 000,00	Budżet miasta, inne środki
9.	Kontrola i zarządzanie ochroną środowiska	Sprawozdanie z realizacji „Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029”	Gmina Miasto Częstochowa	17 400,00	0,00	b.d.	0,00	b.d.	Budżet miasta
		Opracowanie „Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2026-2030 z perspektywą do roku 2034”	Gmina Miasto Częstochowa		0,00	0,00	b.d.		Budżet miasta

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie (jednostki włączone)	Szacunkowe koszty realizacji zadania (w zł)					Źródła finansowania
				2022	2023	2024	2025-2029	Razem	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
		Sukcesywne opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	Gmina Miasto Częstochowa	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.		Budżet miasta

***Źródło**: Opracowanie własne na podstawie danych z dokumentów strategicznych, w tym z Wieloletniej Prognozy Finansowej miasta Częstochowy na lata 2022-2038 oraz danych z przeprowadzonej ankietyzacji*

Tabela 27. Harmonogram realizacji zadań monitorowanych wraz z ich finansowaniem

Lp.	Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie	Szacowane nakłady finansowe na realizację zadania (w tys. zł)	Źródła finansowania
A	B	C	D	E	F
1.	Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza	Wymiana indywidualnych systemów grzewczych na niskoemisyjne kotły w budynkach	Właściciele i zarządcy nieruchomości, spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy	b.d.	Środki własne, środki zewnętrzne, WFOŚiGW, NFOŚiGW, fundusze zagraniczne
		Rozbudowa sieci gazowej, przyłączy, gazyfikacja oraz modernizacja sieci gazowej	PSG Sp. z o.o.	b.d.	Środki własne inwestora, inne środki
		Termomodernizacja budynków mieszkalnych, publicznych i usługowych	Właściciele i zarządcy nieruchomości, spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy	b.d.	Środki własne inwestora, inne środki
		Modernizacje sieci c.o., budowa nowych sieci i przyłączy	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	27 mln zł	Środki własne
		Wytwarzanie i promowanie energii elektrycznej i cieplnej pochodzącej ze źródeł odnawialnych	Mieszkańcy, zarządcy budynków, przedsiębiorstwa, MPK Sp. z o.o.	b.d.	Środki własne inwestora, inne środki
		Montaż paneli fotowoltaicznych na terenie Spółki wraz z magazynem energii na potrzeby OZE - montaż paneli fotowoltaicznych o mocy 2 MW oraz budowa magazynu energii o pojemności 0,1 MWh	MPK Sp. z o.o.	3 mln zł	RPO WSL (2021-2027)
		Wykorzystywanie infrastruktury komunikacyjnej miasta do obsługi samochodów elektrycznych m.in.: realizacja Planu budowy ogólnodostępnych stacji ładowania dla Miasta Częstochowy wraz z „Programem przyłączeń ogólnodostępnych stacji ładowania samochodów elektrycznych dla Miasta Częstochowy”	Przedsiębiorstwa, zarządzający parkingami	b.d.	Środki własne inwestora, inne środki
		Zakup autobusów elektrycznych wraz z niezbędną infrastrukturą ładowania	MPK Sp. z o.o.	100 mln zł	RPO WSL (2021-2027)
		Modernizacja 13 sztuk autobusów hybrydowych zakupionych w ramach programu Gazela i najem autobusów elektrycznych	MPK Sp. z o.o.	38,064 mln zł	Środki własne

2.	Pola elektromagnetyczne	Kontynuacja monitoringu poziomu pól elektromagnetycznych	GIOŚ, Departament Monitoringu Środowiska	Koszty administracyjne	Środki własne GIOŚ
3.	Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód	Budowa, przebudowa i modernizacja budowli przeciwpowodziowych	PGW Wody Polskie (RZGW w Poznaniu) we współpracy z gminą	b.d.	Środki własne inwestora, inne środki
		Ograniczenie zużycia wody poprzez zmniejszenie strat na przesyle oraz optymalizację wykorzystania istniejącej infrastruktury wodociągowej	PWiK S.A. w Częstochowie	1 000 tyś zł/rok	-
		Modernizacja urządzeń służących do oczyszczania ścieków komunalnych i zagospodarowania osadów ściekowych	PWiK S.A. w Częstochowie	1 700 tyś zł/rok	-
		Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej	PWiK S.A. w Częstochowie	b.d.	Środki własne inwestora, inne środki
		Przebudowa, nadbudowa i rozbudowa wałów przeciwpowodziowych Kanału Kucelinka na terenie miasta Częstochowa	RZGW Poznań	ok. 36 mln zł	Środki własne Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie
		Przebudowa, nadbudowa i rozbudowa wałów przeciwpowodziowych rzeki Stradomka wraz z odbudową koryta cieku w km 3+460 – 4+500 na terenie miasta Częstochowa	RZGW Poznań	ok. 7,4 mln zł	Brak potwierdzonego źródła finansowania
		Przebudowa, nadbudowa i rozbudowa wałów przeciwpowodziowych rzeki Konopka na terenie miasta Częstochowa	RZGW Poznań	ok. 4,27 mln zł	Brak potwierdzonego źródła finansowania
		Likwidacja prawobrzeżnych wałów przeciwpowodziowych P-I, P-II lewobrzeżnego L-I rzeki Warty w Częstochowie z lokalnym zabezpieczeniem istniejących obiektów	RZGW Poznań	300	Brak potwierdzonego źródła finansowania
		Prowadzenie kontroli przestrzegania przez podmioty warunków wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi	WIOŚ w Katowicach, RZGW Poznań	b.d.	Środki własne, inne środki
		Przeglądy pozwoleń wodno-prawnych	PGW Wody Polskie	Koszty administracyjne	-
		Prowadzenie monitoringu stanu ilościowego i stanu chemicznego wód podziemnych	PIG-PIB	13 tys. zł	Dotacja z Ministerstwa Infrastruktury, środki NFOŚiGW w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska na zlecenie GIOŚ
		Działania edukacyjne, promocyjne, propagujące i upowszechniające wiedzę o konieczności, celach, zasadach i	Placówki oświatowe, inne organizacje	b.d.	W ramach zadań własnych, środki własne, inne środki

		sposobach oszczędnego użytkowania wody			
		Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	Mieszkańcy	b.d.	Środki własne inwestora, dofinansowanie z budżetu gminy
4.	Gospodarka odpadami w obiegu zamkniętym	Kompleksowa modernizacja Zakładu Zagospodarowania Odpadów CzPK Sp. z o.o. w Sobuczynie	Częstochowskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o. o. w Sobuczynie	13 mln 820 tys. EURO	Środki własne inwestora, inne środki
5.	Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biol. i krajobrazu	Koszenie płatów siedliska 6410 w obszarze Natura 2000 Walaszczyki w Częstochowie w działaniu pn.: Koszenie siedliska w obszarach Natura 2000: Poczesna koło Częstochowy, Walaszczyki w Częstochowie w ramach projektu pn.: Czynna ochrona siedlisk przyrodniczych i gatunków występujących na terenie województwa śląskiego	RDOŚ Katowice	48,611	WFOŚiGW w Katowicach
		Usuwanie roślinności inwazyjnej	Właściciele gruntów	b.d.	Środki własne, inne środki
		Prowadzenie działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym w zakresie ochrony przyrody	Nadleśnictwo Złoty Potok	70 tys. zł/rok	Środki własne, inne środki
6.	Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej	Realizacja inwestycji związanych z ochroną przeciwpożarową lasu, m.in. rozwój systemów monitorowania zagrożenia pożarowego oraz infrastruktury przeciwpożarowej	Nadleśnictwo Złoty Potok	350 tys. zł/rok	Środki własne
		Prowadzenie nadzoru nad lasami Skarbu Państwa	Nadleśnictwa	b.d.	Środki własne
7.	Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb oraz zarządzanie zasobami geologicznymi	Objęcie rekultywacją wyeksploatowanych części złóż	Zakłady prowadzące wydobycie surowców	b.d.	Środki własne inwestora, inne środki
8.	Edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji	A. Organizacja obchodów Światowego Dnia Wody (marzec), w ramach obchodów: 1. Zorganizowany zostanie Interdyscyplinarny Konkurs Wiedzy o Wodzie „Woda = Życie”. 2. Zorganizowany zostanie Konkurs plastyczny „Woda – dla Życia”, 3. Udostępniany będzie społeczności lokalnej wybrany obiekt gospodarki wodno-ściekowej w ramach akcji „OTWARTE DRZWI”, 4. Określany będzie zainteresowanym mieszkańcom regionu ich indywidualny ślad wodny. B. Organizacja obchodów Światowego Tygodnia Wody	PWiK Sp. z o.o.	8 tys. zł/rok	Planowane dofinansowanie z WFOŚiGW w Katowicach

		(sierpień/wrzesień) w ramach których: 1. Udostępniany będzie społeczności lokalnej wybrany obiekt gospodarki wodno-ściekowej w ramach akcji „OTWARTE DRZWI", 2. Określany będzie zainteresowanym mieszkańcom regionu ich indywidualny ślad wodny. C. Przygotowanie prezentacji multimedialnych dla dzieci i młodzieży i wygłaszanie ich na życzenie: przedszkoli, szkół podstawowych, szkół średnich i szkół wyższych. D. Promocja, wśród społeczności lokalnej, idei i celów ustanowienia Światowego Dnia Wody.			
9.	Zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych	Kontrola zakładów przemysłowych na terenie Miasta	WIOŚ, Straż Pożarna, Sanepid	W ramach zadań własnych	Środki własne jednostek
		Podejmowanie przedsięwzięć w zakresie ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa	Państwowa Straż Pożarna, Policja	b.d.	Środki własne jednostek

***Źródło**: Opracowanie własne na podstawie danych z dokumentów strategicznych oraz danych z przeprowadzonej ankietyzacji*

7. Doskonalenie systemu finansowania Programu

Wdrażanie Programu Ochrony Środowiska powinno być możliwe m.in. dzięki stworzeniu sprawnego systemu finansowania, w którym podstawowymi źródłami są zarówno środki budżetowe, jak i pozabudżetowe, tj. fundusze ekologiczne, programy pomocowe oraz środki własne inwestorów, a także budżet. Do instrumentów finansowych gminy w zakresie ochrony środowiska należą:

- opłaty za korzystanie ze środowiska,
- kary za korzystanie ze środowiska,
- inne.

Jednostki organizacyjne, instytucje i podmioty realizujące zadania inwestycyjne w zakresie ochrony środowiska i przyrody oraz zadania w zakresie edukacji ekologicznej, mogą uzyskać pomoc finansową ze środków **funduszy strukturalnych, funduszy celowych, fundacji oraz banków**. W zależności od rodzaju zadania formą dofinansowania może być dotacja, preferencyjny kredyt lub pożyczka.

Poniżej przedstawiono potencjalne źródła finansowania dla zadań określonych w Programie Ochrony Środowiska.

7.1. Środki krajowe

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

NFOŚiGW promuje przedsięwzięcia ochrony środowiska i należy do największych instytucji finansujących w Polsce. Celem działalności NFOŚiGW jest wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu i zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska.

Informacja o aktualnych naborach wniosków w ramach:

- Programów priorytetowych NFOŚiGW,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020,
- Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (MF EOG) oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF) 2014-2021

znajduje się na stronie: *https://www.gov.pl/web/nfosigw/informacja-o-naborach-wnioskow-w-roku--2021*. Na stronie znajdują się programy priorytetowe NFOŚiGW 2022.

Ważnym zadaniem Narodowego Funduszu jest efektywne i sprawne wykorzystanie środków z Unii Europejskiej, z Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Krajowego Systemu Zielonych Inwestycji (GIS – Green Investment Scheme) oraz Instrumentu finansowego LIFE+. Szczegółowa lista oraz Przewodnik dla beneficjenta znajduje się na stronie internetowej: *https://www.gov.pl/web/nfosigw/narodowy-fundusz-ochrony-srodowiska-i-gospodarki-wodnej*

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach

WFOŚiGW w Katowicach wspomaga osiąganie celów środowiskowych województwa śląskiego, przeznaczając środki finansowe na realizację przedsięwzięć priorytetowych. Dziedziny w ramach, których możliwe jest uzyskanie dofinansowania zadań są następujące:

- ochrona wód,
- gospodarka wodna,
- gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi,
- ochrona atmosfery,
- różnorodność biologiczna,
- edukacja ekologiczna,
- zapobieganie poważnym awariom,

- zarządzanie środowiskowe w regionie,
- profilaktyka zdrowotna,
- pakiet działań pomocowych dla Beneficjentów w związku z zagrożeniem epidemicznym.

Trwające nabory wniosków w trybie konkursowym obejmują następujące dziedziny:

- Program CZYSTE POWIETRZE - skierowany do osób fizycznych,
- Program „Poprawa jakości powietrza w najbardziej zanieczyszczonych Gminach – pilotaż", na terenie Gminy Pszczyna,
- Program Agroenergia,
- EE 5.2. Jednorazowe publikacje propagujące ochronę środowiska i gospodarkę wodną,
- EE 3.1. Seminaria, sympozja i konferencje z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Trwające nabory konkursowe znajdują się na stronie: *https://www.wfosigw.katowice.pl/trwajace-nabory-konkursowe.html*

7.2. Środki zagraniczne

Do zadań funduszy unijnych należy wspieranie restrukturyzacji i modernizacji gospodarki poszczególnych krajów członkowskich UE poprzez zwiększanie ich spójności gospodarczej oraz społecznej. Są one narzędziem realizacji polityki regionalnej UE. Fundusze te skierowane są przede wszystkim na wspieranie regionów oraz dziedzin gospodarki słabiej rozwiniętych, które bez dodatkowych nakładów finansowych nie są w stanie dorównać do średniego poziomu reprezentowanego przez inne kraje UE. Jednym z elementów przyznawania funduszy są szeroko rozumiane aspekty ochrony środowiska.

W Unii Europejskiej istnieją 4 fundusze strukturalne, przy czym działania z zakresu ochrony środowiska są realizowane w ramach **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (ERDF)**, a także **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko** oraz **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego**. Beneficjentami tych programów są samorządy, stowarzyszenia, instytucje naukowe oraz przedsiębiorstwa.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (POIiŚ)

Głównym celem POIiŚ 2014-2020 jest wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej. Zaproponowany cel główny wynika z jednego z priorytetów strategii Europa 2020. W Programie tym położony jest większy nacisk na wsparcie gospodarki skutecznie korzystającej z dostępnych zasobów, przez co sprzyjającej środowisku i jednocześnie bardziej konkurencyjnej ekonomicznie. Dzięki zachowanej w ten sposób spójności i równowadze pomiędzy działaniami inwestycyjnymi w infrastrukturę oraz wsparciu skierowanemu do wybranych obszarów gospodarki, program będzie skutecznie realizował założenia unijnej strategii.

Harmonogram naboru wniosków o dofinansowanie na 2022 r. przedstawia się następująco (priorytety):

- Oś priorytetowa I – Zmniejszenie emisyjności gospodarki,
- Oś priorytetowa II – Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu,
- Oś priorytetowa III – Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego,
- Oś priorytetowa IV – Infrastruktura drogowa dla miast,
- Oś priorytetowa V – Rozwój transportu kolejowego w Polsce,
- Oś priorytetowa VI – Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach,
- Oś priorytetowa VII – Poprawa bezpieczeństwa energetycznego,
- Oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury,
- Oś priorytetowa IX – Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia,
- Oś priorytetowa X – Pomoc techniczna,
- Oś priorytetowa XI – REACT-EU,
- Oś priorytetowa XII – Pomoc techniczna REACT-EU.

Program Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027

W dniu 03 listopada 2021 r. Zarząd Województwa Śląskiego przyjął projekt programu „*Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027*", określający główne obszary i szczegółowe kierunki działań na rzecz rozwoju województwa w nowej perspektywie unijnego finansowania na lata 2021-2027.

W aktualne wersji programu, w porównaniu do wstępnego projektu uzupełniono lub zmieniono następujące elementy:

- wsparcie z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji zostało włączone do programu w ramach nowego priorytetu,
- dodano plan finansowy programu (w tym podział na kategorie interwencji),
- dodano propozycje wskaźników produktu i rezultatu (jeszcze bez wartości docelowych),
- zmodyfikowano i uzupełniono zakres wsparcia w ramach celów polityki 1-5 zgodnie z bieżącymi ustaleniami oraz stanem negocjacji perspektywy 2021-2027.

Przygotowany projekt programu FE SL 2021-2027 v. 1 będzie podstawą do:

- dalszych ustaleń na poziomie regionu,
- negocjacji uzgodnień w ramach Kontraktu Programowego dla Województwa Śląskiego.

Program ten obejmuje następujące priorytety:

- Priorytet I: Inteligentne Śląskie,
- Priorytet II: Ekologiczne Śląskie,
- Priorytet III: Mobilne Śląskie,
- Priorytet IV: Lepiej połączone Śląskie,
- Priorytet V: Społeczne Śląskie,
- Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca,
- Priorytet VII: Śląskie bliżej obywateli,
- Priorytet VIII: Śląskie w transformacji,
- Priorytet IX: Pomoc techniczna EFRR,
- Priorytet X: Pomoc techniczna EFS+,
- Priorytet XI: Pomoc techniczna FST.

Instrument finansowy LIFE

LIFE+ jest jedynym instrumentem finansowym Unii Europejskiej koncentrującym się wyłącznie na współfinansowaniu projektów w dziedzinie ochrony środowiska. Jego głównym celem jest wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska, realizacja polityki ochrony środowiska oraz identyfikacja i promocja nowych rozwiązań dla problemów dotyczących ochrony środowiska.

Program ten funkcjonuje w Unii Europejskiej od 1992 r. i aktualnie jest kontynuowany w perspektywie finansowej 2021-2027. Program LIFE obejmuje następujące obszary priorytetowe:

- ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami,
- przyroda i różnorodność biologiczna,
- zarządzanie i informacja w zakresie środowiska,
- ograniczenie wpływu człowieka na klimat,
- dostosowanie się do skutków zmian klimatu,
- zarządzanie i informacja w zakresie klimatu.

Program zarządzany jest przez Komisję Europejską, która raz do roku ogłasza nabór wniosków. Wnioski kierowane są do Komisji za pośrednictwem Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, który pełni funkcję Krajowego Punktu Kontaktowego LIFE. Finansowanie z LIFE mogą otrzymywać jednostki, podmioty i instytucje publiczne lub prywatne zarejestrowane na terenie dowolnego państwa należącego do Wspólnoty Europejskiej.

8. Usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska Programu

Realizacja Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029 spoczywa na władzach gminy. Zakres monitoringu realizacji powinien obejmować ocenę:

- stopnia wykonania określonych zadań,
- stopnia realizacji przyjętych celów,
- rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i zadaniami, a ich wykonaniem oraz analizę tych rozbieżności.

Stopień realizacji zadań określonych w niniejszym Programie powinien być oceniany, co dwa lata tj. w 2024 r. za okres 2022-2023 i w 2026 r. za okres 2024-2025. Ocena ta będzie podstawą do kolejnej aktualizacji niniejszego dokumentu.

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu Ochrony Środowiska jest dobry system sprawozdawczości. W tab. 28 poniżej przedstawiono wskaźniki monitorowania Programu, przyjmując, że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie w miarę potrzeb modyfikowana.

Do określenia niniejszych wskaźników posłużą dane udostępniane przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (GIOŚ), Główny Urząd Statystyczny (GUS) oraz informacje uzyskane z Urzędu Miasta Częstochowy.

Realizacja założonych w Programie Ochrony Środowiska zadań wymaga pozyskania znacznych środków finansowych. Szczególnie dla zadań wysokonakładowych istotne jest pozyskanie funduszy ze źródeł zewnętrznych. W tym celu niezbędne jest monitorowanie dostępności środków finansowych oraz skuteczna współpraca ze wszystkimi jednostkami organizacyjnymi na terenie gminy oraz dokonywanie analiz dostępnych źródeł finansowania.

Istotnym zadaniem jednostek odpowiedzialnych za realizację Programu będzie utrzymywanie bieżących kontaktów z Urzędem Miasta Częstochowy oraz raportowanie postępów realizacji Programu. Jest to działanie bardzo ważne dla osiągnięcia założonych celów. Prezydent Miasta Częstochowy jest odpowiedzialny za przygotowanie projektu budżetu, prowadzi nadzór nad jego wykonaniem oraz kontrolę realizacji zleconych zadań. Z tego względu przedstawienie Prezydentowi informacji o możliwościach pozyskania środków pozabudżetowych, bieżąca realizacja budżetu dla potrzeb realizowanych zadań, a także odpowiednia współpraca jest istotna dla pomyślnej realizacji Programu.

Monitorowanie realizacji postępu powinno być wewnętrznym mechanizmem wspomagającym zarządzanie Programem i powinno polegać na gromadzeniu informacji na temat dotyczący danego projektu w aspekcie finansowym, a także rzeczowym. Działania powinny również dotyczyć procesu systematycznego analizowania informacji, w celu określenia, czy założenia pokrywają się z osiąganymi rezultatami i celami na poszczególnych etapach realizacji projektu. Monitorowanie ma spełniać przede wszystkim funkcję wewnętrznej kontroli stanu realizacji poszczególnych zadań zaplanowanych w Programie. Powinien to być proces ciągły trwający aż do zakończenia prac nad danym projektem. Podjęcie takich działań zwiększa prawdopodobieństwo ukończenia zadań zaproponowanych do realizacji w harmonogramie zadań Programu.

Informowanie opinii publicznej oraz prowadzenie działań edukacyjnych jest istotne ze względu na podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców. Działania edukacyjne mogą w dłuższej perspektywie przyczynić się m.in. do ograniczenia ilości dzikich wysypisk, porzucania odpadów na parkingach lub innych miejscach w różnych częściach miasta czy też ograniczenia spalania odpadów w piecach do tego nieprzystosowanych. Dalszy wzrost świadomości ekologicznej wśród mieszkańców może przyczynić się do poprawy jakości środowiska w gminie.

Tabela 28. Wskaźniki monitorowania Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy

Lp.	Obszar interwencji	Wskaźnik		
		Nazwa (źródło danych)	Wartość bazowa	Wartość docelowa
A	B	C	D	E
1.	Przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza	Liczba zlikwidowanych kotłów na paliwo stałe w budynkach i lokalach mieszkalnych z wykorzystaniem dotacji z budżetu miasta [szt./rok]	61	Zwiększenie
2.		Liczba instalacji OZE zainstalowanych w budynkach i lokalach mieszkalnych z wykorzystaniem dotacji z budżetu miasta [szt./rok]	1	Zwiększenie
3.		Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych [Mg/rok]	Ogółem (215) Ze spalania paliw (35) Cementowo-wapiennicze i materiałów ogniotrwałych (173) Węglowo-grafitowe, sadza (3)	Zmniejszenie wielkości emisji
4.		Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych [Mg/rok]	Ogółem (887 869) SO_2 (659) NO_x (1 127) CO (2 274) CO_2 (883 786)	Zmniejszenie wielkości emisji
5.	Pola elektromagnetyczne	Wartość poziomów pól elektromagnetycznych w Częstochowie [V/m]	0,25	<61
6.	Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód	Zużycie wody w gospodarstwach domowych [dam^3/rok] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	8 281,50	Zmniejszenie zużycia
7.		Zużycie wody na potrzeby przemysłu [dam^3/rok] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	1 788,0	Zmniejszenie zużycia
8.		Udział przemysłu w zużyciu wody ogółem [%] (GUS, stan na 31.12.2020r.)	14,2	Zmniejszenie zużycia/udziału
9.		Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w stosunku do ludności ogółem [%] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	96,4	Utrzymanie stanu istniejącego lub wzrost
10.		Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [osoba) (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	192 109	Zwiększenie
11.		Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w stosunku do ludności ogółem [%] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	88,3	Zwiększenie
12.		Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczenia [%] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	98,65	Zwiększenie lub utrzymanie

Lp.	Obszar interwencji	Wskaźnik		
		Nazwa (źródło danych)	Wartość bazowa	Wartość docelowa
A	B	C	D	E
13.		Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności [%] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	97,1	Zwiększenie lub utrzymanie
14.		Udział ścieków oczyszczanych biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków ogółem w ciągu roku [%] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	100	Utrzymanie stanu istniejącego
15.	Gospodarka odpadami w obiegu zamkniętym	Łączna masa odebranych odpadów komunalnych (łącznie z odpadami remontowo-budowlanymi) w 2021 r. [Mg/rok] (dane z Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa za 2021 r., stan na 31.12.2021 r.)	104 293,01	Utrzymanie stanu na zbliżonym poziomie
16.		Zmniejszenie łącznej masy odebranych odpadów komunalnych względem roku poprzedniego [%] (dane z Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa za 2021 r., stan na 31.12.2021 r.)	4,8	Utrzymanie stanu na zbliżonym poziomie
17.		Zwiększenie masy selektywnie odbieranych odpadów, w tym: - odpadów wielkogabarytowych, - odpadów ulegających biodegradacji względem roku poprzedniego [%] (dane z Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa za 2021 r., stan na 31.12.2021 r.)	3,2 16,5	Zwiększenie poziomu
18.		Udział procentowy zmieszanych odpadów komunalnych w całej masie zebranych odpadów [%] (dane z Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa za 2021 r., stan na 31.12.2021 r.)	60	Zmniejszenie poziomu
19.		Odsetek masy odpadów komunalnych odebranych selektywnie [%] (dane z Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa za 2021 r., stan na 31.12.2021 r.)	40	Zwiększenie poziomu
20.		Poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych [%] (dane z Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi dla gminy Częstochowa za 2021 r., stan na 31.12.2021 r.)	12	Zwiększenie (wymagany poziom w 2021 r. – 20%)
21.	Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu	Liczba pomników przyrody [szt.] (CRFOP, stan na 18.03.2022 r.)	19	Utrzymanie i zachowanie ilości lub wzrost
22.		Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni gminy ogółem [%] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	6,3	Zwiększenie udziału

Lp.	Obszar interwencji	Wskaźnik		
		Nazwa (źródło danych)	Wartość bazowa	Wartość docelowa
A	B	C	D	E
23.	Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej	Lesistość [%] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	4,0	Pozostawienie na tym samym poziomie
24.		Powierzchnia gruntów leśnych ogółem [ha] (GUS, stan na 31.12.2020 r.)	662,45	Pozostawienie na tym samym poziomie
25.	Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb oraz zarządzanie zasobami geologicznymi	Liczba istniejących Obszarów Górniczych [szt.] (Geoportal Midas, stan na 31.12.2021 r.)	5	Zmniejszenie lub utrzymanie liczby
26.		Liczba terenów poprzemysłowych i zdegradowanych [szt.] (Geoportal ORSIP 2.0, stan na 31.12.2021 r.)	21	Zmniejszenie lub utrzymanie liczby
27.		Liczba złóż aktualnie eksploatowanych na podstawie wydanych koncesji na wydobywanie kopalin ze złóż [szt.] (stan na 31.12.2021 r.)	5	Zachowanie lub wzrost

***Źródło**: Opracowanie własne*

9. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Po przystąpieniu do opracowania Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029, w dniu 13 kwietnia 2022 r., wystąpiono z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Katowicach o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla projektu ww. dokumentu zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 2373 z późn. zm.).

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach pismem znak: WOOŚ.411.73.2022.AOK z dnia 10 maja 2022 r. uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko sporządzanej do projektu ww. programu.

Również Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Katowicach Opinią Sanitarną znak: NS-NZ.9022.22.10.2022 z dnia 09 maja 2022 r. uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko.

W dniu 28 czerwca 2022 r. wystąpiono z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Katowicach o zaopiniowanie projektu dokumentu wraz z prognozą.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach pismem znak: WOOŚ.410.321.2022.AOK z dnia 26 lipca 2022 r. zaopiniował pozytywnie projekt ww. Programu.

Również Śląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Katowicach Opinią Sanitarną znak: NS-NZ.9022.23.18.2022 z dnia 25 lipca 2022 r. zaopiniował pozytywnie przedmiotowy dokument.

Ponadto w dniu 01 lipca 2022 r. Program wraz z prognozą został podany do publicznej wiadomości, celem zebrania uwag od lokalnej społeczności.

W trakcie prowadzenia inwestycji związanych z realizacją zadań określonych w Programie mogą wystąpić oddziaływania krótkotrwałe ograniczone wyłącznie do obszaru, na którym będą realizowane, nie wykraczające tym samym poza teren miasta. Działania określone w przedmiotowym dokumencie nie spowodują wystąpienia oddziaływań skumulowanych i transgranicznych, nie spowodują także wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi i zagrożenia dla środowiska. Po zakończeniu realizacji Programu nastąpi poprawa jakości środowiska.

Działania określone w Programie prowadzone będą na terenach zabudowanych, w związku z tym nie przewiduje się negatywnego wpływu tych prac na środowisko przyrodnicze, w tym na położone w granicach gminy obszary chronione, w tym obszary Natura 2000.

Z uwagi na lokalizację planowanych zadań na terenach zurbanizowanych oraz proekologiczny charakter działań planowanych do podjęcia można uznać, że realizacja postanowień w/w dokumentu nie wpłynie znacząco negatywnie na środowisko przyrodnicze miasta Częstochowy.

10. Materiały źródłowe

1. Załącznik do Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska, Ministerstwo Klimatu, styczeń 2020 r.
2. Polityka Ekologiczna Państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej.
3. Strategia „Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko".
4. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności.
5. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).
6. Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030.
7. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030.
8. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.
9. Strategia Produktywności 2030.
10. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.
11. Polityka energetyczna Polski 2040.
12. Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 z perspektywą do 2030 wraz z Aktualizacją Krajowego Programu Ochrony Powietrza do 2025 r. (z perspektywą do 2030 r. oraz do 2040 r.
13. Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030.
14. Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030.
15. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku.
16. Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022.
17. Program Ochrony Środowiska dla Województwa Śląskiego do roku 2019 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2024.
18. Program ochrony powietrza dla województwa śląskiego przyjęty Uchwałą Nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 r.
19. Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030.
20. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030", Zielone Śląskie.
21. Program ochrony środowiska przed hałasem dla województwa śląskiego do roku 2023 dla terenów poza aglomeracjami, położonych wzdłuż odcinków dróg o natężeniu ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie i odcinków linii kolejowych o natężeniu ruchu powyżej 30 000 pociągów rocznie
22. Aktualizacja Programu wodno-środowiskowego kraju, Warszawa 2016 r.
23. Program ochrony środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025.
24. Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy.
25. Plan adaptacji do zmian klimatu miasta Częstochowy do roku 2030.
26. Strategia rozwoju elektromobilności dla miasta Częstochowy na lata 2020-2040.
27. Program Ochrony Środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2018-2023, zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska.
28. Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+.
29. Program Rewitalizacji dla Miasta Częstochowy na lata 2017-2023 – aktualizacja.
30. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy przyjęte uchwałą Nr 263.XX.2019 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2019 r.
31. Uchwała Nr 779.LIX.2022 Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 kwietnia 2022 r. w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Miasta Częstochowy na lata 2022-2038.
32. Wojewódzki Program przekształceń terenów poprzemysłowych i zdegradowanych wraz z koncepcją rozbudowy narzędzi informatycznych oraz prognozą jego oddziaływania na środowisko, Katowice, listopad 2008 r.
33. https://geoportal.orsip.pl/aplikacje-mapowe.

34. Raport o stanie miasta Częstochowa 2019 r.
35. Raport o stanie miasta Częstochowa 2020 r.
36. Raport z wykonania „Programu Ochrony Środowiska dla miasta Częstochowy na lata 2018-2021 w perspektywie do 2025" za okres 01.01.2018 r. – 31.12.2019 r., Częstochowa 2020 r.
37. Analiza stanu gospodarki odpadami dla Gminy Częstochowa za 2020 rok.
38. Analiza stanu gospodarki odpadami dla Gminy Częstochowa za 2021 rok.
39. MIDAS Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy http://geoportal.pgi.gov.pl/midas-web.
40. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce, wg stanu na 31.XII.2020 r., Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2021 r.
41. Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, http://crfop.gdos.gov.pl/
42. Przyroda Częstochowy, stanowiska przyrodnicze wg dzielnic. Częstochowa 2010-2019.
43. geoserwis.gdos.gov.pl/mapy
44. GUS, Bank Danych Lokalnych.
45. https://www.uke.gov.pl/
46. Klasyfikacja stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz oceny stanu jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych województwa śląskiego za 2020 rok, WIOŚ Katowice, 2021 r.
47. Plan Operacyjny ochrony przed powodzią miasta Częstochowy.
48. Ocena stanu akustycznego środowiska na terenie województwa śląskiego w roku 2018. GIOŚ, Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach, Katowice, grudzień 2020 r.
49. Ocena stanu akustycznego środowiska na terenie województwa śląskiego w roku 2019. GIOŚ, Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach, Katowice, grudzień 2020 r.
50. Ocena stanu akustycznego środowiska na terenie województwa śląskiego w roku 2019. GIOŚ, Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach, Katowice, grudzień 2020 r.
51. Aktualny stan jakości powietrza w województwie śląskim w 2015 r., w 2016 r. i w 2017 r.
52. Ocena stanu środowiska w województwie śląskim w 2018 roku, WIOŚ w Katowicach, Katowice, 2019 r.
53. Roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim, raport wojewódzki za rok 2019, GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach Departamentu Monitoringu Środowiska, Katowice, kwiecień 2020 r.
54. Roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim, raport wojewódzki za rok 2020, GIOŚ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach Departamentu Monitoringu Środowiska, Katowice, kwiecień 2021 r.
55. Roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim, raport wojewódzki za rok 2020, GIOŚ Departament Monitoringu Środowiska Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach, Katowice, kwiecień 2022 r.
56. https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/current/station_details/table/800/30/0
57. Stan środowiska w województwie śląskim, raport 2020. GIOŚ, Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Katowicach, Katowice 2020 r.
58. Ocena poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku za lata 2017-2019 w województwie śląskim – w oparciu o wyniki pomiarów wykonanych przez Inspekcję Ochrony Środowiska.
59. Ocena poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku na terenie województwa śląskiego w 2018 roku.
60. Ocena poziomów pól elekromagnetycznych w środowisku w roku 2020 w województwie śląskim – opracowana na podstawie pomiarów wykonanych przez Inspekcję Ochrony Środowiska.
61. http://www.gios.gov.pl/pl/powazne-awarie.
62. Ankiety od jednostek i podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie miasta.